नं० ४८५२

नाम — मन्त्रकोशः

कर्ता — आशादित्यत्रिपाठी

पत्रसं० — ६० पङ्क्ति सं० x

विषयः — तन्त्रम्

मंत्रकोषः

४८५२

4852

Introduction = 5

F. = 90

F. = 95

अथैतेगणपतेर्मंत्राः पं ८ पत्रि २
अथगणेशमंत्राः पं ९ पत्रि २
इत्येकाक्षरगणेशषडंगध्यानविधिः प २
अथविरिगणेशमंत्रः पं ३ पत्रि ३
इतिविरिगणपतेस्तुपोमंत्राः पं ६ पत्रि ३
अथलक्ष्मीगणेशमंत्राः पं ० पत्रि ३
इतिलक्ष्मीगणेशमंत्रः पं ३ पत्रि ४
अथअक्षरशक्तिगणपथ पं ३ पत्रि ४
अथचतुरक्षरशक्तिगणपतिमंत्रः पं ० पत्रि ५
इतित्रैलोक्यमोहनगणेशः अथद्वादशाक्षरः पं ५ पत्रि ८
इतिद्वादशाक्षरःशक्तिगणेशः पं ५ पत्रि ८
इत्येकादशाक्षरःशक्तिगणेशमंत्रः पं ९

अथहरिद्रागणेशः पं १ प ८
इतिहरिद्रागणपतिमंत्र पं ० प ८
अथवक्रतुंडगणेशमंत्रः पं ० प ८
इतिवक्रतुंडगणेशमंत्रः पं ३ प ८
अथद्वितीयः पञ्चदशवक्रतुंडमं पं ३ प ९
इत्याथर्वणिकोमंत्रः पं ० प ९
अथोच्छिष्टगणेशमंत्रः पं ० प ९
अथास्यैवमंत्रस्यभेदाः पं ११ प ९
इत्येकादशवर्णात्मकोमंत्रः पं ११ प ९
इत्येकोनविंशद्वर्णात्मकोमंत्रः पं २ प ९
अथएकत्रिंशद्वर्णात्मकोमंत्रः पं ३ प ९
इतिध्यानः पं ५ प ९

इतिगणपतिमंत्रप्रकरणं पं ६ पत्रि ९
अथशक्तिमंत्रः पं ९ पत्रि ९
इतिमातृकासरस्वती अथवाग्वादिनीमं पं ४ प १०
इतिवाग्वादिनीमंत्रः अथहंसवागीश्वरीमं पं २ प १०
इतिहंसवागीश्वरीमंत्रः अथद्वितीयहंसवागीश्वरी पं ११ प १०
इतिद्वितीयहंसवागीश्वरीमंत्रः पं ९ प ११
अथवाग्वादिन्यामंत्रद्वयं पं ६ प ११
इतिवाग्वादिन्याएकोमंत्र पं २ प ११
अथद्वितीयोमंत्रः पं २ प ११
अथपारिजातसरस्वतीमंत्रः पं ९ प ११
इतिपारिजातसरस्वती पं ११ प ११
अथसप्तकोटीश्वरीमंत्रः पं ११ प ११

इति सप्तकोटीश्वरीमंत्रः पं २ प ११
अथाघोरवाग्वादिनीमंत्रः पं ३ प ११
इति वाग्वादिनीमंत्रः पं ७ प ११
अथ बालामंत्रः पं ८ प १२
इति बालामंत्रः पं १० प १२
इति भैरवीमंत्रः पं ८ प १३
अथ वाणेश्वरी पं ८ प १३
इति पंचाकामेश्वरीमंत्रः पं ३ प १३
अथ राजमातंगीमंत्रीः पं ३ प १३
इति राजमातंगिमंत्रः पं १० प १३
अथाघोरराजमातंगीमंत्रः पं १० प १३
इति द्वितीयो मंत्रः पं १ प १३

अथ त्रितीय राजमातंगीमंत्रः पं १ प १४
इति त्रितीय अथ चतुर्थो राजमातंगीमं पं ३ प १४
इति पंचमो मंत्रः पं ८ प १४
इति पंचमी मंत्रः पं ४ प १५
अथ षष्ठो राजमातंगीमंत्रः पं ४ प १५
इति षष्ठो मंत्रः अथ सप्तमः पं १ प १५
इति सप्तमो मंत्रः अथाष्टमः पं ११ प १५
इति अष्टमः अथ नवमः पं २ प १६
इति नवमः अथ दशमो मंत्रः पं ६ प १६
अथैकादशो मंत्रः पं ११ प १६
अथैव मंत्रस्य भेदामाह पं ६ प १६
इत्येकादशो मंत्रः अथ द्वादशो मंत्रः पं ११ प १६

इति द्वादशः इति ध्यानः पं ४ प १७
अथ भुवनेश्वरीमंत्रः पं ५ प १७
इत्येको मंत्रः अथ द्वितीयः पं १० प १७
इति द्वितीयः अथ त्रितीय पं ३ प १७
अथ चतुर्थो भुवनेश्वरीमंत्रः पं ८ प १७
इति चतुर्थः पं ११ प १७
अथ दुर्गामंत्राः पं १ प १८
इति दुर्गामंत्रः अथ महिषमर्दिनी पं ६ १८
अथ जयदुर्गामंत्रः पं ४ १८
अथ द्वितीय जयदुर्गामंत्राः पं १० प १८
अथ त्रितीयो जयदुर्गामंत्रः पं १ प १९
इति त्रितीयः अथ शूलिनिदुर्गामंत्रः पं ४ प १९

इति द्वितीयवराहमंत्रः पं ४ प ३५
अथ तृतीयो वराहमंत्रः पं ७ प ३५
इति तृतीयो वराहमंत्रः पं ५ प ३५
अथ चतुर्थो वराहमंत्रः पं [illegible] प ३५
इति चतुर्थो वराहमंत्रः पं १ प ३५
अथ पराहृदयाभिधो मंत्रः पं १ प ३५
इति पराहृदयाभिधो मंत्रः पं २ प ३५
अथ सुदर्शनमंत्रः पं २ प ३५
इति सुदर्शनमंत्रः पं ४ प ३६
अथ द्वितीयः सुदर्शनमंत्रः पं ४ ३६
इति द्वितीयो मंत्रः सुदर्शनस्य पं २ प ३६
अथ पक्षीकरो मंत्रः पं २ प ३६

इति श्रीकरो मंत्रः अथ द्वितीयः पं १ प ३७
श्रीकरो मंत्रः पं १ प ३७
इति द्वितीयः श्रीकरो मंत्रः पं ४ प ३७
अथ पुरुषोत्तममंत्रः पं ४ ३७
इति पुरुषोत्तममंत्रः पं १ प ४
अथ द्वितीयः पुरुषोत्तमो मंत्रः पं २ प ४
इति द्वितीयपुरुषोत्तममंत्रः पं ८ प ४
पं ८ प ४
अथ ध्याय
अथ हृषीकेशमंत्रः पं ८ प ४
इति हृषीकेशमंत्रः पं २ प ४
अथ श्रीधरमंत्रः पं २ प ४
इति श्रीधरमंत्रः पं ९ प ४

अथ परमात्ममंत्रः पं ८ प ४
इति परमात्ममंत्रविधिः पं ७ प ४१
अथ नरसिंहमंत्रः पं ७ प ४१
इति नरसिंहमंत्रः पं ११ प ४१
अथ द्वितीयो नरसिंहमंत्रः पं ११ प ४१
इति द्वितीयो नरसिंहमंत्रः पं ४ प ४१
अथ तृतीयो नरसिंहमंत्रः पं ७ प ४१
इति तृतीयो नरसिंहमंत्रः पं १ प ४२
अथ चतुर्थो नरसिंहमंत्रः पं १ प ४२
इति चतुर्थो नरसिंहमंत्रः पं ९ प ४२
अथ लक्ष्मीनरसिंहमंत्रः पं ११ प ४२
इति लक्ष्मीनरसिंहमंत्रः पं ५ प ४२

४

अथत्रयोदशान्तरः कुसुममंत्रः पं ११ १५४
इतित्रयोदशान्तराः कुसुममंत्रः पं २ १५५
अथैकादशः कुसुममंत्रः पं ६ १५५
इत्येकादशान्तरः कुसुममंत्रः पं १० १५५
अथद्वाविंशान्तरः कुसुममंत्रः पं ११ १५५
इतिद्वाविंशान्तरः कुसुममंत्रः पं ७ १५५
अथाष्टाविंशान्तरः कुसुममंत्रः पं ८ १५५
इत्याष्टाविंशान्तरमंत्रः पं १ १५६
अथद्वात्रिंशदन्तरात्मकः कुसुममंत्रः पं १ १५६
इतिद्वात्रिंशदन्तरः कुसुममंत्रः पं ४ १५६
अथद्विचत्वारिंशदन्तरः कुसुममंत्रः पं ४ १५६
इतिद्विचत्वारिंशदन्तरः कुसुममंत्रः पं ११ १५६
अथषोडशान्तरः कुसुममंत्रः पं ११ १५६
इतिषोडशोदन्तरः कुसुममंत्रः पं ५ १५६

अथैकोनत्रिंशदन्तरः कुसुममंत्रः पं ५ १५६
इत्येकोनत्रिंशदन्तरः कुसुममंत्रः पं ११ १५६
अथसप्तान्तरो गोवल्लभकुसुममंत्रः पं १ १५७
इतिसप्तान्तरो गोवल्लभकुसुममंत्रः पं ५ १५७
अथद्वादशान्तरः कुसुममंत्रः पं ५ १५७
इतिद्वादशान्तरः कुसुममंत्रः पं ११ १५७
अध्यायः पं १ १५७
अथाष्टान्तरो गोकुलनाथमंत्रः पं २ १५७
इत्यष्टान्तरो गोकुलनाथमंत्रः पं ६ १५७
अथसिद्धगोपालमंत्रः पं ६ १५७
इतिसिद्धगोपालमंत्रः पं ११ १५७
अथबालगोपालमंत्रः पं १ १५८
इतिसिद्धगोपालमंत्रः पं १ १५८
अथबालगोपालमंत्रः पं १ १५८

इतिबालगोपालमंत्रः पं १ १५९
अथान्योबालगोपालमंत्रः पं १ १५९
इत्यन्योबालगोपालमंत्रः पं ४ ५९
अथापरोबालगोपालमंत्रः पं ५ ५९
इत्यपरोबालगोपालमंत्रः पं ९ १५९
अथसंमोहनगोपालमंत्रः पं ९ १५९
इतिसंमोहनगोपालमंत्रः पं ९ १५९
अथसंतानगोपालमंत्रः पं ९ १[illegible]
इतिसंतानगोपालमंत्रः पं ८ १६
अथनिगडछेदनाख्यः कुसुममंत्रः पं ८ १६
इतिनिगडछेदनाख्यः कुसुममंत्रः पं १ १६
अथजगत्संमोहनाख्यः कुसुममंत्रः पं २ १६२
इतिजगत्संमोहनाख्यः कुसुममंत्रः पं ५ १६२
अथकाममंत्रः पं ५ १६२

मं. कृ.
को.
१

ॐ श्रीगणाधिपतये नमः ॥ ॐ प्रणम्य सूर्यं विघ्नेशं शिवं दुर्गां हरिं क्रमात् प्रकटीकृतमस्तमंत्रान् वक्ष्ये सागमवस्तुगोपितान् १ आग
मेतु मया ज्ञाता प्रयोग्रवन्तुग्रहात् पूजामंत्रेन याप्यत्र लिख्यते ग्रंथगौरवात् २ वेशोत्र रपरिच्छेदे मंत्रकोशेन दूषिताः ये मंत्रास्त
त्र लिख्यते पूजादिफलसर्वकाः ३ प्रथमेतु परिच्छेदे पूजाफलमनुक्रमात् लिंगपूजाविशेषश्च देवाधारविकल्पने ४ सालि
ग्रामफलं चैव तत्परीक्षादिकं तथा द्वितीये ग्रर्चने द्रव्यपरिभाषाविधिक्रमः ५ वस्त्रादिरूपकथनमधिकारिनिरूपणं पात्र
लक्षणमर्घ्यं च पाद्यमाचमनं तथा ६ पूजाद्रव्यविहीने च पूजाने तिष्ठ्यागता विशेषपात्रंदानेन विशेषफलभागिना ७ स्नाना
दिस्नानजं पुण्यं सूर्यादीनां विशेषतः पूजापकरणे चेति लिखितं तत् समासतः ८ तृतीये लेपने प्रोक्तं ग्रासाग्रासे च पुष्पकम्
सूर्यादीनां च सर्वेषां सामान्यकुसुमानि च ९ चतुर्थे धूपदीपादि वस्त्रालंकारणादिकं पंचमे मंत्रदीक्षा च षष्टे च गुरुशिष्ययोः
परिमेलनं चैव मंत्राणामष्टमागतः सप्तमे भूतशुद्धिश्च न्यासतश्च समासतः ११ अष्टमे मातृकान्यासः केशवादिप्रभेदतः नवमे
भारती मंत्रा दशमी श्रीमनुक्रमः १२ एकादशे रवेर्मंत्रा द्वादशे विघ्नराजिकाः त्रयोदशे च शैवास्तु दौर्गाश्चापि चतुर्दशे १३ वैस
वाः पंचदशके नारसिंहाः षोडशे नानामंत्राः सप्तदशे स्तोत्रिकानि च १४ एकोनविंशे यंत्राणि विंशे रुद्राक्षमालिका प
वेक्रमानुकथनेन मोहोः न्वेषणे भवेत् नमंत्रान्सगमो वान्यो गुप्यो भुवि विद्यते व्यासादिमुनिभिः प्रोक्तो भवाब्धव विलंघ
ते नमंत्रान्सगमो वान्यो गुप्यो भुवि विद्यते विनायत्नं विनातीर्थं विनादानं विनातपः स्वर्गादिदेवसायोज्यं प्राप्नोवपु

णेन ग्रन्थेन कथयामास विनेयः स्वर्गसाध्यो महाजनैः सर्ववस्तिष्वनेन लोके मंत्रमात्रेण सज्ञानात् तस्मात्कलियुगे घोरे वेदविद्याविवर्जिता
नराः कुर्वन्तु देवानामर्चनं श्रद्धयान्विताः एवं द्वादशनामजपेनार्चनेन सम्यग्धर्मं यस्मात् मंत्रजपेनैव साधयति स्वर्गादिकं तथा चोक्तं मनुना
जप्येनैव तु सिद्धः स्याद्ब्राह्मणो नात्र संशयः कुर्यादन्यं न वा कुर्यान् मैत्रो ब्राह्मण उच्यते ब्राह्मणः स्वपरलक्षणे किं तु यत्र यस्याधिकार
सतं मंत्रं जपेत् तस्य तेनैव सिद्धिरिति उक्तं च भारते आयुष्यं धनपुत्रांश्च पशून् विद्यां महद्यशः धर्मार्थकाममोक्षांश्च लभते जपकृ
न्नरः जपे वेदाल संभवति तदा ध्यानेनैव देवतानां सफलं ददाति तथा च ध्यानेन मनसः सर्वे परां सिद्धिमवाप्नुयादिति तच्च ध्या
नं द्विविधं सगुणं निर्गुणं चेति निर्गुणं मुमुक्षुभिः कार्यं सगुणमागामोक्षं गृहस्थैर्मत्रस्थैः कार्यं तेन मंत्रालिखितेन वनपुष्पा
दिपूजामात्रेण स्वर्गादिसिद्धिरित्यादिकं तत्त्वायां प्रमाणवचनानि लिख्यन्ते प्रथमतः प्रयोजनमनुदिश्य न मंदोऽपि प्रवर्तते इ
ति न्यायात् तथा च मत्स्यपुराणे यस्तु संपूजयेन्नित्यं देवतानि यतेन्द्रियः भक्तिभावसमायुक्तः सोऽपि गच्छेत्परां गतिं कालिकापु
राणे शिवं भास्करमग्निं च केशवं कौशिकीमपि मनसा नर्चयन् याति देवलोकादधोगतिं मनसा श्रद्धयाप्यर्चयन् अथवामत
साप्यर्चयन् इत्यावश्यकः एतोक्तात्र नित्यश्रवणात् कौशिकी दुर्गाथवा पादक्रमेन बोद्धव्यः ततः सर्वे सूर्यस्य पूजा शेष स्पष्टे
वतापूजा इति षष्ठाचारोदर्पणे भविष्यपुराणे यः प्रदद्याद्गवां लक्षं दोग्ध्रीणां वेदपारगे एकाहमर्चयेज्ज्ञानं तस्य पुण्येन तो
ष्यिके सामान्यतोऽपि देवार्चनेन गोप्रदानफलेनाधिकं तथा च याज्ञवल्क्यः श्रोतसंवाहनं रोगिपरिचर्या सुरार्चनं विप्रपादो

दकोच्छिष्टमार्जनेनगोमयलेपनेन हरिनाथनिवेंथास्तेऽस्मुविदेवपावः यः प्रदद्यागवालसंदीपश्रीणांवेदपारगे एकादशमवेश्येन्द्रा
मं.को. न्नं शिवंवाप्यथकेशवं भवेच्चैवनरश्रेष्ठोनस्यपुण्यंनतोधिकमिति अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच सूर्यस्याग्रेर्द्वन
२ सेवकलांनार्हंतिषोडशीं प्रदीपप्रतिमाकथ्यते लक्षणंतुश्रेयगोरवाश्चलिखितं तथा सदायजंति यत्तेनेवदनंददनियत
ण सदापिवायुभक्तास्तेयेर्चयंतिदिवाकरं तथा येर्चयंतिमहात्मानेविघ्नराजंसदानराः सदापिवायुभक्तास्तेयेर्चयंतिदिवाक
रः तेषांसर्वंसमृद्धिस्युसर्वसिद्धिस्तुजायते स्कंदपुराणे पूजाफलम् अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच महेशार्चन
पुण्यस्यकलांनार्हंतिषोडशीं यावन्नभ्येतिमरणंयावन्नाभ्येतितेजरा यावन्नेंद्रियवैकल्यंतावद्देवार्चयेश्वरः भविष्यपुराणे
येनारानार्चयंतीहविभ्रावेभुवनेश्वरम् नतेस्वर्गस्यमोक्षस्यराजस्यापिभाजनं वरंप्राणपरित्यागः शिरसोपिवापिलेणव
त् तत्रसर्वत्रलिंगे-- कर्कवापिकजने नासंसमृज्यभुंजीतभगवंतंत्रिलोचन स्फटंनिवरहनेयस्तुयावज्जीवंसमाहितं मन्त्र
थवर्मणानहुमरुद्रोनात्रसंशयः आकाशंलिंगमित्याहुः पृथिवीतस्यपीठिका आलयासर्वभूतानांलयनात्लिंगमुच्य
ते शिवरहस्येशिववाक्यं प्रत्यीचांप्रजयेयोमांविस्तभवनिष्फलितः अचिनामन्त्रेयाःसर्वाषोमेलिंगेसमर्चयेत् लिंगपुरा
णे कथमाप्नोतिवैमुक्तिंशिवलिंगार्चनेविना सर्वेंद्रियसमस्तोपिपुत्रोवासर्वपातकैः सेपियातिशिवंदेविलिंगयोर्चय
तीहमे प्रत्यीचयामर्चयेतयोमांप्राणपात्रदशानेनराः एकंचदिवसेलिंगेसमानेतिनसंशयः भविष्यपुराणे यः कृत्वापार्थि २

वं लिंगं पूजयेत् शुभमवेदिकं पद्मेवधनवान् श्रीमान्नतेरुद्रोभिशोयत् शुभमवेदिकं शोभनं वेकायुक्तं ब्रह्मपुराणे हरोमहेश्वरश्चैव
शूलपाणिः पिनाकधृक् पशुपतिः शिवश्चैव तस्मत्वेतिति विसर्जयेत् स्वदाहरणसंग्रहप्रतिष्ठा -- स्नापनं पूजनं चैवा
त्समस्वेतिविसर्जनं उक्तं चागमे पार्थिवो सिद्धिदमिति त्रिसंध्ययोर्च्चयेत् लिंगं कृत्वा विल्वेन पार्थिवं दशैकदेशकं यावत्तस्य
पुण्यफलं शृणु अनेनैव स्वदेहेन रुद्रसंनिष्ठनिस्त्रिनौ पापहा सर्वमर्त्यानां दर्शनात्स्पर्शनादपि अथामलकमात्रेन्तु लिं
गं कृत्वाभिपूज्य च हेममयं रत्नमयं शिवलोके महीयते नानाधातुमयं रौप्यशोभनाश्ममयं तथा स्वर्णरसगोमयाकृत्
पिंडस्था अर्कोसममेनवै कृत्वा लिंगं सकृत् पूज्य प्राप्यसौख्यनिरंतरं विपुला शोभनाकीर्तिंवसेत् कल्पायुतं दिवि देवी
पुराणे शुभप्रदं लिंगं स्फाटिकं सर्वकामदं नर्मदागिरिजं श्रेष्ठं मन्यद्वापि हि लिंगवत् कृत्वा पूजयवित्रेद्यस्तस्य
वांछितं फलं राज्यसौख्यमैश्वर्यं सिद्धिं शिवलोके मनामये वा तैं शुभरत्नसंभवं अन्यदिशैलानरजं स्वसममनित्त्वदमिति
स्थूलविपिदाकार यावत् टंकाकारं पिंडिकाविषमेत्र्यंगापिडिकं मानोन्मानहीनं पिंडकेचनपूज्यं बाणलिंगं वकापि
लेनिषिद्धपद्धतं तुफलाभं निषिद्धमानेयथा लिंगमस्तकविस्तारो गोच्छायसमो भवेत् द्विगुणः परिणाहस्तन्न द्वन्तापिंडी
व्यकस्पिता पिंडिकायाऽपरिभागोऽथाभागत्वोद्घन्वंचलिंगान प्रमाणप्य ब्रह्मपुराणे वल्मीकैः सिकतैः कैःशुद्धैर्देवदेवं यो
लिखेत् लिखित्वा पूजयेयस्तुमवेत्सोपिगणेश्वरः पांसुनाकोऽमानोपिगेक्रुर्यान्नयोनरः पुण्यानस्तलभेराज्यमसपत्न

मकरंदकं किंउनि विशिवाबोध्य त्रलिंगं हत्वा यजेन्नित्ये सैकतं स्वमयं वपि भूपालास्तु महद्धिकाः अथ देवीपूजाफलं भविष्य
मे·को· पुराणे अग्निहोत्रादिकं कर्म देवायत्ताः स्वदक्षिणाः वेदोक्तावाचनस्यैव लक्षांशेनापि नो समाः तथाच यः सदा पूजयेद्दुर्गां प्र
२ णमेद्वापि भावतः स योगी स मुनिर्धीमान् तस्य मुक्तिकरे स्थिता सदाता समुनिर्धीमान् सतपस्वी सतीर्थगः यः सदा पूज
येद्दुर्गां पुष्पधूपानुलेपनैः इत्यादि अथ विष्णुपूजाफलम् तदुक्तं विष्णुपुराणे भोगानन्तरेरयान् स्वर्गे स्वार्गिवाणपं तथास्पदं शा
श्वतं प्राप्नोत्याराधयन्विष्णोर्मनसा यद्यदिच्छति इत्याराधनफलेन तत्पूजामात्रस्य ऐहिकापुत्रादिकं स्वर्गादिकं स्वरूपं यद्यपि वि
3 ष्णुपूजाफले ऐहिकं न दृश्यते तथाप्यनुषंगिकं नरसिंहपुराणे अर्चनं ते प्रवक्ष्यामि देवदेवस्य चक्रिणः यः कृत्वान्
म नरः सर्वं पापं दुर्गतिं गतः मोक्षं गताः नरसिंहपूजां यस्तु पूजयते नित्यं नरसिंहस्तदोत्तमं तस्य जन्मे तु भागी स्यात्त
त्र कार्या विचारणा तस्मादेकमना भूत्वा यावज्जीवं प्रतिज्ञया अर्चयेन्नारसिंहस्य स प्राप्नोति मनोवाञ्छितं नरसिंहपुराणे
नरके पच्यमानस्य यमेन परिभाषितं तया किं त्वया नार्चितो देवः केशवः क्लेशनाशनः अलाभे वाप्यहं द्रव्याणां तु
केनार्चितविन्मता योगियाज्ञवल्क्योपि विष्णुर्बलाधिरुद्रश्च विप्रदेवो दिवाकरः तस्मान्नूपत्नमेनाम्यमहमन्येजनार्दना
त् इत्यादिवचनाद्विष्णुपूजादिसर्वं अवश्यकार्यं उक्तं च विष्णुस्तत्त्वाविष्यते नैतरं प्रयातः स्वत्वातः सप्रत्यालितपा
णिपादः त्वां वो नो देवाचार्यस्य लेच भगवन्तं प्रतानियते पूजयत इति तदंते वै स्वदेव विधिरेवोक्ता इति ॥ ३

सूर्य्यपूजानंतरं नरसिंहपुराणे जलादेवं नमस्कृत्य ततो गन्धपतिः पुनः विधिनाब्रह्मसूक्तेन ततो विष्णुं समर्चयेत् वैश्वदेवं
ततः कुर्य्याद्बलिकर्म्म यथाविधि इत्यादिवचनपर्य्यालोचया विष्णुपूजनानियमाः प्रतीताः अथ देवार्चने अप्सुवह्नौहृ
दयेसूर्य्येस्थण्डिलेप्रतिमासुच षट्स्वेतेषु हरेः सम्यगर्च्चनं सूरिभिः स्मृतं इति षट्स्थानानि श्रेष्ठानि अन्यत्रापि शा
लिग्रामादौ पूजामाहात्म्यमुक्तं तथा च भगवानाह हृदिके शिरःपटे न कश्चिल्लेखेन कश्चिन्मानवः पूजयेद्यदि वाव
के मम तेजो वासं भवे नरसिंहपुराणे अग्नौ क्रियावतां देवो दिवि देवो मनीषिणां प्रतिमास्वल्पबुद्धीनां योगिनां हृद
ये हरिः हविषाग्नौ जले पुष्पैर्ध्यानेन हृदये हरिं अर्च्चन्ति सूरयो नित्यं ध्यानेन रविमण्डले तथा च ध्येयः सदा सवितृम
ण्डलमध्यवर्त्ती नारायणः सरसिजासनसन्निविष्टः केयूरवान् मकरकुण्डलवान् किरीटी हारी हिरण्मयवपुर्धृतशंखच
क्रः जलाधारादिपूजा यद्यपि हरेरुक्ता तथाप्यन्यदोषामपि मा विज्ञेया तथा च शातातपः भूमवत्स तथाग्नौ च दिविस्
र्य्येणादेवता नियमञ्चेरिति शेषच ब्राह्मणेषु च गोषु च अप्सु देवा मनीषाणां दिवि देवा मनीषिणां काष्ठलोष्ठे मूर्खाणां बु
द्धात्मनि देवता इति दिवि देवाः सन्ती विशेषः एतेषाधारेषु देवाः पूजा शिवस्य च जलपूजा निषिद्धा विशेषायाम
पूजाफलमधिकं ब्रह्मपुराणे नरखण्डे यः पूजयेद्धरिं चक्रे शालिग्रामशिलोद्भवे अश्वमेधसहस्रेण तेनेष्टं प्रतिवास
र सदा काष्ठे स्थितो वह्निः मेथितो नप्रकाशते तथा तथा हरिर्व्यापी शालिग्रामे प्रपूजयेत् इति प्राणप्रतिष्ठादिसंस्कारेणा

मं॰ को॰
४

त्ति सालिग्रामस्य तत्र निष्ठत्वात् ततयात्समतेलस्पानन तथा स पुरे हरिः शालिग्राम शाला चक्री यथा संवरते सदा अग्निहोत्रकृ
तेतेन दत्ता पृथ्वी ससागरा येनार्चितो हरिश्चक्रे सालिग्रामशिलोद्भवे यः पुनः पूजयेद्भक्त्या सालिग्रामशिलासितं अधित्वा स हरे
लोके चक्रवर्ती हि जायते कामक्रोधैः सलोभैश्च व्याप्तो योत्र नराधमः सोपि यांति हरेर्लोकं सालिग्रामशिलार्चनात् यः पूजय
ति गोविंदं सालिग्रामी सदा नरः आहूतं संप्लवं यावत् न स प्रच्यवते दिवि अथ सालिग्रामपरीक्षा ब्रह्मपुराणवाराहपुराणयोः द्वार
देशसमे चक्रे दृश्यते नांतरीयके वासुदेवास विज्ञेयः शुक्लाभश्चाति शोभनः द्विचक्रो एकसंलग्नः पूर्वभागे च पुष्कलः संकर्ष
णः स विज्ञेयो रक्ताभश्चाति शोभनः प्रद्युम्नः सूक्ष्मचक्रस्तु पीतदीर्घो लघेव च सुषिरं छिद्रबहुलं दीर्घाकायस्तयो भवेत् अनि
रुद्धस्तु नीलाभो वर्तुलश्चाति शोभनाः रेखात्रया समायुक्तो देवपद्मेन लांछितः प्रणामो नारायणो देवो नातिह्रस्वस्तथोन्नत
शिलादीर्घसमेपेनोदर्शितः सालिग्रामे पुः परमेष्ठि लोहिताश्च चक्रं थतेन यथा व जे विवाकृतिस्तथा दृष्टे सालिग्रामि पुष्करं क
पिलो नरसिंहस्तु दृष्टु चक्रेन शोभितः ब्रह्मचर्याधिकारेण नान्यथा पूजनं भवेत् कृष्णवर्णस्तथा विष्णुः स्थूलचक्रेण शोभ
नः गदाकृतिं तथा रेखा लक्ष्यते दृष्टु देशतः वराहः शक्तिलिंगस्तु द्वे चक्रे विषमे स्थिते इंद्रनीलनिभः स्थूल त्रिरेखा लांछितः
पुनः दीर्घाकांचनवर्णाभा बिंदुत्रयविभूषिता मत्स्याख्या सा शिला ज्ञेया भुक्तिमुक्तिफलप्रदा कूर्मोन्नतस्तथा पृष्ठवर्तुलाव
र्तभूषिताः हरितं वर्णमाधत्ते कौस्तुभेन सुचिह्नितः हयग्रीवाः स विज्ञेयो रेखा चक्रसमीपगा चक्रविंबसमायुक्तः दृष्टो ४

नीलरूपगः वैकुंठमणिरत्नाभश्चक्रमेकेनयायुतं द्वारोपरिदृश्यदेषाएपाकारातिशोभना मत्स्यरूपसदेवोयंदीर्घरेखाविभूषितः विंदु
द्वयसमायुक्तः कांष्टवर्णास्तशोभनाः त्रिविक्रमस्तयादेवः श्याममूर्तिर्महाद्युतिः वामपार्श्वेगदाचक्रेरेखावासस्तदक्षिणे वर्तु
लस्त्वातिह्रस्ववामनः परिकीर्तितः अतसीपुष्पसंकाशोविंदुनोपरिलांछितः सुदर्शनस्तयादेवश्यामवर्णोमहाद्युतिः वामपा
र्श्वेगदाचक्रेरेखाचैवतुदक्षिणे श्रीधरस्तुमविज्ञेयः वहिनोवनमालया कदंवकुसुमाकारोरेखापंचकसंयुतः नानावर्णसम
नेनस्थानागभोगोपचिह्नितः अनंतमूर्तिः संकीर्णः सर्वकामफलप्रदः विदित्वादित्तसर्वांसयस्योर्द्धेदृश्यतेमुखे पुरुषोत्त
मः सविज्ञेयोभुक्तिमुक्तिफलप्रदः दामोदरस्तथामध्येस्थूलचक्रप्रतिष्टितः दूर्वानोद्दारिसंकीर्णःपीतरेखासमन्वितः सि
ध्यासिद्धिकरीरेखाक्रृष्णाकीर्तिकरीपुनः पांडुरापापदहनीपीतापुत्रप्रदायनी नीलायांदृश्यतेलक्ष्मीरक्तारोगप्रदायिनी
रूक्षाक्रृद्धेगदानित्यंवक्रादारिद्रदायका यथायथाशिलासूक्ष्मा तथातथामहत्फलं तस्मात्तांपूजयेन्नित्यंधर्मकामार्थसि
द्धये कपिलाहरतेपापंवलचर्येणपन्निना: सालिग्रामशिलायांतुनित्यंसंनिहतोहरिः तत्रस्नानंचदानंचसर्वतीर्थफला॰
धिकं विषमार्चंचरकालेनस्वादकायफलप्रदं असमासाम्सवर्वत्रविपरीतफलप्रदाः सालिग्रामोद्भवोदेवोयोदेवोद्वारकोद्
भवः उभयोः संगमोयत्रमुक्तिस्तत्रनसंशयः सालिग्रामशिलायत्रतत्रवाराणसीसदा द्वारकोद्भवसंयुक्तासर्वतीर्थम
यीसदा सुवर्णवर्णानुसंसस्य द्वारकायाः शिलासदा अन्यवर्णानार्चनीयासर्वकामेसुभिर्दृभिः पुत्रपौत्रधनादीनिसर्वं

मे·को·
५

मोतेनयाश्रिये ददाति मुक्तवर्णानुनामनः पूजयेत्सदा सुखेप्सुभिः शिलासर्वा चक्रादिदोषदूषिता पूजायांसर्वदात्याज्याय
नोदातिइडः खदा त्रिकोणाविषमाचैवछिद्राभग्नातथैवच अर्द्धचंद्राकृतिस्त्याज्यापूजाहीनाभवंतिताः व्यात्तमुखीचोर्ध्वमु
खीविषमाचक्रवर्तिका घोरमूर्तिरनज्ञाप्याखंभीरास्तेपुटास्तथा अथद्वारकाशिलाचक्रशालिग्रामयोश्चरूपरीक्षा यथा
सुदर्शनोह्येकचक्रोद्वाभ्यांनारायणाश्रयः त्रिभिस्त्वच्युतएवासौचतुर्भिश्चजनार्दनः पंचभिर्वासुदेवोसौषड्भिःप्रद्युम्नउच्य
ते सप्तभिःवलभद्रस्तुवाष्टाभिःपुरुषोत्तमः नवव्यूहोघनवतिर्दशभिर्दशजन्मकः एकादशैरनिरुद्धोमाधवोद्वादशा
त्मकः अतःपरमनंतस्तुभुक्तिमुक्तिफलप्रदः देवोविष्णुसदापूज्यःशालिग्रामेनरोत्तमे अनंतफलयुक्तंतुशालिग्रामशि
लार्चने तथाबहुफलेप्रोक्तेद्वारकायाःशिलार्चने द्वादशशालिग्रामशिलापूजनमवश्यकार्यं त्रयाणांवापूजनंकार्यं
पद्मयावासर्वेषुचनित्यपूजाकार्यादृष्टेप्रणमितेयेनस्नापितेपूजितेस्तुते यज्ञकोटिसमंपुण्यंगवांकोटिफलप्रदेति भ
विष्यपुराणे दिवामूर्तिकुसर्वांश्चरात्रौवह्निषुपूजयेत् प्राक्पश्चिमोदगाःस्युस्तुप्रातःसायंनिशासुच यथासंख्यंप्र
तेनप्रातःप्राङ्मुखः सायंपश्चिमामुखः रात्रावुदङ्मुखस्तुस्मर्थः किंच सूर्यादीनांध्यानेसोकार्यपूजाफलाधिकाभ्योप्रतिमा
प्रशस्ताशिवस्यलिंगपूजाप्राशस्त्यं मत्स्यपुराणे सौवर्णीराजतीताम्रीमृन्मयीचतथाभवेत् नीतिकायाचयुक्तायपित्त
कोस्यमयीतथा मृद्दारुमयीवापिदेवनार्चाप्रशस्यते अंगुष्ठपीठदारभ्यवितस्तियावदेवहि गृहेषुप्रतिमाकार्यानां ५

5

पिकाशास्यनेवुधै अर्चाप्रतिमाद्वीसमाख्यानाप्रासादेवापिकाम्यभा तथा सज्जडानगृहेपूज्याशैलजाचविशेषतः शैलजा
पाषाणजा इति चतुर्भुजागृहेकार्याअष्टभुजादेवीप्रतिमागृहेकार्या क्रूराचोग्राचगृहेधार्यानतथाचभयफलाभवति इति
पंचायतनपूजाफललेशकथ्यते मत्स्यपुराणे आरोग्यंभास्करादिच्छेद्धनमिच्छेद्धुताशनात् ज्ञानंतुशंकरादिच्छेन्मोक्ष
मिच्छेन्नानात् सर्वमिच्छेद्गजाननात् देव्यास्तुनाशंवपुत्राश्चवप्रजायते धर्ममर्थंश्रियंलक्ष्मीमोक्षमिच्छेज्जनार्दनात्॥
इत्यादिवाक्येषुसूर्यादीनांशीघ्रफलदातृत्वमुक्तं नतुफलांतरनिवृत्तिरिति ब्रह्मणोपिपूजामहाफलदा तथाचनरसिंहपु
राणे यस्तुपूजयतेभक्त्याविरिंचिंकमलासनं सनाकराज्यमोक्ताणस्तिप्रभवतिभाजनं वरंदेहपरित्यागोवरंनरकसंभवः नत
सपूज्यमेजीतदेववैपमसंभवमिति अथपंचायतनस्थानविशेषपूजाक्रमः यथामध्येरविःपूज्यस्तदाग्नेयांगणेश्वर ॥
नैर्ऋत्येकेशवः पूज्योवायव्येजगदंबिका ईशकोणेस्वयंरुद्रःपूजनीयोजगत्पतिः गणनाथोयदामध्येपूज्योवह्नौतथापि
वः रक्तकोणेरविःपूज्यः चंडिकाचसमीरणे ईशानेमाधवोदेवःपूजनीयःसदास्वाभिः आदौशिवोयदापूज्योवह्निकोणेत
दारविः गणेशःकोणेयदिशिवावायुकोणेनगात्मजा शंकोणेसदापूज्योवासुदेवोऽसुरांतकः यदामध्येमहादेविपूज्याः
ग्नेशंकरस्तदा पूजनीयस्तुगणपतिकोणेनैर्ऋत्यसंज्ञके वायुकोणेरविःपूज्यईशान्यांविष्णुःसनातनः यदापूज्यस्तुयेवि
ष्णुमध्येवाग्नौगणाधिपः भास्करोरक्षःकोणेशिवावायुकोणगा आत्मकोणेशिवाःपूज्योदेवदेवपरात्परः आत्मस्थानस्थिता

मं॰को॰ देवाः प्रर्चिताः पूजितास्तथा भक्तेभ्यः सर्वदा तुष्टाः प्रयच्छंति समीहितं धर्ममर्थं च कामं च भोगांश्च विविधांस्तथा मनोरथा
न् सर्वांश्च स्वर्गलोकं तथाक्षयं अन्यत्र पूजितास्ते तु विनिघ्नंति समीहितं तस्मात् स्थानास्थिताः पूज्याः आत्मनो हितमिच्छुभिः
८ यस्य देवस्य मनुजो मंत्रं ध्यायति तेन तु स देवो मध्यतः पूज्यस्त्वन्ये देवा यथाक्रमं इति पंचायतनस्थापनविधिः देवावा
नां पूजनं निषिद्धं तथा वाराहपुराणे गृहे लिंगद्वयं नार्च्यं शालिग्रामशिलाद्वयं द्वे चक्रे द्वारकायास्तु नार्च्यं सूर्यद्वयं तथा श
क्तित्रयं तथा नार्च्यं गणेशत्रयमेव च द्वे शंखे नार्चयेच्चैव मत्स्याश्च प्रतिमा तथा नार्चयेच्च तथा पांशं विमन्त्रादि दग्धाकोट्ट
ते गृहे ग्निदग्धा न ग्राह्या नार्च्याः पूज्या वसुंधरे तस्मात् विधिवद्देवान् पूजयेद्भक्तिभावतः लभते वांछितान् कामान् इह लो
के परत्र च ॥ इति श्रीदादित्यत्रिपाठीसंगृहीते मंत्रकोषे देवपूजाफलकथनं नाम प्रथमः परिच्छेदः ॥ अथ पूजाद्रव्यपरि
भाषा तत्र विष्णु ॥ न नक्तं गृहीतोदकेन देवपूजां कुर्यादिति विशेषः बौधायनः परिस्रुते स विरुद्धगंधे स्फाटिते प्रवण
मस्थूलिते मनत्र्यसंयुते देवायतन युज्यते परिधानशयनासनतयायन्मनुष्योपभुक्तं वस्त्रं तेनानास्नमनप्रक्षालितं तु न देव
तायै न युज्यादित्यर्थः यस्य देवस्य यादृशो वासः कथितस्तादृशो वासः तस्मै दद्यात् शुक्लं वासस्तु विष्णवे पीतं च श्रीर
कसूर्ययस्य प्रियं नाम्नत् सिंदूरवर्णं गणपतिप्रियं नीलनानावर्णकं च गौरीप्रियं अन्योप्युपचारः भविष्यत्पुराणे अलंका
रैश्च यो दद्याद् मायाय सुरायवा स गच्छेद्वारुणं लोकं नानाभरणभूषितः जातरूपमयां कालेन भवेद्दीपपतिः नृपः तथा ८

यज्ञोपवीतदानेन ब्राह्मणेभ्यः सदा यदा भावविशुद्धात्मवेदस्मृद्ध्यैनोत्र संशयः भविष्यत्पुराणे यस्तु पूजयते देवान्ब्राह्म
णान्द्रव्यलोभतः अन्याभरणशार्दूल स यातिनरकं ध्रुवं देवालयेषु सर्वेषु अग्निकार्येषु सर्वतः यः कुर्याद्द्रव्यलोभेन सो
योगतिमवाप्नुयात् देवालयेषु सर्वेषु पूजादिकं विशेषतः देवीपुराणे मात्रमंडलदेवतानां ब्राह्मणः क्षत्रियोऽपि वा प्रति
वारो यत्नेन सः शूद्रो वा तत्र विनश्यति पूजाविधौ भवेच्छ्रेष्ठा पुनर्मुनिकुलोद्भवः नाने ह्येको दांभिको वा पूजकः
प्रोक्तनेयुतः पशुरक्तपूजाशास्त्रनाभिज्ञः कुशीलवस्वादरणः देवीपुराणे शुचिः सर्वस्वष्टकर्मज्ञो मौनी ध्यानपरा
यणः गतकामो भवद्दंडो रागमात्सर्यवर्जितः आत्मानं पूजयित्वा तु स्वगोधिसितवाससा स्वमंत्रैर्यजते देवान् स्वकी
यान् सर्वसंस्थितान् आवाहने चार्घ्यपाद्ये हेमपात्रेण दापयेत् रौप्येण ताम्रेणापि दद्याद्देवाय भक्तितः अथ सामान्या
र्घ्यः रक्तबिल्वाक्षतैः पुष्पैर्दधिदूर्वाकुशोदकैः सामान्यः सर्वदेवानामर्घ्योऽयं परिकल्पितः अभावाद्दधिदूर्वादेर्मानसं
परिकल्पयेत् सम्यक्कृतैः पूजाकाले दूर्वाद्यैरर्घ्यपाद्यादि स्यादिति शब्दस्नानादिपंचोपरः अथ यथोपयोगं पात्रस्थापनं॥
रक्तसितरक्तचंदनादिगंधद्रव्यं कुंकुमतिलपत्रलक्ष्मीपरः लिंगरक्तेनैव केवलं स्वस्व यथाविरोधेन देवपूजा कार्या
तथा च स्वस्व यमेपरिमसवत्नारोब्राह्मणादयः पूजामंत्र प्रकुर्वीत तन्नो गृह्णाति देवता तथा च भविष्यपुराणे अयं
विनैव मंत्रेण पुष्पराशीप्रकीर्तितः स्यादयं मंत्रयुक्तो मंत्रश्च पुष्पदान गुणो मंत्र देवतानामपि पूजाफलदा स्याद्

ब्रह्मपुराणे देवानां प्रतिमा यत्र तन्नाम्ना गन्तमो भवेत् फलानितस्यनेयोनिसिद्धय: पंचविंशति अष्टोत्तरशतफलं स्नाने
मे·को· देयंचसर्वदा हेमसहस्रैस्सुवर्णानांचमहास्नानेनसंख्यया दातव्यंतेनसर्वंस्यादित्तुनिर्याणिनक्रुते ब्रह्मलोगलग्नंविप्रेभ्यो
८ वैलवंचप्रदापयेत् रुद्रोगलग्नमग्नौचदहेत्सर्वंवनन्तरणात् ब्रमेभ्यस्त्वथदेवेभ्योयत्नदीनेषुनिक्षिपेत् विप्रेभ्यस्त्वथ
देयमात्रभ्योयन्निवेदिते वाउवेभ्य:सदादेयंगणेशादिनिवेदिते नैवेद्यादिकमितिशेष: देवीपुराणे पात्राणामा
7 चरुकार्य:पात्राणांवोत्तमानिच वलिहोमक्रियार्थंचविनापात्रेनसिद्ध्यति तस्मात्यत्नागमित्याहु:पात्रेचाग्रेमहा
मते यत्र यत्रायुधेश्रेष्ठेनस्यनहोक्लेनेभवेत् वाहनेध्वजच्छत्रेषुलांछनेचप्रकल्पयेत् षट्त्रिंशदंगुलपात्रमुत्तमं
परिकीर्तितं मध्यमंतुत्रिभागोनंकनिष्ठंद्वादशांगुलं वसंगुलविहीनेतुनपात्रंधारयेत्क्वचित् नानाविचित्ररूपा
णिपुंडरीकाकृतीनिच शीतनीलोत्पलाभानिपात्राणिपरिकल्पयेत् विनापात्रेणय:कुर्यात्प्रतिष्ठांपारलौकीक्रिया
विफलाजायतेसर्वावाहनानिधनानिच वलिहीनेचदुर्भिक्षंगंधहीनेह्यभागत: धूपहीनेतथाहिगोवस्त्रहीनेध
नक्षय: अन्नहीनेसंदेयेज्ञायाविपन्नाकेशनामय छत्रहीनेहतेछत्रमविनानेननारकी विद्याहीनोविनाश:स्याद्दाम
नोहितधनस्यच दीपहीनेचदौर्भाग्यमाशयात्कारक: सदा दक्षिणाहीनेचततसर्वंव्यर्थंस्यात्त्रात्रसंशय: मंत्रविद्याविही
नेतुसंपूर्णमपिनश्यति पात्रमेतत्समायुक्तंसर्वदोषापहंभवेत् अतंपत्वेनमनसाविधेयंमज्जनादिषु तथा हेमया ८

ज्ञाणि सर्वाणि इह हितानि लभेन्मन्ने अर्घं दत्वा तु रूप्येण आयुरारोग्यसंतानं लभेत् ताम्रपात्रेण सौभाग्यं धर्मसंचयसंभवेन्न
षामममावेभ्यानि दारुजानि च कारयेत् एवं दारुपात्रं मृन्मयपात्रं पलाशपात्रं पद्मपात्रं ताम्रपात्रं रूप्यपात्रं सुवर्णमय
पात्राणि अर्घस्नानबलिनैवेद्यपूजादिकार्येषु उत्तरोत्तरं शस्तानि सर्वेषां भग्नपात्रं सर्वत्र निषिद्धं ताम्ररूप्यसुव
र्णशंखशुक्तिरत्नपात्रं भग्नमपि ग्राह्यं अथ पंचायतनस्य पंचामृतादिस्नानफलं तथा ब्रह्मोवाच शंखोस्थितेन
तोयेन यः स्नापयति केशवं कपिलायाः सहस्रस्य फलं प्राप्नोति मानवः शंखे तीर्थोदकं कृत्वा यः स्नापयति केश
वं द्वादश्यां विष्णुमत्रिणकुलानां तारयेच्छतं कपिलाक्षीरमादाय शंखे कृत्वा जनार्दनं यज्ञायुतसहस्रस्य स्नापितो ल
भते फलं शंखे लग्नं तु यत्तोयं भ्रामितं केशवोपरि वंदते शिरसा नित्यं गंगास्नानेन तस्य किं शंखपात्रे अर्घदाने शि
ववर्ज्यं सर्वेषां कार्यं अर्घ्यं कृत्वा तु शंखेन यः करोति प्रदक्षिणं प्रदक्षिणीकृता तेन सप्तद्वीपा ससागरा भूमिरिति शे
षः अथ देवमाल्यापनयनादि देवमाल्यापनयने देवागारसंमूहने स्नापने सर्वदेवानां गोप्रदानफलं स्मृतं ब्रह्मपुरा
णे पंचामृतेन यो देवान् भक्त्या स्नापयति द्विजे तस्य पुण्यफलं भूप वदाम्यहं शृणु यत्नतः गोक्षीरेण नरो भक्त्या देवं स्नापयति
प्रत्यहं वाजपेयशतस्यापि फलं प्राप्नोति सर्वदा देवं भक्त्या नरो दध्ना स्नापयेत् भक्तिसंयुतः अग्निष्टमस्य यत्तस्य स
कलं लभते फलं आज्येन वै देवेशं स्नापयेन्मानवो भुवि गोसहस्रप्रदानस्य फलं प्राप्नोति निश्चितं मधुनामास्नान

मे॰को॰
८

वोपत्तस्नापयेद्देवमादरात् राजसूययज्ञस्यापि लभते फलमुत्तमं देवशर्करया भूयः स्नापयेत्भक्तिमान्नरः वाजिमेधसहस्रस्य संप्र
र्णं प्राप्नुयात्फलम् पंचामृतेन संस्नाप्य तोयैः स्नानं पुनः स्मृतं देवस्य स्नपतिश्रेष्ठ सर्वसौख्यप्रदायकं अश्वमेधसहस्राफलं तत्र भा
विस्वर्गतो परस्पतिपरिहरन्नेतन्मार्जनमाण्डुसूत्तयाशनैः सन्मार्जनेनकृत्वा चांद्रायणफलंलभेत् यावन्तः पांसुकणिका मा
र्जने भास्करालये दिनानि दिवि तावंति हेमयानगतो नरः यावन्नीराजनं कुर्यात् प्रयोगाति विधिवद्देवं तावद्युगसहस्राणि सूर्यलो
के महीयते नीराजनेमाराधिकोश्वमणं अर्घकोटिसहस्राणि यद्वजः समुपार्जितं शुनेस्नानेन तत्सर्वं दहत्यग्निरिवेधनं सत्तमा
तत्तस्नानेनकृत्वा सूर्ये सकृत्नरः कल्पानष्टसमानेवं सूर्यलोके महीयते पितृन्तृत्वुद्दिश्य यो भानुं स्नापयेत्क्षीरवारिणा स्तमाः सर्गं
वर्जनं स्याश्चपितरो ननरकादपि भानुं पीनो भमास्नाप्य या रोद्याण्ययमानया स्नाप्य पश्चाद्घृतेनैवमग्निलोके महीयते गंधादिनात
तोदेवं पूजयित्वा तु भास्करं अश्वमेधसहस्रस्य फलं प्राप्नोति मानवः यथा नलेपयेत्कश्चित् स्नापनं भास्करस्य तु तथाकुर्यात्सप
त्निनलेपितं तस्य स्नातावहं नामिश्चनरकं कल्पं लंचयेत्नयःसरोरवः ग्रार्घः चंदनोदकमिश्रेस्तु दत्वार्घं कुसुमैरवैः सपुत्रपौत्रप
त्नीकः सूर्यलोके महीयते योघ्रंगमर्घमापर्थ भानोर्मूर्द्धि निवेदयेत् दशवर्षसहस्राणि वसेद्दर्कमंडले प्रायः क्षीरेकुणाग्रा
णि द्यूतेर्दधितथामधुः रक्तानि करवीराणि तथा रक्तंच चंदनं अष्टांगमर्घ्यमेतद्धि ब्रह्मणापरिकल्पितं दारवेनार्घ्यपात्रेण द
त्वार्घ्यं यत्फलं भवेत् तस्माच्छतगुणं प्रोक्तं ताम्रपात्रेण राधिपः ताम्रपात्रप्रदानेन पुष्पं पशानगुणं ततः पलाशपद्मपत्राभ्यां ता ८

शुणात्संमभवेत् रौप्यपात्रेणविनिर्वेपेल्लक्षांहं नात्र संशयः स्वर्णपात्रविन्यासमर्थे कोटिगुणं भवेत् एवं स्नाने यानैवेद्यबलिप्र
नादिषु क्रमात् पात्रांतरविशेषेण तत्फलेषु मनोरमं यथा स्वर्णादिपात्रेण चैव फलं तथा स्नानादिष्वपि द्रष्टं रौप्यपात्रशता
नेन यत्पुण्यं वेदपारगे तस्माच्छतगुणं प्रोक्तं स्वर्णमयपात्रदानतः तत्समेव फले प्रोक्तं मणिकुम्भेण घटविद्रुयोः विभवे सति यो
मोहान्न कुर्याद्विधिः विस्तरं न तत्फलमवाप्नोति शैलोभाकोनमानसः एवं शिवेऽपि फलं दृष्टव्यं विशेषतः स्नापी वस्यसकृत्
गव्येन पयसा लिंगं स्नापयेन्नरः राजतेन विमानेन सोमलोके महीयते योदधा देवदेवस्य लिंगे स्नापयति प्रभो विमाना
क्षैवर्णेन कैलासे मोदते ध्रुवं कल्पकोटिसहस्राणि यत्पापं सुपार्जितं घृताभ्यंगेन लिंगस्य दहेत्सर्वं न संशयः मधुना
स्नापयेद्यस्तु लिंगं प्रार्थयान्वा सौवर्णेन विमानेन शिवलोके महीयते कृत्वा पञ्चामृतेन स्नानं कृत्वा लिंगं सकृन्नरः॥
कुलैकविंशमुत्तार्य शिवलोके महीयते तथा शिववाक्यं क्षीरेणापि तथा दध्ना ह्यनेनापि हि नो नम मम लिंगं सकृत्स्ना
प्य स मम लोके महीयते मधुना स्नापयेद्युक्त्या सेनापि स्वर्णाकिनः विमानवरमारूढः शिवलोके महीयते यस्तु गंधेन लेप
न स्नापनं यः करोति मे प्रतिरात्रफलेन सैमससौभाग्यं स्मृतं स्नानकाले विसर्जयेद्वा यः कुर्याद्गीतवादने नृत्तं वा
स्तवं वा यो वा तस्य पुण्यफलं शृणु यावन्त्यपदानि कुरुते गीतनृत्यादिवादने तावद्युगसहस्राणि रुद्रलोके महीयते॥
यथापि शिवपूजने नृत्यादिमक्तं तथान्येषामपि पूजने तत्फले तल्लोकप्राप्तिर्द्रष्टव्या प्रथविलानवसिंहपुराणे ८

मे॰को॰
५
दत्वा स्नानमथार्घं च पाद्यमाचमनीयकं देवदेवस्य विधिना सर्वपापैः प्रमुच्यते स्नाप्यते येन यो भक्त्या नरसिंहं नराधिपः सर्वपा
पविनिर्मुक्तो विष्णुलोके महीयते स्नाप्य दध्ना सकृद्विष्णुं निर्मलः प्रियदर्शनः विष्णुलोकमवाप्नोति सेव्यमानः सुरोत्तमैः य
करोति हरेर्देवं स्नपनं मधुना पुनः अग्निलोके समेदित्वा पुनर्विष्णुपुरे वसेत् घृतेन स्नापनं यस्तु स्वर्गलोके विशेषतः दिव्यं वि
मानमारुह्य विष्णुलोके महीयते यवगोधूमजैश्चूर्णैरुद्वर्त्य च वारिणा प्रक्षाल्य देवदेवेशं सन्दणौ लोकमाप्नुयात्
प्रघडगोसहस्राफलम् कपिलापंचगव्येन दधिक्षीरघृतेन च स्नानेशानगुणं प्रोक्तं मित्रेभ्यो नराधिप वर्षकोटिस
हस्राणां पापं यत्समुपार्जितः तत्सर्वं विलयं याति तोयस्य लवणं यथा इत्येभ्यः पंचकव्येन तथा घृतेन भृंगेन देव्याः सु
सुभेन विधिवन्नृपः सर्वपापविशुद्धात्मा सर्वलोके महीयते क्षीरेण स्नापयेद्यस्तु श्रद्धाभक्तिसमन्वितः चंडिकां
विधिवद्वीर इन्द्रलोके महीयते स्नापयेद्यस्तु विधिवत्तद्भाङ्गो महीयते क्षीरेण स्नापयेद्यस्तु श्रद्धाभक्तिसमन्वितः
राजते न विमानेन दुर्गालोके महीयते घृतेन मधुना चैव तथा पाकेरया शिवां स्नापयेद्देवलोकेन कल्पान्ते मोदते न
पः नवम्यां शुक्लपक्षे तु विधिवच्चंडिकां नृप घृतेन स्नापयेद्यस्तु तस्य पुण्यफलं शृणु दश सर्वान् दशापरान् आत्मानं
चैकविंशकं भवार्णवात्समुद्धृत्य दुर्गालोके महीयते अष्टम्यां नवम्यां जो यो वै गणपतिं देवं क्षीरं दधिघृतेन च मधुना
शर्करया भक्त्या स्नापयेन्मानवो भुवि लभते वांछितान् कामान् देववद्दिवि मोदते कश्यप तत्वं च न यो नृपो राज्ञो
५

गणनायकं पंचामृतेन संस्नाप्य गंधमाल्यैः प्रपूजयेत् सम्यक्कामः सर्वकामाप्य स्वर्गलोके महीयते ॥ १ ॥ इतिश्रीमद्यवादित्य
त्रिपाठीसंगृहीते मंत्रकोशे पंचामृतस्नानादिफलप्रकाशो नाम द्वितीयः परिच्छेदः ॥ अथ षोडशोपचाराः अथैवमाद्ये आसन
स्वागते सार्घमाद्ये साचमनीयके मधुपर्काद्वेन स्नानवस्त्राणाभरणानि च सुमनोधूपनैवेद्याधूपचैतास्तषोडश अर्घ्यपाद्या
चमनकमधुपर्काचमनानि च गंधादयो निवेद्यांते एता पंचोपचारकी समर्चा त्रिविधा प्रोक्ता तासामेकां समाश्रयेत् ते
षां फलं तल्लक्षणेन त्र भविष्यपुराणे चंदनागुरुकर्पूरकुंकुमैर्यस्य पद्मकैः अनुलिप्तो जलैर्भक्त्या ददाति वरमीप्सितं पद्मकै
पद्मकाष्ठैस्तु सर्वेषां अथ यस्तु यश्च यः समालभते सूर्यं चंदनागुरुकुंकुमैः कर्पूरवानिमिश्रैश्च तथा कस्तूरिकान्वितैः सममेव
षा नेव वर्षं विष्णस्त्रिदिवालये पुनः संजायते भूमौ राजमानो न संशयः सर्वोज्ज्वलतानं हेतेनस्मु भगोंधैर्विलेपितं दशावर्ष स
हस्त्राणि वीरमित्रपुरे यसेत् एवं शिवेपि द्रष्टव्यं अथ विष्णु नृसिंहपुराणे कुंकुमागरुश्रीखंडचंदनैरच्यनाकृति आलिप्य
भक्त्या राजेंद्र कल्पकोटिवसेद्दिवि अथ दुर्गायाः भविष्यपुराणे चंदनागरुकर्पूरैर्यस्तु दुर्गां प्रलेपयेत् सममेकशतं दिव्यं
ब्रह्मलोके महीयते कुंकुमेन विलिप्यापि योगी सहस्रफलं लभेत् एवं गणेशेपि द्रष्टव्यं दद्यादेवाय चमरं मणिगंधयुक्तं [illegible]
हेमरूप्यादिकं दंडं तस्य पुण्यफलं शृणु चामरैर्व्यग्रहस्ताय दिव्यस्त्रीपरिवारितः महाभोगो विमानस्थश्चिरं देवपुरे वसेत्
इति सर्वेषां देवानां समफलम् अथ पुष्पाणि भविष्यपुराणे पुष्पैरराण्यसंभूतैः पात्रैर्वागिरिसंभवैः अपपुष्पानेति

दैः शोषितैः गन्धवर्जितैः आत्मारामोऽद्वैवैर्वापि भक्त्या संपूजयेत्सदा हरिमेकादशे यत्नान्निर्शीर्णपर्युषितानि च सर्वयत्नेन पु

मे·को· १० ष्पाणि मन्त्रेऽपि तानि च मुकुलैर्नार्चयेद्देवं अपक्वैर्न निवेदयेत् फलं कृमियुतं विद्धं प्रयत्नान्न विसर्जयेत् पुष्पैरपि निषिद्धै

रपि हितैरपि मुकुलैः कलिका अलाभे चैव पुष्पाणां पत्राण्यपि निवेदयेत् पत्राणामप्यलाभे तु मूलान्यपि निवेदयेत् फलाभा

व्यलाभे तु तृणगुल्मौषधैरपि ओषधीनामभावे तु भक्त्या भवति पूजितः प्रत्येकमेकपुष्पेण दद्यात्सौवर्णिके फले सर्वेषामपि

ष्टपुष्पादूलनं देवाद्विगुणं भवेत् समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मणः स्वयमाहरेत् शूद्रानीतैः क्रयक्रीतैः कर्म कुर्वन् व्रजत्यधः

10 इति सामान्यमिति फलदं अशक्तो क्रीतमपि शूद्रानीतमपि शूद्रानीतमपि चोदयेमेव तथा च विष्णुधर्मोत्तरे धर्मार्जितधन

क्रीतैर्यः कुर्यात्केशवार्चनं उद्धरिष्यत्यसंदेहं सप्त पूर्वान् स्तथापरान् तथा समित्पुष्पकुशादीनि वहन्नैवाभिवादयेत्

तदा शिरी वनाशाया नैर्माल्यं तद्देवतायोः इति यत्नत्प्रतिवाक्ये तत्राप्येजनाः ततभागापनयनात् प्रेक्षणं स्नुद्यातीमन्त्र

ते देवोपरि धृतं यद्वा वामहस्ते धृतं च यत् अधोवस्त्रे धृतं यच्च जलेन क्षालितं च यत् देवतास्तन्न गृह्णन्ति पुष्पाणि निर्माल्य

वाङ्गतं इति भक्तिशून्यैर्निवेदितं निर्माल्यार्थं अपसोपादानमपि पुष्पस्य नकार्यं देवतार्थं चक्रसममलेयं मनुरब्रवीत् इति वच

नात् हारीतस्तानेकत्वानयेत्तिर्यं पुष्पं गृह्णन्ति वेहिनाः देवतास्तेन गृह्णन्ति भस्मी भवति दारुवत् स्वार्थं देवताप्जानमस्कुला

रट्टहणीयात् परार्थं तु गृह्णीयादपि किंचन निर्माल्यानेतरे दिवसान्तरे पूजार्थं ग्राह्यमेव भविष्यत्पुराणे निर्गन्धीन्युग्रगन्धी १०

निकुसमानिविवर्जयेत् गंधहीनमपिग्राह्यं ग्रपवित्रंकुसमादिकं प्रहरंतिष्ठतेजातिकरवीरमहर्निशं तिष्ठनेतउपरिनिर्माल्य
तोयातीत्यर्थः तुलसीबिल्वपात्रेषुजलेजेषुचसर्वतः नपर्युषितदोषोस्तिमालाकारगृहेषुच मकुलानिकदेवानिरात्रौरे
यानिभानवे कल्हारानिकदेवानिरात्रौदेयानिभानवे दिवाशेषाणिपुष्पाणिदिवारात्रौचमल्लिका मकुराणिकदेवानिमकुरो
वेहतिरोत्यादिइतिप्रसिद्धानिदेयानिग्राह्याणीत्यर्थः किंचविहितपुष्पदानाज्जविशेषविहितस्यपुष्पदानेधिकंफलं विहि
तपुष्पपत्रभावेचविहितानानिषिद्धेदानेनदोषावहंविशेषविहितपुष्पभावेनिषद्धविहितेनग्राह्यं इतिग्राह्यसामान्यवि
धिः ग्रथसर्वादीनांसर्वेषांसामान्यपुष्पाणि जातीशमीकुशाःकुब्जोमल्लिकाकरवीरजं पुंनागनागकोरा
रक्तनीलोत्पलानिच पंचकबकुलंचैवपद्मबिल्वपवित्रकं पत्रानिसर्वदेवानांविहितानिसमानिहि मल्लिकाबेलिइतिप्रसिद्धे
पुंनागपुनउदतिप्रसिद्ध नागरुनागकेसरइतिप्रसिद्धः ग्रथसर्वेषांविहितानिषिद्धानि पाटलाचशमीपत्रंदुर्गायाश्चहिताः
हिते कुंदपलाशकुसुमंदयाचशिवपूजने कुमदंकुंकुमंद्रोणंनगंरंसूर्यपूजने ग्रर्कोबकःकर्णिकारः किंकाजोहरेस्तथा
भृंगराजस्तथाबाणःगणेशस्यचसजनेतिलकंमालतीबाणः तुलसीभृंगराजकं नमालयाक्षिपूजायांनिषिद्धंविहितेभ
वेत् विनातुलस्यस्तेनातिशिवस्तान्कानिएवंवत् तिलकंतिलकइतिख्यातंमालतीगोष्मइतिख्याता काकमाची- जा
त्यादृष्टयगुपादानात् बाणकुसमंदीइतिप्रसिद्धः जयःकासःश्वेतिपद्मसेनमंदारकंतया दुर्गायाश्चैवविस्मोत्र्यनिषद्धवि

मे॰ को॰
११

हितं रवेः जप इति जय इति प्रसिद्धः अगस्तिर्विनिमक्तश्च किरीटं च वरो हरो अपामार्गस्य पत्रं च हिङ्गणीयाश्च हितनाहिते अग्निमन्थो मा
धवीलता यत्नेन सिंसिपापुष्पं मेदारश्चापराजिता सूर्यविस्रो नैहितं च दमनं शिवसूर्ययोः सिंसिपापि नरान इति प्रसिद्धं दमनं
शिवस्यैव मुज्ञावतरूपणा विहितमन्यच निषिद्धं अथाति निषिद्धानि तत्र सूर्यस्य भविष्यपुराणे कुसलोन्मत्तकं का वितनया
वगिरिकर्णिका नकेटकारी पुष्पं च तथान्यत्रं यवर्जितं ततामानक नैपुष्पैरर्चयेन्नो दिवाकरः आमानकजैरिति पाठे कुट
जैरित्याविये कुसलाकरंजी पुषधीर इति प्रसिद्धः कोविदारी गिरिकर्णिक अपराजिता कंटकिं जल्कं च हरिटाभाव उपा
देयं केचित्तं निषिद्धमेवाह तथा येनिनचनिषिद्धास्ति गंधवर्णयुतानि च तानि पुष्पाणि देयानि भानवे लोकभानवे एतानि सर्वा
णि निषिद्धेन राणि विहितपुष्पाभावे ग्राह्याणि च देवमल्लेयये यस्तत्तत्वाणत पुष्पलोभतः पुष्पाणि च सुगंधीनि पूजको
नैतत्तणि च असहस्त्राम वाप्नेत्तरपच्यते शाश्वतीसमाः तस्मात्तु पुष्पलोभेन नरदेवंलयये तत्सदा त्रुटिमात्रेन्तयोदयाहाश्रय
कुतपंकजं भास्करस्यात्रमांगेषु तस्य पुण्य फलं शृणु इंद्रस्यार्द्धासने तिष्ठेत् यावदिंद्रा वत्तर्दशः एवं वित्तानुसारेण फलदे
यमासतः अन्येष्वपि फलमिदं देयं अथ शिवस्य निषिद्धं तत्र भविष्यत्पुराणे केतकीचानिमन्तकाश्च कुंदीटघीमदंतिका
शिरीषं मर्जरं च यूकं कुसुमानि विवर्जयेत् गंधहीनमपि ग्राह्यं पवित्रं यत्कुशादिकं अथ दुर्गाया विशेषनिषेधो नास्ति वा
यत् पुनरुक्तं दिवो नामार्कमेदारसूर्यसनगारं तथा शिविवर्जयेत् कुंदं मुनमर्मं च हरो तथा तुलसी गणनाथे च वर्जयेत् ११

एजनेसदा इतरदेवानां निषिद्धो न तु दुर्गायाम् द्रोणपुष्पैः सांशिपञ्चापरानितैरिति लक्ष्म्या द्रोणपुष्पमपि समहस्तु निषिद्धं विलो
रपि पुष्पविशेषनिषेधो नास्ति उक्तं च विष्णुना नोग्रगंधीनि पुष्पाणि नागंधीनि च कंटकं कंटकमपि यत्तद्द्यात् नरक्तं दद्यात्
रक्तमपि कुंकुमं दद्यात् अब्जजलजं कुब्जा पाटला बिल्वसंध्यं करवीरपाटिभद्रशमीपशालाशोककुवर्जं लोहितपुष्पं निषिद्धं
विष्णुधर्मे कोटिजं शाल्मलीपुष्पं सौवीरं च नार्हं ते निवेदितं भयं रोगं अथ यच्छंतिनं संशयः इति निषिद्धपुष्पाणि अथ विहि
तपुष्पाण्युच्यन्ते अथ भविष्यत्पुराणे सुगंधमालतीमल्लीका चैव डवीका सौतिमुक्तकः पाटलाकरवीराणि जयाजयंतिरी
ववा चंपकोऽशोकः कुंसेवाणा वर्वरमलिका अशोककर्णिकारोभ्रनयावैवारूपकः पानपत्राणि चान्यानि वकाकेचविशे
षतः अगातिकिंशुकौ नरस्मार्येनासरसचा मल्लिकावेलिइति पाटला पाटलइति अतिमुक्तको माधवील्लनाकुब्जकः कुवार
निसेनकीरोहगाइति वाणकुसगेटीइति ववर्गमलिकावर्वरीति आटरूषोवासनकः वक वकुलइति अथ पत्राणि वि
ल्वपत्रं शमीपत्रं भृंगराजस्य पत्रकं तमालपत्रं वहेरमयस्तुष्टिकरंरवौः मरुनया कालनलसीनथार्कचंदने केतकीपत्रकं स्तु
मेसदेवेतपनप्रियं अथ सत्यंमत्रपुष्पविशेषफलविशेषः भविष्यत्पुराणे दशाकुत्वासुवर्णोस्य निष्कानोलभतेफलम्
करवीरीनथैकस्मिन्नकोपरिनिवेदितै अभसापजयेवार्के मर्के पुष्पैस्समार्हितः तेजमासोर्कस्य काणपार्केलोकेमहीय
ते तथा च बिल्वपत्रे च करवीरं च पद्मकं वकपुष्पं दर्भपुष्पं शमीपुष्पं तथोत्पलं एवं सर्वं समाहरे भ्योऽधिकं उत्तरोत्तरम्॥

मे॰को॰ १२

लो

सर्वासां पुष्पजातीनां प्रवरं नीलमुत्पलं रक्तोत्पलसहस्रेणानीलोत्पलशतेनव रक्तैर्वा करवीरैश्च यस्तु संपूजयेद्विभुं कल्पकोटिसह॰
स्राणि कल्पकोटिशतानि च वसेदर्कपुरे श्रीमानर्कतुल्यपराक्रमः शमीबृहत्याकुसुमं शतपत्रं तथोत्तमं नागचंपकपुन्ना
गमकुराश्च समास्तना: बृहती कंटकारिका नागकेसरविचिकिलवकुलपद्ममल्लिका अथ शिवविहितपुष्पाणि तपशीलगु
णोपेते पादवेदस्य पारगे दत्वा सुवर्णदानेन तत्फलं कुसुमस्य च तथा करवीरयानेनाकोवकउन्मत्तकस्तथा पाटला बृहती
चैव तथा च गिरिकर्णिका तथा कालस्य पुष्पाणि मंदारस्यापराजिता शमीपुष्पाणि चान्यानि कुब्जकः शिखिनी तथा अपा
मार्गस्तथा पद्मशमीपुष्पं सवोकने पंचकोशीरनगारं तथा चैव नागकेसरं पुन्नागं किंकरातं च द्रोणपुष्पं तथाम्रमं सिंसिपोडेव
रश्चैव जायमल्लीनथैवच गृह्णामि शिरसा देवि यो मे भक्त्या प्रयच्छति तस्मै ददाति विविधान् वांछितांश्च मनोरथान् शिखिनी
वृक्षीयाशलित्र्याना वैकंकटो व्याघ्रपत्तरी ब्रष्टाविंशति प्रसिद्धः अथ शिवस्य पुष्पफलानि तत्र भविष्यत्पुराणे महातपोभि
युक्ताय यस्तु वेदविदेस्त्वप दद्यात्सुवर्णदानेन भक्त्या तत्फलं कुसुमार्पणे अर्कपुष्पं तथैकस्मिन् शिवाय विनिवेदते दशादत्त्वा सुव
र्णस्य तत्फलं च समाप्नुयात् अर्कं श्वेतकरवीरं बिल्वं द्रोणस्य पुष्पकं अपामार्गकोणपुष्पं शमीपुष्पं तथैव च एकमन्यतर
कं चैव नीलचोत्पलमेव च पूर्वं पूर्वं सहस्रेभ्यः पृथिकं स्यादुत्तरोत्तरं नीलोत्पलसहस्रस्य यो मालां च प्रयच्छति शिवाय विधिव
द्भक्त्या तस्य पुण्यफलं शृणु कल्पकोटिसहस्राणि कल्पकोटिशतानि च वसेच्छिवपुरे श्रीमान् शिवलोकपराक्रमः पोषाणोपु

१२

12

ष्पजातीनां यत्फलं परिकीर्तितं तत्फलानुसारेण शिवलोके महीयते करवीरसमानं तु जातीविजयपाटला श्वेतमंदारकुसु
मं करवीरं च तत्समं नागचंपक पुन्नाग धत्तूरक समास्तथाः कमलकं तुलसी चैव सर्वसौख्यप्रदायकं बिल्वपत्रैरखंडैश्च सकृल्लिं
गं समर्चयेत् सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोके महीयते धत्तूरकैश्च यो लिंगं यः संपूजयते नरः स गोलक्षफलं प्राप्य शिवलोके
महीयते बृहतीकुसुमैर्भक्त्या यो लिंगं सकृदर्चयेत् गवामयुतदानस्य फलं प्राप्य शिवं व्रजेत् अथ दुर्गाया विहितपुष्पा
णि देवीपुराणे ब्रह्मोवाच शृणु शक्र प्रवक्ष्यामि पुष्पाण्यायेसमासतः ऋतुकालोद्भवैः पुष्पैर्मल्लिकाजातिपुष्पकैः श्वेत
रक्तैस्तथा पुष्पैः पाण्डरैः कुडपुष्पैश्च वंडकैः करवीरार्कपुष्पैश्च पामैश्च पाण्डरैस्तथा किंशुकैस्तगरैश्चैव कर्णिकारैः स्मकुब्ज
कैः बकुलैश्चैव मंदारैः सितसितैश्चापराजितैः सितरक्तैस्तथा पीतैः कुसुमैश्च चतुर्विधैः धत्तूरकातिमुक्तैश्च चंपकागस्तिसं
भवैः मदनैः सिंदुवारैश्च पुष्पैर्मरुवकैस्तथा लताभिर्बिल्ववृक्षस्य दूर्वांकुरैः सकोमलैः मंजरीभिः कुशानां च बिल्वपत्रैः
सुशोभनैः रक्तान्वितैस्तथा सर्वैर्जलजैः स्थलसंभवैः पत्रैः पुष्पैर्यथालाभं सर्वौषधिमयैः शुभैः धान्यानां सर्वपात्रैश्च पुष्पै
श्चैव प्रपूजयेत् अथ पवनस्य पुष्पफलानि भविष्यत्पुराणे प्रतिष्ठाप्य पदे विप्रे वेदवेदांगपारगे सुवर्णानां शतं दत्वा य
त्फलं जायते नृणां तत्फलं लभते राजन् पूजयित्वा तु चंडिका मालया बिल्वपत्राणां नवम्यां गुग्गुलेन वा मालाबद्धे
न संपूज्य दुर्गां देवीं नराधिपः बिल्ववृक्षस्य पत्राणां राजसूयफलं लभेत् करवीरस्रजाभिस्तु पूजयेद्यस्तु चंडिकां सोग्निष्टो

मे॰ को॰
१३

मफलं प्राप्य दुर्गालोके महीयते पूजयित्वा नरो भक्त्या चंडिकां पद्ममालया ज्योतिष्टोमफलं प्राप्य दुर्गालोके महीयते बकपुष्पैस्त
जोभिस्तु पूजयेद्यस्तु चंडिकां वाजपेयस्य यज्ञस्य फलं विंदति मानवः द्रोणपुष्पैः स्रजोभिस्तु पूजयेद्यस्तु चंडिकां राजसूयफ
लं प्राप्य पितृलोके महीयते शमीपुष्पस्रजोभिस्तु अर्च्यां संपूज्य श्रद्धया गोसहस्रफलं प्राप्य विष्णुलोके महीयते नीलोत्प
लस्रजोभिस्तु पूजयेद्यस्तु चंडिकां वाजपेयफलं प्राप्य रुद्रलोके महीयते सर्वेषामेव पुष्पाणां प्रवरं नीलमुत्पलं नीलो
त्पलसहस्रेण यस्तु मालां प्रयच्छति दुर्गायै विधिवद्वीर तस्य पुण्यफलं शृणु वर्षकोटिसहस्राणि वर्षकोटिशतानि च रु
द्रस्यानुचरो भूत्वा रुद्रलोके महीयते सुगंधपुष्पैर्यो भक्त्या पूजयेद्यस्तु चंडिकां मालया वापि मालत्याः सोऽश्वमेधफलं
लभेत् यानि चोक्तानि पुष्पाणि चंडिकायागपूजने तानि हे वत्स जानीयाः ग्राह्याणि सर्वदा बुधैः यद्यत्कर्म सुजनफलम् तत्फलं प्र
नाप्नुवेत् अथ विष्णोर्विहितानि पुष्पाणि नरसिंहपुराणे मल्लिकामालतीजातीकेतकाशोकचंपकैः पुन्नागनागबकु
लैः पद्मकैरुत्पलादिभिः एतैरन्यैश्च कुसुमैः प्रशस्तैः पूजयेद्धरिः एवं वीर यः स्वर्णस्य प्रत्येकफलमाप्नुयात् वामनपुरा
णे जातीशताह्वा सुमना कुन्दं चारुपुटं तथा बाणं च चंपकाशोककरवीरं च यूथिका पारिभद्रं पाटला च बकुलं गिरिशा॰
लिनी तिलकं चासवनजं पीतकं तगरं तथा एतानि सुप्रशस्तानि कुसुमान्यच्युतार्चने सुरभीणि तथान्यानि वर्जयित्वात
केतकीं केतकीवनकेतकीयत्नं केतकीं च नरसिंहसूत्रैर्विहितानि कुसुमानि प्रमत्त निषिद्धानि केचनयानसोपाद १३

13

ति प्रसिद्धा शानावरान्येके सुवर्णजाती चारुपटः विविकिलइत्येके परिभद्रः रहदइति प्रसिद्धः जातवनजेजपाकुसुमे
पीतकेपि परीक्षितस्तिरिवाइति वैष्णवे हरिभक्तिसुधादिनिहरिभक्तौलिखिते नयेतीपत्रतत्रैव निषिद्धं अथपत्राणि
तत्र नरसिंहपुराणे अपामार्गस्य प्रथमं भृङ्गराजमतःपरं तस्माच्च खादिरं श्रेष्ठं खादिरं श्रेष्ठं शमीपत्रमतःपरं दूर्वाप
त्रततः श्रेष्ठं ततोपि कुशपत्रकं तस्माद्दमनकं श्रेष्ठं ततो बिल्वस्य पत्रकं बिल्वपत्रादपि हरेस्तुलसीपत्रमुत्तमम्
एतेषां च तथालब्धैः पत्रैरभ्यर्चयेद्धरिं सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोके महीयते तत्र स्कन्दपुराणे तुलसीपत्र
मेकं च सुवर्णपलसम्मिते तुल्यं भवति राजेन्द्र दत्तं केशवमूर्द्धनि न विप्रसदर्शपात्रेन हानेसुरभीसमं न च वांगा
समं तीर्थं न पत्रं तुलसीसमं तुलसीपत्रलक्षेण कार्तिके योऽर्चयेद्धरिं पत्रे पत्रे मुनिश्रेष्ठ मुक्तिमेव लभेत्फले तुल
सीदलस्तोणयोः र्चयेद्वारकापतिं जन्मायुतसहस्रस्य पापस्य कुरुते क्षयं अथ विष्णवे पुष्पफलानि नरसिंहपुरा
णे तपःशीलगुणोपेते पात्रे वेदस्य पारगे दशदत्त्वा सुवर्णानि यत्फलं समवाप्नुयात् तत्फलं लभते मर्त्यो हरेः कुसु
मदानतः द्रोणपुष्पेनचैकानिन्माधवायानिवेदिते दशदत्त्वा सुवर्णानि तत्फलं लभते नरः एवं पुष्पविशेषेण फ
लतद्व्यिकं ह्य पुष्पविशेषेण येन यथा स्यात्तन्निबोध मे द्रोणपुष्पं खादिरं च शमी बिल्वकं तथा तेषां वर्त्मकर
वीरं तथा एते च किंशुकं भृङ्गपुष्पं तमालं च चंपकाशोककेतकी त्रिमंध्यमालतीपुष्पं त्रिसंध्या स्वेतजातथा कुंदे

मे॰को॰
१४

15

चशपुष्पैवमल्लिकाजातिपुष्पकैः एकैकं सहस्रेभ्योऽधिकं स्यान्नरोत्तम सर्वेषां पुष्पजातीनां जातिपुष्पं महोत्तमं जातीपु
ष्पसहस्रेण यच्छेन्मालां सुशोभनां विष्णवे विधिवद्भक्त्या तस्य पुण्यफलं शृणु कल्पकोटिसहस्राणि कल्पकोटिशतानि च
वसेद्विष्णुपुरे श्रीमान् विष्णुतुल्यपराक्रमः अगस्तिकुसुमैर्देवं योऽर्चयेत्तु जनार्दनं दर्शनात्तस्य देवर्षे नरकान्न प्रयास्यति
न तत्करोति विप्रेन्द्र तपसा तोषितो हरिः यत्करोति हृषीकेशः मुनिपुष्पैरलंकृतः विहाय सर्वपुष्पाणि मुनिपुष्पेण
केशवं कार्त्तिके योऽर्चयेद्भक्त्या वाजिमेधफलं लभेत् अपराधसहस्राणि अपराधशतानि च पद्मेनैकेन देवेशः क्षमते तस्य
सर्वं हरिः पद्मेनैकेन देवेशमर्चयेत् कमलापतिं वर्षायुतसहस्रस्य पापस्य कुरुते क्षयं केतकीपत्रकेनैव पूजितो ग
रुडध्वजः समासहस्रं सुप्रीतो ददाति मधुसूदनः सुवर्णकेतकीपुष्पं यो ददाति जनार्दने कोटिजन्मार्जितं पापं दहते
गरुडध्वजः ॥ विष्णुधर्मोत्तरे भृङ्गराजस्य बिल्वस्य बकपुष्पस्य वै द्विज जम्बीरबीजपूराणां पवित्राणि निवेदयेत् एते
षामपि वै कस्य पत्रदानेन सत्फलं कह्लारैः कुशपत्राणां दद्यात् प्रणमस्य तु येषां न सन्ति पुष्पाणि प्रशस्तान्यत्र मानिभि
पत्रवापल्लितस्य स्यात् पत्राणप्रीतिर्हरेः एवं विहितपुष्पे हि तत्पत्रपल्लवैर्भक्त्या वनस्पतिपल्लवैः सर्वदेवाश्चा
द्यौ तात्तैरर्चयेद्धिलं नपि वै शालवतिणा इति यवा विल्वाः प्रशस्ताः शालचारि पि व्याविकाना मन्येषां विहि
तमिति पुष्पोद्यानसंकेतन इति पुष्पाभावे अन्यदपि पुष्पफलं निषिद्धपुष्पैरपि पूजा कार्या अत्र वा यावत्समसंख्याया ॥ १४

निर्विकल्पार्थः वक्रपुष्पपत्रसमत्त्वयस्तत्तत्फलार्थो न विरुद्धः अथ सामान्यतः पुष्पाणि च कथ्यंते पद्मपुराणे पुष्पाध्या
ये प्रवक्ष्यामि उत्तमाधममध्यमं पुष्पं त्रिविधं तेयं देवकार्येषु सर्वदा उत्तमं स्वयमानीतं प्राप्तं मध्यमं स्मृतं प्रतिग्र
हाधमं प्रोक्तं क्रयाच्चैवाधमाधमं रत्नैर्हैमैराजतैश्च वित्तेयमत्र मोत्तमे न निर्माल्यं कदा न च प्रक्षीणं तुलसीदले पतितं प
र्युषितं चैव कीटाकीटसमन्वितं लूताच्छिन्नसमाकीर्णमस्पृष्टं स्पर्शदूषितं एवं दुर्गंधदुर्वर्णकृतं सम्यक् च विवर्जयेत् पर्युषितं
पत्रकं प्रयत्नयत्नावगाहितं तुलसीपर्युषितानैव विल्वं च त्रिदिनावधिः पद्मं पंचदिनान्याज्यं शेषं पर्युषितं विदुः केत
कीपत्रं च चंपकं पाटला जपा मालती मल्लिका जाती यूथिका वकुलं तथा करवीराः सितारक्ता नानावर्णाः पयोभवाः ध
त्तूरश्च सुवर्णाः मरुवकं दमनकं तथा अगस्त्यं सितरक्तश्च प्रभवाश्च वसंतिकाः करेणुः सहकारश्च तथा पद्मोत्पलेऽपि च कुशा
काशाः शमी दूर्वा अमृतस्योर्काः सितासिताः नानावर्णाश्च कह्लाराः भृंगराजोऽपामार्गकौ पात्रैकदंवकैश्चैव मरुवकुंदश्च
कुब्जकः मदनो वालकाश्चैव सकुलं विविधं तथा नानावल्लीदलेवापि सम्यग्धान्यानि वै तिलाः प्रशस्तानीह पुष्पाणि य
स्य यस्येन तस्य तु केतकी शालिमायं च रक्तपुष्पजपादिकं वर्जयेत् शिवपूजायां येन तु पापं महद्भवेत् धत्तूरं तुलसीपत्रं
तिलाः दर्भाः प्रसूनकं गणेशस्य देवस्य पूजायां परिवर्जयेत् धत्तूरं म्लानं पुष्पं च येन च वर्जेत् तथा तत्ता वर्जयेद्धि
सूर्यपूजायां प्रयत्नेन नृपाधिपः पायसी विधिनी मध्येषा मी दूर्वापमार्गकैः भृंगराजेन देवाश्च नार्चयेत् कदाचन अश्वत्थ

पल्लवैर्देवानार्चयेद्दक्षिणायने अश्मपुष्पैस्तथाशोकैः पूजयेत्सर्वदासुरान् हस्तिनीवाग्निमेधे च कुटजैः कटकैः अश्वाभिलाषी
देवान्संनार्चयेन्नकदाचनः शाल्मलैरक्तमालैश्च देवदासेनवापुनः गिरिकर्णीश्च देवोश्चनार्चयेन्नकदाचनः॥ इतिश्रीम
हामादिमत्रिपाठीसंग्रहीते मेत्रकोशे पुष्पाध्यायोनामतृतीयःपरिच्छेदः॥ अथधूपः तत्रसौर्ये भविष्यत्पुराणे॥
गंधाश्चापिप्रभायेनगंधाश्चविजयादयः दिवाकरस्यधर्मज्ञैः निवेद्याःसर्वदापुनः सद्भूतेनसगुडेनत्वाराजनकेंदरकेन
था चन्नैवेदगुग्गुलेनत्वमश्नोमितमततेस्तावं देवदारुकेनमेरुंचश्रीवासकुंदरेनया श्रीफलेराज्यसेमिश्रदत्वाश्रियमवा
प्नुयात् नमेरुः गुग्गुलस्यानस्मरूविशोषइतिकश्चित् श्रीवासःसरलोद्भवइतिप्रसिद्धः कुंदरः शाल्लकीरसं धूपेनत्व
मनेसर्गेनत्वरुद्धेणसगंधिना कर्पूरागरुधूपेनराजसूयफलंलभेत् तुरुष्केनसिद्धकेन अथशिवस्य कृष्णागुरुसकर्पू
रधूपंदद्यान्महेश्वरे केवलेनयेणसाधनस्यपुण्यफलंशृणु कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच वसेद्रुद्रपु
रेश्रीमानत्तसोनेसमहीयतः अथदुर्गायाः भविष्ये कृष्णागुरुंसकर्पूरंचंदनोसिद्धकंतथा भगवत्यैनरोधूपमिदं
दत्वानराधिपः इहकामानवाप्नोतिदुर्गालोकेमहीयते गुग्गुलंसघृतंदत्वादुर्गायैभरतर्षभ मासार्द्धेविधिवज्जस्य गो
सहस्रफलंलभेत् सर्वेषामेवधूपानांदुर्गायाः गुग्गुलःप्रियः घृतयुक्तोविशेषेणसततंप्रीतिवर्द्धनः गुडप्रियोगत्ते
वास्सहागरुर्धमालस्तया अथविष्णोः तत्रविष्णुपुराणे नभूपार्थेप्राणिमालं वामनपुराणे तुरुष्काह्वंकदेवदारुसिद्ध १५

केसागरेसिना शोवंजातीफलेशीशोस्पानिस्य: प्रियाणिवै हरिद्रिकाहेनदाकुसीकणगुग्गल: दारुदेवदारुसमाऊ: सिनाक
र्पूर: शर्करेकेचित शोचेनत्वो श्रीशोविस्मो महिषाख्यगुग्गुलेय: त्वाज्यपुक्तं सशर्करं धूपं ददाति राजेंद्र नरसिंहाय भक्तिमान
धूपित: सर्वदिक्तसर्वपापविवर्जित: अप्सरोगणसंयुक्तेन विमानेन विराजित: वायुलोके समासाद्य विष्णुलोके महीयते अथदी
प: सूर्यस्य भविष्यत्पुराणे घृतेन दीपं प्रज्वाल्य तिलतैलेन वा पुन: ददाति भानवे यस्तु सूर्यलोके महीयते शिवस्य तैल
दीपप्रदाने निषिद्धं आगमे अत्र यथा दीपस्तु भतैलेन देयं अथ दुर्गायाः भविष्योत्तरे घृतेन वा तैलेन दीपं प्रज्वालयेन्नर:
सोश्वमेधफलं प्राप्य दुर्गालोके महीयते तैलदीपप्रदानेन य: एवं यति चंडिकां वाजपेयफलं प्राप्य किंनरैस्सह मोदते घृ
तेन वा अतैलेन सौगंधेनापि यो नर: दद्याद्दीपं गणेशाय स स्वर्गे मोदते भृशं अथ विष्णो: तत्र विष्णुपुराणे घृतेन तिलतै
लेन वा किं च न दीपार्थे नरसिंहपुराणे घृतेन वा अथ तैलेन दीपं प्रज्वालयेन्नर: विष्णवे विधिवद्भक्त्यानस्य पुण्यफलं शृणु
विहाय पापं सकलं सहस्रादित्यसप्रभ: सोश्वमेधफलं प्राप्य विष्णुलोके महीयते अथ दीपाने तरभविष्यपुराणे नोत्सृ
दत्वा न हिंसेत नव तैलविवर्जितान् कुर्वीत दीपस्यावस्थपकोप: सजायते सामान्यतोयथादेवताभ्यप्रदानेन जायते श्री
समन्वित: उद्दीपनिमवाप्नोति यस्तु धूपप्रदानत: लोकप्रकाशको भाति चक्षुष्मानीयदीपद: अथ नैवेद्यानि तत्र सू
र्यस्य भविष्यपुराणे शालितंडुल शालितंडुलप्रस्थसदपादं तं समसंस्कृत सूर्याय चरुकं दत्वा समम्पा च विशेषत: प्रस्थ

मं॰को॰
१६

16

षोडशपलानि संयावकृसरापूपापायसंयावकतया दध्योदनरसायमोदकाः पूरिकापलात् यावत्तंडुलानामिव नैवेद्यपरि
संख्यया तावद्वर्षसहस्राणि सूर्यलोके महीयते रसालाशिखरिणीगुडखंडघृतानां च भक्ष्यान्नपानमांसानि तत्फलानि सुभानि
शर्वेशानपरेशानि मधुपर्कसमन्विते यानि वेदयति शर्काव सोस्वमेधफलं लभेत् भास्करस्याग्रतो दत्वा दर्पणं निर्मलं शुभं परि
तः शोभनं कृत्वा श्वेतमाल्यैः सचंदनैः कल्पायुतसहस्राणि सूर्यलोके महीयते अश्वस्याप्यादर्शमानेन फलमाप्नुयात् अथ
शिवस्य भविष्यपुराणे शालितंडुलप्रस्थेन कुर्यादन्नं सुसंस्कृतं शिवायतने विदद्यात् चतुर्दश्यां विशेषतः यावन्तस्तंडुला
स्तस्मिन्नैवेद्ये संख्यया तावद्वर्षसहस्राणि रुद्रलोके महीयते गुडखंडघृताढ्यानां मिष्टानां च निवेदने मातुलिंगफलादीनि
सुपक्वानि निवेदयेत् अथ दुर्गायाः भविष्यत्पुराणे गुडखंडसंमिश्रमन्नं दद्यात्तु शांभवि वैमलवसफले प्राप्य सूर्यलो
के महीयते गुडखंडघृतानां च तथा शर्करयान्वप घृतेन परिपक्वानां प्रदानाद्विगुणं भवेत् शाल्योदनरसालानां पायसं वद
रं तथा यः प्रयच्छति दुर्गायै स गच्छति शिवालये दुर्गामुद्दिश्य पानीयं केतकीपाटलीवासिते यः प्रयच्छति राजेंद्र स गणाधिप
भवेत् शाणीकर्पूरः कृशराम्नं च नालिकेरं च पर्जंबीजपूरकं यः प्रयच्छति दुर्गायै स गच्छेत् परमं पदं गुडाज्यपाकावगोणायय ः
प्रयच्छति मोदकान् देव्यग्रे चैव नैवेद्यं स लभेत् निरामयाणि अथ विष्णोः विष्णुपुराणे सर्वं नानाविधं भक्ष्यं षड्रसं विष्णोर्नैवेद्यार्थे
देयं नाभक्ष्यं नैवेद्यार्थे प्रकल्पयेत् भक्ष्येषु पूर्वेवोक्तेषु भक्ष्येष्वपि च अश्वजामरिचीसीरं गव्यं दधिपयोघृतं प्रशस्ते १६

वविवेद्यार्थंसर्वैकामसमृद्धयकं माहिषवाविकेछागमनत्रियम्प्रदाम्रने पंचनखमत्स्यमांसवराहमांसानि नोह्यलीनोकिश
लयंस्वर्गलोकमवाप्नुयात् सौभाग्यमतुलंमर्त्यलोकेतयाद्भुपमनुत्तमम् किंशालयदत्वाविशेषः नारसिंहपुराणे गंगाप्रयागग
यनैमिषपुष्कराणिदेवासमुद्रकुरुजांगलयामुनानि कालेनतीर्थसलिलानिपुनंतिपापंपादोदकंभगवतस्तुपुनातिसद्य : १
एवमादीनिवस्तूनिमूलशाकादीनिनैवेद्यार्थेविस्रोतः कथितानि तानिश्रेयसेोभवान्नालिविनानि इतिपंचोपचारपूजोक्ता
अथषोडशोपचारपूजात् आवाहनासनपाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवस्त्रयज्ञोपवीतगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यप्रणामप्रदक्षिण
विसर्जनानीतिकथितं विष्णुपुराणे सर्वमावाहनेप्रोक्तमासनेतदनंतरं ततः पाद्यंतदर्घ्यंचततस्त्वाचमनीयकं स्नानंवस्त्रंचोप
वीतंततोगंधादिचंदनं पुष्पंधूपंचदीपंचनैवेद्यंतदनंतरं ततोदेयंप्रणामार्थंततोदयाप्रदक्षिणा विसर्जनंततोप्येवंषोडशोपचा
राख्यषोडशा अथवस्त्रार्थसदेयानितत्रभविष्यपुराणे वासोभिःस्रजयेद्यस्तुपाणिवस्त्रैःप्रियायवै तथाप्येवमूर्मिइमैर्वस्त्रैर्यद्रेवयेदृमुः
मालिने वासांसिसविचित्राणिसावराणिमृदूनिच पीतमनांसिवैदर्भाणिकेशानिनवानिच वस्त्रसूतेनतेनोपविमाणांचप्रच
स्नेने तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते चित्रतस्फुर्धंस्रपीतेनचपटसूत्रादिनिर्मितं दत्वोपवीतंसप्तीयमवेद्देदांगपा
रगः तेनसगेमहाजेदिव्यंचकृत्वावासमरंगिणे किंकिणीजालनिर्घोषमासरब्रह्मभूषितं यस्त्वकोयनरोदद्यात्समुद्रयाप
रमायुतः मन्वंतरशतंदीप्तमोदतेदिविदेववत् हेमणिदंडमयंछत्रंदद्यात्स्यःकोचनायकं मोदतेसूर्यलोकेषुविमान

मं· को·
१०

वरमास्थितः यः शुक्लासमायुक्तां महार्घ्यं घण्टां महास्वनां कांस्यलोहमयीं वापि विभीयाद्भास्करालये सोऽरुणस्यानुगः श्रीमान

वभ्रस्यातीव वल्लभः भेरीमृदंगपटहडमरुमरुजादिकं [illegible]ा कांस्यादिवादित्रं योऽत्र भायनिवेदयेत् पुष्कपुष्कमारिव

वरं ब्रह्मलोके महीयते सूर्यस्य यज्ञोपकरणं दत्वाऽन्यैर्यदि वहुभोज्यं विनान्नसारेण सूर्यलोके महीयते भास्करायतननाम्ना

मिसूर्यक्षेत्रे समेततः देहीनां तत्रसायुज्यं सूर्यसायुज्यकारणं मतं तेस्थापिते सूर्यक्षेत्रमानानमिदं स्मृते कोशाऽर्हं कल्पयेय

त्तस्ते दीर्दर्ष्ठं मयापि वा तस्मादावसथ्यारक्तत्वा सूर्यक्षेत्रसमन्वितान् भोनोरायतननाम्या सेयतोयं पुनयस्थिते सूर्यगेगे

17

नियाभोक्तान्तत्रस्नानोदिवेन्द्रनेत् यः कुर्यान्नदीर्घिकां वापि तडागं भास्करालये सन्तारयेत्कुलशतानि सूर्यलोके महीयते ॥

गावो वा महिषीर्वापि राजन् स्वाश्वैर्वभेजयेत् यः प्रयच्छति सूर्याय तस्य पुण्यफलं शृणु सर्वयज्ञैः सर्वकामीयमश्वमेधफ

लं लभेत् यत्सूर्यायतनपुण्यफलं लोके नासर्वसस्यप्ररोहिणीं महीं महीपतिर्दद्यात्तस्य पुण्यफलं शृणु भुविपांशुनिया

वंतिभूतलो भान्ति सत्तम तावद्युगसहस्राणि सूर्यलोके महीयते यत्रास्तमेरवेः ऊर्ध्वं राष्ट्रविल्वादिशोभिते ज्ञातने

वीरनारिंगकरवीरैः सकुंकुमैः यावद्भिपत्रकुसुमैर्विरूढानि फलानि च तावद्वर्षसहस्राणि सूर्यलोके महीयते एवं पु

ण्यहेतवः वहवो निर्दिष्टाः स्तोत्रयगौरवान्नलिखिताः सूर्यस्य सूपलक्षणाः शिवदुर्गागणपतिविस्नुनामप्येवं सर्वत्र लो

कशामयेवोपश्य एवमनेककथने ग्रन्थगौरवं वरवंभवेदिति संक्षेपः एतस्माद्दव्यविधानेऽतिप्रज्ञाद्दव्याणि मूलमंत्रण १०

एजातिमूलादेववोद्भवो देवेभ्योदेयानि मंत्रास्तः त्रैवर्णिकानां वैदिका एव मुख्या तदनु आगमयुक्ताः मंत्राः तदभावे पंचरा
त्रोक्ताः एव मुख्या न वैदिकास्तेषां तदधिकारित्वात् अतो ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानामपि आगमोक्ता मंत्राः सर्वार्थाः उक्ताः तथच
प्रपंचसारे कृते श्रुत्युक्तिमार्गस्यात्त्रेतायां स्मृतिभावतः द्वापरे तु पुराणोक्तः कलौ आगमसंभवः अशुद्धाः शूद्रकल्पाहि ब्रा
ह्मणाः कलिसंभवाः तेषामागममार्गेण शुद्धिर्न श्रौतवर्त्मना यदि किंचिन्नष्टं कृतं नाचारो यतेंद्रियः तस्य सा विद्यादिमे
त्राफलं नैव न संशयः एतेन एते मंत्रा विश्रुंते तेषु न ग्रहोत्सवादीन् तापुरः संग्रहीता फलाय कल्प्यंते नान्यथेति याज्ञः स्नेहा
द्वालोभतो वापि यो गृह्णीयाद्दीक्षया तस्मिन् गुरौ सशिष्ये च देवता शाप एव योपनेन तथा यदेव याकृते मंत्रे ग्रहणीया
त्यः कुलेन वा यः पवित्रे सितेवा गार्ध्याव्रजे येन तदनर्थ्येव न तस्माद्गुरुमुखान्मंत्रोनयः किंच सम्यक्सिद्धैकमंत्रस्य वासा
धामिह किंचन वहुमंत्रवतः काकपाष्यामपवसः तस्मादेकोपि मंत्रो दीक्षा गुरुमुखाद्ग्राह्यः साध्यानेव तथा दीक्षितस्यापि
द्वश्रवणात् अदीक्षितस्य वामोरु कृतं सर्वमनर्थकं पशुयोनिमवाप्नोति दीक्षाहीनो नरः सदा अतः सदीक्षां संक्षेपतः अस्य
स्यंते ॥ इति श्रीमहायादित्यत्रिपाठीसंगृहीते मंत्रकोषे एतन्माहात्म्यकथनंनाम चतुर्थः परिच्छेदः अथ दीक्षां प्रवक्ष्यामि मंत्रा
णां हितकाम्यया ययाविना नैव लभ्येत समस्तं वै मंत्रफलं यतः ज्ञानं दिव्यं यतो दद्यात् कुर्यात् पापस्य संक्षयं तस्माद्दीक्षेति सा प्रोक्ता
देशिकैस्तत्त्वकोविदैः चतुर्विधा यथा प्रोक्ता दीक्षा तारिणीकालादिसौकृष्यात्तसंक्षेपतः क्रियावत्यां दीक्षा वर्ण्यते तत्रादौ

मं॰को॰ ४८

गुरुशिष्यपरीक्षा अवदातश्चयः स्वच्छसोपि नाचारतत्परः आश्रमी क्रोधरहितः सर्वशास्त्रार्थतत्त्ववित् सद्गुणोर्वा सुकृत
धीः यतन्नः शिष्यवल्लभः निग्रहानुग्रहे दक्षो महामंत्रपरायणः ऊहापोहप्रमाणज्ञः मुद्राशास्त्रः कृपालयः इत्यादिलक्षणै
र्युक्तो गुरुः स्यान्महिमानिवः शिष्यः स्वहानवयः श्रीमान्विनीतः प्रियदर्शिनः प्रियः वाक्प्रवण निरतोदमथीः दंभवर्जितः यु
वा विनयः नाशेषकृपालुः करुणालयः इत्यादिलक्षणयुक्तः शिष्यो दीक्षाधिकारिभाक् अथ शुद्धसमये दीक्षाः अथ मासा
चैत्रे दुःखाय दीक्षा स्याद्वैशाखे सर्वसिद्धिदा ज्येष्ठे मृत्युप्रदा मासा आषाढे वंधुनाशिनी श्रावणे दुःखदा नृणां न ते भाद्रपदे दुःख
दा सदा आश्विने सर्वसिद्धिः स्यात्कार्त्तिके ज्ञानवृद्धिदा शुभदा मार्गशीर्षे च पौषे ज्ञानविनाशिनी माघे मेधाविवृद्धिः स्यात्फा
ल्गुने विजयप्रदा कृष्णपक्षात् शुक्लपक्षः प्रशस्तः कुहूवर्जितास्तिथयः उत्तरात्रये रोहिणी विशाखानुराधामृगरेवतीपुष्या
श्विनी नक्षत्राणि मंगलवर्ज्जं वाराः स्थिराणि लग्नान्यश्विककुंभाद्यानि अथ प्रयोगः ततः प्रथमतः स्वस्तिवृद्धिपुण्याह
वचनं कृत्वा अर्घ्यं येन वृणयात् यथाशक्त्यालंकारसहितं विष्टरमाचार्याय दत्त्वा अर्घ्यं इत्यादिवत्तो अस्मकमंत्रग्रहीतं तदं
गभूतं होमादिकर्म कर्त्तुं वा अमुकशर्माणं ब्राह्मणं अमुकवेदाध्यायमेभिः दत्तपात्रात्ततनं तोहलालंकारवासोभिः गुरुत्वेन
त्वामहं वृणे वृतोस्मीति प्रतिवचनं ततो गुरुमंडपं गत्वा अनंताय नमः विमलासनाय नमः पद्मासनाय नमः इत्येतैर्मंत्रै
रभिमंत्रिताऽऽसनं दत्त्वा आसने संस्थ तत्रस्थो भिस्वस्तिउपविश्य गुरुभ्यो नमः गंगणपतये नमः इति वामदक्षिणभा ४८

18

गेगुरुं गणपतिं पूजयित्वा दक्षिणभागे पूजाद्रव्याणि वामभागे नैवेद्यादि स्थापयित्वा उद्वेह्यतेन कर्पूरागमिश्रिणीभिर्वर्त्तिभि
र्दीपान्प्रज्वाल्य प्रणवेन रं पंचवर्णिकानि सर्वतोभद्रादिमंडलानामेकतमं मंडलं विरचय्य मूलमंत्रेण प्राणायामं त्रयं कृत्वा भूत
शुद्धिं प्राणप्रतिष्ठां मातृकान्यासं च कृत्वा दानमंत्रस्य षडंगन्यासान्कृत्वा आत्मानं विद्याय स्वदेहमूलाधारादारभ्य ब्रह्माधारमेरु
पर्यंतं हृदये यावत्पूजयेत् तदुपरि श्वसद्योरुहृदयपीठकोनरूपेषु धर्मादीन् मत्स्वपार्श्वे नाभिपार्श्वे पीठं गायत्रीषु धर्मा
दीन्पूजयेत् हृत्कमले सत्वादिपरतत्त्वांतं चिंतयेत् एवं पीठादिपूजां तेमानसैरुपचारैः स्वदेहे देवं संकल्प्य ततो
ग्रतः शंखस्थापनमारभेत् ततोग्रे वह्निमंडलाय दशकलात्मने नमः इति त्रिकोणे प्रथमभूमिं पूजयित्वा ॐ सूर्यमंडलाय द्वादश
कलात्मने नमः इति तत्र स्थापिते तत्र स्थापिताधारपात्रं पूजयित्वा तदुपरि अस्त्राय फडिति शोधितं प्रक्षाल्य विन्यसेत् तन्मूलमंत्रेण जले
प्रक्षिप्य ॐ सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलं संपूज्य स्वाहेति चंदनं वषडिति मंत्रेण तिलान् ह्रौमिति मंत्रेणावगु
ण्ठ्य अस्त्राय फडिति मंत्रेण संरक्ष्य गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति नर्मदे सिंधुकावेरि जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु इति तत्र ती
र्थमावाह्य मालिनीमुद्रां च प्रदर्श्य स्वमुद्रां संरक्ष्य हस्ताभ्यां पो[illegible]च्छादयेत् दशवारं मूलमंत्रं जपित्वा ग्रंथं जलं दक्षिणभाग
स्थित प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षिप्य तेनात्मानं गंधमिंव प्रोक्षयेत् ततः स्वदेहे कल्पिताधारपीठमंत्रांते संपूज्य तत्र हृत्कमले देवमा
वाह्य पुष्पांजलिं पंचकेन स्वमूर्द्धहृन्मूलाधारपादसर्वांगेषु पंचधा संपूजयेत् नैवेद्यं विना ततः पीठे देवमावाहयेत् ततो

मे॰को॰
१५

गंधादीनेनत्रलिपेत् तथया चंदनागरुकर्पूरवारकुंकुमरोचना शाकेगंधाष्टकंमतं चौरुः कर्पूरः कपिकवास्त्रयिहूर्केवा चंदनागु
रुह्रीवरंश्चष्टकुंकुमसयवाजिगमांसीगुरुमितिविसोगंधाष्टकंस्मृतं ह्रीवेरंकर्पूरंजलेवारमिजिवासेकएराग्रुरुम - - इ
ति - चंदनागुरुकर्पूरंतमालजलकुंमकुमं सशीतकुष्टकंगुग्गुलो वं गंधाष्टकंस्मृतं घोलविलोऽपनत्रमर्वीः फलाश्रावाहय्
जयेत् ॐ अग्रमृतायैनमः ॐ ग्रामानंदायैनमः ॐ पूषायैनमः ॐ तुष्टैनमः ॐ उग्रत्यैनमः ॐ कृष्ण्यैनमः ॐ तृसमृत्यैनमः॥
ॐ लं चंद्रिकायैनमः ॐ लं कांत्यैनमः ॐ यं ज्योत्स्नायैनमः ॐ यं श्रियैनमः ॐ उ प्रमैनमः ॐ ऊं अंगदायैनमः ॐ अः पूर्णायैनमः
ॐ अः पूर्णामृतायैनमः इत्यम्बुप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् अमृतादिसोमकालानां इह प्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् अमृतादिसोमक
लानां इह प्राणअमृतादीनांजीव इतिस्थितः अमृतादीनां सर्वेंद्रियाणिवाङ्मनस्त्वकचक्षुश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राण इत्यागत्य
सुखेचिरंतिष्ठंतुस्वाहा पुनस्तपणाषडादशकलाआवाहयामि इत्यावाह्य कंभंतपिन्यैनमः खंतापिन्यैनमः गंधूम्रा
यैनमः घंमरीच्यैनमः ङंज्वालिन्यैनमः चंरुच्यैनमः छंसुषुम्णायैनमः जंभोगदायैनमः झंविश्वायैनमः ञंबो
धिन्यैनमः टंधारिण्यैनमः ठंक्षमायैनमः इत्यावाह्यपूजयेत् तथैव प्राणप्रतिष्ठाकुर्यात् तपणादिसूर्यकलानांप्रा
णाइहप्राण इह प्राण इत्यादि पुनः धूम्रार्चिरिमायाश्चेदशकलाआवाहयामि त्यावाह्य पूजयेत् तंधूम्रायैनमः थंकपिलायै
नमः दंहव्यवाहायैनमः धंकव्यवाहायैनमः इतिपूजयेत् अग्निकलानांप्राण इत्यादि ततः प्रणवकलाअकारकलात्मकब्र १५

19

त्मणः सृष्ट्यादिदशार्णकलाश्चावाहयामीत्यावाह्य पुष्पाद्यैः पूजयेत् कं सृष्ट्यै नमः खं ऋद्ध्यै नमः गं स्मृत्यै नमः घं मेधा
यै नमः ङं कान्त्यै नमः चं लक्ष्म्यै नमः छं धृत्यै नमः जं स्थिरायै नमः झं स्थित्यै नमः ञं सिद्ध्यै नमः इति संपूज्य सृष्ट्यादीनां प्राण
इह प्राण इत्यादि हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहदि
ति रुवमावाह्य पूजयेत् सृष्ट्यादीनां प्राण इत्यादि तेन उकारात्मविष्णोर्जरादिदशकलान्याश्चावा यो ऽहमीत्यावाह्य पूजये
त् सृष्ट्यादीनां प्राण इह प्राण इत्यादि तेन उकारात्मविष्णोर्जरादिदशकलाश्चावाहयामीत्यावाह्य टं जरायै नमः ठं पालि
न्यै नमः डं शान्त्यै नमः ढं ऐश्वर्यै नमः णं रत्यै नमः तं कामिकायै नमः थं वरदायै नमः दं ह्लादिन्यै नमः धं प्रीत्यै नमः नं दी
र्घायै नमः इति पूजयेत् जरादीनां प्राण इह प्राण इत्यादि ततः प्रतद्विष्णुस्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः य
स्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा इति रुवमावाह्य पूजयेत् तेनो मकारात्मकरुद्रस्य तीक्ष्णादिदशकला
श्चावाहयामीत्यावाह्य पं तीक्ष्णायै नमः फं रौद्र्यै नमः बं भयायै नमः भं निद्रायै नमः मं तन्द्रायै नमः यं क्षुधायै नमः रं क्रो
धिन्यै नमः लं क्रियायै नमः वं उत्कार्यै नमः शं मृत्युरूपायै नमः [illegible] इति तीक्ष्णादीनां दशकलानां प्राण इह प्राण इत्यादि त्र्य
म्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनं उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् इत्यग्रावाह्य पूजयेत् षं पीतायै नमः
सं श्वेतायै नमः हं अरुणायै नमः लं असितायै नमः इत्यादि असितादीनां प्राण इह प्राण इत्यादि ततः सविन्दुर्वेशोपम

मं॰कौ॰
९
२०

र्गोदेवस्यधीमहिधीयोयोनप्रचोदयात् इत्यावाह्यपूजयेत् ततोनिवृत्त्यादिषोडशकलाआवाहयामीत्यावाह्य ॐअनि
वृत्त्यैनमः ॐप्रतिष्ठायैनमः इंविद्यायैनमः ईंशान्त्यैनमः ॐआप्यायि[illegible]न्यै ऊंव्यापिन्यैनमः ॐव्योमरूपायैनमः ॐअनंतायैन
मः इतिपूजयेत् निवृत्त्यादीनांषोडशकलाशक्तयइत्यादि घ[illegible]तिसर्वयोनिः कल्पयन्त्वष्टारूपाणिविशान्तु आसिंच
तुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातु इतिऋचमावाह्यपूजयेत् इतिषोडशकलापूजांनिधायसर्वतोभद्रादिमंडलमध्यस्यक
र्णिकायांपुष्पाक्षतेरभ्यर्च्य ततउपरिशालिधान्यानानानिक्षिप्य तदुपरितंडुलानि तदुपरिकुशान् तदुपरिकूर्मंदत्वात
नत्राधारादिसहितेशक्तिपीठेपूजयित्वा तदुपरिहैमराजतंवाताम्रमयंतदभावेमृण्मयंशोभनाकारंपाषाणसिकादिदोष
रहितंसर्वतस्त्रिगुणीकृत्यसूत्रेणवेष्टितंचंदनागुरुकर्पूरधूपितंमध्येशप्तालितान्ने नरंप्रणवजपन्फलशेसंस्थाप्यका
लशमध्येपंचरत्नंप्रक्षिप्य तंतंहंसंषंशंवंलंरंयंमंभंबंफंपंनंधंदंथंतंणंढंडंठंटंञंझंजंछंचंङंघंगंखंकंअःअंऔं
ओंऐंएंॡंॠंऌंऋंऊंउंईंइंआंअं एवंविलोममातृकाजपेत् फलमेवंच कर्पूरादिवासितैः पुष्पजलैर्देवनद्याससंयुक्तंगो
त्वस्यकिंचिज्जले प्रक्षिप्य तत्कलापंचाशत्कलापंचवीमूलमंत्रेणनिवर्तितदेवतात्मके त्रिंशोमंत्रतीलाकलशेनिक्षि
पेत् ततः पल्लवपंचकमुत्तकोमलपञ्चकंवैदिवलीवृक्षसहदुमार्षियागुरुफलमश्वत्थपिप्पलाय्यस्नवचविकंकोत्पमपं
पल्लवमकेस्थापयेत् ततःऊंमेंमिमलाम्नोमयुग्मेनवेष्टयेत् तोमाभावेवस्त्रद्वयेनापिवेष्टयित्वामूलमंत्रेणाकल २०

ष्टदेवतामूर्तिं ध्यात्वावाहनादिकाः षण्मुद्राः प्रदर्शयेत् एवोक्तविधिना तत्र देवं षोडशोपचारैः संपूज्य यथाशक्ति देयमेवं जपि
त्वा समर्प्य चोपचारान्दत्वा छत्रचामरादिकं नीराजनं दद्यात् इति पूजां विधाय यात्रोत्सवाद्विधानात्संस्थाप्य तत्र सर्वदेवतायाः पीठ
देवतादिक्रमेण तत्तन्नामभिः स्वाहान्तैरेकाग्राहुतिमाज्येन तथा यथाशक्ति मूलमंत्रेण देवताहोमं विधाय सांगावरणानां तत्तन्नामा
भिरेकैकामाहुतिं हुत्वा पुनः पूर्णाहुत्यन्तं होमं परिसमापयेत् ततः शिष्यो गुरवे वाससी सुवर्णाङ्गुलीकं दद्यात् अनन्तरं गुरुः शिष्यं प्रति
समीपमानीय नेत्रमंत्रेण वाससा शिष्यनेत्रे बध्नीयात् ततो रुद्रमेव नेत्रे शिष्यं गृहीत्वा कलशसमीपं नीत्वोपवेशयेत् ततस्तेनासा
कामेशान विमलमनसांजलिपुष्पैः एवं पित्वा यथावैयिकलशादिदेवताप्रीतये देयेन मूलमंत्रमुच्चरन् ततो नेत्रबन्धं विमुच्य शिष्यत
नोत्तकायायकारयथं तं विलोममार्गकां संहारक्रमेण संहारणशादकावारिस्वक्रमेणोन्नयदेयमेवात्तवन्यासं विमलपंचोपचारैः
ॐ भस्योः इष्टदेवतां पूजयेत् ततो मालिनमंडले शिष्यमुपवेश्य सर्वपापं लवणोशीवादैः सरॐ मम सत्यतन्मालस्य सदुमेमात्
कोमनसा जपत् मूलासार्धितैस्तोयैः शिष्यशिरोभिषिंचेत् अभिषेकानंतरं ॐ मम लस्य सकलचक्रकेन शिष्यं नीवात् विमलवा
ससी परिधाप्य समीपमुपवेशयेत् ततः प्राचीनस्य सर्वाभि[illegible]विष्णुरुमतामिमुखः शनैः शनैर्दक्षिण कर्णे मंत्रं श्राव्य
वयेत् ब्राह्मणं वृषवं दद्यात् गुरवे भूयः कथमात्रेल ब्राह्मं हत्वा शि[illegible]यत् गुरुमंत्रदेवतां शिष्यातमेकसंभावितमभाप्यामिति
ततो गुरोः पादद्वयं गृहीत्वा पीरस्तिविधाय शरीरमर्ध्यप्रमाणं वस्त्रं गुरवे निवेदयेत् उक्ति एवमस्मिन्प्रोक्ष्य सिमाचारवान्

मं॰ को॰
२१

21

मेव इति शिष्याः प्रसन्नमानाः गुरवे दक्षिणां दद्यात् उक्तं च गुरवे दक्षिणां दद्यात् समग्रां प्रीतिमानसः आत्मानन्तर्प्पयेत्तस्याद्भि
र्भोज्यैः सद्दक्षिणैः अथ पंचशतानि नत्वा पुनस्तत्र यस्मै नेपरमात्मने [stain] ष्टमेव गुरवे च तत्संपाकं वा दशांशमथवापि वा वित्तशाठ्यं
विहाय पीयुषिनेन तद्धीनचेताः मंत्री मंत्रगुरावपि मंत्री मंत्र[stain]वता यो च विष्णुविहितं समस्तं तत्र भक्तिप्रत्यूह चानिजेप्सितं
लभेत् ॥ इति श्रीमद्राजानकत्रिपाठिसंगृहीते मंत्रदीक्षासंक्षेपकथने नाम पंचमः परिच्छेदः ॥ अथ गुरुशिष्ययोर्गणनाय
रीत्या मातृतः पितृतः शुद्धे विप्रः शुद्धान्वयः क्रमात् मंत्राणां शुद्धमार्गेण पुरश्चरणमानशुक्र एकादेन भावेन योग्यो ब्रा
ह्मणहृदयेत्तरूपः वैष्णवधर्मोक्तिभिः शुद्धसुतार्भैर्वन्मार्गगैः सुश्रुषुः परिग्राह्यः शिष्यो दीक्षाधिकारवान् अथ मंत्रमेलनं यतः
नास्ति मंत्रसमो मित्रं नास्ति मंत्रसमो रिपुरितिः अत्र ह्रस्वनाशाय यो उक्तं चागमे गुरूपदेशो मंत्रोऽपि मननात्त्रायते यथा तत्संस्तु
तिमथावद्धयाने विशोधयेत् सिद्धसाध्यादिभेदकुलाकुलेन वा बालप्रौढनलह्रोदैनेयास्त्रीनपुंसके राशिनक्षत्र
भेदेन सुमतुल्यादिभिस्तथा तत्त्वेन वयनेनानयभागधात्वोपलक्षितः तथाहि षोडशकोष्ठकानि कृत्वा लिखेत् इंद्राग्नि
रुद्रनवनेत्रयुगेनादित्यसप्तदशषोडशाचन्द्रदशभूतकेषु पातालपंचदशवाह्नि
सोमषवेतथैववर्णान् लिखेत् लिपिमकन्यसमणोस्तधीमान् अकथह उङप ऋडम ॡ
ऐङव इति प्रादक्षिण्येन तत्कोष्ठेषु लिखेत् आवदल्ल जचफ ऋञय गौढश इति त्रीणि

अकथह	उङप	आवदल्ल	जचफ
ऊडव	टहम	इणपद	ऋखय
ईथन	ऋजभ	आटश	ॠफव
अःतस	ऐवल	अबघ	एटर

२१

वनक्षे लिखेत् रमयस र्ण्व वटट ग्रेषाण इति पश्चिमवनक्षेषु लिखेत् इयन ऋज भपेदस ग्रतस इति उत्तरवनक्षेन
लिखेत् एवं यामिन्साधकात्तरं भ वनिशादलिख्येन नमारभ्य सिद्धसाध्यसुसिद्धारिक्रमेण गणयेत् अथ फलं सिद्धः सिद्ध्यति
कालेन साध्यस्तु जपहोमतः सुसिद्धस्तु ग्रहादेव अरिर्मूलानि कृन्तति इति चतुष्कक्रमः अथ वदेकस्मिन्नष्टककाष्टमार
भ्य पुनः पुनः सिद्धादिगणना कार्या तेनैव फलं सिद्धसिद्धो यथोक्तेन द्विगुणात् सिद्धसाध्यकः सिद्धसुसिद्धोऽर्द्धजपात् सि
द्धारिर्हन्ति बान्धवान् साध्यसिद्धस्त्रिगुणजपात् साध्यसाध्यो निरर्थकः साध्यसुसिद्धो द्विजपात् साध्यारिर्हन्ति गोत्रजान् सुसिद्ध
सिद्धः द्विजपात् तत्साध्यो द्विगुणाधिकात् तत्सुसिद्धो ग्रहादेव तदरिर्ज्ञातिनिहा भवेत् हरिसिद्धः सुतं हन्यादरिसाध्यस्तु
कन्यकां तत्सुसिद्धस्तु पत्नीघ्नो तदरिसाधकापरुः न्त्वसिंहर्षे च राहाणां प्रासादप्रणवस्य च सपिण्डान्तरमन्त्राणां सिद्धा
रिं नैव शोधयेत् स्वप्नलब्धे स्त्रिया दत्ते मालामन्त्रे च त्र्यक्षरे वैदिकेषु च सर्वेषु सिद्धारिं नैव शोधयेत् सिद्धसुसिद्धो ग्राह्यो।
साध्यशत्रुं च वर्जयेत् मतिमान् यावन्ते च रिपुर्यस्य भवेन्मन्त्रे मन्त्रे अथ स्वकुलाप्यकुलभेदतः उऊऋग्रोगन उदवलाया
र्थिवाः न्टठ ओ घ रु ढ व भ सा वारुणाः ई ऐ ए ख छ ठ थ फ र्ह लाः आग्नेयाः अ आ ए क च ट त प य षा मारुताः न्त्व न्ह से ङ ञ
ण न म शोषसंज्ञा नाभसा पार्थिवा वारुणा मित्रं माग्नेयस्यापि मारुते पार्थिवाद्यास्तु वारुणं च वारुणाश्रिते आग्नेयस्या भसे
शत्रुर्नाभसे तेजसं तथा एतेषामपि सर्वेषामरोधिनो नाभसं परस्परविरुद्धानां तज्ज्ञानमेलने बुधः साधकाय तु तं सर्वमत्र

मे-को-
२२

स्थापितदत्तं यदेकभूतदेवमंत्रानये स्वतुलं हितत अथवालादिभेदः एकाक्षरादिमारभ्यः यावन्मंत्राक्षरान्ताः वारेलालेभे
रेवेलीकामंत्राविंशतिवर्णका शीघ्रात्तेयास्तनोयेयेतेमंत्रास्यविरामताः अथराशिमेलनं अआइईभवेन्मेषे उऊऋॠलतये
वृषे ऌॡमिथुनेचैव एऐद्वौकर्कटेतथा ओऔद्वौसिंहराशौचवित्तेयातक्रमतस्वरः अंअः शषसहाल्लुतकन्यायामष्टकं
भवेत् तुलायांवकवर्गस्याद्वृश्चिकेचवर्गकः धनुःष्यपिटवर्गःस्यात् मकरेपितवर्गकः कुंभेपवर्गोमीनेचयरलवाःप्र
कीर्तिताः ससाध्यकानामाद्यवर्णराशिमारभ्यमंत्राद्यक्षरराशिपर्यंतगणनाक्रमः एकपंचनववोयवाःस्मृताः द्वौचषट्
चदशमास्तसेवकाः त्रीणिसप्तएकादशवाअपोषकाः द्वादशाष्टचतुस्त्वघातकाः योवंपुर्भवतिमंत्रकः त्वनीसर्वार्था
नपितनोतिसेवकोयः पुष्टिश्रीविभयस्मात्पोषकोयः प्राणान्वाथितिहंतियोतकोय वंयसेवकेपोषकयातकाः इतित्रि
रत्नागणयेत् अथनक्षत्रमेलनेगणमेलने अआअश्विनीदेवगणः ईभरणीमनुष्यगणः ईउऊकृत्तिकाराक्षसः ऋॠऌ
त्वब्राह्ममानुषः एमृगोदेवगणः ऐआर्द्रामानुषः ओऔपुनर्वसुदेवः कंपुष्योदेवः खगोअश्लेषाराक्षसः घङःमघाराक्षस :
चपूर्वामानुषः छजोउत्तरामनुष्यः झञहस्तोदेवः टचित्राराक्षसः ठस्वातिदेवः डढणविशाखाराक्षसः तथदअनुराधा
देव धज्येष्ठाराक्षसः नपफमूलराक्षसः बपूर्वाषाढमानुषः भमउत्तराषाढानरः अंअः त्तारेवतीदेवः साध्यकानक्षत्रग
णायेत जन्मसंपद्विपत्क्षेम्यंप्रत्यरंवधयइतिचेयंमाख्यमिति देवगणयोःमानुष्यगणयोश्चमैत्री तयाराक्षसगणयोस्तुनमैत्री २२

22

देवमानुष्यगणयोगात् समागतो नेति यस्य विरुद्धानां न कुर्यान् मेलनं बुधः स्वर्गकत्वात् अथ अक्षराणामनयोयन ईदृशीन्
त्रयविंशद् चदशस्वरो वेदवन्ता द्युयार्णेन वभिर्गुणितानामस्तात्त्वान् द्विकभागितिमुनिगजामनौङ्कायुवेदषट्वन्हिभिस्तु
णितानामस्यकार्णान् नामानर्ह्लदकेटवाङ्लभक्रमेयं नानाभयोराधिकयोषयुतं स्यात् ततोऽथकटवाद्यत्कंव
र्गावलिप्रथमात्काद्याकुर्यात् अइउऋॠएऐओऔअंअः इति
एकवर्गः कखगघङचछजझञटइतिद्वितीयवर्गः ठडढणत
थदधनपफइतितृतीयवर्गः बभमयरलवशषसहइति च
तुर्थवर्गः एकवर्गचतुष्टयस्याप्येकैकमक्षरं संग्रहीत्वा तत्र चतु
ष्टयेनैकैकोवर्णोभवति अकटव इत्येक ईखठभ इतिद्वितीयः
एवंक्रमेणैकादशवर्गासंपद्यन्ते एतेषामेकादशवर्गाणामेका
दशाभिरेतत्रशत्यादिभिरंकैर्यथाक्रममेकैकमक्षरंगणयेत् तथया
यदिमंत्रेवर्गास्तदाणि एतानि तदाययासंख्यं ईदृशादिभिर्गणयेत् यदिसाधकनाम्नि एतानि तदा दिग्भूरस्यादिभि
रंकैर्यथासंख्यं गणयेत् ततोऽष्टयो २ प्यष्टभिः पातितेशेषेकाधिकयोषेऋणंस्यात् अपिवर्णेनक्षणि ऊनवर्णानऊन

१४	१६	२	११	१५	६	४	३	८	८	९
अ	इ	उ	ऋ	ॠ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट
ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ
ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह
१०	१	७	८	१२	६	५	४	६	३	२

६३
१.४१

मे॰ को॰ मर्णेः सावयवोऽन्यमवर्णित्वमेषेत्तिते इतिऋणयनयोयनेकार्ये प्रयत्नसमप्रबोधफलाः यतः प्रयत्नक्षतिफले सर्वे प्रबुद्धामेषिणंसदा
२२ स्वराः षोडश सौम्याः कादयो व्यंजनानि च तानि सौराणि यकारादीनि आग्नेयानि स्वरेषु अइउऋऌएओ इति ह्रस्वाः आईऊऋॄऐऔ इ
तिदीर्घाः ऋॠऌॡ चत्वारस्तु नाः एतदाकोनास्तु मेत्राः यदा दक्षिणमार्गे वायुर्वाति तदा ह्रस्वाः प्रधानमेत्राः प्रबुद्धा भवंति
आग्नेयसौरप्रधाना सौरप्रधानाश्च वामे नपुंसकप्रधाना उभयोः सा यदा यान्तरे फप्रणवो न्यस्कार्यं वद्भरदक्षिणे आग्नेयाः
प्रबुद्धाः सौम्याः करवद्भुलावामे वहति प्रबुद्धाः उभयस्मिन्नपि ग्रन्थ समाः उभयस्वरे वहति नपुंसकप्रधानाः प्रबुद्धा इ
इति जपकाले मंत्रकालदानस्तम्भप्रबोधप्रकारोऽन्तानव्यः ग्रथये छिन्नाधिकपोषेऽऋणं स्यात् अधिवर्णानऋणि ऊनवर्णेन
उत्तमर्णेः सावयवोऽन्यमवर्णित्वमपेवितं इतिऋणयनयोयनेकार्ये प्रयत्नसमप्रबोधफलाः यतः प्रयत्नक्षतिफले सर्वे प्रबुद्धा
मेषिणंसदा स्वराः षोडश सौम्याः कादयो व्यंजनानि च तानि सौराणि यकारादीनि आग्नेयानि स्वरेषु अइउऋऌएओ इति ह्रस्वा
आईऊऋॄऐऔ इति दीर्घाः ऋॠऌॡ चत्वारस्तु नाः एतदाकोनास्तु मेत्राः यदा दक्षिणमार्गे भवायुर्वाति तदा ह्रस्वाः
प्रधानमेत्राः प्रबुद्धा भवंति आग्नेयसौरप्रधानाः सौरप्रधानाश्च वामे नपुंसकप्रधाना उभयोः सा यदा यान्तरे फप्रणवो न्यस्कार
कार्यं वद्भरदक्षिणे आग्नेयाः प्रबुद्धाः सौम्याः करवद्भुलावामे वहति प्रबुद्धा उभयस्मिन्नपि ग्रन्थ समाः उभयस्वरे वहति नपुं
सकप्रधानाः प्रबुद्धा इति जपकाले मंत्रकाले दानस्तम्भप्रबोधप्रकारोऽन्तानव्यः ग्रथये छिन्नादयो दोषाः स्युः अत्र ग्रंथमौरवा २२

नात्रलिपिविना: प्रयोजनाभावात् तत्र मंत्राणां संज्ञैव इत्यादि मंत्रमेलनप्रकारा येउक्तास्सर्वेपि मंत्रेण मिलंति किंत्वत्र गुणाश्रय
दोषा मंत्रादेया: यस्मात्त्वनेन प्रकारेणोक्तौ यत्तल्लक्षणमोषघोलिपेने नामाद्यक्षरमनन्मंत्रस्यापि न दत्तं चैव न दासन मिलंतिप्या
दिनाम्न: कहनमलेगयक्षाद्या मंत्रा मिलंति अग्राकखगदगयक्षाद्या: उकारादिनाम्न: पवंवफरुषाद्या: उकारादिनाम्न
पऊंवफरुषाद्या: एकारादिनाम्न: फवाद्या ऋकारादिनाम्न यरणयत्ताद्या: मकारादिनाम्न: कखगघछरईग्राद्या :
श्रौकारादिनाम्ना: ऊंश्रौजक्ष्यफणयाद्या: ऊंकारादिनाम्ना: ऊंवगईयत्ताद्या: वादिनाम्न: अपेठलईनाद्या: ज
मदाद्या: रादिनाम्ना: एवपेठलईनउफअनयाहाद्या: एकारामदेनाम्ना: षतसभऊउउस्तपाद्या: ईकारादिनाम्न ऊस
ऊंफवगयाद्या: भादिनाम्न: षउचकाद्या: डादिनाम्न: लथनमग्रकयहश्राद्याद्या: लादिनाम्न: ऊंएवपाद्यानादिना
म्न: शावसचाद्या: तवसचाद्या: अनेन प्रकारायदि न मिलंति तदा अनेन कोष्ठाशिमेलनमवसपेण येत्राणी ये स्तनारराशि
कोष्ठानामनुलोमसमामिमानमन्नभजेदिमुक्तत्वात साध्यमंत्राश्रयिसिद्धसिद्धयोश्चविरुद्धा: समीनत्वेनत्तेया: अथद
शमंत्रसंस्कारा: जननं जीवनं पश्चात्ताडनं बोधनं तथा तथाभिषेकाविमलीकरणाप्यायने पुन: तर्पणंदीपनंगुप्ति
र्दशैता मंत्रसंस्क्रिया: मातृकातो मंत्राणां मुद्धारो जननं बोधनं मनं मंत्राक्षराणां अश्वत्थपल्लवैरभिषेचनं अभिषेक
ऊंक्रोंयक्ष्मनेन हननं विमलीकरणं अनेनैवजप्योदकेन प्रोक्षणाप्यायनं वारिणा मूलमंत्रेण तर्पणं ऊंह्रीं ह्रीं श्रीं वीज

मं·को·
२४

पुरः सरः सरजपोदीपनं मंत्रप्रकाशनं गोपनं शुद्धिः इति दशमंत्रसंस्कारं संस्कृतोऽष्टाग्रपि मंत्राः फलदा भवन्ति मातृकार्णैः का
रादिभिः सविसर्गैः प्रतिलोमकैः लकारादिभिश्च प्रत्येकमान्तकावलैः प्रकटीकृत्य मंत्रजपः शीघ्रफलप्रदः एषापि त्वा माला
जपोपयुक्ता ॥ इति श्रीमदाशादित्यत्रिपाठीसंगृहीते मंत्रकोशे मंत्रमेलनं नाम षष्ठ परिच्छेदः ॥ अथ भूतशुद्धिः स्वासनेव
ष्टयमासने उपविश्य अपक्रामंतु भूतानि पिशाचाः प्रेतगुह्यकाः ये चात्र निवसंत्येते देवता भूमिसंस्थिताः पृथिवी त्वया धृता
लोका देवि त्वं विष्णुना धृता त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनं २ इति श्लोकं प्रार्थयित्वा अघोरास्त्राय फट् इति छोटिकाया न
ईशानकोणेऽस्त्रं विसृजेत् अग्निप्रकारं चयं कुर्यात् शरीरसोमं तयोमीश्वषिः प्रकृतिपुरुषः छंदः समाज्ञे देवता धर्मार्थकाम
मोक्षार्थे विनियोगः आसनमंत्रस्य मेरुपृष्ठऋषिः सुतलं छंदः श्रीकूर्मो देवता मेरुपर्वताग्रे आसने विनियोगः अनंता
सनाय नमः विमलासनाय नमः योगासनाय नमः पद्मासनाय नमः इत्येतैर्मंत्रैर्वाभिमंत्रिता वज्रवा स्वासने दद्यात्
ॐ पृथिव्यादि महाभागन्यात्मनि संस्कृत्यात्मना सह परस्योसि उद्धासयामि इति संकल्प पृथिव्यादि स्थानानि चिंतयेत् पादा
दि जानुपर्यंतं पृथिवीस्थानं चतुरस्रं वज्रान्वितं पायुपर्यंतं जलस्थानं प्रकीर्तितं आपायोर्हृदयान्तं वह्निस्थानं प्रकीर्तितम्
आहृन्मध्ये भ्रुवोर्मध्ये यावद्वायोः स्थानं कीर्तितं आभ्रूमध्यादि मूर्द्धान्तं नभसः स्थानमिष्यते तत्र पृथिवीस्थाने पादेन्द्रियं गन्धतन्मात्राकि
योगेन्द्रियं गंतव्यं गंधप्राणौ पृथ्वीपादस्थं भवन्ति निवृत्तिमान् वायुं त्वक्स्पर्शत्वचा वारस्याय ग्रापादतलमस्तकान्तं यजुः उत्पाग्रस २४

मानानसंस्मरन् ॐ ह्रीं ब्रह्मणे हृषिकाधिपतये हानिकारात्मने हुं फट् स्वाहा इत्यनेनैव मन्त्रेणाकुंडलिनीद्वारात्मन्युपसंहरेत्
प्रनेपरस्यानेह्रस्वादानात् संस्मरन् तत्ररसनाजलविसर्जनीयरूपचतस्तेजोरुद्रविद्याधानात् संस्मरन् ॐ ह्रीं रुद्राय तेजोधिपत
ये विद्याकलात्मने हुं फट् स्वाहा इत्यनेनैव मन्त्रार्थकुंडलिनीद्वाराआत्मन्युपसंहरेत् पुनर्वायुस्थाने नाडिषे यस्पर्शस्पृष्ट्वा
वामस्वरशोन्मुणालान् संस्मरन् ॐ ह्रीं ईशानाय वायाधिपतये शांतिकलात्मने हुं फट् स्वाहा इत्यनेनैव मन्त्रार्थेनात्मसर्वा
नुपरमात्मन्युपसंहरेत् पुनराकाशस्थानेवामदहनवक्त्रव्याददशोकाकाशसदाशांतीनिविद्याणात् संस्मरन् ॐ ह्रीं सदाशिवा
काशाधिपतये यशानीतिकलात्मने हुं फट् स्वाहा इत्यनेनैव मन्त्रार्थेनात्मसर्वान् कुंडलिनीद्वारापरमात्मन्युपसंहरेत् इ॰ त्युपसं
हृत्यस्वशरीरस्यशोषणादिकं कुर्यात् इडयावामनासिकयानाभेवायवीजंधूम्रवर्णंमहावातंचिंतयन् कुंभके द्वात्रिंशद्वारान्जन
पन् तेनवायुनाकुक्षिस्थमधोमलमेशुष्कमात्रमुपर्यंतकोपलितयागंपापपुरुषशरीरंशोषयेत् तेवायुंपिंगलयारेचयेत्
पुनरिडयावायुमाकृष्यमालाधारे संजोम्यत्ररामेतिबीजंपिंगलवर्णं संचिन्त्य तेन स्वशरीरंपापपुरुषंदहन् पुनः सुषुम्णयावायुमाः
५५ कृष्यमूलाधारे संजोम्यत्ररमितिबीजंपिंगलवर्णंसंचिन्त्यतेनस्वशरीरंपापपुरुषंदहन् कुंभकेचतुःषष्टिवारान् जपन्नृपा
पु॰ श्री पपुरुषंभस्मपिंगलयावहिः कुर्यात् पुनरिडयावायुनाकृष्यब्रह्मरंध्रेप्रपयपचतुःषष्टिवारंकुंभकेजपन् एवंस्थूलविषा
घस्थूलशरीरं कुर्यात् प्रणवत्रयमन्त्रार्थेनात्मनः सकाशामूलशक्तिनादशक्तिं स्पृष्ट्वा हूं नमः इत्यनेन ॐ सदाशिवायत्राका

मं० को
२५

25

शाधिपतये शांत्यतीतकलात्मने नमः इति मंत्रेण विंदुरूपात्मनः शांतिनीतसदाशिवाकाशश्रोत्रशब्दवाग्वदनवक्तव्यानुस्याद्या
काशस्थाने स्थापयेत् ॐ हैं ऐं ईश्वराय पुंधिपतये शांतकलात्मने नमः इत्याधाराम् शांतीश्वरवायुस्पर्शनेंद्रियसहव्योपस्थानत
द्वियपान् वायुस्थाने स्थापयेत् ॐ ह्रूं रुद्रतेजोधिपतये विद्याकलात्मने नमः इति विद्यारुद्राग्निवक्त्रवायुविसर्गत
द्वियपान् अग्निस्थापयेत् ॐ ह्रीं विष्णवे जलाधिपतये प्रतिष्ठाकलात्मने नमः इति सदानप्रतिष्ठाविष्णुजलरसहस्तादा
नव्यान् ॐ ह्रीं ब्रह्मणे पृथिव्याधिपतये निवृत्तिकलात्मने नमः इति समानहस्तिब्रह्मपृथिवीगंधपादगमनेगंतव्यात्मस्व
त्वा पृथिवीस्थाने स्थापयेत् एवं एवं सूक्ष्मशरीरानिष्पाद्यविंदुनाम्नलशक्तीनेस्वशरीरस्वपिंडप्रणवेन कृत्वास्तोदकेस
पूर्णैः कलशैर्होमतिमितैर्दिमशरीरं कयंतेरात्मानं मा अभिषिंचामीत्यात्मानमभिषिंच प्रणवेन हृदि परमात्मानमभ्यावाह
येत् ततः प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् तद्यथास्या प्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयः यजुरृग्यजुः सामाथर्वाणि छंदांसि
चित्रूपिणी प्राणशक्तिर्देवता प्राणप्रतिष्ठार्थे विनियोगः ॐ आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हों हं सः मम प्राणा इह प्राणा मम
जीव इह स्थिताः मम सर्वेंद्रियाणि वांमनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणा इहैवागत्यागत्य सुखं चिरं तिष्ठंतु स्वाहा हं
सः इति प्राणप्रतिष्ठामंत्रेण तत्रस्थान प्राणजीवेनेंद्रियाणि प्रतिष्ठापयेत् ततो वक्ष्यमाणप्रकारेण मातृकान्यासं विधा
य प्रयोहो भवति तपसजातदेयोग्यो भवति एवं विस्तरं कर्तुमशक्तं तं न्यासेनैव तनो विधिं तन्मस्तिः कार्या तद्यथा दिग्बंध २५

नादिकं कृत्वा प्राणवेण प्राणान् परमात्मनि संहृत्य पापपुरुषेण सह स्वशरीरं यमिति बीजेन द्वात्रिंशद्वारं जपन् शोषयेत् रमि
ति बीजं च तत्षष्टिवारान् कुंभके जपन् स्वशरीरं भस्मीकुर्यात् पुनरिडया वायुमाकृष्य कुंभके वमिति बीजं चतुःषष्टिवा
रान् स्वशरीरं भस्म चिंतयेत् ते निस्तनास्तन धारायां तथैव कुंभके लमिति बीजं चतुःषष्टिवारान् जपन् करापिरस्वरणा
यवयवान् कृत्वा प्राणप्रतिष्ठां सर्वं वत् कुर्यात् इति त्रिमंडलभूतशुद्धिः अथ पंचमंडलप्रकारो लिख्यते ह्रीं निवृत्तिकला
यै ह्रीं प्रतिष्ठाकलायै ह्रूं विद्याकलायै ह्रैं शांतिकलायै ह्रौं स्तानकलायै नमः इति सभिर्मंत्रैः प्राणायामक्रमेण पादयोर्नाभे
रथरेनावहृदये कंठे शिरसि पंचमंडलानि शोधयेत् अथ तेषां रूपाणि पृथ्वीमंडलं चतुष्कोणं पीतवर्णं अष्टदलकमलां
कितं बीजसहितं ब्रह्मदेवतात्मकं अग्निमंडलं त्रिकोणं नस्यं बीजात्मकं रुद्रास्वं देवतात्मकं चिंतयेत् वायुमंडलं षट्बिंदुलां
छितं सनाभि यं बीजं धूम्रवर्णं ईश्वरदेवतात्मकं आकाशवर्णं सदाशिवदेवतात्मकं चिंतयेत् पंचभिः मंत्रैः पंचेंद्रियकृ
तान् दोषान् शोधयेत् इत्येषा पंचमंडलभूतेषु शुद्धिरुभयेरेकां कुर्यात् ॥ इति श्रीमहापादिमविद्याष्ठिसंग्रहे तेमंत्रकोशे भूत
शुद्धिकथनं नाम सप्तमपरिच्छेदः ॥ अथ मातृकान्यासः शुद्धस्फाटिकसविंडकत्वचकलायुककेशवाद्यानपाश्रीकंठादि पुनः
स्वर्णाभिकमलामादैरलेपीकेकशाः न्यायालेदशनेष्टगनिगदिनायेत्रालणशांतये सर्वे साधकसिद्धसाधनपराः से कल्प
कल्पद्रुमा ध्यानोमेवाध्याः मातृकान्यासस्य ब्रह्मा ऋषिः देवीगायत्री छंदः वर्णात्मिका सरस्वती देवता सकलमंत्राणां वि

मं॰ को॰ २६

26

त्रियोगः ॐ अं कं खं गं घं ङं आं शोत्रात्मने नमः ॐ इं चं छं जं झं ञं ईशानात्मने शिरसे स्वाहा ॐ उं टं ठं डं ढं णं ऊं बलायै शिखायै वौष
ट् ऐं तं थं दं धं नं ऐं ब्रह्मणे कवचाय हुं ॐ पं फं बं भं मं ओं नेत्रत्रयाय वौषट् ॐ यं रं लं वं शं षं सं हं क्षं अः वीर्याय अस्त्रा
य फट् इति षडंगन्यासं कृत्वा ध्यानं कुर्यात् ॥ पंचाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदोष्पादयुक्कुक्षिवक्षोदेशां भास्वत्कपर्दाक
लितशशिकलामिंदुकुंदावदातां अक्षस्रक्कुंभचिंतालिखितवरभारं तीनां नमामि ॥१॥ इति वर्णदेहस्थं ध्यायामि हृत्पले
कुंभं नमः वामाधःकरे चिंतालिखितपुस्तके दक्षिणाधःकरे वरदामुद्रा ध्येयाः इति ध्यात्वा मानसैरुपचारैर्देवीं पूजयित्वा ॐ
अं नमः ॐ आं नमः ॐ इं नमः इत्याकारादिक्षांतं न्यासः न्यासस्थानानि नकावनहमडि ललाटनेत्रगंडोष्ठदंतमूर्धास्ये:
अहस्तं स्वग्रेषु च पार्श्वेष्ठ पृष्ठनाभिजठरेषु हृदंसे मूलापरगलकक्षिषु हृदादिपाणिपदयुगे जठराननयोर्व्यापकसंज्ञान्
स्मेदहित्त्वेणक्रमस्य अथ पूजा मूलमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा अर्घ्यस्थापनविधिनार्घ्यपात्रं स्थापयित्वा पात्रांतरे ॐ आधा
रशक्त्यै नमः मूलप्रकृत्यै नमः मंडूकाय नमः वेदिकायै नमः आत्मने परमात्मने नमः ज्ञानात्मने नमः वह्निमंडलात्मने
नमः सोममंडलात्मने नमः इति उपर्युपरि पूजयेत् तदुपरि अष्टदलकमलं परिकल्प्य तत्कर्णिकायां ह्रौं ह्रीं इति बीजं लि
खित्वा श्रीं श्रीं इत्यादि हंसो लिखित्वा कचटतपयशा इति सप्तवर्गान् दलेषु लिखेत् वर्गाष्टकं पश्चात् अष्टके लिखेत् तदुपरि भूमंड
लं विलिख्य तत्कोणेषु वकारं विलिखेत् पश्चात् कर्णिकायां देवीं एवं आवाह्य षोडशभिरुपचारैः पूजयेत् ततोऽग्नी २६

शास्त्रवायुधपुरतः इष्टतच्छागानि पूजयेत् अंगेभ्यो नमः इति केसरस्थानेषु पूजयेत् वीर्येश्वेति विनाष्ट वर्गान् पूजयेत् ओं मे-
धायै नमः प्रज्ञायै नमः विद्यायै नमः श्रियै नमः सूक्ष्मायै नमः स्पन्दायै नमः तुष्ट्यै नमः इति प्रागादिपत्रेषु पूजयेत् विघ्नेश्वर्यै नमः
इति कर्णिकायां पुरतः ब्राह्म्यै नमः माहेश्वर्यै नमः कौमार्यै नमः वैष्णव्यै नमः वाराह्यै नमः माहेश्वर्यै नमः चामुण्डायै नमः ।
महा लक्ष्म्यै नमः इति स्वदिक्षु पूजयेत् ततो यथाशक्ति जपित्वा देवीं विसर्जयेत् लक्षपुरश्चरणम् अस्याः सम्पलं तेम पुरोत्र
यसेपुष्कैः स्वच्छतिलैर्दशांशो होमः त्रिवारमंत्रः परिजप्तेनैव तनन् पिबेत् दिनादावपि विद्यायां बुद्धिः अनेन मूकोपि क-
त्वयार्चितः परां च सिद्धिं लभतेऽर्कमासतः विद्यासेव्यजापेद्रनाचेनाद्येष्यानैश्च प्रभवति भारती यस्य श्रीमान् पुनरपि र-
णकाव्यकर्ता स्वेच्छादीन् जयति जरापमृत्युभोगैः अपवित्रलोहमध्यिका सोमसूर्याग्निरूपाः स्ववर्णलोहत्रयेण तथा रोप-
मिंडः स्तनो हेमसूर्यं ताम्रजनाशनः लोहभागास्समदिष्टाः स्वराघवरसैस्तथा तैलीहे कारयेन् मुद्रां असंकलितसंग-
तो २ साप्यसहस्तेनप्यस्पस्पृष्टामोज्ज्रयान्तः आवाह्य पूजयेद्देवीमुपचारैः समाहितः ४ अभिषिच्य विनीताय दद्यात्तो-
मुद्रिकां गुरुः इयं रत्नामुद्रा रोगविषज्वरविनाशिनी ५ व्यालचौरनृपादिभ्यो रक्षां कुर्याद्विशेषतः षट्के विजयमाप्नोति धा-
रयेद्यस्तु जेश्वरः ६ स्वराघवरसंख्यो ये षोडशा पंचविंशतिदशतिरथानिदश्मसैवैवैषैः तथा श्रपंचसारे वर्गस्वराग-
णानां क्रमेण कलयोत्र जननानाम्बसुः पत्रेश्वविनाशविकं मिवं साधकसर्वेष्वदा प्रियमनतेस्यात् अथ मातृकान्यासः हिमु-

ग्रीवृजेकंठे स्वरान् षोडश विन्यसेत् द्वादशाब्दः हृत्पद्मे कादीन् द्वादश विन्यसेत् १ दशपत्रांबुजे नाभौ डकारादीन् दश न्यसेत् षट्
मं॰ को॰ पत्रे चैवमथ लिंगे वकारादीन्न्यसेत्ततः षट् आधारे वसान्तो वर्णान् वादीन् न्यसेच्च तद्दले इत्येवं भ्रूमध्यगे पद्मे लिपिन्यासो मयीरितः २ प
२६ न्योरेकतमं मातृकान्यासं कुर्यात् न्यासः क्रमस्तस्य ह्रः प्रथमः अथ विसर्गान्वितः सहितन्यासः अथ अ आदिकं एवं कं षडंगा
नि वविसर्गैः नाति ध्याने ॥ सिंदूरकांतिममिताभरणां त्रिनेत्रां विद्यात्तत्त्रैस्तगयोनवरान् दधाने पार्श्वस्थितो भगवतीम
27 पिकांचनाभां ध्यायेत् करांबुजन्त पुस्तकवर्णमालां ॥ ऊर्ध्वाद्यादिदक्षिणकरयोः पुस्तकाक्षमालेनत्वाः स्मृगशावककरादा
भाने पुस्तकं वामे दक्षिणे अक्षमाला दधाति सरस्वतीन्यासस्तु अंनमः आंनमः इत्यादि प्रतिलोममस्ते विंदुयुक्ते संहारन्यासः अ
आदिकं सर्वं वत् अक्षस्रक्कुंभहरिततपोतमुद्ग्रटंकं विद्याकरैरविरतं दधतीं त्रिनेत्रां अर्द्धेन्दुमौलिमरुणामरविंदवासं वर्णेश्व
रीं प्रणमत स्तननभारनम्रां १ दक्षिणाधःकरमारभ्य अक्षस्त्रिगादी न्यासा दंनादिकं एवं वत् प्रपसारस्वतार्थं वाग्बीजा अ
द्यादि कं मातृकावत् अंऐंनमः आंऐंनमः इत्यादि अथ विघ्नोपशांत्यै गणपन्यासः गणक ऋषिः गायत्री छंदः गणप
तिस्वरूपे देवता विघ्नोपशांत्यै मातृकान्यासे विनियोगः गांगीं इत्यादि षडंगन्यासः ध्याने बीजापूरगदेक्षुकार्मुकरुजा चक्रा
ब्जपाशोत्पलव्रीह्यग्रविषाणरत्नकलशप्रोद्यत्करांभोरुहः देवः पुस्तकपर्णकंभविलसत्मुद्रान्तमालापरा विश्वोत्पत्ति
विनाशसंस्थितिकरी ध्येया च देवी परा ॥ दक्षिणोपरिकरमारभ्य बीजपूरादीनि दधानो देवः अधोवामकरमारभ्य पुस्तका २६

दीनिरथानो देवः ॐ गं नमः ॐ गं नमः इत्यादिन्यासक्रमः एवं गणपत्याराधनेन्यसेत् अथपेश्वर्यार्थे शक्तिबीजायेशक्तिऋषि
गायत्रीछंदः विश्वजननी सरस्वती देवता सर्वैश्वर्यार्थे न्यासे विनियोगः ह्रां ह्रीं इत्यादिषडंगन्यासः ॥ उद्यत्कोटिदिवाकर
प्रतिनिभां ताटंकसत्पीनस्तनीं बद्धार्थे ध किरीटहारसमनोमनीरसंशोभिता बिभ्राणे करपंकजैर्जयवटीपाशांकुशौ पुस्तकं दि
व्याढ्यां जगदीश्वरीं त्रिनयनां ध्यायेत् त्रिपुरांश्रिये ॥ इति ध्यानम् अथः करमारभ्य जयवटी प्रतिध्येये ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं नमः इति न्यासः ए
तादिषु एवं वत् उक्तध्यानेन प्रयुक्ते अथ श्री प्राप्तये श्रीबीजादिन्यासः अस्य भृगुऋषिः गायत्रीछंदः श्रीस्वरूपिणी मातृ
का देवता श्रीसिद्ध्यर्थे मातृकान्यासे विनियोगः श्रां श्रीं इत्यादिषडंगः श्रं श्रीं नमः श्रां श्रां नमः इत्यादि ध्यानं ॥ विद्युद्दामसमप्रभा
हरगिरि प्रतिस्पर्धिभिर्गजैः संछादं उसमहुत्पात्रनचयैर्दोसिंचमानामिमां बिभ्राणां करपंकजैर्जयवटीपद्मद्वयं पुस्तकं माल्य
इत्यसमृद्धलाञ्छननतां ध्यायेज्जगत्स्वामिनीं ॥ इति ध्यानम् करमारभ्य जयवटीप्रभृति चत्वारि ध्येयानि एवं लक्ष्म्याराधनेन्यसे
त् अथ वशार्थे कामबीजादिसंमोहनकऋषिः पंक्तिछंदः कामजननी सरस्वती देवता वशार्थे मातृकान्यासे विनियोगः क्लीं
क्लौं इत्यादिषडंगध्यानं बालार्ककोटिरुचिरां स्फटिकाक्षमालां कोदंडमिक्षुजनितं स्मरपंचबाणान् बिभ्रांचहस्तकमले
र्दधतीं त्रिनेत्रां ध्यायेत् समस्तजनवंद्यपदां ॥ इति ध्यानम् अथः करयोरक्षमालापुस्तकेन उपरि पंचबाणधनुषी एतानादिके ए
वं वत् क्लं क्लीं नमः क्लां क्लीं नमः इत्यादिन्यासः ब्रह्मा ऋषिः गायत्रीछंदः शक्तिस्वरूपसंमोहिनी सरस्वती देवता ह्रीं श्रीं क्लीं इत्या

दिक्रमोक्तमात्रमातिदिशि धीजे षडङ्गं ध्यानं ॥ ध्येयेयमक्षवलयेक्षणशाशयासान् पद्मद्वयोऽङ्कशशाशान्नवपुस्तकं च आविभ्रति

मे॰ को॰ निजकरैररुणाङ्कचार्म्मांसमोरिणी त्रिनयनाऽर्द्धेन्दुमौलिरिन्दुरुचि ॥ उपरितनवामकरमुद्वयेपद्मद्वयं तदधः पाशाङ्कुशौ तदध :

२८ शाखपुस्तौ तदधः अक्षवलयपुस्तके ध्यानमस्त्वादिकं एवं वन् ॐ अं ह्रीं श्रीं क्लीं नम इत्यादि न्यासक्रमः अथ श्रीकण्ठादिन्या

सः शिवस्त्रायोग्रशालः इति प्रणवमूर्त्तिऋषिः गायत्री छन्दः अर्द्धनारीश्वरी देवता सकलपुरुषार्थसिद्धि सर्वे श्रीकण्ठ

दिन्यासे विनियोगः हसौं हसौः इत्यादि इति षडङ्गन्यासः ध्यानं ॥ बन्धूककाञ्चननिभं रुचिराक्षमालां पाशाङ्कुशौ च वर

28 दौ निज बाहुदण्डैः बिभ्राणमिन्दुशकलाभरणं त्रिनेत्रं अर्द्धाम्बिकेशमनिशं वपुराश्रयामि ॥ इति प्रणवकलमाभ्यासमालादीनि

ॐ अं श्रीकण्ठाय पूर्णोदर्यै आं अनन्ताय विरजायै इं सूक्ष्माय शाल्मल्यै ईं त्रिमूर्त्तये लोलाक्ष्यै उं अमरेश्वराय वर्त्तुलाक्ष्यै

ऊं अर्घीशाय दीर्घघोणायै ऋं भारभूताय सुदीर्घमुख्यै ॠं अतिथीशाय गोमुख्यै ऌं स्थाण्वीशाय दीर्घजिह्वायै ॡं हराय

कुण्डोदर्यै एं झिण्टीशाय ऊर्द्ध्वकेशिन्यै ऐं भौतिकेशाय विकृतमुख्यै ओं सद्योजाताय ज्वालामुख्यै औं अनुग्रहेशाय उल्कामु

ख्यै अं अक्रूरेशाय श्रीमुख्यै अः महासेनाय विद्यामुख्यै कं क्रोधीशाय महाकाल्यै खं चण्डीशाय सरस्वत्यै गं पञ्चान्तकाय

सर्वसिद्धगौर्यै घं शिवोत्तमाय गौर्यै ङं एकरुद्राय त्रैलोक्यविद्यायै चं कूर्मेशाय मन्त्रशक्त्यै छं एकनेत्राय आत्मशक्त्यै जं च

तुराननेशाय भूतमात्रे झं अजेशाय लम्बोदर्यै ञं सर्वेशाय द्राविण्यै नमः टं सोमेशाय नागर्यै ठं लाङ्गलेशाय खेचर्यै २८

ऊं दां हृकेशाय मेजयै छं श्रं दं नारसिंहाय वृषिण्यै णं उं माकोलेशाय वशायै तं श्रां वाचीशाय कोटयै थं दं डीशाय पञ्जनायै दं
भुजगेशाय रेवत्यै लं पिनाकीशाय माधव्यै वं बलीशाय वरुण्यै शं वकेशाय वायव्यै षं श्वेतेशाय रक्षोवधारिण्यै सं भृङ्गीशाय
सहजायै हं लकुलीशाय महालक्ष्म्यै ळं पिवेशाय व्यापिन्यै क्षं संवर्तेशाय मायायै नमः इति कामनेत्यादि पूर्वोक्तस्थानेषु न्य
सेत् प्रपंचनादि एवं वत् अथ श्रीकृष्णस्याद्यादिकेशवादिन्यासः प्रजापतिऋषिः गायत्रीछंदः लक्ष्मीनारायणो देवता चतु
र्विधपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः इति षडंगध्याने ॥ हस्तैर्बिभ्रत् सरसिजगदाशंखचक्राणि विद्याप्यादर्शौ कनकक
लशौ मे च विशुद्धिलासं वामोत्संगलेनमविरलाकालमालोत्पलादेः कीमूर्तेव पुरवनवः पुंडरीकाक्षलक्ष्म्याः ॥ १ ॥ इति
णाथः करमारभ्य सर्वांसेनादि लक्ष्मीभागे वा समारभ्य विद्यादीनि न्यसेत् ॐ वामनाय पद्मायै नमः श्रीं ठं श्रीधराय आत्मधारायै ॥
ह्रीं ऊं हृषीकेशाय हर्षायै ह्रीं पद्मनाभाय ह्रीं ऐं दामोदराय ऐलन्यायै ह्रीं ऐं ह्रीं ऐं प्रजाय प्रजायै ह्रीं ओ लोकनाथाय लो
केश्वर्यै ह्रीं ग्रं अनंताय ईशायै ह्रीं अः अनुरुद्धाय रम्यै ह्रीं कं चक्रिणे जयायै ह्रीं खं गदिने दुर्गायै ह्रीं गं शार्ङ्गिणे प्रभायै
ह्रीं घं गदिने सत्यायै ह्रीं ङं शंखिने चंडायै ह्रीं चं हलिने वाण्यै ह्रीं छं मौसलिने विलासिन्यै दनायस्तवनेदायै ह्रीं ञं नंदन
स्यायै ह्रीं ढः सात्वताय सत्यै ह्रीं नारायणाय ह्रीं जं मूलिने विजयायै ह्रीं फं पाशिने निजनायै ह्रीं अं ऊर्ध्विने विश्वायै
ह्रीं टं मकुंदाय विषदायै ह्रीं ठं नंदनाय सुनंदायै ह्रीं डं नंदनस्यायै ह्रीं ढं नारायणायै ह्रीं णं सात्वताय सत्यै ह्रीं तं शौरि

मं·को·
२५

29

ऐं पिङ्गलायै ह्रीं पं सत्याय परमायै ह्रीं फं जनार्दनाय उमायै ह्रीं बं भूधराय लक्ष्म्यै ह्रीं भं विश्वमूर्तये शङ्खिन्यै ह्रीं मं वैकुण्ठाय व
सुदायै ह्रीं वं बलाय चञ्चलायै ह्रीं शं गरुडध्वजाय संध्यायै ह्रीं षं वृषाय मत्तायै ह्रीं सं हंसाय प्रभायै ह्रीं हं वराहाय निशायै ह्रीं लं
नृसिंहाय विद्युतायै नमः इति स्वबीजक्रमेण न्यसेत् एवमेव तत् अथ प्रणवकलान्यासः प्रजापतिर्ऋषिर्गायत्री छन्दः कला
त्मकाय सरस्वती देवता मोक्षार्थे न्यासे विनियोगः अं आं हृदयाय नमः इं ईं शिरसे स्वाहा उं ऊं शिखायै वौषट् इत्यादि षडङ्गन्या
सध्याने॥ ह्रीं लेखाः पद्मरागगुणमय हरिणपुस्तकं वरमाला टंकं सुधाकपाले दधती त्रिनेत्रां सद्धेमकुम्भहस्ती मुक्ताविद्युत्
पयोदस्फटिकनवकनकाभैः पञ्चवक्त्रैः अक्षरैर्वेलोनमासां सकलामणीनि मां सादरां तां नमामि॥१॥ वामादौ हस्ते मातृका
पद्यादीनि एवं ध्यात्वा सकलां मातृकां न्यसेत् तद्यथा अं निवृत्त्यै नमः आं प्रतिष्ठायै इं विद्यायै ईं शान्त्यै उं इन्धिकायै ऊं दी
पिकायै ऋं रेचिकायै ॠं मोचिकायै ऌं परायै ॡं सूक्ष्मायै एं सूक्ष्मामृतायै ऐं ज्ञानामृतायै ओं आप्यायिन्यै औं व्यापिन्यै
अं व्योमरूपायै अः अनन्तायै कं सृष्ट्यै खं ऋद्ध्यै गं स्मृत्यै घं मेधायै ङं कान्त्यै चं लक्ष्म्यै छं द्युत्यै जं स्थिरायै झं स्थित्यै लं क्रि
यायै बं उत्कायै भं मृत्युरूपायै मं पीतायै यं श्वेतायै रं अरुणायै लं असितायै वं अनन्तायै इति मातृकान्यासः अथ पञ्चाङ्गन्या
सः ब्रह्मा ऋषिः पङ्क्तिश्छन्दः मातृकारूपिणी सरस्वती देवता मम समस्तसिद्धये न्यासे विनियोगः स्वाहा हृदयाय नमः सोऽहं शिरसे स्वाहा
हंसः शिखायै वौषट् ह्रीं कवचाय हुं नेत्रत्रयाय वौषट् हरिहर इति अस्त्राय फट् इति षडङ्गध्याने॥ नानादिव्यं च मानिभिः परि २५

वीयमाने मानेगम्यमनिर्यांजगदेकमूले संवित्समस्तगमनीयतरमयुयत्नेन परं भजनं चोद्दस्थयास्मरामि ॥ १ ॥ ॐ ह्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं
ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं अः हंसः सोहं स्वाहा शिरसि ॐ ह्रीं कं खं गं घं ङं सोहं स्वाहा दक्षिणबाहौ ॐ ह्रीं चं छं जं झं ञं हंसः सोहं स्वाहा वा
मबाहौ ॐ टं ठं डं ढं णं हंसः सोहं स्वाहा शीर्षे ॐ ह्रीं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं हंसः सोहं स्वाहा वक्षसि इति न्यासं कृत्वा ॐ ह्रीं हंस
सोहं स्वाहा इति परमात्मा व्यापकत्वं मंत्रो मातृकान्यासः मूलं खं विना पीनमनमस्तभिर्जोप्यः न्यासस्तु अथ ग्रहन्यासः अं आं
इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं अः आदित्याय नमः इति वदने कं खं गं घं ङं अंगारकाय नमः इति दक्षिणबाहौ चं छं जं झं ञं शुक्रा
य नमः इति वामबाहौ टं ठं डं ढं णं बुधाय नमः इति दक्षिणपादे तं थं दं धं नं बृहस्पतये नमः वामपादे पं फं बं भं मं शनैश्चराय नमः
इति जठरे यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं सोमाय नमः वक्षसि अथ महासंपत्पंचाशिकमलासर्वकोन्यासः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं नमः इत्यादि
न्यासः ऐं ह्रीं श्रीं नम इत्यादिन्यासः काननहमेनादिषु न्यासः अथ सकलसिंधयेन्यासः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रां ह्रीं ह्रूं सः ऐं ह्रीं श्रीं
ह्रां ह्रीं ह्रूं सः इत्यादि संविद्कलान्यासः कलान्यासः ग्रहन्यासश्च पंचयोगन्यासः सर्वमंत्रेषु प्रयाणस्तु अन्यानपि मातृकान्यास
प्रभेदान् जानीमस्तान् ग्रंथगौरवभयान्नालिखामः अन्ते यथाविधि नतितं यतिस्थ्याइति ॥ इति श्रीमहाप्रणादित्रिपादीसंग्रहीते मं
त्रकोशे मातृकान्यासो नामाष्टमः परिच्छेदः ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः अथ मंत्रालिपिं वने तत्रादौ एवं सारस्वतमंत्रा अं इं उं ऋं ऌं एं
ऐं ओं औं हयवरलङ् काखगघङ चछजझञ टठडढण तथदधन पफबभम यरलवस पचेन वर्गाः ईंधयचटतपया

इतिवायुवर्गः उ पे ज त ख छ ट य फ स इ स्म ग्निवर्गः अ उ र ग ज उ द वा इ ति जलवर्गः ऋ औ ल व फ ढ च भ इ ति शवर्गः ग्र ह ऊ ञ

मे·को· ण न म या इ ति ग्राकाशवर्गः एवं हि वत्वा विंशद त्तरा ल्मको भूतिलिपिमंत्रः अस्य भूतिलिपिमंत्रस्य दक्षिणमूर्त्तिर्ऋषिर्गायत्रीछं

३० दः वर्णेश्वरी देवता इष्टविद्यार्थे जपे विनियोगः ह्रादिषडवर्गैः षडंगानि ध्यानं ॥ अ्रकोन मन्मथशोककोटिसदृशीमापी

नस्तंगसत्ननी चं द्रशेकिनमन्मकोमधुसरालालनेत्रत्रयां विद्याणाममतिर्यजपवटीविद्याकपालेकरे रान्यांयौवनगर्वितांत्ति

30 पितं वागीश्वरीमाश्रये ॥१॥ दक्षिणायःकरमारभ्यवामादीन इतिध्यात्वा एवंक्रमपीठे देवीमावाहयत्त्यजेत अथ वदवास

दीवाग्वादिनीमंत्रः वं दे वं दं वाग्वादिनी स्वाहा अस्य वाग्वादिनीमंत्रस्य कण्वऋषिः विराट्छंदः वाग्वादिनी देवता विद्यार्थे

विनियोगः वं बीजं लिंगे स्वाहा शक्तिः पादयोर्न्यसेत् वाक कीलकं अंके वंगे वं ऊं ग्रोह्रदयाय नमः ई वं वं नेत्रे ऊं शिरसे

स्वाहा ऊं ट हे ऊं ढं णं ऊं शिखायै वौषट् ए ते ये दं थं नें एं कवचाय हं गें पं फं वं भं मं श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् अं यं रं लं वं शं षं सं

हूं लं क्षं अः अस्त्राय फट् अथ मंत्राक्षराणि विन्यसेत् वं शिरसि दें दक्षिणश्रोत्रे वं वामश्रोत्रे दें दक्षिणनेत्रे वा दक्षिणना

सापुटे दि वामनासा नि वदने स्वा गुह्ये हा गुदे ध्यानं ॥ अमलकमलसंस्था लेखिनीपुस्तकोद्यत्करयुगलसरोजा कुंदमं

दारगौरा धृतशशधरखंडोल्लासिकोटीरचूडा भवतु भवभयानां भंगिनी भारती वः ॥१॥ दक्षिणकरे लेखिनी वामे पुस्तकं इति ध्या

त्वोक्रमपीठमध्ये मेधायैः प्रज्ञायैः प्रभायै विद्यायैः धियैः स्मृत्यै बुध्यै विद्येश्वर्यै नमः इति आगादिषु वेदमध्ये पीठशक्ति ३०

पूजयेत् ततः कर्णिकायां सर्वशक्तिकमलासनाय नमः इति पीठं पूजयित्वा देवीमावाह्य पूजयेत् मूलमंत्रमुच्चार्य इदं पाद्यं एषोर्घः
इदमाचमनीयं इदं स्नानं इदं पुनराचमनीयं वस्त्राचमनीयं चंदनपुष्पांजलिं च पात्तनऊशानि निवेदयेत् ततोंगावरणं अग्नीशासु
रवायुषु परतः इत्यनेनांगानि षट् पूजयेत् ततः कमलदलेषु प्रागादिक्रमेण योगायै नमः सत्यायै नमः विमलायै नमः ज्ञानायै
नमः सूक्ष्मायै नमः पुष्ट्यै नमः मेधायै नमः प्रज्ञायै नमः इति पूजयेत् ब्राह्म्यै नमः माहेश्वर्यै नमः कौमार्यै नमः वैष्णव्यै नमः वाराह्यै नम
माहेन्द्र्यै नमः चामुण्डायै नमः महालक्ष्म्यै नमः इति पूजयेत् इन्द्राय देवाधिपतये सायुधाय सवाहनाय सपरि[illegible]
अग्नये तेजोधिपतये सायुधाय यमाय प्रेताधिपतये सायुधाय नैर्ऋतये रक्षोधिपतये सायुधाय [illegible]धिपतये सायुधा
य वायवे प्राणाधिपतये सायुधाय कुबेराय यक्षाधिपतये सायुधाय ईशानाय विद्याधिपतये सायुधाय अनंताय नागाधि
पतये सायुधाय निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये ब्रह्मणे लोकपालाधिपतये सायुधाय वेदाधिपतये सायुधाय सवाहनाय सपरि
राय नमः इति ईशानेन्द्रयोर्मध्ये इति प्रदक्षिणादित्वं पूजयेत् एवं पूजयित्वा पुनः यथाशक्ति जपित्वा अनेन जपेन स
र्वेश्वरी देवी वाग्वादिनी मम प्रीयतामिति जपं निवेद्य वाग्वादिनीं देवीं नत्वा स्तुत्वा संहारमुद्रया विसर्जयेत् यथोक्तस्था
ने जपः कार्यः अस्य मंत्रस्य दशलक्षणं पुरश्चरणं जपांते पुरश्चरणांते दशांशेन कमलैर्होमः त्रिमधुराक्तैस्तिलैर्वा
होमः पीतान्नमंत्रितेनोपयेत् प्रतिदिनं यजेत् महाकविर्भवेन्मंत्री वत्सरेण न संशयः राजवृक्षसमुद्भूतैः प्रसूनैर्मधुरा

मे·को·
३१

31

स्वैः ततस्तमिद्भिस्तु वाङ्त्वा कवित्वं मेऽतुलाल्लभेत् अथ योऽयं मातती वाग्वादिनीनस्ता मंत्रोयं ऐं नमो भगवति वद वद वाग्देवि स्वा
हा ऋष्यादिकं पूर्ववत् ऐं बीजं स्वाहा शक्तिर्वा कीलकं वाक्सिद्धये विनियोगः ऐं हृदयाय नमः नमः शिरसे स्वाहा भगवति शि
खायै वषट् वद वद कवचाय हुं वाग्वादिने नेत्रत्रयाय वौषट् स्वाहा अस्त्राय फट् ध्यानं ॥ मुक्तां शुभ्रविलेपमाल्यवसना शो
तांशुखंडोज्ज्वलो व्याख्यामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च हस्तांबुजैः बिभ्राणा कमलासना कुचनता वाग्देवता सस्मिता वंदे वाग्वि
भवप्रदा त्रिनयना सौभाग्यसंपत्करी दक्षिणाधः करमारभ्य व्याख्यादि चतुष्टयं बिभ्राणेत्यादिकं पूर्ववत् अथ संहेहंसवागीश्व
रीपारीजातसरस्वती वा एकादशाक्षरो मंत्रः ॐ ह्रीं ऐं ह्रीं ॐ सरस्वत्यै नमः हंसवागीश्वरीमंत्रशान्तिः ऋषिर्गायत्री छंदः सरस्वती देवता
वाक्सिद्धये विनियोगः ह्लीं हृदयाय नमः इति न्यासादिका ब्रह्मरंध्रमध्ये नेत्रश्रोत्रनासास्यं गुह्यमणिकालिंगः [illegible]
विन्यसेत् ततो ध्यानं ॥ वाणीं पूर्णनिशाकरोज्ज्वलमुखीं कर्पूरकुंदप्रभां चंद्रार्द्धांकितमस्तकां निजकरैः संबिभ्रतीमादरात्
वीणामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च तुंगस्तनीं दिव्यैराभरणैर्विभूषिततनुं हंसाधिरूढां भजे ॥ दक्षिणा[illegible]णामयः क
रे विद्याऽपरिततकराभ्यां मत्तमालामस्तनफल दर्शादशानीत्याये ततो मानसैः पूजां विधाय बाह्यपूजयेत् मेधादिसहितो
मातृकोक्तपीठे देवीमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं देव्या दक्षिणपार्श्वयोः संकल्पतायै नमः शांतायै नमः ततो दलेषु प्र
ज्ञानायै मेधायै स्तुत्यै वाण्यैः सत्यै वागीश्वर्यै समस्तै सख्यै नमः इति पूजयेत् तेषु च ब्रह्मादिपूर्वाशाकीः पूजयेत् लोकपा ३१

लोम्बुस्वादिलः द्वादशलक्षंपुरश्चरणम् श्वेतकमलैर्दशांशाहोमः अथवाचस्पतेः एकादशाक्षरोमंत्रः ऐंवाचस्पतेअमृ
तेप्लुवप्लुः अस्यात्रादिकंएवींऋषिऐंवाचस्पतेअमृतप्लुवीति पंचांगंनेत्रहेत्यानं॥ आसीनांकमलेकरैर्जपवटीपद्म
द्वयंपुस्तकंबिभ्राणांचशरीरंवहमुकुटांमूर्धेन्दुरश्मिंप्रभां भालोन्मीलितलोचनांकुचभराक्रान्तांभवेद्भूतयेभूयाद्वाग
धिदेवतामुनिगणैरासेव्यमानानिशं॥ उपरितनदक्षिणवामकरयोः कमलद्वयंअधस्तनयोर्जपमालिकापुस्तकं
च इतिएवींऋषिपीठेदेवतामावाह्यपूजयेत् एकादशलक्षंपुरश्चरणे हुतेनदशांशाहोमः अनयाविद्ययाजप्तंब्राह्मी
घृतंचभक्षयेत् नविस्मरतिमेधावीस्तुत्वायेदागमान्पुनः १ ब्राह्मीरसेसमकल्काद्यैः कपिलाघृतपचेज्जपेत् पिबेद्दिनादौ
नेनित्यंसर्वेशास्त्रार्थविद्भवेत् २ अथमतंतरसारस्वतामंत्रः ऐंक्लींसौः १ अस्यऋष्यादिकंनास्तिद्विरुक्तेस्तिन्तुक्लींसिभिर्वीजै
षडंगानिध्यानं॥ मुक्ताहारवदनोरसिशशिकलालंकृतावाहुभिःस्वेष्याक्षमालामणिमयकलशंपुस्तकं
बोदहंतीआपीनोत्तुंगवक्षोरुहभरविनमन्मध्यदेशामदीयोवाचामुद्देविताय त्रिभुवनविनतापुंडरीकोनिषण्णा॥१॥
इतिदक्षकरयोर्व्याख्यामालिनेवामकरयोःकलशपुस्तकेइतिध्यात्वा मातृकापूजाविधिनापूजयेत् लक्षत्रयंपुरश्चर
णम् आमासिकेनपायसेनदशांशाहोमः जपवीजत्रयंमंत्रीसमभ्यासेनयमाप्नुयात् सितांवचांब्राह्मींवाजप्तोवादे
दिनागमे १ मेधाकामानवाप्नोतिसाधयेकोनात्रसंशयः अथमतंगकोटीश्वरीमंत्रः क्रः सः [illegible] क्रः सः अस्यमंत्र

मं·को·
३२

32

स्यब्रह्माऋषिर्गायत्रीछन्दः सप्तकोटीश्वरीदेवता कंबीजंनमःशक्तिः वंकीलकंविद्यासिद्धयेविनियोगः सांसीं इत्यादिषडंगं
एजादिकंत्रिपुरावत् अथअनंगशारदसरोवाग्वादिनीमालामंत्रः ऐंवदवदवाग्वादिनि ह्रीं क्लीं स्त्रीं ह्स्त्रीं त्रैं क्रैं दिनिमहासतो भंजरु
मांमेमंजुलस्यः ऋष्यादिकंवागीश्वरीवत् अथत्रिपुरभैरवी ह्सांह्सींह्सौं अस्यमंत्रस्यशक्तिऋषिर्गायत्रीछंदः त्रिपुरभै
रवीदेवताविद्यादिसिद्धयेविनियोगः ह्सांहृदयायनमः ह्सींशिरसेस्वाहाह्सूंशिखायैवषट् ह्सैंकवचायहुं ह्सौंअस्त्रा
यफट् ह्सांह्सींमित्यामारदायोषडंगं ऐंद्रांवरणेवबाणायनमः ऐंह्सींसंतापबाणायनमः ऐंब्लूंसंदीपनबाणायनमः ऐंसः
वशीकरणबाणायनमः इत्याधारेनाभिहृदयाननमूर्धसुयसेत् ऐंमोहनकामायनमः ऐंक्लींकंदर्पकामायनम :
ऐंह्रूंमकरवनकोमायनमः ऐंब्लूंमकरध्वजकामायनमः ऐंस्त्रींमन्मथकामायनमः निक्षेवइत्यादिवह्नेर्वान्यासोन
ग्रंथगौरवान्नलिखिताः ध्याने ॥ उद्यद्भानुसहस्रकान्तिमरुणक्षौमांशिरोमालिकां रक्तालिप्तपयोधरांजपवटींविद्या
मभीतिंवरं हस्ताब्जैर्दधतींत्रिनेत्रविलसद्वक्त्रारविंदश्रियं देवींबद्धहिमांशुरत्नमुकुटांवंदेसमंदस्मितां ॥ उपरितनद
तितोवामकरयोजपवटीपुस्तकेदक्षिणवामयश्चकरयोर्वराभयइतिध्यात्वामानसैःसंपूज्य अर्घ्यपात्रादिस्थापयित्वापी
ठेद्वादशकलात्मकंनवयोनिचक्रेविलिख्यपत्रेषु वामायैनमः रौद्र्यैनमः अंबिकायैनमः इच्छायैज्ञानायैनमः संक्रनायै
ज्ञानिकायैनमः विषघ्न्यैनमः मनवेनमःसर्वानंदायैइतिपूजयेत् ततोनवयोनिमध्येपारदाद्या अष्टदलपद्मेनवैनाःशक्तयः ३२

इच्छाज्ञानक्रियाकामिनी इति श्रीत्रिपुरायानेदाप्रम्याः मतन्मनीमध्ये देवीमावाह्य पूजयेत् ततो मध्ययोनिर्बहिः षट्कोणसंततः प्र
दोदिश्वशानदिक्षु च ततो बाणान् संमोहनं च मे देव्याग्रभागे पूजयेत् ईं शोषणाय नमः द्रीं मोहनाय नमः क्लीं संदीपनवायनमः
ह्लूं संतापनवाणाय नमः सः उन्मादवाणाय नमः इति पूजयेत् मध्ययोनिविशिष्टयोनिषु प्राग्दिषु क्रमेण सुभगायै नमः भ
गायै नमः भगसर्पिण्यै नमः अनंगकुसुमायै नमः इति पूजयेत् तद्बहिर्ब्राह्म्याद्याः तद्बहिर्भैरवान् असितांगाय नमः भैरवाय न
मः क्रोधभैरवाय नमः उन्मादभैरवाय नमः भीषणभैरवाय नमः संहारभैरवाय नमः इति दलाग्रेषु पूजयेत् लोकपालांश्च स्मरे
त् ततो यथाशक्ति जपं निवेद्य विसर्जयेदिति द्वादशलक्षपुरश्चरणम् मधुराक्तैः पलाशकुसुमैर्दशांशो होमः करवीरकुसुमैर्वा
कसिद्धिं लभते मैत्रीपलाशकुसुमैर्जुहुयात् कर्पूरकपिलचोराणां समभागानि कल्पयेत् चतुर्भागे जटामांसीनावरीरोचनाम
ना कुंकुमं समभागे स्यात् द्विभागे चंदनं मतं अगुरुर्नवभागः स्यात् त्रिभागक्रमेण च हिमाद्रिः कमकाष्ठिमेन तत्सर्वं समा
पिते आदाय तिलकं भाले कुर्याद्भूमिपनीवरान् वनितामदगर्वाढ्यान् मदोन्मत्तान् मत्तगजान् सिंहव्याघ्रमहासर्पान् भूत
वेतालराक्षसान् दर्शनादेव पलायंते तिलकं धार्यते नरः अथास्य मंत्रस्य मंत्रप्रभेदाः ऐं इति एको मंत्रः ऐं ईं द्वितीयः ऐं ईं ऊं तृती
यः ऐं क्लीं सौः चतुर्थः क्रों ह्रीं हैं पंचमः सैं क्लीं सौः षष्ठः ह्लौं क्लीं क्लौं सप्तमः क्लैं ह्लीं ह्लौं अष्टमः ह्लौं सं ऐं क्लीं क्लीं सकलह्रीं सहैंसा
नवमः ह्रों सकलह्रीं ह्लौं सहक्लीं सहैं सह्रीं सहैं एकादशः सहक्लीं सह्रीं सहैं द्वादशः सहौं त्रयोदशः सहक्लें सहैं सहैं सहौं

॥३ ह्रीं जों चतुर्दशाः ऐं ऊं ऐं ऐं चदशः एभ्यो ग्रन्थेन मंत्रभेदाः संतितेत्र्यग्र यगोरवान् नास्ति विनाः एषां ऋष्यादिकं एज्ञोत्र त्रिपुरा मंत्रवत्
मे. को. ग्रथ बाला त्रिपुरा मंत्र ऐं क्लीं सौं अस्य त्रिपुरा मंत्रस्य दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः गायत्री छंदः त्रिपुरा देवता ऐं बीजं क्लीं शक्तिः विद्यार्थे जपे वि
३३ नियोगः ऐं मध्यमयोः क्लीं अनामिकयोः सौः कनिष्ठकयोः ऐं अंगुष्ठयोः क्लीं तर्जन्योः सौः करपृष्ठयोः ऐं आधारे क्लीं हृदये सौः भ्रू
मध्ये ऐं क्लीं सौः इति देहव्यापकत्वेन्यसेत् अं कं खं गं घं ङं आं सौः ह्रां हृदयाय नमः इं चं छं जं झं ञं ईं सौः ह्रीं शिरसे स्वाहा उं टं ठं डं ढं णं ऊं
सौः ह्रूं शिखायै वषट् एं तं थं दं धं नं ऐं सौः ह्रैं कवचाय हुं ओं पं फं बं भं मं औं सौः ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् अं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं अः सौः ह्रः अस्त्रा
33 य फट् इति षडंगं ध्याने ॥ मुक्तापोषर ऊं उत्तुंगहमणिग्रैवेयहारोर्मिकाविघोनठलयादिकं कणकटीसूत्रोस्फुरद्भूषणां माणि
क्योदरवेणुकं चुकधरां सिंदोः कलाविभ्रतीं पाशांकुशपुस्तकात्तवलयं दत्तोर्ध्वबाह्वादिना ॥ एतां उ प्रतिमप्रसन्नवदनां नेत्रत्र
योद्भासितां सिंदूरीरवलत्तगात्रविलसन्मास्यानुलेपांबरां मूलाधारे समुद्गतां भगवतीं कृत्स्नैक जेविं नयनत् दद्यात्त्रामपुराद्विरेख
ऊष्मेमेखलावाह्ये पद्मे मंडले ॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य बाह्योपचारैः पूजामारभेत् अं गुं ऐं शिवादिगुरुभ्यो नमः ऐं ऐं ग
णपतये नमः इति संपूज्य संपूज्य नामादि पात्रे आधारसहितेन सर्वोक्ता पीठे अष्टदलमध्यस्थ नवयोनिमंडले सर्वादिकोणक्रमे
ण पूजयेत् ऐं जयायै नमः ऐं विजयायै नमः ऐं अजितायै नमः ऐं अपराजितायै नमः ऐं नित्यायै नमः ऐं विलासिन्यै ऐं दोग्ध्र्यै नमः
ऐं घोरायै नमः इति संपूजयेत् मंगलायै नमः इति मध्ये पूजयेत् ततः सर्वोक्तदेवीमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् ततो गावरणं ३३

उपरिस्य त्रिकोणवामदक्षिणाग्रकोणेषु पंचदश नवयोगानि समर्चयेत् स्वसंदीपनवाणाय नमः इति वामतः सः वशीकरणवाणा
यनमः इति दक्षिणतः ततो ब्रह्मादयः समर्च्याः ततो लोकपालाः समर्च्याः जपं निवेद्य विसर्जयेत् अनयनभैरवीवत् सैषा क्लीं त्रिपुरादेवि
विद्महे कामेश्वरी धीमहि तन्नो क्लिन्ने प्रचोदयात् इति त्रिपुरागायत्री सदाशान्नित्यकामिनी जपन्सरस्वतीनित्यमतो परिवर्ज
येत् आम्राञ्जनं गृंजनं बिल्वं करंजं लशुनं तनया तैलं पलाण्डुपिण्याकं हेनाकर्मपि मीनं सर्वपर्युषितं त्याज्यं सदाशा सारस्वतार्थि
ना नाचरेत्त्रियाषितो नाम्लं तिर्यग्गच्छेद्दिवा न स्वपेत् नसंध्ययोः स्वपेज्जातु नाशुचिः किंचिदुच्चरेत् प्रदोषेषु भवेन्मौनी दिगवस्त्रां न विलो
कयेत् न पुष्पिणीं स्त्रियं गच्छेन् निंदेत् कामलोचनां नम्रयावचनैर्ब्रूयान्नाक्रमेन्मस्तकेसधी अतत्त्वानि पत्राणि नोपेक्षेत न लंघयेत्
सदाश्रमनसाभाव्यं पुंसा सारस्वतार्थिना इत्यादि विधाकामेन त्याज्यं सारस्वतमंत्राश्रयो बिंदुनाति रिति ॥ इति श्रीमदाशारदादित्य
विद्यादिसंग्रहीते मंत्रकोशे सारस्वतमंत्रकथनं नाम नवमः परिच्छेदः ॥ अथ श्रीमंत्राकर्षणे ॥ तत्रैकादशः ॥ श्रीं श्रीं मंत्रस्य
भृगुऋषिः बृहती छंदः श्रीर्देवता श्रीं बीजं ईशक्तिः वं कीलकं महासंपत्प्राप्तये विनियोगः श्रीं हृदयाय नमः श्रीं शिरसे
स्वाहा श्रूं शिखायै वषट् श्रैं कवचाय हुं श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् श्रः अस्त्राय फट् ततो ध्यानं ॥ भूयाद्भूयो द्विपद्माभयवरदकरा तप्त
कार्तस्वराभा शुभ्राभ्राभेभयुग्मद्वयकरधृतकुंभाद्भिरासिच्यमाना रत्नौघाबद्धमौलिर्विमलतरदुकूलार्त्तवालेपनाढ्या
पद्माक्षी पद्मनाभोरसि कृतवसतिः पद्मगा श्रीः श्रियै वः उपरितनदक्षिणवामकराभ्यां पद्मद्वये तदधःकराभ्यां वराभये

मं-को
२४

इतिध्यात्वामानसैरुपचारैःसंपूज्यार्घ्यंकुर्यात् आधारादिपीठंपूजयेत् ओंआधारशक्त्यैनमः मूलप्रकृत्यैनमः मंडूकायनम
अनंतायनमः महावराहायनमः भूम्यैनमः क्षीरोदार्णवायनमः रत्नमंडपायनमः रत्नसिंहासनायनमः इतिपरितःपू
जयित्वा तदुपरियन्त्रंसर्वपीठंपरिकल्प्य धर्मायनमः वैराग्यायनमः ऐश्वर्यायनमः पीठकोणेषुपूजयेत् अधर्माय
नमः अज्ञानायनमः परमात्मनेज्ञानात्मनेनमः वह्निमंडलायनमः सोममंडलायनमः इत्युपरिपरितःपूजयित्वातदुप
रिश्वेतकमलंपरिकल्प्यनमः विभूत्यैनमः उन्नत्यैनमः कान्त्यैनमः कीर्त्यैनमः सन्नत्यैनमः तुष्ट्यैनमः उत्कृष्ट्यैनमः दले
षुनमः ऋद्ध्यैनमः इतिपूजयेत् कर्णिकायांदेवीमावाह्य पंचोपचारैःपूजयेत् अग्निनैरृतवायुष्वपुरतश्चांगानिसंपू
ज्यावासुदेवायनमः संकर्षणायनमः प्रद्युम्नायनमः अनिरुद्धायनमः इतिपूर्वादिप्रधानादिक्षु दमनकायनमः समनका
याम्बल्गुल्कायनमः ऊंऽकायनमः इतिकोणपात्रेषुपूजयेत् शंखनिधयेनमः इतिदक्षिणपार्श्वे पद्मनिधयेनमः इति
वामपार्श्वे बलाकायैनमः विमलायैनमः वनमालिकायैनमः विभीषिकायैनमः मालिकायै शांकर्यैनमः वसुमालिकायै
नमः इत्यष्टदलेषुपूजयेत् जपित्वायथाशक्तिनिवेद्यविसर्जयेत् द्वादशलक्षंपुरश्चरणं मधुरत्रयाक्तैः कमलैर्बिल्वसमिद्भिर्वा
दशांशंतुहोमः इत्थंयोभजतेमंत्रीविधिनासाधकोत्तमः धनधान्यसमृद्धिःस्यात्तत्श्रियमाप्नोतिनंदितो वसुप्रमाणेसलिलि
स्थित्वामंत्रमिमंजपेत् त्रिलक्षंसंयतोमंत्रीदेवीध्यानार्कमंडले सभवेत्स्वल्पकालेनरमायावसतिस्थिरा अथकमलवासिनी २४

34

मंत्रो दशाक्षरः नमः कमलवासिन्यै स्वाहा अस्य मंत्रस्य दक्षऋषिर्विराट् छंदः कमलवासिनी देवता नं बीजं स्वाहा शक्तिः लं कीलकं ममेप
दर्थे विनियोगः ॐ देव्यै नमः हृदयाय नमः ॐ पद्मिन्यै नमः शिरसे स्वाहा हा ॐ विष्णुपत्न्यै नमः शिखायै वषट् ॐ वरदायै नम
कवचाय हुं ॐ कमलरूपायै नमः अस्त्राय फट् अंगुष्ठादिषु विन्यसेत् ध्यानं ॥ पद्मस्थां पद्मनेत्रां कमलयुगवराभीतियुग्दोः
सरोजा देहोत्थाभिः भिस्त्रिभुवनमखिला भासयंती मुक्ताहाराभिरामोन्नतकुचकलशा रत्नमंजीरकांची ग्रैवेयानाग
दाढ्याभूतामिमुकुटाश्रीयसेश्रीर्भवेद्वः ॥ उपरितनदक्षिणवामकरयोः कमले स्तनयोर्वराभये ध्येति श्रीमंत्रोक्तपीठे देवी
मावाह्य संपूजयेत् ततो मजाति सुपर्वादिपात्रेषु बलादि संपूजयेत् लोकपालांश्च स्वदिक्षु दशलक्षं पुरश्चरणम् कमलैर्दशां
शो होमः अथ महालक्ष्मीहृदयमंत्रः सप्तविंशत्यक्षरो मालात्मकः ॐ ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं महाल
क्ष्म्यै नमः श्रीं ह्रीं श्रीं अस्त्राय फट् ध्यानं ॥ हस्तोद्यद्धस्पात्रे पंकजयुगादर्शौ स्वहस्तन्वराग्रैवेयांगदहारकंकणमहामुक्ता
ज्वलत्कुंडला पद्मस्था परिचारिका परिवृता मुक्तागारागौमुक्तादेवी दिव्यगुणान्वितं भवदयपक्षेप्सितीस्याद्रमा ॥ उपरिहस्तद्व
ये पद्मद्वयं दक्षिणाधनपात्रं वामे प्रादर्शो एवं ध्यात्वा मानसिकपूजां विधाय प्राणायामादि विभूत्ये त्वो श्रीपीठे देवीमावाह्य संपूजयेत्
श्रेगपूजां विधाय श्रीधराय नमः हृषीकेशाय नमः वैकुंठाय नमः विश्वरूपाय नमः इति दिक्पात्रे पूजयेत् भारत्यै नमः
पार्वत्यै नमः चांद्र्यै नमः सरस्वत्यै नमः दिक्पात्रेषु दमनकाय नमः सलिलाय उत्पल वैकुंरंटकाय नमः इति कोणदिपात्रेषु

मं·कौ· ३५

अनुरागाय अभिवाराय विजयाय वल्लभाय मदाय हर्षाय वलाय तेजसे नमः इति सर्वादिपात्रेषु लोकपालांश्च सदिक्षु संपूज्य विधा
य जपस्य लक्षं पुरश्चरणं मधुरत्रयाक्तैर्बिल्वपत्रैरयुतैर्होमः अयं लक्ष्म्या हृन्मंत्रो द्वादशाक्षरः ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रौं जगत्प्रसूत्यै नमः
अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिर्गायत्रीछंदः महालक्ष्मीदेवता लक्ष्मीशामये विनियोगः ऐं हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे स्वाहा श्रीं शिखायै
वषट् क्लीं कवचाय हुं श्रौं अस्त्राय फट् समस्तेन व्यापकं मूर्द्धति वक्त्रो लिंगांघ्रौ पंचबीजानि विन्यसेत् ध्यानं ॥ बालार्कद्युतिविंद्रा
क्षिउ विलसत्कोटीरहारोज्ज्वलां रत्नाकल्पविभूषितां कुचनतां शालेः करैः मंजरी पद्मां कौस्तुभरत्नमप्यविरलं संविभ्रतीं सस्मि
तां फुल्लांभोजविलोचनात्रययुतां ध्यायेत्परां देवतां ॥ उपरितनहस्तद्वये पद्मद्वयं वामाधः शालिवल्लीं दक्षिणपाण्यधः कौस्तु
भमणिं बिभ्रतीं रत्नाद्याविभूषणादिसहिते आधारपीठे पारिजातोधोरत्नसिंहासनस्थामाहूय यजेत् ततोंगावरणं दक्षिणपार्श्वे
गणपतये नमः वामपार्श्वे पुष्पधन्वने नमः इति पूजयेत् पादाधः गंगायै नमः यमुनायै नमः इति पूजयेत् पार्श्वद्वये शंख
निधये पद्मनिधये नमः इति पूजयेत् तद्बहिः सूर्यादिनवग्रहान् पूजयेत् अष्टदिक्षु ऐरावताय पुंडरीकाय वामनाय कुमुदा
य नमः अंजनाय पुष्पदंताय नमः सार्वभौमाय नमः सुप्रतीकाय नमः इति पूजयेत् तद्बहिर्लक्ष्म्यादीन् इति पूजा द्वादशलक्ष पु
रश्चरणं ॥ हुतैः पद्मैः बिल्वप्रत्येकमयुतैर्होमः कंठमात्रोदके स्थित्वा देवीं ध्यात्वार्कमंडले ऊर्ध्वबाहुर्द्वयं पापात्तमष्टोत्तरशतं ज
पेत् ॥ १ आरोग्यं लभते सद्यो धनमाप्नोति वांछितं शालिभिर्हुत्वा विसमष्टोत्तरसहस्रकं २ अचिरादेव महतीं लक्ष्मीं संजायते भुवे ३५

35

अथ चतुरक्षरमंत्रः ऐं श्रीं ह्रीं क्लीं अस्य मंत्रस्य भृगुऋषिर्बृहदनुष्टुप्छंदः श्रीदेवता सेवीजं ईं शक्तिः ऐं कीलकं महासंपत्प्राप्तये विनियोगः

श्रीं हृदयाय नमः श्रीं शिरसे स्वाहा श्रीं शिखायै वौषट् ऐं कवचाय हुं श्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् अः अस्त्राय फट् ध्यानं ॥ माणिक्यप्रतिम

प्रभां हिमनिभैस्तुंगैश्चतुर्भिर्गजैर्हस्तग्राहितरत्नकुंभसलिलैरासिच्यमानां मुदा हस्ताब्जैर्वरदानमंबुजयुगाभीतिर्दधानां हरेः को

तांकांतितपारिजातलतिकां वंदे सरोजासनां ॥ इति ध्यायः करयोर्वराभये उपरि पंकजद्वयं इति ध्यात्वा सर्वांगपीठे देवीमावाह्य

पूजयेत् आवरणादिकं सर्वांगं द्वादशलक्षपुरश्चरणम् अरुणकमलैर्घृतैर्होमः अथ मंत्रांतरं चतुर्दशाक्षरं ॐ सुहवासनेत

सोमहाश्रियै नमः अध्यादिकं सर्वं पूर्ववत् ॐ हृदयाय नमः सुहवासने शिरसे स्वाहा नमः शिखायै वषट् महाश्रियै कवचाय हुं नमः

अस्त्राय फट् ध्यानादिकं सर्वांगं त्रिलक्षं पुरश्चरणं कमलैर्दशांशहोमः अथ मंत्रांतरं एकादशाक्षरः पौं तौं मो उभयेश्रियै श्रीं नमः

अस्य मंत्रस्य जमदग्निऋषिः त्रिष्टुप्छंदः श्रीदेवता लक्ष्मीप्राप्तये जपे विनियोगः पौं तौं मो उभयेन नमः हृदयाय नमः पौं तौं मो

उभयाय नमः शिरसे स्वाहा पौं तौं मो उभयेन नमः शिखायै वषट् पौं तौं मो उभयेन नमः कवचाय हुं पौं तौं मो उभयेन नमः अस्त्राय फट् ध्या

नपूजादिकं सर्वं पूर्ववत् समस्तांगनित्यं द्वादशसहस्रं जपेत् ततः सिद्धो भवति दिव्यैः सुवर्णकमलाकर्णिकायां स्थितं ध्यात्वा अष्टादशसहस्रं

जपेत् इष्टार्थं लभते अष्टोत्तरशतं नित्यं तिलकं जनपुष्पादिकं धारयेत् श्रीमंतः सोग्रणीर्भवेत् मासत्रयेन ग्राज्य आज्ञां मोविष

सासिद्ध्यति तथापि तन्मंत्रोऽष्टचतुर्दशाक्षरः पद्मप्रभे पद्मसंदर्भ मंत्रस्य स्वाहा स्वाहाकवचं सर्वं शास्त्रं जपस्मादिकं सर्वं पूर्ववत्

मे॰को॰
३६

36

घासरेजपङ्क्त्यादिभिरर्थसिद्धौ ऊर्ध्वस्य यत्न फनयनायवर्त्तिनी प्रसीद नित्यं निकरोन्नसेद पापवसाकल्पलते वकामे अथ मोङ्गान्
ंसमन्ताद्वं नमो ज्वलनतनये इत्यादिकं सर्वौकं नमो ज्वलनतनये हृदयाय नमः इत्यादि ध्यान एमादिकं सर्वं वत् अथ त्रिपुरा श्रीं ह्रीं श्री
ह्लीं मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा श्रीं हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे स्वाहा ह्लीं शिखायै वषट् श्रीं कवचाय हुं ह्रीं नेत्रत्रयाय वौष
ट् ह्लीं अस्त्राय फट् नवकनकभासुरां विरचितमणिकुट्टिमे कल्पतरो रत्नवरवठसिंहासनानिहितसरोरुहसमासीनां आव
द्धरत्नमुकुटां मणिकुण्डलोद्यतां केयूरकोर्मिसारनामाणिनूपुरांचितां ध्यायेष्टतांश्रयुगलां ऊर्ध्वपाशांमेत्तु चापं च पुष्पविशि
खान वहेमवर्णां चामरमकुटसमुद्दकनांवुलकरं उवाहिनीभिस्र ?तेभिः समभिहता पर्णेनी साधकं प्रसन्नदृष्टा वामदात्त
णोपरिननकरयोः कमलडंयं तदधः पाशांकुशौ तदयकरे तु बाणपुष्पबाणौ ध्येयं एवं ध्यात्वा आधारादिविभूस्यं ते पीठं सज
ते स्यस्य कमलकर्णिकायां देवीमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः सम्पूजयेत् ततो गावरणे लक्ष्म्यै नमः हरये नमः एये नमः प्री
वाय नमः रत्यै नमः कामाय नमः इति षट्कोणेषु सम्पूजयेत् शांखनिधये नमः पद्मनिधये नमः इति पार्श्वद्वये अष्टसु दलेषु ब्र
ह्मादीन् लोकपालांश्च नमस्कारेण हारपालं तं पूर्वद्वारेणम् विल्वसमिद्भिराज्यहवनसमिद्भिर्वा मधुरत्रयाक्तानि दशांशहोमः त्रियो
मंत्रानुजपनमंत्री श्रीसूक्तान्यमं जपेत् भूयसीं श्रियमाकांक्षन् समवारी भवेत् सदा अनुगान्त्रसवः श्रीमान् अस्मिन् एवं विधि
यं वदेत् भूषयेदं अधुष्मादयेत्त्मानं नियतः शुचिः पायीनमुष्ठ पाप्याध्यानरूपेण सहनाम्न्या मन्त्रे नावनरेदेभः मैलभ्यको ३६

नमस्तयेन् हरिद्रांनमस्विलिंपेन्नसपेरम्नवि: कावित् नहयाविलिविद्रुमिनविल्वंद्रोणमवुजं भारम्नद्विनालियाल्लवर्णनेलेप
चकेवलं मलिनोनभवेज्ञानऊनसिनात्रेनमस्तयेन् द्रोणपंकजविल्वानिपर्मोजानुनलेपये महादेविमिद्वल्लीश्रीदेवीविस्रवा
ल्लभा कर्मोजेरुश्रवालेवधारयेन्मूर्द्धिसर्वदा इत्याचारपरोनित्यंविस्मभक्तोहयव्रत: श्रियप्राप्नोतिमहतीदेवानामपिदुर्लभा
धर्मेनपोलयाकामानभोगांश्चविविधांस्तथा अथश्रीसूक्तंवैदिकम् हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजां चंद्रांहिर
एमयीलक्ष्मीजातवेदोममावह तामआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं अश्वपू
र्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीर्जुषतां कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीं
पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां तांपद्मनेमींशरणमहंप्र
पद्येअलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणोमि आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृक्षोथविल्व: तस्यफलानितपसानुदंतुमायांत
रायाश्चबाह्याअलक्ष्मी उपैतुमांदेवसख: कीर्तिश्चमणिनासह प्रादुर्भूतोस्मिराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातुमे क्षुत्पिपासामलांज्ये
ष्ठामलक्ष्मीनाशयाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंचसर्वांनिर्णुदमेगृहात् गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ईश्वरींसर्वभूतानां
तामिहोपह्वयेश्रियं मनस:काममाकूतिंवाच:सत्यमशीमहि पशूनांरूपमान्नस्यमयिश्री:श्रयतांयश: कर्दमेनप्रजाभूतामम
यिसंभवकर्दम श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं आप:सृजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे तामआवहजातवेदो

मे॰ को॰ ३०

37

लक्ष्मीमनपगामिनी यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो दास्योऽश्वान् विंदेयं पुरुषानहं इति यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहं
सूक्तं पंचदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् पद्मानने पद्मऊरू पद्माक्षी पद्मसंभवे तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहं १८
अश्वदायी गोदायी धनदायी महाधने धनं मे जुषतां देवि सर्वकामफलप्रदे पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वादिगवेरथैः प्रजा
नां भवसि माता आयुष्मंतं करोतु मां धनमग्निर्धनं वायुर्धनं सूर्यो धनं वसुः धनमिंद्रो बृहस्पतिर्वरुणं धनमश्नुते वै
नतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः भ
वंति कृतपुण्यानां भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधात् पवमानं महीयते धान्यं धनं पशुं बहुपुत्रलाभं
शतसंवत्सरं दीर्घमायुः हिरण्यवर्णामित्यस्य सूक्तस्य श्रीऋषिः अनुष्टुप्छंदः श्रीरग्निर्देवता आवाहनेत्यादि चतुर्दशानामानंदक
र्दमचिक्लीतश्रीपुत्रा ऋषयः तासामाद्यास्तिस्रोऽनुष्टुप्छंदः कांसोस्मीति प्रस्तारबृहती छंदः चंद्रां प्रभासामादित्यवर्णे
इत्यनयस्त्रिष्टुप्छंदः उपैमामित्याद्यष्टर्चोमनुष्टुप्छंदः समाबाहयेत्यस्याः प्रस्तारपंक्तिः छंदः सर्वासामग्निर्देवता श्र
सबीजं श्रन्यापाक्तिः महालक्ष्मीप्राप्तये विनियोगः मूर्द्धाक्षिकर्णघ्राणमुखग्रीवाबाहूरुहृदयस्तनद्वयनाभिगुह्यलिंगगुदो
रुजानुजंघाचरणेषु ताः पंचदश सेत ततः परमेश्वरीं ध्यात्वा ॥ अरुणकमलसंस्था तद्रजःपुंजवर्णा करकमलधृतेष्टा
भीतियुग्मांबुजा च मणिमकुटविचित्रालंकृताकल्पजालैर्भवतु भुवनमाता संततं श्रीः श्रियेवः ॥ १ ॥ उपरितक ३०

मलेदयलनयोर्वराभये इति ध्यात्वा श्रीमंत्रोक्तपीठे श्रियमावाह्य पूजयेत् हिरण्यवर्णामित्यनयावाहनं तां म आवहेत्यनया
आसनं पाद्यं विकल्प्य अश्वपूर्वामित्यनया मधुपर्कं उपैतु मामित्यनयाभिषेकं क्षुत्पिपासाइत्यनया वस्त्रं गंधद्वाराइत्यनया भूषणा
नि मनसः काम इत्यनाउपलेपनं कर्दमेनेत्यनया पुष्पाणि क्षुत्पिपासाइत्यनया वस्त्रं गंधद्वाराइत्यनया भूषणानि ततः परि
वारद्वेयेत् आग्नेयादिकोणेषु हृदयादीनर्चयेत् ततो दलेषु पद्मायै नमः पद्मवर्णायै नमः पद्मस्थायै नमः आर्द्रायै नमः त
र्पयंत्यै नमः तृप्तायै नमः ज्वलंत्यै स्वर्णप्रकारायै नमः इति पूजयेत् लोकपालांश्च स्वदिक्षु तद्बहिस्तदस्त्राणि तस्य परिवार
ये भगवत्यै नमः आपः सृजंत्वित्यनया धूपं आर्द्रां पुष्करिणीमित्यनया दीपं आर्द्रामित्यनया नैवेद्यं ततो देव्यै मंगलापात्रिकविधायव
क्रिमहूनेनानेनैकमांजलिं दत्वा देव्यै आचमनीयं विधाय तां म आवहेत्यनया स्वहृदये देवीमुद्वासयेत् इति पूजा॥
शुक्लांप्रतिपदमारभ्य यावदेकादशीतिथिं तावद्दशसहस्रं ब्रह्मचर्यपरो मौनी शुक्लवस्त्रालंकारवान् पूजयेत् द्वादश्यां
त्रिमधुराक्तैः पद्मैर्बिल्वसमिद्भिः पायसेन त्रिधानमेकैकेन जुहुयात् द्वादशविप्रान् भोजयेत् मंत्रसिद्धो भवति यथाप
रिपिं चाच्छिद्रो नित्यपूजैरेतस्य न कर्मणि आदित्याभिमुखो जप्त्वा वर्षावत्तर्पयेत् ॐ श्रियै तर्पयामि वरदायै विष्णुपत्न्यै व
वल्लभायै हिरण्यरूपायै सुवर्णमालिन्यै रजतस्रजायै सुवर्णगृहायै सुवर्णप्राकारायै विभूत्यै ऋद्ध्यै समृद्ध्यै पद्मवासिन्यै
पद्महस्तायै मुक्तालंकारायै सूर्यायै चंद्रायै विश्वप्रियायै ईश्वर्यै भुक्त्यै विभूत्यै ऋद्ध्यै समृद्ध्यै तुष्ट्यै धनदायै धनेश्वर्यै श्रद्धा

मं·को·
३८

38

योभोगिमे भोदादाग्रे विद्याग्रेमम: इति सूक्तविधि:॥ इति श्रीमंत्रानव इति श्रीमदागमादित्यत्रिपाठीसंग्रहीते मंत्रकोले लक्ष्मीमंत्र
कथने नाम दशम: परिच्छेद:॥ अथोच्यते भानुमंत्रा: भुक्तिमुक्तिप्रदायका: धर्मार्थकामदा रम्या भक्तानां वांछितप्रदा अथादिम
मंत्रास्तत्र नित्यपूजाक्रम: तत्रादौ स्नात्वा विमलेयमसीपरिधाय संध्यादिविधानानंतरं पूजामंडपसमीपगान्त्यकृत पादशौचा
चमन: गं गणपतये नम: क्षं क्षेत्रपालाय नम: इति द्वारदक्षिणपार्श्वयो: तथा द्वारे श्रियै नम: द्वारदेहल्यै नम: ततो अस्त्राय फडिति संत
मुच्चरन् वामांगसंकोचनेन वामपादमग्रीकृत्य मंडपं प्रविशन् सर्षपान् विकिरन् क्रूरदृष्ट्या नि:सारयेत् अपक्रामंतु ये भूता
ये भूता भुवि संस्थिता: ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यंतु शिवाज्ञया ॐ अस्त्राय फट् आसनाय नम: इत्यासनं संपूज्य तत्रोपविश्य दद
क्षिणत: पूजाद्रव्याणि वामत: पूजोपचारांश्च परिकल्प्य मूलमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा पूर्वोक्तप्रकारेण भूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठा
मातृकान्यासान् पूजामारभेत् एवं सर्वदेवपूजाक्रम: यत्र तत्र पंचायतनपूजा तत्र सकृद्देवं कुर्यात् तत्र प्रतिष्ठापूजनानि नित्या
यावणविधि: अथ सौरमंत्रश्चतुरक्षर: ॐ ह्रीं हंस: मूलमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिर्गायत्री छंद: स
विता देवता हं बीजं लिंगे स: शक्ति: पादयो: प्रणव: कीलकं ॐ बीजं सायापाशक्तिरित्यकाश्चिद्धारोग्यपाभीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोग
ॐ हृदयाय नम: ॐ हृदयाय नम: ह्रीं शिरसे स्वाहा ॐ शिखायै वौषट् ॐ ह्रीं कवचाय हुं ॐ नेत्रत्रयाय वौषट् ह्रीं अस्त्राय फट्
इति षडंगन्यासं कुर्यात्॥ भास्वद्रत्नौघमालि: स्फुरदमृतवचोराजयेद्वारुरेखोसम: संततकांती: स्वकमलजपोभा ३८

स्वराभिः शुभाभिः विश्वाकाशावकाशोज्ज्वलपदशिशिरं स्यन्दयंतीं शिवांशु शोणाभीभीतिनेत्रं गतं स्तनमवनतं जगन्मातरार्कें वसव
दक्षिणवामयः करयोः पाशांकुशौ तदधः करयोर्वराभये इति ध्यात्वा नैवेद्यं विनामनसैरूपचारैरभ्यर्च्य बाह्यमर्चामारभेत् गुं गु
रुभ्यो नमः गं गणपतये नमः इति पार्श्वद्वयो ततोऽग्रे अर्घ्यपात्रस्थापनं भूमौ त्रिकोणं कृत्वा वह्निमंडलाय दशधर्मकला
त्मने नमः इति संपूज्य तत्र साधारं शिलादिपात्रं स्थाप्य सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्मने नमः इति पात्रं संपूज्य तत्र मूलमंत्रेण
प्रतिष्ठाप्य सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः इति जलं पूरयित्वा तत्र पुष्पचंदने न प्रक्षिप्य अमृतीकृत्य धेनुमुद्रां प्रदर्श्य हस्ता
भ्यामाच्छाद्य मूलमंत्रं वारमेकं जपेत् गुरुभ्यो नमः परमगुरुभ्यो नमः परापरगुरुभ्यो नमः इति वामपार्श्वे गणपतये न
मः इति दक्षिणपार्श्वे पूजयेत् अथ पीठपूजा देवपार्श्वे आधारशक्तिनमः मूलप्रकृत्यै नमः मंडूकाय नमः कूर्माय नमः का
लाग्निरुद्राय नमः अनंताय नमः वराहाय नमः भूम्यै नमः कालाय नमः कामलाय नमः इति उपरि उपरि संपूज्य तदुपरि
वत्नरत्नपीठं परिकल्प्य अग्न्यादिकोणेषु अमृतायै विमलायै नमः सारायै नमः समाधारायै नमः इति पूजयेत् अथानपूर्वादि
त्त अधर्माय नमः अज्ञानाय नमः अवैराय नमः अणाय नमः ऐश्वर्याय नमः इति पूजयेत् अथानपूर्वादि ततः तमसे नमः
रंजसे नमः संसत्वाय नमः संसम्याय नमः मंमायायै नमः वंविद्यायै नमः आत्मने नमः परमात्मने नमः ज्ञानात्मने नमः
वह्निमंडलाय नमः सूर्यमंडलाय नमः सोममंडलाय नमः इति उपर्युपरि पूजयित्वा तदुपरि अष्टदलं कमलं परिकल्प्य

मे॰को॰
३५

39

पूर्वाद्यग्रपत्रेषु रां दीप्तायै रीं सूक्ष्मायै रूं जयायै रें भद्रायै रैं विभूत्यै रों अमलायै रं विद्युतायै । इति पूजयेत् रः सर्वतोमुखे नमः इति मध्ये मं
ब्रह्मविष्णुशिवात्मकाय सौराय योगपीठात्मने नमः इति पूजयित्वा तत्र देवमावाह्य आवाहनस्थापनसंनिरोधाश्च गुंठनं सन्निधा
पनमुद्राः प्रदर्श्य मूलमंत्रेण सर्वं दत्त्वा ततो देवदेहे षडंगानि विन्यस्य पाद्याचमनीयस्नानाचमनीयवस्त्रगंधपुष्पाक्षततारा
त्रिकधूपदीपनैवेद्यानि मूलमंत्रेण दद्यात् ततो आग्नेयासुरवायुषु पुरतः हृदयाद्यंगानि पूजयेत् ह्रें ह्रौं स्वाहायै गगनायै रक्का
यै कापालिकायै महोल्कायै नमः इति ओं अर्कं पूर्वादिषु सोमाय अंगारकाय नमः बुधाय नमः शनैश्चराय नमः बृहस्प
तये नमः राहवे नमः शुक्राय नमः केतवे नमः इति पूजयेत् लोकपालांस्तद्दिक्षु इति पूजयित्वा प्रसन्नार्घं दद्यात् तथा
प्रतिलोममंत्रं जपन् ताम्रपात्रे जलं प्रक्षिप्य कुंकुमरक्तचंदनं ततस्तिलसर्षपयवान् निक्षिपेत् पुष्पांजलिं देवाय समर्प्य
अर्घपात्रं हस्ताभ्यामादाय अष्टोत्तरशतं मूलमंत्रं जपित्वा जानुभ्यामवनिं गत्वा मस्तकान्तं पात्रं नीत्वा अर्घं दद्यात् ततो यथा
शक्ति यथामंत्रं जपित्वा निवेद्य सहस्रपुष्पं संहरेत् इति संक्षेपान्निर्माल्यं तेजश्चण्डाय दीयते ततः वक्ष्ये प्रयोगाणाम् किंशुक
कुसुमैर्दशांशो होमः रक्तातिलकोक्तान्यर्घद्रव्याणि च ओं कुंकुमरोचनारजनीरक्तचंदनवेणुवान् करवीरजपाशालिकरास्पा
मार्गतंडुलान् निक्षिपेत् सलिलेन सलिलेनैकं संकल्पभावनया अर्घदानमिदं पुंसामायुरारोग्यसिद्धिदं तेजोवीर्ययशःकीर्तिवि
द्याविभावनानया अम्बादिमवारे वा देयः अथ प्रयोजनतिलकोमंत्रः ह्रां ह्रीं सः अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः रवि ३५

देवता ह्रां बीजं नमः शक्तिः ह्रीं कीलकं इष्टार्थे विनियोगः ह्रां गुल्फमारभ्य चरणपर्यन्तं ह्रीं केशमारभ्य गुल्फान्तं नमः मूर्द्धानमार
भ्यः केशान्ते न्यसेत् ह्रां हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे स्वाहा ह्रूं शिखायै वषट् ह्रैं कवचाय हुं ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ह्रः अस्त्राय फ
ट् ध्यानं ॥ अरुणसरोरुहसंस्थः त्रिविगहणोकमलयुगलधरः करकलितनाभरवरदो द्युतिविंबोमितिनभूषणाभिनोव
तवः ॥ उपरितनकरयोः कमले तदधोभयवरौ इति ध्यात्वा सौरमन्त्रोक्तपीठे वतावाहनपूर्वोक्तविधिना प्रजपेत् अंगेषु यथा
युक्तमावर्णानिति सोमादिभिर्ग्रहैः केतुपर्यन्तैर्द्वितीयमावर्णमिति सोमाय नमः बुधाय नमः बृहस्पतये नमः शुक्राय नम
इति पूर्वादिषु अंगारकाय नमः इति मंत्रमाराध्य राहवे नमः केतवे नमः इति कोणेषु जपंति वेधाहासयेत् अर्घ्यद्वयाणिप्
दीक्षानिग्रलाभे यथालाभमेतेषां द्वादशलक्षं पुरश्चरणं तावत्सहस्रं होमः सहुतेनाज्येन अथ मार्तण्डबीजमंत्रः ह्रौं अस्य
ऋष्यादिकं नास्ति ह्रां ह्रीं इत्यादि षडंगः ओं श्रीं इत्यादिना वा ध्यानं ॥ हेमांभोजप्रवालप्रतिमनिजरुचिं चारुखट्वांगपद्मौ च
क्रं शक्तिं सपाशं सृणिमतिरुचिरामक्षमालां कपाले हस्तांभोजैर्दधानं त्रिनयनविलसद्वेदवक्त्राभिरामं मार्तण्डं वल्लभार्द्धं म
णिमयमुकुटं हारदीप्तं भजामः दक्षिणवामहस्ताभ्यां खट्वांगपद्मौ तदधः चक्रशक्तिः तदधः पाशांकुशौ तदधोक्षमा
लाकपाले दधानं एवं ध्यात्वा सौरपीठे देवमावाह्य प्रजयेत् अंगग्रहलोकपालानेवावरणं लक्षद्वयं पुरश्चरणम् कमले
दशांशो होमः पुष्टिनविंबजेन सर्वकामफलप्रदं इमं मंत्रं जपन्मर्त्यः कीर्तिः प्रज्ञानत्वलेघुतिवाक्सिद्धिमनुलोलली

सौभाग्यमपिसाधयेत् अथ सूर्यस्य घृणिर्मंत्रः ॐ घृणि सूर्य आदित्य अस्य मंत्रस्य भारद्वाज ऋषिः गायत्री छंदः सूर्यो देवता घं बीजं
ह्रूं शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः ॐ सत्यतेजोज्वलज्वालामणि हुं फट् स्वाहा हृदयाय नमः ॐ ब्रह्मतेजोज्वलज्वालामणि हुं फट् शिर
से स्वाहा ॐ विष्णुतेजोज्वलज्वालामणि स्वाहा शिखायै वषट् ॐ रुद्रतेजोज्वलज्वालामणि हुं फट् स्वाहा अस्त्राय फट् स्वाह
दायो सत्तोयप्रस्रवणेन मह इति सर्वं चतुर्थ्यो ॐ अः आदित्याय नमः इति शिरसि ॐ इः रवये नमः मुखे ॐ ह्रं ह्रं भानवे हृदये ॐ भा
स्कराय गुह्ये ॐ सूर्याय चरणद्वये यावदायोऽभ्यादि ॐ ठं ठं ठं ग्रे हृदत्स्वारि पंचके नमः ह्र आदित्यादीन्न्यसेत् ॐ शिरसिट
गावे लिंगे मूर्धदये पंडरे आनाभो हृद्गुहे न्यपादयोन्यसेत् ध्याने ॥ अरुणोरुणपंकजे निषण्णः कमलेभानिवरौक
रैर्दधानः स्वरुचाहितमंडलस्त्रिनेत्रो रविराकल्पशताकुलोवतान्नः ॥ इति ध्यात्वा सौरपीठे देवतावाह्य पूजयेत् ततोग्र
हान् ततो लोकपालान् उदग्रे सूर्यपरिषद्भ्यो नमः इति जपं निवेद्य विसर्जयेत् अथ तत्पुरश्चरणम् मधुरत्रयाक्ताभिः
तीरसमिद्भिरष्टसहस्रं होमः अथ मंत्रांतरं उखोल्काय स्वाहा एकः ॐ खखोल्काय स्वाहा पंचैकः सूक्ष्मकाय स्वाहा पारः सू
क्ष्मकाय स्वाहा शिखायै सूक्ष्मकवचाय स्वाहा कवचाय हुं सूक्ष्मकाय हुं फट् स्वाहा अस्त्रं ध्यानादिकं पूर्ववत् सप्ततंत्रगायत्री
वित्महे सहस्रकिरणाय धीमहि तन्नो रविः प्रचोदयात् अनया गायत्र्या मंत्रद्वयं प्रत्येकं लक्षं पुरश्चरणे बिल्वपलाशाश्वत्थो
दुंबरसमिद्भिः दधिमधुघृताक्ताभिः प्रत्येकमष्टोत्तरशतं होमः ततो मंत्रसिद्धिर्भवति अर्चयेत् पूर्ववत् सर्वपापक्षयो भवति।

ऋग्वेदे उपनेऽष्टक आदित्योत्तरणमंत्रः अस्य प्रस्कण्व ऋषिः अनुष्टुप्छंदः सूर्यो देवता इष्टार्थे विनियोगः एतादिके सर्व
वत् कृत्वा मपि त्वामवं सिद्धिर्भविता अथ अजपा हंसमंत्रः ॐ हंसः अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः परमात
मा देवता हं बीजं सः शक्तिः अः कीलकं इष्टार्थे विनियोगः ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः ह्रां ह्रीं इत्यादि षडंगं अथ परः अजपा
मंत्रः उकार उकारः साकारोऽविंदुयुक्तो हकारः इत्येकः विंदुयुक्तो हकारः विसर्गो इत्यपरः विसर्गरूपी ओं सो हं हंसः
अयं मंत्रः शिवविष्ण्वात्मकः षट्शतानि गणेशाय षट्सहस्रं स्वयंभुवे विष्णवे षट्सहस्रं च षट्सहस्रं पिनाकिने सहस्र
मेकं गुरवे सहस्रं परमात्मने षट्सहस्राणामेकैकविंशतिसहस्रं अजपामंत्र जपं सोहं स्वभ्यासश्वासनिश्वासाभ्यां अहो
रात्रयोः करिष्ये इति संकल्पः ध्यानं ॥ उद्यन्भानुस्फुटितनतडिदाकारमर्धांबिकेशं पाशाभीतिवरद परशुं संदधानं
कराब्जैः दिव्याकल्पैर्वरमणिमयैः शोभितं विश्वमूलं सौम्याग्नेयं वपुरवतु वश्चंद्रचूडं त्रिनेत्रं ॥ अंगैः प्रथमावरणं कृ
तात्मने विश्वात्मने परमात्मने नरात्मने इति द्विः कृतायै गोमायै प्रज्ञायै आदित्यायै नमः त्रिकोणे भूलोक
पालानभ्यर्च्य दत्तनराणुयाति द्वादशलक्षं पुरश्चरणं आज्यान्वितेन पायसेन होमः अष्टोत्तरशतं मंत्रं जपेन्नित्यं ।

मं·को· ५१

सुधामयः स्नात्वानेनाभिषिंचेत् ॥ भानुमंत्राजपाद्यः सोऽपि पुत्रान् धनं महत् लभते वांछितान् कामान् भुक्तिमुक्तिं च साधकः ॥
ॐ इति श्रीमहादिमविपादीसंग्रहे लेनेमंत्रकोशे आदित्यश्रेष्ठाभुक्तिमुक्ति,त्यमंत्रकथनामैकादशः परिच्छेदः ॥ अथ गण
पतिमंत्रः ॥ कथ्यंते सर्वसिद्धिदाः धर्मार्थकामदाश्रेष्ठाभुक्तिमुक्तिप्रदायकाः तत्रैकाक्षरः गं अस्य मंत्रस्य गणक ऋ
षिः त्रिष्टुप्छंदः गणपतिर्देवता गं बीजं शक्तिः सर्वविघ्नोपशांतिः सर्वत्र लक्ष्मीप्राप्तये विनियोगः अंगमंत्रेण करन्यासं वि
५१
धाय अंगन्यासं कुर्यादिति सर्वत्र गां हृदयाय नमः गीं शिरसे स्वाहा गूं शिखायै वषट् गैं कवचाय हुं गौं नेत्रत्रयाय वौषट् गः
अस्त्राय फट् ततो ध्यानं रक्तांभोजगतांगणेशकअसमपुतलंदिलत्सुंदमौलिं नेत्रैर्युक्तमिभैर्वामनकरारचरणोबीजपूराकम :
हस्ताग्रेण सपाशांकुशवरचनानागवक्रोऽहिभूषो देवपद्मासनो वा भवतु नतनतः शोभनाविघ्नराजाः ॥ दक्षिणो द्वौ यः करयोः
पाशावरौ वामकरयोरंकुशवरदौ इति ध्यात्वा मानसीं पूजां विधाय आधारादिमातृकापीठे तीव्रायै ज्वालिन्यै नंदायै भोगदायै
कमलरूपिण्यै उग्रायै तेजोवत्यै सत्यायै नमः इति पूजयेत् विघ्ननाशिन्यै नमः इति पूजयेत् सर्वशक्तिकमलासनाय न
मः इति पीठं पूजयित्वा ततः कर्णिकायां गं बीजेन देवमावाह्य· पूजयेत् गणपतये नमः गणेशाय गणनाथाय ग ५१
णक्रीडनाय नमः इति चक्रे षट्सु दिक्षु ततो गावरणं वक्रतुंडाय एकदंताय महोदराय गजाननाय लंबोदराय विकटाय·

विघ्नराजायनमः धूम्रवर्णायनमः इदलेषुतेष्वेवब्रह्मादयः लोकपालांश्चस्वदिक्षुप्रणोमसातेजपित्वाविसर्जयेत् लक्ष
चतुष्टयेपुरश्चरणं इष्टद्रव्यैर्दशांशहोमः मोदकैः पृथुकैः लाजैः सक्तुभिः सेक्षुपर्वभिः नालिकेरैस्तिलैः शुद्धैः दिनशो
गणनायके चतुर्थ्याविशदाद्यैवतः शतमतेद्दिनः आलयामंउलादर्वाकअभीष्टमधिकेनृः नालिकेरैः कृतोहोमः
चतुर्थ्यांश्रीप्रदोभवेत् शुक्लपक्षप्रतिपदामारभ्यदिनशस्सुधीः गणपतिंचतुर्थ्यंतपृथक्सनकुतिलैः क्रमात् चतुःशते
प्रत्नुरुयायातवसणास्तुः मर्वजेनवः स्वतिलैस्तंडुलैर्होमीमहालक्ष्मीप्रदोभवेत् लाजैस्त्रिमधुरोपेतैः होमःकन्याप्रयच्छति ॥
गंगांगायैपत्नेषांप्रमेवप्रजाक्रमः ग्लौं इत्यपरोमंत्रः ऋष्यादिकंपूर्ववत् गंबीजं वंशक्तिः लंकीलकं ग्लांहृदयं ग्लींशिरः ग्लूं
शिखा ग्लैंकवचं ग्लौंनेत्रं ग्लःअस्त्रं इतिषडंगः ध्यानादिकंपूर्ववत् गौंइत्यपरः ध्यानादिकंपूर्ववत् अथक्षिप्रप्रसादमंत्रः गंक्षि
प्रप्रसादनायनमः अस्यकणकःऋषिः विराट्छंदः गणपतिर्देवता गंबीजंनमःशक्तिः इष्टार्थे विनियोगः गांगींगूंगैंगौं
गः षडंगानि ध्यानं धृतपाशांकुशकल्पलतिकास्वरदश्चबीजपूरयुतः शशिकलाकलितमौलिस्त्रिनेत्रोरुणश्च गजवदनः
भास्वद्भूषणदीप्तोबृहदुदरः पद्मविष्टरोललितः ध्येयोभावदोपादः सरसीरुहः सपदमदाममजैः उपरितनदंतिणकरयोः
पाशांकुशौदधतः कल्पलतादेतौधेयो मंत्रादेरोबीजमर्कंध्यात्वा मानसीपूजांविधायवाह्यपूजांकुर्यात् तीव्रादिशक्तिसतेत
लेसापीठेदेवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् ततोब्रह्मादीन् ततोलोकपालान् नैवेद्यंदत्वाजपित्वाविसर्जयेत् ॥

मे॰ को॰
४२

42

लक्षपुरश्चरणं मधुरत्रयसंयुक्तैः तिलैरष्टद्रव्यैश्च युतैर्होमः तिलैर्वा ग्रामासैनुष्ठानात् समस्तवाञ्छितं लभेत् पायसान्नेन महती
श्रियमाप्नोति मानवः अथ हेरम्बमन्त्रः ॐ गं नमः अस्यादिकं नास्ति हेरम्बो देवता गां गीं इत्यादि षडङ्गं ध्यानं मुक्ताकाञ्चननीलकुं-
दघुसृणच्छायैस्त्रिनेत्रान्वितैः नागास्यैर्हरिवाहनं शशिधरं हेरम्बमर्कप्रभं दृप्तं दानमभीतिमोदकरदं टंकं शिरोऽक्षात्मिकां
मालां मुद्गरमङ्कुशं त्रिशिखिकं दोर्भिर्दधानं भजे अथ दक्षिणवामकरयोः वराभये तदुपरि लड्डुकदन्तौ तदुपरि परशुकपाले
तदुपरि अंकुशाभिमुद्गरे ध्याने मुक्तादिवर्णकथनमूर्द्ध्वादिव्यपंचकस्य रूपं नीलादियुक्ते हेमपीठे गणपतिमावाह्य पा-
द्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् पीठमन्त्रः ॐ हेमासिंहासनाय नमः गं हेरम्बाय नमः इत्यासनमन्त्रे नासने सम्यग्देवमावाह्य पा-
द्यादिभिर्नानाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं विघ्नाय विनायके द्वितीये ब्रह्मादिभिस्तृतीये लोकपालैश्च
तुर्ये लक्षत्रयं पुरश्चरणं कमलैर्दशांशहोमः अथ गणपतिमन्त्रान्तरः ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं अस्य मन्त्रस्य ऋषिर्गायत्री छन्दः ग-
णपतिर्देवता श्रीं बीजं ह्रीं शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः ग्रां हृदये ग्रीं शिरः ग्रूं शिखा ग्रैं कवचं ग्रौं नेत्रं ग्रः अस्त्रं ध्यानं हेमा-
भं हेमवक्त्रं हृदुदरन्तं वाहनं त्रिनेत्रं दोर्भिः पाशास्त्रसूत्रं निजरजनश्रोणिमोदकं पुष्करेण विभ्राणं होमभूषेन रुणानर-
निशं कालपाशासमेतं विघ्नं तं विघ्नमेतत्त्रिभुवननमितं चिन्तयेत्वा गणेशं उपरितनदक्षिणवामकरयोः पाशांकुशौ अधस्ता-
नः करयोरक्षमालासूत्रे स्वदन्तं मोदकं इति ध्यात्वा मानसपूजां कृत्वा सर्वां क्रियां पीठे मावाह्य पूजयेत् प्राग्वदंगावरणं ॥

वक्रतुंडायनमः एकदंष्ट्राय महोदराय लंबोदराय विघ्नराजाय धूम्रवर्णायनमइति दलेषुलोकपालांश्च स्वदिक्षुअग्नेरेशान्ते जपित्वा
विसर्जयेत् पायसान्नेन महतीं श्रियमाप्नोतिमानवः अथगणपतिमंत्रोद्धारप्रकारः ह्रीं गं ह्रीं महागणपतये स्वाहा अस्यमंत्र
स्य गणकऋषि गायत्रीछंदः गणपतिर्देवता स्वाहाशक्तिः गंबीजं ह्रां ग्रां हृदयं ह्रीं ग्रीं शिरः ह्रूं ग्रूं शिखा ह्रैं ग्रैं कवचं ह्रौं ग्रौं ने
त्रे ह्रः ग्रः अस्त्रं शारदायांतु मंत्रपादैः पंचांगसमतेनषडंगंकुर्यात् ध्याने भक्तागौरं मदगजमुखं चंद्रचूडं त्रिनेत्रं हस्तैश्चयैं
धदनमरविदांकुशौरत्नकुंभं अंकस्थायाः सरसिजरुचः स्वबजालेविपाणि दिव्यायोनौविनिहितकरं रत्नमौलिंभजाम
उपरितवामदक्षिणकरयोकमलांकुशौतदधोरत्नकुंभंतदनुयोनीदधाने एवंवा सर्वांभोनिधिमध्यस्थं रक्तराजीवसन्नि
कोटिबालार्कसंकाशंपाशांकुशाभयंस्तवं धारयंतंचचषकंपिबंतं वल्लभेरतं सद्यदेवेनचषकंचामोकस्थितयान्वितं शा
क्त्याकमलधारिण्याध्यात्वादेवंसमर्चयेत् उपरितनवामकरयोः पाशांकुशौतदधोगुडेत्सुचषके सर्वांगपीठेदेवंशक्ति
सहितंमात्र पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् वामायैनमः ज्येष्ठायै काल्यै रौद्र्यै कलविकरिण्यै बलप्रमथिन्यै सर्वभूतद
मन्यै इतिदलेषुपूजयेत् प्रमोदाय सुमुखाय दुर्मुखाय विघ्ननाशायनमइतिचतुरस्रे आंब्राह्मण्यैनमः ईंमाहेश्वर्यै ऊं
कौमार्यै ऋंवैष्णव्यै लृंवाराह्यै ऐंमाहेन्द्र्यै औंचामुण्डायै अः महालक्ष्म्यैनमइतिपूजयेत् लोकपालांश्च स्वदिक्षु इतिपूजांवि
धाय जपित्वादेवंविसर्जयेत् परस्त्रवर्णलतैकं प्राप्यपदेशाशाहोमाः अथवितिगणपतिमंत्रः ह्रींवितिविवितिगणपति

मं॰को॰ ४३

43

वरवरद सर्वलोकमेवशमानय स्वाहा अस्य गणपतिऋषिः गायत्रीछंदः विघ्निविघ्नेशगणेशो देवता वशणादिसिद्ध्यर्थे विनियोगः

ह्रीं विघ्निविघ्नि हृदये ह्रीं गणपतये शिरसि ह्रीं वरवरद शिखा ह्रीं सर्वलोकं मे कवच ह्रीं वशमानय नेत्रत्रयाय ह्रीं स्वाहा अस्त्रं

ध्याने॥ सिंदूराभमभिमानने विदधतं दन्तेषु पाशांकुशौ विभ्राणं मधुमत्कपालममितं साधैंदुमौलिं भजे पुष्ट्याश्लिष्टतनुं ध्वजा

ग्रकरयोः पद्मोल्लसद्धस्तया तद्योन्याहितपाणिमात्तवसुमत्पात्रोल्लसत्पुष्करं पत्न्या पुष्टियोनिदयार्ने इति ध्यात्वा तीव्रादि

मरिज्नपीठे वामवासपूजयेत् सिद्धादिभिः प्रथमावृतिः आमोदादिभिर्द्वितीया ब्रह्मेस्तृतीया मातृभिश्चतुर्थी लोकपालैः

पंचमी वज्रादिभिः षष्ठी चतुलेत्तेषु तस्मिंस्त्रणं विमधुराज्यैस्त्र्यष्टद्यैर्देशांशो होमः अथ हेरंबवल्लभमंत्रोद्धारः विशदशाक्षरः

ॐ ह्रीं ग्लौं विघ्निविघ्निविनायक वरद वरद सर्वलोकान्मे वशं कुरु कुरु स्वाहा ध्यानादिकं पूर्ववत् अथ त्रैलोक्यमोहनगण

पतिमंत्रः वक्रशिरस्तारात्मकः नमो भगवते एकदंष्ट्राय हस्तिमुखाय लंबोदराय उच्छिष्टमहात्मने आं ह्रीं ह्रीं गं स्वाहा ऋ

ष्यादिकं पूर्ववत् ग्रंथवीजे षडंगे ध्यानपूजादिकं पूर्ववत् अथ त्रैलोक्यमोहनमंत्रस्य सप्तत्रिंशदक्षरात्मकः वक्रतुंडैक

दंष्ट्राय क्लीं ह्रीं श्रीं गं गणपते वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा ऋष्यादिकं पूर्ववत् वक्रतुंडैकदंष्ट्राय क्लीं गं हृदयाय नमः

गणपति शिरः वरवरद शिखा सर्वजनं कवचं मे वशमानय नेत्रं स्वाहा अस्त्रं ध्यानं॥ पंचवक्त्रो दशभुजः शक्तिसहितो ग

णपतिः मंत्रोक्तायुधसहितः अन्यत्सर्वं पूर्ववत् अथ शक्तिगणपतिमंत्रो नवमेकादशाक्षरः ॐ ह्रीं गं ह्रीं वशमानय स्वाहा॥

ऋष्यादिकं पूर्वोक्तं ॐ हस्ते बिभ्रन्नमित्तदंडं वरदपाशांकुशौ पुष्कर श्लिष्टस्वसमदावर्त्तं गमनप्राश्लिष्टध्यानार्थे ष्णा सूपा
मोम्पा विदितान्तयात्रिनयनं चंद्रार्द्धचूडं उचे जपारक्तं हस्तिमुखं स्मरमिलनतनें भोगनिलं विभूतं अथः स्थितवामकाम्भो
मिन्नवरो नेऽ परिनाभ्यां पाशांकुशौ लक्ष्मीवद लिङ्गेनास्तमालो वामेन लिंगधारयंती एवं ऋष्यादिकं पूर्वोक्तं लक्ष त्रयं
पुरश्चरणे आज्यानैः स्वपैदं शोषा होमः कृत्वा एषेवे सिद्धिमधुकैर्वशायेद्भूमिपार्थिवान् वनं चर्चनारिकेरेणमंत्री श्रियमा
प्नुयात् लवणेन मधुसंयुक्तैर्वशायेद्वनिताजनं अथ पंचपंचादशरो मालामंत्रः ह्रीं क्रों गं नमः सर्वविघ्नार्थिणाय सर्वा
र्थसिद्धिदाय सर्व दुःखप्रशमनाय प्रसीदहि भगवन् स्तंभय ह्रीं गं गों नमः स्वाहा ह्रौं ह्रीं ऋष्यादिकं महामहागणपति
मंत्रोक्तं अथ महागणपतिमंत्रोद्धारविंशाम्बरस्य ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा
अस्य गणकऋषिः निचृद्गायत्री छंदः महागणपतिर्देवता गं बीजं स्वाहा शक्तिः ग्लौं कीलकं महालक्ष्मीप्रीतये वि
नियोगः ॐ गां हृदयाय नमः श्रीं गीं शिरसे स्वाहा ह्रीं गूं शिखायै वषट् क्लीं गैं कवचाय हुं ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट्॥
९९ गंगः अस्त्राय फट् रक्तरत्नाम्बुधौ नवरत्नैर्द्वीपे पारिजातलतास्थः स्थित रत्नपीठे मानवकाम्बुनकर्णिकायां षट्को
णे मध्य संस्थापयेत् बीजानि देवतकामेकः कृत्वा चक्राम्भपाशांकुशावीक्ष्य ग्रस्य विषाण रत्नकलशप्राप्यत करौ भा
तरः ध्येयो वल्लभया सपद्मकराश्लिष्टोज्ज्वलद्भूषया विश्वोत्पत्ति विनाशसंस्थितकरो विघ्नो विशिष्टार्थदः इति

मे॰ को॰ ४४

44

णाय: करमारभ्य दाडिमफलगदेक्षुकार्मुकपरशुचक्राणि ध्येयानि वामोपरितनकरमारभ्याब्जपाशांकुशोत्कलमाग्रस्वविषाणि
ध्येयानि करपुष्करधृतिकलशास्थितमणिमुक्तास्वर्णानम्रविरतधारावर्षणपरितः साधकसमग्रसंपत्त्यै ध्येयः केषांचिन्मते
दक्षिणोर्द्ध्वकरमारभ्य बीजपूरेत्यादि प्रादक्षिण्येन ध्येये शारदातिलके तु रजास्थाने त्रिशूलं अंकुशस्थाने उत्पलं तथा ध्याने
हस्तींद्राननमिंदुचूडमरुणच्छायं त्रिनेत्रं रसादाश्लिष्टं प्रियया सपद्मकरया स्वांकस्थया संततं बीजापूरगदाधनुस्त्रिशिखिव
युक्चक्राब्जपाशोत्पलव्रीह्यग्रस्वविषाणरत्नकलशान्हस्तैर्वहंतं भजे॥ कराग्रेधृतमाणिक्यकुंभवक्त्रविनिःसृतैः रत्नव
र्षैः प्रीणयंतं साधकं मदविह्वलं इति ध्यात्वा मानसैरुपचारैः पूजयेत् पश्चिमे पिप्पलाधः उत्पलहृदयहस्तां रतिरिक्षुकोदं
डपाणिं चरं स्मरं ध्यात्वा इति रतिभ्यां नमः इति पूजयेत् पश्चिमे पिप्पलाधः उत्पलहृदय उत्तरेत प्रियंगवृक्षाधः शुक्लव्रीहि
वल्लीधरां भूमिं गदाचक्रधरं स्मरं ध्यात्वा महीधराभ्यां नमः इति पूजयेत् अथ पूर्वादिषट्कोणेषु गं सिद्धामोदाभ्यां नमः।
गं समृद्धिप्रमोदाभ्यां नमः गं रतिकांतिमुखाभ्यां नमः गं मदनावती दुर्मुखाभ्यां नमः गं मदनद्रवाभ्यां गं द्राविणी विघ्नक
र्तृभ्यां नमः इति पूजयेत् अपंचमारे तत्पूर्वाग्रे तदभितश्च पश्चात्कोणे तदभितश्च सिद्धामोदाद्याः पूज्याः अभितश्च शंखपद्मनि
धी पूज्यौ ततोंगपूजा ॐ गां हृदयाय नम इत्यादि पूर्वोक्तानि अंगानि पूजयेत् ततो ब्राह्म्यादयः कुंभोदराय नम इत्यग्रे ततो
लोकपालाः तदस्त्राणि च पूजानि अष्टोत्तरशतं जपित्वा विसर्जयेत् अथर्वणविधिः प्रातः कालि महागणपतिं संपूज्य

गलेश्चम्रतवीजेनविकारैर्विम्रस तन्नलेस्यशतेनैकवारं जपेत् चत्वारिंशद्वारं वा तदन्तरे चैवतः शतेन वा सहस्रेण वा तर्पयेत् क्रमो यथा
मूलमंत्रसमुच्चार्य महागणपतिं तर्पयामी मंत्रार्थवारचतुष्टयं तर्पयेत् पुनः गणपतिमंत्रेण महागणपतिं तर्पयामीत्युच्चार्य
वारचतुष्टयं तर्पयेत् ततो ह्रींवीजेन शिवसहितां गौरीं तर्पयेत् पुनः गणपतिमंत्रेण महागणपतिं तर्पयेत् कामवीजेन म
नोभवसहितां रतिं तर्पयेत् गंवीजेन शक्तिसहितं विघ्नकर्तारं पुनः गणपतिं एवं प्रकारेण गं ऋद्धिसहितमामोदं गं समृद्धिस
हितं प्रमोदं गं कान्तिसहितं सुमुखं गं मदनावतीसहितं गं मदद्रवासहितं विघ्नं गं मदद्राविणीसहितं विघ्नकर्तारं गं व
सुधारासहितं शंखं निधिं गं वसुमतीसहितं पद्मनिधिं तर्पयामीति महागणपतिप्रभृतीनां प्रत्येकवारचतुष्टयं तर्पये
दिति रुद्रयामलविधिः आमोदादितर्पणे शक्तिरहितानां केवलानां तर्पयेदिति केषांचिन्मते एष संप्रदायिकीयं वस्या चत्वारि
शत्सहस्राधिकं चतुर्लक्षं पुरश्चरणं एवं क्रमोदकाद्यष्टद्रव्यैर्दशांशहोमः तर्पयेत्सलिलैः प्रहैर्दिने शोगणनायकम्
चतुश्चत्वारिंशद्वाक्षेचतः शतमतेद्वितः आप्नुयान्मंत्र्याहर्वीकदभिष्टमायिकेनवः ऋत्वेजपादिभिः सिद्धः प्रयोगान्स्व
मनीषितान् साधयेदष्टमिद्रव्यैरन्नेवाकुल्पनादितैः पद्महोमेन भूपालान्नमयत्वीरुत्पलैः सुभे मंत्रिणः कुमुदैः लकै
विप्रान्पिप्पलसंभवैः समिद्भिरैर्भरयतीनुदुंबरसमिद्भिरैः लदैर्वैश्यान्वटोद्भूतैः शूद्रान्मंत्रीवशं नयेत् मधुनास्वर्ण
मालाभः स्यान्होऽरुपेनलभेनराः आज्यहोमेन महतीं श्रियमाप्नोति मानवः दध्यासर्वसमृद्धिः स्यादन्नरपतिमाभवेत्

मे॰को॰
८५
45

वृष्टिकामस्तज्जुहुयात् वेतसानांसमिद्वरैः वकुलैकुसुमैर्हुत्वावासांसिलभतेचिरात् अथवक्रतुंडगणपतिमंत्रषडक्षरः वक्रतुंडा
यहुं अस्यभार्गवऋषिरनुष्टुप्छंदः विघ्नेश्वरोदेवतावंबीजं यंशक्तिः रंकीलकं अभिष्टार्थेविनियोगः ओंवंनमअंगुष्ठाभ्यांनमः
ओंक्रंनमस्तर्जनीभ्यांनमः ओंतुंनमः मध्यमाभ्यांनमः ओंडंनमः अनामिकाभ्यांनमः ओंयंकनिष्ठिकाभ्यांनमः ओंहुंनमः करत
लकरपृष्ठाभ्यांनमः एवमत्तैर्हृदयादिषडंगन्यसेत् ओंवंनमःभ्रूमध्ये एवंकंठनाभिहृदयानिलिंगाधारेषुअक्षराणि
विन्यसेत् समस्तेनव्यापकंध्यानं ॥ पाशांकुशाभयकरंवरदंदधानामब्जिन्नशोणमतिमत्विभचारुकांति अंभोजसंपु
टगतंगणनायमंत्रंध्यायेत्प्रसन्नमरुणांबरासंवीये दक्षिणपरिकरमारभ्यपाशादिमानसिकपूजानंतरंपूर्वोक्तगण
पतिपीठेदेवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैरभ्यर्चयेत् अंगैः प्रथमावरणं विघ्नायै विधात्र्यै भोगदायै विघ्नघातिन्यै नि
धिप्रदीपायै पापघ्न्यै पुण्यायै शशिप्रभायैनमइतिदलेषुपूजयेत् ततोलोकपालान्पूजयेत् प्रसन्नपुष्पांजलिनैवे
द्यादिकंदत्वासहस्रंवासयेत् तर्पणादिकंपूर्वोक्तं अथयलस्यपुरश्चरणं अष्टद्रव्यैर्दशांशेनहोमः ब्रह्मचर्यादियुक्तोदश
सहस्रंजपेत् एतद्धृदयेपिचतुर्थीपर्यंतंक्रमेणदशसहस्रंजपेत् अष्टोत्तरशतंतज्जुहुयात् षण्मासेनदरिद्रोनश्यति ॥
आज्याक्तेनान्नेनप्रतिमासंविंशक्रमेणहोमेनायनसमृद्धिः मरिचजीरकसैंधवयुक्तैरिष्टिद्रव्यैःप्रतिदिनंसहस्रहोमः
क्रमेणवश्यार्थसिद्धिः उन्मादयोः वहवः प्रयोगाः संति तेजग्रंथगौरवान्नलिखिताः अथमंत्रांतरं लयस्याथस्यदयिता

निधियेरत्नदोमनः रक्षोहणेवलगहनोमेत्रराजः षडक्षरः ऋष्यादिकंवक्रतुंडवत् अथापरः रायस्पोषस्यदयितानिधिदष्टप्र
त्नदोमनः रक्षोहणावलगहनोवक्रतुंडायहुंमिति अथापरः षडक्षरः मेघोल्कायस्वाहा अथगणपतिगायत्रीमंत्रः त
त्पुरुषायविद्महे वक्रतुंडायधीमहितन्नोदंतीप्रचोदयात् ऋष्यादिकंपूर्ववत् अथोच्छिष्टगणपतिमंत्रः हस्तिपिशाचि
लिखेस्वाहा अस्यकंकोलःऋषिः विराट्छंदः उच्छिष्टगणपतिर्देवता अभिलषितसिद्धयेजपेविनियोगः हस्तिहृदये
पिशाचिशिरः लिखेशिखा स्वाहाकवचं सममस्त्रेणास्त्रं ध्यानपूजादिकंपूर्ववत् उच्छिष्टसमयेविनियोगः जपादिकंकुर्या
त् यदस्माशौचेनेनतत्कुरुते गणपतिमंत्राःविंशति इतिश्रीसदाशिवादिसमंत्रिपाठीसंगृहीतेमंत्रकोशेगणपतिमंत्रकथ
नेनामद्वादशःपरिच्छेदः अथशिवमंत्राः शिवमंत्राःमंत्राश्चकाश्यन्तेसर्वकामफलप्रदा यनयान्प्रदानात्सुत्रिवर्गफल
प्रदाः भुक्तिमुक्तिप्रदारम्या आयुःकीर्तिप्रदीयकाः सर्वसौख्यार्थदाश्चैवसाधकानांजयावहाः तत्रप्रसादमंत्रः हौं प्रसा
दमंत्रस्यवामदेवऋषिः पंक्तिछंदः सदाशिवोदेवता हंबीजं औंशक्तिः इष्टार्थेविनियोगः हांहृदयायनमः हींशिरसिस्व
स्वाहा हूंशिखायैवषट् हैंकवचायहुं हौंनेत्रत्रयायवौषट् हः अस्त्रायफट् हौंईशानायेनमः औंहेंतत्पुरुषायनमः॥
औंहुंअघोरायनमः औंहिंवामदेवायनमः हंसद्योजातायनमः इतिपंचमंत्रान् अंगुष्ठादिकनिष्ठांतांगुलीषुविन्यस्यनाभि
देवांगुलिभिःकेवलेनाकादिभिःसवैःसहईशानादीन्न्यसेत् औंईशानादिहृदयायनमःऔंतत्पुरुषायनमः इत्यादिक्रमः॥

मे॰को॰ ८६

पुनरेवतान् पंचमंत्रान् ॐ हं सर्वं दक्षिणोत्तरपश्चिममध्येषु विन्यसेत् ततो ध्यानं ॥ शूलाहीटंकखेटासिशृणिकुलिशपाशाग्निभी
तीर्दधानं दोर्भिः शीतांशुखंडप्रतिघटितजटाभारमौलिस्त्रिनेत्रं नानाकल्पाभिरामापघनमभिमतार्थप्रदं सुप्रसन्नं पद्मस्थंप
ञ्चवक्त्रं स्फटिकमणिनिभं पार्वतीशं नमामि दक्षिणाधः करमारभ्य आदक्षिणेः तच्छूलाद्यायुधानि वामाधः करपर्यंतं क्रमे
ण ध्येयानि दक्षिणः वामोपरिकयोः शूलाही तदधः टंकखेटौ तदधः असिसृणी तदधः कुलिशपाशौ तदधः अग्नि
भयेध्येति मतिकेचित् इति ध्यात्वा मानसिकपूजां तंत्र वा सपूजां कुर्यात् सर्वविधिना आद्यं पात्रस्थापनं विधाय देवा
सनपात्रे कालाग्निरुद्राय मंडूकाय आधारशक्त्यै मूलप्रकृत्यै कूर्माय महावराहाय अनंताय भूम्यै कैलासाय कल्पवृ
क्षाय रत्नमंडपाय रत्नसिंहासनाय केसरादिसहितकमलासनाय नमः स्वपरि पूजयेत् तदुपरि चत्वरस्रपीठं निर्मीय अ
ज्ञानाय वैराग्याय नमः ऐश्वर्याय नमः इति पीठकोणेषु पूजयेत् अधर्माय अज्ञानाय अवैराग्याय अनैश्वर्याय नमः इति पी
ठपार्श्वेषु पूजयेत् मध्ये तं तमसे नमः रं रजसे नमः सं सत्वाय नमः मायायै वं विद्यायै आं आत्मने अं अनंतात्मने वह्निमंडला
य सूर्यमंडलाय सोममंडलाय नमः इति मध्ये ॐ नमो भगवते सकलगुणात्मशक्तियुक्ताय अनंताय योगपीठात्मने न
मः इति पुष्पांजलिना आत्मने संपूजन ब्रह्मरंध्रात् देवानावाहयपाद्यादिभिः उपचारैः पूजयेत् तत्र देवस्य पश्चिमभागे स्वामा
लाप्य भयेक रेंकु दमौः वतमेतिध्यात्वा ॐ हं सद्योजाताय नमः इति सद्योजातं पूजयेत् अवाममभागे कुंकुमाभमभयमवर

परस्वधान्तमालोधारयंतं ध्यात्वा ॐ हं वामदेवाय इति वामदेवं पूजयेत् दक्षिणभागे कज्जलाभं चतुर्भुजं त्र्यक्षं अक्षस्रग्वेदपाशांकु
शडमरुकखट्वांगशूलकपालादि दक्षिणवामकराभ्यां क्रमेण दधानं ध्यात्वा ॐ हं अघोराय नमः इति पूजयेत् मध्ये मौक्ति
काभं पंचवक्त्रं दशभुजं त्र्यक्षं अक्षस्रग्वेदपाशांकुशडमरुकखट्वांगशूलकपालानि बिभ्राणं ध्यात्वा ॐ हौं ईशानाय नमः ॥
इतीशानं पूजयेत् ईशानात्तत्पुरुषाघोरवामदेवसद्योजातान् ईशानपूर्वदक्षिणोत्तरपश्चिमेषु पूजयेत् इति सादाख्यक
मः आग्नेयादिकोणेषु निवृत्त्यै प्रतिष्ठायै विद्यायै शान्त्यै मध्ये शान्त्यतीतायै नमः इति पूजयेत् इति प्रथमावृत्तिः अनंता
य सूक्ष्माय शिवोत्तमाय एकनेत्राय एकरुद्राय त्रिमूर्तये श्रीकंठाय शिखंडिने नमः इति पूजयेत् एते अनन्तादयः मू
लाग्निशरवापोढ़ा सितकमलपाटलपीतसितारुणसितरक्तसितभस्मवर्णाः एतस्याध्येया उत्तरदलमारभ्य उमा
यै चंडेश्वराय नंदिने महाकालाय वृषभाय भृंगिरीटाय स्कंदाय नमः इति पूजयेत् भगाधानकविड्राविड्मसरक
नमकाः सिता कृष्णाभा ध्येया इंद्रादीन् स्वस्वदिक्षु तदस्त्राणि च पूजयेत् इति एवं चिन्त्वा जपं समर्प्य देवस्य तनौ परिवारान्
विलाप्य स्वहृदये देवमुद्रां प्रदर्श्य षडंगविन्यासं चंडेश्वराय नमः इत्यधो देवस्य पूजयेत् दिनपूजा समाप्तेयं केचित्तु स्थले धत्वापुरि
तजपादौ कथयंति एकादशपुष्पस्रग्रणे लक्ष ॥ पंचलक्षं वा त्रिमधुरक्तैः करवीरकुसुमैर्दशांशेन होमः पंचब्राह्मणपोषणं
ऽवात्ललिखितः एवं प्रतिदिनं देवं पूजयेत् साधकोत्तमः पुत्रमित्रादिसहितो ऽत्रिये आयुष्यासमोदते ॥ इति प्रसादमंत्रः ॥

ज

मे॰ को॰ अथ पंचाक्षरः ॐ नमः शिवाय अस्य मंत्रस्य वामदेव ऋषिः पंक्तिश्छंदः शिवो देवता मं बीजं आय शक्तिः नं कीलकं ज्ञानार्थे वि
नियोगः ॐ मिति बीजं ॐ मिति शक्तिरिति केचित् जपकाले सर्वत्र प्रासादस्वं जपेदित्यपास्ति नकारादिपंचाक्षराणां गौत
६ मात्रिविश्वामित्रांगिरोभरद्वाजा ऋषयः गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीविराट्छंदांसि इंद्ररुद्रब्रह्मविष्णुस्कंदा देवताः
पीतसितकृष्णधूम्ररक्तवर्णाः मूलमंत्रेण प्राणायामकरन्यासादि विधाय ॐ हृदये नं शिरः मं शिखा शिं कवचं वां नेत्रत्रयं
47 यं अस्त्रं नं ~~शक्तियाय नमः~~ अस्त्रं अथवा ॐ सवे तत्पुरुषाय हृदयं नं दंतिस्थाय शिरः मं अनादिबोधाय शिखा शिं
अप्रलुप्तशक्तये कवचं वां स्वतंत्राय नेत्रत्रयं यं अनंतशक्तये अस्त्रं नमः अस्त्रं न्यासः नं तत्पुरुषाय नमः मं अघोराय नमः
शिं सद्योजाताय वां वामदेवाय यं ईशानाय इति तर्जनीमध्यमानामिकाकनिष्ठिकांगुष्ठेषु न्यसेत् वक्त्रन्यासः शुल्मू
र्द्धस्विन्यसेत् प्राग्याम्यपार्श्वमोदीच्येऽर्द्धमस्तकेषु विन्यसेत् ध्यानं विभ्रद्दोर्भिः कुठारं मृगमभयवरौ सुप्रसन्नो महेशः स
र्वालंकारदीप्तः सरसिजनिलयो व्याघ्रचर्मात्तवासाः ध्येयो मुक्तापरागामृतरसकलिताद्रिप्रभः पंचवक्त्रः त्र्यक्षः कोटी
रकोटीघट्टितनरुनरोविस्फुरत्तुंगमौलिः दक्षिणवामकराभ्यां परशुमृगौ तदधोभयवरौ बिभ्रत इति ध्यात्वा मानसिकै सपू
र्जां विधाय वा सद्योजातं कुर्यात् सर्वोक्तशैवपीठे देवमावाह्य मितोपचारैः पूजयेत् ईशानादिभिः प्रथमावरणं अंगैर्द्वितीयं
अनंतादिभिस्तृतीयं उमादिभिश्चतुर्थं इंद्रादिभिः पंचमं वज्रायुधैः षष्ठं एवं संपूज्य जपानंतरं समर्पयेत् वर्णल

षोडश

त्तेपुरश्चरणे षट्त्रिंशल्लक्षं तद्विंशतिसहस्रं होमः इति शारदातिलके उमापतेरप्ययुते समिद्भिर्दशांशो होमः अथा
ष्टाक्षरो मंत्रः शक्तिपुनः पंचाक्षरोयं ह्रीं ॐ नमः शिवाय ह्रीं ऋष्यादिकं पूर्ववत् ह्रीं ॐ ह्रीं हृदये ह्रीं नं ह्रीं शिरः ह्रीं मं ह्रीं शि
खा ह्रीं शिं ह्रीं कवचे ह्रीं वा ह्रीं नेत्रे ह्रीं यं ह्रीं अस्त्राय फट् ध्याने वंदे हस्तैर्वरदशूलकपालहस्तं साभीतिमद्रिसुतयाबु
लदेहकांतिः वामोरुपीठगतयोर्निजवाहुहस्तन्यस्तारुणोत्पलयुजा परिवारदेहं दक्षिणाधःकारमारभ्यः वरद
शूलकपालाभयानि धेयानि इति ध्यात्वा मानसैः पूजां विधाय प्रासादमंत्रोक्तपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुप
चारैः पूजयेत् ततोंगावरणं मध्यमप्राकृदक्षिणाद्यपश्चिमारुणेलेवादिद्वितीये वृषादिभिस्तृतीये वृषवेत्रपा
लचंडेश्वरउमाषण्मुखाने देविघ्ननायकमहाकालादयः इंद्रादिभिश्चतुर्थे लोकपालैः पंचमे जपानंतरं विसर्जे
येत् वर्णलक्षपुरश्चरणं मधुराक्ताभिः राजवृक्षसमिद्भिस्तद्दशांशसहस्रं होमः अथार्द्धनारीश्वरो अष्टाक्षरः ॐ ह्रीं
ह्रौं नमः शिवायः अस्य मंत्रस्य वामदेवऋषिरनुष्टुप्छंदः उमामहेश्वरो देवता प्रणवो बीजं ह्रौं शक्तिः नं की
लकं इष्टार्थे जपे विनियोगः पूर्ववत् षडंग ध्याने वामांकन्यस्तनाम्नेन स्फारकमलायाल्पया वामवाह्ने न्यस्तारक्तो
त्पलायास्तनयुगविलसद्धारः प्रियायाः सर्वाकल्याभिरामो धृतपरशुमृगेष्टःकरैः कांचनाभो ध्येयः पद्मासन
स्थस्मरललिततनुःसंपदे पार्वतीशः अथो वामहस्तेन हृदये दक्षिणेन वरदं उपरितनाभ्यां परशुमृगौ विभ्राणं मंत्रवत्

मे·को·
५८

48

एत्नादि अथ मृत्युंजयमंत्रस्य: ॐ जूं सः अस्य कहोल ऋषिः देवीगायत्री छंदः मृत्युंजयरुद्रो देवता जूं बीजं सः शक्तिः इष्टार्थे
जपे विनियोगः साहृदये सीशिरः सूंशिखा सैं कवचं सौं नेत्रत्रये सः अस्त्राय ध्याने ॥ स्फटिकनलिनसंस्थं मौलिबद्धेंदु
रेखोगलदमृतसिक्तं चंद्रवह्न्यर्कनेत्रं स्वकरकलितमुद्रापाशवेदाक्षमूलं स्फटिकरजतमुक्तागौरमीशं नमामि इति ए
वामकराभ्यामनमृदापाशौ तदन्योत्तमादिवेदाख्येयो पाठवायोविदस्यामेस्रगउक्तः मानसिकपूजा तदनेनत्रैव आसाद्य
ज्योत्स्नापीठे देवमावाह्य: पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावृतिः अनंतादिभिर्द्वितीया ब्राह्म्यादिभिस्तृतीया इंद्रादि
भिश्चतुर्थी जपांते विसर्जयेत् लक्षत्रयं पुरश्चरणं विमधुराक्तैः गुडूचीखंडैः दशांशो होमः एकादशाहुतिनिर्मितदूर्वाभि
र्जुहुयाद्वा: अल्पमृत्युजिदेवस्यादायुरारोग्यवर्द्धने तिलहस्तंमधावल्लीकाश्मीरीवकुलोद्भवैः समिद्भैः कृतो होमः सर्व
मृत्युगदापहः सिद्धार्थविहितो होमो महाज्वरविनाशनः अपामार्गकृतो होमः सर्वामयविष्वदनः अमृतावेदु दूर्वापि
दूर्वापयोघृतेनवपायसं क्रमेण समद्रव्याण्येनेन जुहुयाद्रष्टषकष्टक नीशज्वरे घोरतरे भिचारे सोन्मादके दाहगदे वमोहे
नतोतियोजनविरेण होमः सेजीवनेवाइष्टशतप्रमाणं अथोपरो मृत्युंजयो द्वादशाक्षरः ॐ जूं सः पालय पालय सः जूं ॐ ऋष्यादि
कं पूर्ववत् पालयशब्दात् पूर्वं साध्यमुच्चार्य अथ नीलकंठ मंत्रः प्रोत्थद अस्य ऋष्यादिकं पूर्ववत् हरहर स्वाहा हृदये
कपर्दिने स्वाहा शिरः नीलकंठाय स्वाहा शिखा कालकूटविषभक्षणाय हुं कवचं नीलकंठिने स्वाहा अस्त्रं ध्याने वा

लार्कायुतनेत्रमेघनजटाजूटेंदुखंडोज्वलं नागेंद्रकृतभूषणं जपवटीशूलं कपालं करैः खट्वांगं दधतं त्रिनेत्रविलसत्पंचान
नं सेंदरं व्याघ्रत्वक्परिधानमब्जनिलयं श्रीनीलकंठं भजे दक्षिणयष्टकरोपरिकराभ्यां जपवटीत्रिशूले कराभ्यां कपालखट्वां
गं दधतं इति ध्यात्वा मानसिकपूजां नेवामपूजां प्रासादमंत्रेण पीठे देवमावाह्य एवं क्रमसुं जप विधिना पूजयेत् तत्रायं पु
रश्चरणम् ससर्पिषा दविषादंशांशो होमः इति पूजादि विसिद्धे न नो मंत्री विषदुर्येनानायेद चिरादेव नीलकंठ इवापरः नतु
नानेन मंत्रेण मंत्रैः कुंभस्थैः सलिलैः शुभैः अभिषिंचेद्विषाक्रांतं दिव्यान्यत्र मंत्रयेते स्पृष्ट्वा जपेद्विषाक्रांतेन निर्विषो भवेत् अ
घचंडेश्वरास्त्रिताः ॐ हूं फट् अस्य विकल्पऋषिरनुष्टुप्छंदः चंडेश्वरो देवता इष्टार्थे जपे विनियोगः दीम फट् हृदये ज्वलफ
ट् शिरः ज्वलनि फट् शिखा कर फट् कवचं हन फट् नेत्रत्रयं सर्वज्वालिनि फट् अस्त्रं ध्यानं अव्यात्कपर्दकलितेंदुः कलकरा
लशूलात्तसूत्रकमंडलुर्केटेशः इंद्राभवर्णवमनोरुणपंकजस्थो नेत्रत्रयोल्लसितवक्त्रशिरोरुहः वः दक्षिणायपुषः करा
भ्यां शूलात्तसूत्रे वामायस्तनोंपरिकराभ्यां कमंडलुं ललाटके च ध्यायेत् चंडचंडाय विद्महे चंडीश्वराय धीमहि तन्नो चंडः प्रचोद
यात् इति चंडगायत्री शिवसान्निध्यकारिणी शिवपीठे देवमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं द्वितीयं मातृकाभिः लोकपा
लैस्तृतीयं चतुर्थं चंडेश्वराय नमः इति पूजामंत्राः तत्त्रिंशत्पुरश्चरणम् मधुरयाज्यैः तिलैर्दशांशो होमः अथ चिंतामणि
मंत्रः ह्स्ख्फ्रीं अस्य कश्यपऋषिरनुष्टुप्छंदः चिंतामणीश्वरो देवता बीजं मंत्रशक्तिः कीलकं सकलसिद्धये सर्वयवामनयेविनि

मे.को.
८५

69

योगः रेहृदये केशिरः सेशिखे मेकवचे वेनेत्रत्रये येस्त्रं ध्याने शुद्धिशिषयरगंगावद्धतेगात्ममौलित्रिदशगणनतो हितीद्दए
त्रिविशाले भुजगपरमसूलातखट्वाङ्गवह्नीकपालेषीशिमपियनृरीषोविग्रहेस्माश्रिवः उपीतननवामकराभ्यांशिरयनु
हीपिविश्राणः हारभारललितार्धनारिकंभीषणार्धमयवामहेश्वरं पाशमोत्पलत्पलकपालशूलिनं एनयेन्नपविथोवि
भूतये दक्षिणार्धकरमारभ्यमासादि प्रयंवाषोउपाम्बूलविग्रहंभस्मात्रिनयनाहिरुद्धांगीप्रहलांशुकानुलेपनावर्णाभरणा
मध्ये वामादनेत्रोक्तपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् प्रेगेप्रथमावरणे वृषादिभिर्द्वितीये वृषायक्षेत्रपालाय
वेदेश्वराय दंदगौये गुंगुदाय वेवेदिने गंगणेश्वराय सैसेमपालाय इति एवंविदिनपात्रेषु पूजयेत् मात्रकाभिस्तृतीये व
तुर्थे ललपुरश्चरणे त्रिमधुराक्तैस्तिलतंडुलैर्दशांशोहोमः एवंमभ्यर्च्ययेदेवमर्धनारीश्वरेपरं तेजःकांतियशोलक्ष्मीवाः
वोभवतिवल्लभः वानेविषज्वरद्राहिमोहेशीर्षग्रहेभ्रमि बीजमीननतनयाध्यानेनक्लेशानविपोहति बीजेनोनोत्तूलमप
त्रस्येपन्नत्नेमधुनाधुना भक्तिनेनापायेन्सम्यकशिरोगीनसेपायः प्रयत्नवाबीजेस्म श्लपादिकेएवंवत् स्त्रीस्त्रीइत्यादिषडे
गध्यानं रक्ताभमिंदुसकलाभरणंत्रिनेत्रं खट्वांगपाशाग्निमुश्रकपालहस्तं वेदाननंनिविडनामसमनेकभूषणं रक्तांगरा
गकुसुमांशुकमीशमीडे दक्षिणाद्यः करमारभ्यखट्वांगादीन्यायुधानि सर्वोक्तपीठे देवमावाह्यपाद्यादिभिरुपचारैः पूज
येत् प्रेगेः प्रथमावरणे जयादिभिः द्वितीयो सेडगाये सेकरालै हेमोहिमैनमः इति ईशानादिकोणेषु लोकपालांश्चवहि

धि

सदस्त्राणि वर्जयित्वा देवं विसर्जयेत् ततः पुरश्चरणम् ससर्पिषा पायसेनायुतं होमः अथ त्र्यंबकमंत्रः त्र्यंबकं यजामहे सुगं
पुष्टिवर्द्धनं उर्वारुकमिव बंधनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् त्र्यंबकमंत्रस्य वशिष्ठ ऋषिः अनुष्टुप् छंदः त्र्यंबकरुद्रो देवता अमी
जं श्रीशक्तिः ह्सौं कीलकं मृत्युंजयादिसिद्धये विनियोगः त्र्यंबकं हृदये यजामहे शिरः सुगंधिं पुष्टिवर्द्धनं शिखा उर्वारु
कमिव बंधनात् कवचं मृत्योर्मुक्षीय नेत्रत्रयं मामृतादस्त्रं पादद्वये संधिषु दशवर्णान्विन्यसेत् गुह्याधारोदरहृदये
कंठेषु पंचवर्णान्बाहुद्वयसंधिषु दशवर्णान् आस्यपंके घ्राणयोर्द्वये नयनयोरेकं कर्णयोरेकं भ्रुवोरेकं शिरस्येकं इत्य
क्षरन्यासः त्र्यंबकं शिरः यजामहे भ्रुवोः सुगंधिं नयनयोः पुष्टिवर्द्धनं मुखे उर्वारुकं कंठे इव हृदये बंधनात् उदरे मृत्योर्गुह्ये
मुक्षीय ऊर्वोः मा जान्वोः अमृतात् पादयोः न्यसेदिति पदन्यासः मृत्युंजय पुरतो जपः ध्यानं ॥ चंद्रार्कवैश्वानरविंदास्यं नउमरु
करान्तस्थितैः स्वर्णकुंभैः द्वाभ्यां वेदाक्षमाले निजकरकमलाभ्यां घटौ नित्यपूर्णौ द्वाभ्यां तौ च स्रवन्तौ शिरसि शशिकलाबंधु
रत्नावबंधौ ॥ देहे देवो दधानः प्रविशतु विशदाकल्पनाजालशिल्पी वः ॥ इति मानसिकपूजां नैवेद्यान्तां कृत्वा पीठे देवमावाह्य
पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् अर्काय इंदवे क्षितये राकायै तोयाय अग्नये वायवे आकाशाय
आत्मने नमः इति पूर्वादिपात्रेषु पूजयेत् रमायै राकायै प्रभायै ज्योत्स्नायै पूर्णायै उमायै पोषिण्यै इति नमः पूजयेत् वि
प्रदायै विद्यायै सिनायै पुष्टै संध्यायै दारायै शिवायै निशायै नमः इति पूजयेत् लोकपालांश्च स्वदिक्षु तदस्त्राणि च पूजयेत् संप

ष्य जपित्वा विसर्जयेत् देवं लक्षं पुरश्चरणम् बिल्वपत्राशाखदिरवटतिलसिद्धार्थपायसक्षीरदधिदूर्वादिभिः प्रत्येकं होमः ॥
मं·को· अथ दक्षिणामूर्त्तिमंत्रः षट्त्रिंशदक्षरात्मकः ॐ ह्रीं दक्षिणामूर्त्तये तुभ्यं वटमूलनिवासिने ध्यानैकनिरताङ्गाय नमो रुद्राय शं-
५८ भवे ॐ ह्रीं अस्य मन्त्रस्य ऋषिरनुष्टुप्छन्दः दक्षिणामूर्त्ती रुद्रो देवता ॐ बीजं ह्रीं शक्तिः इष्टार्थे जपे विनियोगः ॐ ह्रीं दक्षि-
णामूर्त्तये ह्रीं हृदयाय नमः ॐ ह्रीं तुभ्यं ह्रीं शिरसे स्वाहा ॐ ह्रीं वटमूलनिवासिने ह्रूं शिखायै वषट् ॐ ह्रीं ध्यानैकनिरताङ्गा-
50 य ह्रीं कवचाय हुं ॐ नमो रुद्राय हुं नेत्रत्रयाय वौषट् ॐ ह्रीं सभवे ह्रः अस्त्राय फट् अथाक्षरन्यासः शिरस्येकं एकं ललाटे ॥
एकं नयनयोः द्वयं कर्णयोः मादयानयनानेतंकमन्यासः अपेवएवंकर्णन्यासः गंडद्वये एकं न्यासयेद्धृदये द्वयं मस्तके
दोर्म्मिहिः अष्टौ कंठे एकं स्तनयोर्द्वयं दंतसोरेकैकं कटिभागद्वये द्वयं गुह्ये एकं पादसंधिषु अष्टौ द्वाभ्यां व्यापकेन्यासः अथ
ध्याने ॥ मुद्रां मुद्रार्थदां च सपरसुहरिणं बाहुभिर्बिभ्रमेकं ज्ञानासक्तं द्यावानोभ्र जगवरसमालङ्ककरूपे वटाधः आसी-
नं चंद्रखंडप्रतियदितजटः क्षीरगौरस्त्रिनेत्रो दद्यादाद्यैः शुकाद्यैर्मुनिभिरभिवृतो भावशुद्धिं भवो वः ॥ मुद्रां पुरस्याच्चा-
पसनोपरि दक्षिणकराभ्यां वामेन हरिणं दधतं ज्ञानासक्तं ध्यायेत् अंगैः प्रथमावृतिः द्वितीया पावेश्वादिमुनि-
भिः तृतीया वृषादिभिः लोकपालैश्चतुर्थी तदस्त्रैः पंचमी द्वाविंशदयुतं पुरश्चरणम् उग्यासतैः तिलैसाज्येन हविषा
दशांशो होमः निम्बश्च दक्षिणामूर्त्तिं ध्यायमसायकमतनमः यात्रव्याख्यानसामर्थ्यं लभते वत्सरान्नरः आलीभं यवसिद्धार्थ

वचाकुष्ठकचोम्पलै स्तगंधिसंयुतैकल्कैः सूते ग्रालो रसैर्हूते मवनानेन संततममपुते साधितेन पीतेकविनाकोतिवत्ता पुत्री भतिश
दे अथवत्तविंशाम्यत्तरालकोत्तानमदोदत्तिणामूर्त्तिमंत्रः ॐनमोभगवतेदत्तिणामूर्त्तयेमह्यंसिद्धिमेधां प्रयच्छस्वाहा शास्त्र
तिलकेसिद्धंविनाद्याविंशाम्यत्तरेः मंत्रमुक्तावल्यांमेधानेप्रस्ताभितिनेन चन्तुर्विंशाम्यत्तरः ततः प्रस्ताभितिकीलकं नत्रवाम्यव
वीजेदत्वाजपेत् किंचिन्नमत्ते पदान्पूर्वंतभ्यपदंतपती अस्यमूलास्य ऋषि देवीगायत्रीछंदः दत्तिणामूर्त्तिर्देवतासकलपुरुषा
र्थसिद्ध्यर्थेविनियोगः ॐवीजे स्वाहाशक्तिः ॐह्रीं हृदयाय नमः ईह्रीं शिरसेस्वाहा ॐह्रूं शिखायैवषट् ऐंहैं कवचायहुं
ॐह्रूंनेत्रत्रयायवौषट् अः अस्त्रायफट् ततोध्यानेकुर्यात् ॥ स्फटिकरजतवर्णंमौक्तिकीमक्षमालाममृतकलशविद्याज्ञानमु
द्राःकराग्रेः दधतमुरगकत्तं चंद्रचूडं त्रिनेत्रं विधृतविविधभूषं दत्तिणामूर्त्तिमीडे ॥ दत्तिणवामकराभ्यांमौक्तिकात्तमालाममृत
कलशंचतरयोर्ज्ञानमुद्रांविद्यांवदधतंइतिध्यात्वाशैवपीठेदेवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं॥
मरहेद्रादिकैर्द्वितीयं कचटतपयशलत्तामष्टवर्गैस्तृतीये अनंतादिभिश्चतुर्थं सरस्वतीव्रलसनकवनंदनसनातनकुमा
रमुकवेदव्यासैःपंचमे पार्वतीसभागमद्राक्षीअशक्तिस्तथैवच रौद्रीकालीविजभेतिदत्तिणामूर्त्तिशाक्तयः अवहाकपुस्त
कासव्याग्रेकावर्णविभूषिता एताभिःषष्ठे इंद्राभिःसप्तमे तदायुधैरष्टमे एवंसंपूज्य यथाशक्तिजपित्वादेवंविसर्जये
त् एवंपश्चिमद्वारशिवालयेमंत्रंजपेत् लक्षचतुष्टयंपुरश्चरणम् पायसेनदशांशोहोमः अथविनियोगः जलमंत्रेणापं

नं.को. ५१ चविंशतिमंत्रजपेनाभिमंत्रितं पिबेत् तदा वाक्सिद्धिर्भवति सर्वरोगशमनं च भवेत् त्रयोदश्यां प्रदोषे शास्तोपहारैः शिवाल
येत् मौनी भूत्वार्चयेद्देवं विद्यावृद्धिविवर्द्धनं साज्येन पायसेनान्नकामो जुहुयात् श्रीकामः पद्मैर्बिल्वैर्वा शतं जुहुयात्
साज्यक्षीराक्तदूर्वाभिरायुःकामो जुहुयात् गुरवे गां महीं च दद्यात् तस्य मृत्युभयं कुतः पुत्रं च विंदति आदित्याभिमुखो भू
त्वा ह्रां तर्पयेज्जलं सेवनं सर्वैश्वर्यं च तेनास्य सर्वदोषैर्न बाध्यते प्रातः सायं च स्नात्वैवं मध्याह्ने चैकविंशति उत्पलैर्वृध्यां जले
देवं तर्पयित्वा स्वतो भवेत् पलाशपुष्पैरयुतैर्होमाद्धिपाधिको भवेत् प्रत्यहं मंडलाद्वर्वाक कवीनामग्रणीर्भवेत् गौर्याः
पार्श्वस्थया सार्द्धं श्रीकामश्चिंतयेदिमं अयुतं जुहुयान्मंत्री स्वयंसीश्रियमाप्नुयात् मंत्रानन्यपनो मंत्री मोमूत्रैः पत्तमादनं
भवान्नमथवा मंत्री यतिर्यावकभक्षणः अशक्तो द्वेषशास्त्राणां कोविदो जायते भुवि अथ यंत्रमुच्यते देशलपद्म विलिखे
त् मध्यमा तत्पूर्वके अष्टं वा लिख्य दलमूलेषु मंत्राक्षरं द्वयं द्वयं मे तद्दलेष्ववशिष्टं वर्णं तद्बहिर्मातृकाभिर्वेष्टयेत् एतद्यंत्रं जपा
दिभिः साधितं पानीयादिपीतं सरस्वतस्मात् अथ द्वाविंशत्यक्षरं मंत्रोद्धारः ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये मह्यं मेधां प्रयच्छ स्वा
हा अस्य ब्रह्मा ऋषिर्गायत्री छंदः दक्षिणामूर्तिर्देवता सारस्वतार्थे विनियोगः अंगमंत्रैः अंगन्यासादिन्यासः ॐ नमो भगवते हृ
दयं दक्षिणामूर्तये शिरः मह्यं शिखा मेधां कवचं प्रयच्छ नेत्रत्रयं स्वाहास्त्रं अथ यात्रन्यासः मूर्ध्नि पद्मा ललाटे चक्षुषोः श्रो
वणद्वये नासापुटद्वये पश्चात् करयोर्दशनद्वयोः जिह्वाग्रे नासिकाग्रे वक्षःस्थले गलयुगले गले बाह्वोर्हृदये चैव नाभौ गुह्ये पदे

51

तथा पूर्वोक्तोर्ध्वपात्रे पात्रं निपाद्य तेन चैव च सर्वांगं संप्रोक्ष्य स्वयमेव विद्वान्नंदितः ॥ ध्यानं ॥ ध्यात्वा देवं जगन्नाथं दक्षिणामू
र्त्तिमव्ययं कुंदेंदुधवलं व्याघ्रचर्मांबरवाससं ध्यात्वा पीठे समासीने माकौनाये स्थितं सदा ॥ वामदक्षिणतो गत
योगतः जातवेदस्य पुस्तके ध्यात्वा मुद्राक्षमालाभ्यां विराजितकरद्वयं मुनिभिः सेवितं देवं सर्वैश्वर्यफलप्रदं ऊर्ध्वयो
र्वामकराभ्यामग्निपुस्तके दक्षिणाभ्यां मुद्राक्षमाले दधतं अथवा कपर्दिनं चंद्रकलावतंसं त्रिनेत्रमिंदुप्रतिमं स्मितोज्ज्व
लं चतुर्भुजं ज्ञानदमक्षसूत्रं पुस्तकाग्निहस्तं हृदि भावयामि वामोर्ध्वयोरग्निपुस्तके इतरयोर्मुद्राक्षमाले ध्यात्वेति इति ध्यात्वा
पूर्वोक्ते शैवपीठे देवमावाह्य · पाद्यादिभिरुपचारैः अंगैः प्रथमावरणं पत्राग्रषट्केषु सरस्वत्यै ब्रह्मणे सनकादयस
नंदनाय सनातनाय सनत्कुमाराय शुकाय व्यासाय नमः इति पूजयेत् पत्रे पुस्तकं सरस्वती च धारयेन्नोध्यं लोकपाला
स्वस्वदिक्षु तदस्त्राणि लक्षमेकं पुरश्चरणे सहस्रैः पद्मैः दशांशतो होमः इत्थं जपादिसिद्धमंत्रेस्मिन्साधकोस्य एव
लभो जायते वाचां वाचस्पतिरिवापरः मंत्रेणानेन संजप्तैर्विशुद्धैः सिद्धिलोलुपधीः अभिषिंचेत्स्वशिरसि त्रियामारोग्य
माप्नुयात् कंठमात्रोदके स्थित्वा जपन्मंत्रं सहस्रकं प्रत्यहं मंडलादर्वाक् कवीनामग्रणीर्भवेत् अथैकपंचाशदर्णो दक्ष
णात्मको अघोरमंत्रः ह्रीं ह्रीं स्फुर स्फुर प्रस्फुर घोर घोरतनुरूप चट चट प्रचट प्रचट कह कह वम वम बंध बंध घातय घात
य हुं फट् अस्य मंत्रस्य अघोर ऋषिः अनुष्टुप् छंदः अघोररुद्रो देवता सकलशत्रुक्षयसमस्तसिद्धिकामार्थे विनियोगः ह्रीं स

मे॰को॰
५२
52

रस्फुररस्फुरउग्रपटयायनमः प्रस्फुरप्रस्फुरशिरसेस्वाहा घोरघोरतनुरूपशिखायैवषट् चटचटप्रचटकवचायहुं कहकहवम
वमनेत्रत्रयायवौषट् बंधबंधघातयघातयहुंफट्अस्त्रायफट् इतिषडंगं ह्रीं स्फुरस्फुरमूर्ध्नि प्रस्फुरप्रस्फुरनेत्रयोः घोरघो
रप्रघोरतरतनुरूपकंठे चटचटहृदि प्रचटप्रचटनाभौ कहकहगुह्ये वमनवमनऊर्वौ बंधबंधजान्वोः घातयघातयजं
घयोः हुंफट्पादयोः ॥ ध्यानं ॥ सजलघनसमानंभीमदंष्ट्रंत्रिनेत्रंभुजगधरमघोरंरक्तवस्त्रांगरागं परशुडमरुखड्गं
खिटकंबाणपाशौत्रिशिखंत्रिककपालेविभ्रतंभावयामि ॥ अभिचारेगृहेरोन्मादेरक्तवर्णोभवेत्प्रभुः वश्येकुंकुमसंका
शोमृत्कोचेंदुसमप्रभः उपरितनदक्षिणवामकराभ्यांपरशुडमरुकौतदधः खड्गखिटकौ तदधः खड्गखिटकौ तदधोबाण
कार्मुके तदधः शूलकपालेविभ्रतेइतिध्यात्वाप्रवोक्तशैवपीठेषट्कोणांतःपद्मेदेवतामावाह्य पाद्यादिभिरुपचारै :
रर्चयेत् तथाविधिः अंगः प्रथमावरणम् परशवे डमरुकाय खड्गाय खिटकाय बाणाय कार्मुकाय कपालायनमः
इतिपद्मपत्रेषु ततोब्रह्मादीनलोकपालान्स्वदिक्षुइतिपूजांतेजपंनिवेद्यविसर्जयेत् लक्षमेकंपुरश्चरणम् हुता
केतिलैर्दशांशोहोमः कमानसपिरपामार्गतिलसर्षपायसैः साज्यैः सहस्रेप्रत्येकंयामिन्यांजुहुयात्सप्ताधीः होमेयेना
प्रायेनसर्वाभृतहृत्पाप्नुयाद्ध्रुवत् अथपशुपतिमंत्रमंत्रषडंतरः ॐश्रीपाशुहुंफट् अस्यऋष्यादिकंपूर्ववत् ॐहृदये
श्रीःशिरः पाशिखा शुंकवचे हुंनेत्रे फट्अस्त्रं अंगन्यासेषुषडेतानिमंत्राक्षराणिनिकथितं ॥ ध्यानं ॥ मध्याह्नार्कस

॥

मध्ये शशिधरं भीमादृष्टोमोज्ज्वलेशश्वतन् पन्नगाभूषणं सितिविशिवासमस्फुरन्मूर्द्धजं हस्ताजैः त्रिशिखं त्विसमन्नम
पिं शक्तिं दधानं विभुं दंष्ट्राभेवचनमेतं पश्चपशुपतिं दिव्यास्वरूपं स्मरेत् उपरि नवाकराभ्यां मूलमन्त्रौ तद्वद्यो ह
स्ताभ्यामसिशक्तिं दधानं एतद्विपरीतमिति कश्चित् इति ध्यात्वा शैवपीठे देवमावाह्य पूजयेत् अङ्गैः प्रथमावरणं
ब्राह्म्यादिभिर्द्वितीयं लोकपालैः तृतीयं तदायुधैस्तुरीयं अष्टलक्षं पुरश्चरणं गव्येन पायसेन दशांशो होमः अनेन
मन्त्रितं तोयं तोयैः पल्लवस्य वदनौ द्विपेत् मयस्तंभं वनीकं देवक्षोभं मन्त्रप्रभावतः अस्य नामं त्रितावाणं न विकारेषु धिभू
पतिः जयेन तृणं वलि विनाना शत्रोपार्थ इवापरः अथ क्षेत्रपालमन्त्रोनवाक्षरः ॐ क्षां क्षेत्रपालाय नमः क्षां क्षीं क्षूं क्षैं क्षौं
क्षः इति षडङ्गध्याने ॥ नीलाञ्जनाद्रिनिभमूर्द्ध्वपिशङ्गकेशं वृत्तोग्रलोचनमुपात्तजटाकलापं भीमाधिरं भुजगभू
षणमम्बुदेहे क्षेत्रे समस्तनतनं प्रणमामि देवं ॥ इति ध्यात्वा शैवपीठे देवमावाह्य पूजयेत् अङ्गैः प्रथमावरणम् अन
लाय ऊर्द्ध्वकेशाय करालाय घंटालाय महाकोपाय पिशिताशनाय पिंगलाक्षाय ऊर्द्ध्वकेशाय नम इति पूजयेत् लो
कपालाश्च स्वादिरं तदस्त्राणि च पूजयेत् लक्षमेकं पुरश्चरणं त्रुनाकेन वरुणाद्दशांशो होमः पेहि पहि विड्पीपुर
मं जय जनं मेय नमे य विघ्न विघ्न महाभैरव क्षेत्रपाल वलिं गृहाण गृहाण स्वाहा इति बलिमन्त्रः बलिदानेन संतुष्टः क्षे
त्रपालः प्रयच्छति कीर्तिमेधावलारोग्यतेजः पुष्टियशांसि च अथ वटुकविधानमन्त्रोवटुकमन्त्रः ॐ वटुकाय आपदुद्धारणा

मे॰ कौ॰
५३

53

यत्कुरु कुरु बटुकाय ह्रीं अस्य मंत्रस्य बृहदारण्यक ऋषिः अनुष्टुप् छंदः आपदुद्धारणो भैरवो देवता मम कल्याणपदुद्धारणार्थे विनि
योगः ॐ ह्रां वां हृदयाय नमः ॐ ह्रीं वीं शिरसे स्वाहा ॐ ह्रूं वूं शिखायै वषट् ॐ ह्रैं वैं कवचाय हुं ॐ ह्रौं वौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॐ
ह्रः वः अस्त्राय फट् तस्य ध्यानं। त्रिधा प्रोक्तं सात्विकादिविधानतः वंदे बालं स्फटिकसदृशं कुंतलोल्लासिवक्त्रं दिव्याकल्पै
र्नवमणिमयीकिंकिणीनूपुराद्यैः दीप्ताकारं विशदवसनं सुप्रसन्नं त्रिनेत्रं हस्ताब्जाभ्यां बटुकमनिशं शूलदंडौ दधानं ॥
दक्षिणवामकराभ्यां शूलदंडौ दधाने उद्यद्भास्करसन्निभं त्रिनयनं रक्तांगरागस्रजं स्मेरास्यं वरदं कपालमभयं शूलं द
धानं करैः नीलग्रीवमुदारभूषणयुतं शीतांशुखंडोज्ज्वलं बंधूकारुणवाससं भयहरं देवं सदा भावये उपरितनदक्षि
णवामकराभ्यां त्रिशूलकपालौ तदधस्तनाभ्यां वराभयदधाध्याये न्नीलाद्रिकांतं शशिशकलधरं मुंडमालं महेशं
दिग्वस्त्रं पिंगकेशं डमरुमथ सृणिं खड्गशूलाभयानि नागं घंटां कपालं करसरसिरुहैर्बिभ्रतं भीमदंष्ट्रं सर्पाकल्पं
त्रिनेत्रं मणिमयविलसत् किंकिणीनूपुराढ्यं दक्षिणाधः करमारभ्य डमरुसृणिखड्गशूलानि वामाधः करमारभ्य
अभयनागकपालानि ध्येयानि कश्चित् सात्विकं ध्यानं सात्विकेनापमृत्युनिवारणं आयुरारोग्यजननं सर्वैश्वर्यसाध
प्रदं राजसं ध्यानं आख्यातं सर्वकामार्थसिद्धिदं तामसं शत्रुशमनं क्षमामूलमदापहं इति यथारुचि ध्यात्वा शैव
पीठे षट्कोणत्रिकोणकमले देवमावाह्य पूर्वोक्तविधिना पूजयेत् षट्कोणेषु अंगैः प्रथमावरणं असितांगाय

उत्तरेचण्डक्रोधायउन्मत्तभैरवायकपालात्मनेभीषणास्यायसंहारायनमइतिदलेषुपूजयेत् उमापुत्रकायउन्मत्तभै
रवायकपालात्मने इतिदक्षिणतःउमेश्वरीपुत्रकायनमः इतिउर्द्धंग्रयोमतीसंततायनमः इमयः तद्वहिः पत्रपत्रे
षु ब्राह्मीपुत्रायएवंमाहेश्वरीपुत्राय ईशाने वैष्णवी पुत्राय सौम्ये कौमारीपुत्रायवायव्ये ऐंद्रीपुत्रायपश्चिमे
महालक्ष्मीपुत्रायनैरृते वाराहीपुत्रायदक्षिणे चामुंडीपुत्रायआग्नेये पुनः वहिः पत्रेषुयेतुकायत्रिपुरांतका
यवेतालायवह्निजिव्हायकालांतकायकरालायएकपादायभीमरूपायअचलायहाटकेश्वरायनमइतिदि
क्षुइतिपूजयेत् ततःश्रीकंठायदीनपिदशादित्तिपूजयेत् इतिजपित्वाविसर्जयेत् अस्यांत्वसंपुरश्चरणम् त्रि
मधुराक्तैस्तिलैर्दशांशेनहोमः एवंसंपूजयेद्देवंवटुकंप्रोक्तवर्त्मनाधर्मार्थकाममोक्षाणांपतिर्भवतिमानवः विम
र्ज्जोसमारभ्यवलिंदत्वाविधानतः कामंसंसाधयमंत्रीयत्कार्यंप्रियमाप्नुयात् साध्यदेवाशुक्रमेण रक्त
चंदनपुष्पाद्यैर्निशीथेनमोवलिंहरेत् तस्यसिद्धानिकार्याणिवलिदानेनमंत्रिणा जुहुयात्सर्पिषामंत्रीयथाक्र
श्रियमाप्नुयात् वरुणायजुहुयादित्तसकालवमयेजनाम् जुहुयात्त्रलाभायसंकुलैः कैरवैः सथीः यनथा
मानयेवैवजुहुयात्तिलतंडुलैः विल्वैश्मूलैर्जुहुयामहतीविंदतिदक्षिणस्तने ब्रह्मणेनमः इतिवामांसे मु
कुंदायहृदये शिवायदक्षिणांसे ब्रह्माण्यैललाटे माहेश्वर्यैवामांसे कौमार्यैवामपार्श्वे वैष्णव्यैकुक्षौ वामस्ते

57

वामपार्श्वे माहेश्वरीं दक्षिणांशे वामांशायै नम इति अग्रपद्मे महालक्ष्म्यै नम इति हृदि न्यसेत् देवीं ध्यायेत् उद्यद्भास्वत्सम
माभां विततनवजपामिंदुखंडावतंसां योनिमूले त्रिनेत्रां विविधमणिलसत्कुंडलां पद्मरागां हाराद्यैर्वेयकांचीगुणमा
णिकलयाद्यैर्विचित्रांवरायमब्जां पाशांकुशाभयकरकमलामलोपिकां तां नमामि उपरितनवामभागे पाशाउप
रितनदक्षिणभागेंकुशः अथस्ताद्वामभागे वरमुद्रा दक्षिणाधः करे अभयं उपरितनवामकरमारभ्य पादादीनि
वा कश्चित्तस्यैव तदेतद्दक्षिणपाशावरौ वामे सेकुशाभये इति ध्यात्वा ह्यामं तेसिकस्नाने नैरेरालोलयस्मां कुर्यात् नामा
दिभाजनमेवं वद्दर्भस्थापनादि विधाय देवतापात्रे आधारशक्त्यै नमः मूलप्रकृत्यै कूर्माय सुवर्णमंडलाय रत्नसिंहासना
य कंदाय नालाय पद्माय नम इति संपूज्य पुष्पं जपित्वा तदुपरि तत्रस्वपीठं कृत्वा तत्कोणेषु धर्माय ज्ञानाय वैरा
ग्याय ऐश्वर्याय नम इति पूजयेत् पात्रेषु अधर्माय अज्ञानाय अवैराग्याय अनैश्वर्याय नमः इति पूजयेत् तन्मध्ये
तत्कमले रजसे तमसे सत्त्वाय वह्निमंडलाय सूर्यमंडलाय सोममंडला आत्मने परमात्मने मायातत्त्वाय विद्यात
त्त्वाय परमतत्त्वाय नमः इत्युपर्युपरि पूजयेत् तदुपरि अष्टदलेकमले परिकल्प्य पर्यादि पात्रेषु जयायै विजयायै
अजितायै अपराजितायै नित्यायै विलासिन्यै दोग्ध्र्यै अघोरायै नम इति पूजयेत् मंगलायै नम इति मध्ये तन्मध्ये त्रि
कोणे विलिख्य देवीमावाह्य पूजयेत् सरस्वत्यै नम इति ऊर्ध्वं गंगायै नम इत्युमारभ्य वामाधः परिपाट्येन यदादि दश

पुथानि कश्चिद्दक्षिणवामकरयोश्चंद्रकलापेत उपरिसलनहस्तद्वयोरेकुपामुंडमालौ तदुपरिखड्गखेटौ तदुपरिखट्वांगमू
ले तदुपरि उमरुकामध्ये इतिध्यात्वा मानसिकपूजां विधाय पूजां प्रारभेत्पीठमेवावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् पूजामंत्र
ॐ नमो पूजाधिपतये नमः अंगैः प्रथमावरणं पात्रेषु सवेन ॐ डायै प्रबलिन्यै कृष्णपिंगलायै मैविटिटिभै मेषिगा
लिकायै चंडिकेमजटायै नमः इतिदिक्षु रौद्रपिंगलाभ्यां नमः याम्यां श्मशानभीषणाभ्यां नमः टंकर्णमंगिरिटिभ्यां न
मः उदीच्यां श्रीमसमदंकमहालाभ्यां नमः इतिप्राच्यां कोणेषु राग्नेयादिषु कुंभकर्णाय घटोत्काय भल्लाय हारायनमः इ
ति पूजयेत् विंशतिसहस्रं पुरश्चरणं हुत्वा केनपायसेन दशांशहोमः एवं पूजादिभिः सिद्धे मंत्रे मंत्रविंद्यावरः नाशयेत्स
कलान्भूतान् कृत्याग्रहमहाभयान् आवेशानसकृद्वेत्ति भीतानि तिमहात्मना बहुनाकिमिहोक्तेन मंत्रेनानेन भूतले स
दृशो नास्ति मंत्रोन्यो भूतनिग्रहसाधने शिवमंत्रास्सुयोद्दया इति इतिश्रीमहाशादि स्वत्रिपाठीसंप्रदीने मंत्रकोशाक्षिभूमं
त्रकथनंनामात्रयोदशः परिच्छेदः प्रथमांगीमंत्राः ॥ ॐ गीमंत्र प्रवक्ष्यामि सर्वशत्रुनिवर्हणम् सर्वकामार्थदा पुण्याभक्ति
प्रदायकाः तत्रादौ भुवनेश्वरीमंत्रः ह्रीं अस्यमंत्रस्य शक्तिऋषिर्गायत्रीछंदः भुवनेश्वरीरिति सिद्धये विनियोगः ।
ह्रां हृदयायनमः ह्रीं शिरसे स्वाहा ह्रूं शिखायै वौषट् ह्रैं कवचाय हुं ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ह्रः अस्त्राय फट् इतिषडंगं
अंगुलीषु हृदयादिषु च ह्ल्लेखायै नमः ह्रीं गगनायै नमः रक्तायै नमः करालायै नमः गले महोत्कुमायै पादयो

में०को० ५५

55

ततो मायायै नमः इति केटे सावित्र्या वामस्तने मस्तके दक्षिणस्तने श्रियं लवणमधुरं संयुक्तं यथायेह नितामपि दृष्टिका
मेनहोतनव्यं वसमृसिद्धैः व्याघ्राजिनसमासीनो नक्षत्रया इषुतं तिलैः मृजादयः पलाय्यते नेद्वै नैनां दिशं भयात् वचाद्
णिपलेजनतेगवेनामेवतलालितं विमञ्जमलयेहिं य्यामंडलेपुत्रकात्तिणी विनीतं पुत्रमाप्नोति मेधावी रोगवर्जितं ब्राह्म
णानियतः शुद्धः सात्विकं बलमाहरेत् साधयेन्मधुनानेन तस्य सर्वार्थसिद्धिदं उपीरवं रनेकुष्ठं घनसारसमन्वितं एवंता
कं मूलेवागहीलतीरमहीरुहं त्वचो बिल्वलतामूलानो षपित्वा सहस्रणीयेत हुत्वा योनिगरहीतेन गोमयेन विशिष्यते कृत्वा
पिंडानि संशोध्य संस्कृते हव्यवाहने मूलेन दत्वा न स समन्हदपाचेति व्याधेन् कंतकीमालतीपुष्पैर्वीमयेद्रस शोधिते प्रयु
ते मज्जपेन्मंत्रं दष्टानसमस्सपनितं पतदाद्याय दिनसः प्रातः पुष्ठकगोनिधः तस्मामागाः प्रणसंति क्रमाद्वेरामहाग्रहा विपु
वोरुरुगादिभ्यो भयमस्य नजायते वर्द्धते संपदः सर्वाः प्रत्ने ते सकलेन्नतै रभावस्यो भवे तस्य सामान्यमस्य परिच्छदः यत
सारसकरंप्रश्चा त्रिगरहीतेन गोमयया भस्मोप तनितयाषनीक्षेत् प्रयाल्वक्रू राव नमेत्रसमामाविंशान्याधिकयानात्तत्
ॐ नमः पशुपतये नमो भूताधिभूते नमो रुद्राय ललत्वद्रूपावणविरहविरहस्मरदपदपस्मयानभस्माविनशाशीयायचे
टाकपालधराय व्याघ्रचर्मपरिधानाय पाशांककृनामपरायहलमसपंकनयतोपवेतनेवलवलबल्लुभ्रातिवर्गकपालि
नेहनरसृजानत्रासयत्रासयमंडलमध्येकटुकटुकटुरुद्रांकुशेन समयं प्रवेशय आः चंडासिधाराधिपति रुद्रायेय्यति स्वा

हां हृषि हेदमीनमः ग्रां ग्रीं ग्रूं ग्रैं ग्रौं ग्रः षडंगानि न्यासे ॥ खट्वांगकपालमुसलमिन्द्रकपाणविटलवङ्गागमूलडमरुन भयं प्रथाने
रकोणविंडपाकलाभरणां त्रिनेत्रं पंचाननाजमरुणांमुकमीशामीडे दक्षिणमधःकर नरे भागे रक्तायै नमः इति पूर्वभागे का
लिकायै नमः इति दक्षिणभागे महोग्रायै नमः इति पश्चिमभागे ततो गणपतिं पूजयेत् ततो गायत्र्यै नमः इति प्राक्कोणे श्रीश
क्तिबीजेन सावित्र्यै नमः इति निर्ऋतिकोणे सरस्वत्यै नमः इति वायुकोणे श्रीशक्तिबीजेन ब्रह्मणे नमः इति आग्नेयदिग्भागे वि
ष्णवे नमः इति पश्चिमे शिवाय नमः इति ईशानदिग्भागे पूजयेत् ततो ब्रह्मादयः लोकपालांश्चास्त्रेण पुष्पांजलिं दत्वा अष्टोत्त
रशतं जपित्वा स्वहृदि देवीमुद्वासयेत् हास्तिशाल्वन्ते पुरश्चरणम् त्रिमधुराक्तैरष्टद्रव्यैर्दशांशो होमः अश्वत्थोदुंबरलक्ष
प्लक्षपिप्पलवटाः तिलसर्षपदूर्वायवगुडाक्षतानि वा अष्टद्रव्याणि इति त्रिगुणितपूजाक्रमः अथ षट्कोणपूजाक्रमः षट्कोणं लि
खित्वा तन्मध्ये वर्तुलं कृत्वा तन्मध्ये शक्तिबीजं लिखित्वा षट्कोणबहिः द्वादशामे दलं कृत्वा वर्तुलमध्ये शक्तिबीजे देवीमावाह्य
एवंविधिना पूजयेत् षट्कोणेषु प्राक्कोणे गायत्र्यै निर्ऋतिकोणे सावित्र्यै वह्निकोणे सरस्वत्यै वायौ श्रियै ऐशान्ये
ईशाने पुष्ट्यै नमः इति पूजयेत् ब्रह्मणे विष्णवे महेश्वराय धनदाय मदनाय महानागाय इति वन्हिकोणेषु पूजयेत् षट्को
णमध्यपार्श्वयोः शांतिविग्रहाय नमः पद्मनिधये नमः इति पूजयेत् ततो रक्तायै भयापहमध्ये शशिशेखराय नमः इति द्वा
दशदलेषु पूजयेत् ततो ब्रह्मादयः तद्बहिर्लोकपालांश्च इति षट्कोणपूजा इत्याद्यनेकद्वादशगुणितादिप्रकाराः

मे.को.
५६
56

मंत्रितं पयः तद्वाह्निलोकपालांश्च इति षट्गुणितानामपञ्चा इमा घनेकहारसागुणितानादिमकामः सेति सूजायां नेत्रेऽग्रयगोरवा
न्विलिख्य ते प्रयोगश्च एवं विंशतिसंजप्तैर्जलैः स्नानं दिने दिने स्नानमात्राभिषिक्तः सर्वसौभाग्यवान् भवेत् पञ्चविंशतिसं
मंजलैः प्रातः पिबेत्पयः अवाप्य महतीं प्रज्ञां कवीनामग्रणीर्भवेत् करप्रागरुसंयुक्तैः कुङ्कुमैः साधुसंयुते गृहीत्वा तिल
कं कुर्यात्तेनैव वश्यमनुत्तमम् शालिपिष्टमयीं कृत्वा पुत्तलीं मधुराप्लुतां जप्तां प्रतिष्ठितप्राणां भक्षयेद्रविवासरे वशेनय
ति राजानं नारीं वा नरमेव वा केवलं मात्रोदकेस्मिन्त्वा वीतनो गगने रविं त्रिसहस्रं जपेन्मन्त्रं मिष्टान्नं लभते नरः अन्नेन मन्त्रितेनैव
भुञ्जीत श्रीप्रसिद्धये लिखित्वा मस्तनामाद्यां समाप्यां फलकादिषु तत्कालेऽदर्शयेद्यन्त्रं स्वविस्मयेनगाभिनी अथ वाग्बीजदित्र
ती ऐं ह्रीं श्रीं ऋष्यादिकं पूर्ववत् ऐं ह्रदयं ऐं क्लीं शिखा ऐं हूं कवचं ऐं ह्रौं नेत्रत्रयं ऐं फः अस्त्रं ध्यानं ॥ सिन्दूरारुण
विग्रहां त्रिनयनां माणिक्यमौलिस्फुरत्तारानायकशेखरां स्मितमुखीमापीनवक्षोरुहां पाणिभ्यां मणिरत्नपूर्णचषकं र
क्तोत्पलं बिभ्रतीं सौम्यां रत्नघटस्थसव्यचरणां ध्यायेत्परामम्बिकां दक्षिणवामाभ्यां रत्नपात्ररक्तोत्पले बिभ्रती सर्वाङ्गपी
ठ एवं विधिना देवीमभ्यर्चयेत् द्वादशलक्षं पुरश्चरणम् मधुरत्रयेण दशांशो होमः हुत्वा पलाशकुसुमैर्वाक्श्रियं महतीं ल
भेत् त्रालीह्वतपिबेज्जतेकाविन्नमन्त्रलेलभेत् अथ वाक्पुटिता त्र्यक्षरी ऐं ह्रीं ऐं ऋष्यादिकं पूर्ववत् ध्यानं ॥ एणाङ्कमौलि
विभोविराविजकरैरानेवरकोमलो रत्नाढ्यं चावकपरं भयसंसे बिभ्रतीं शास्वते मुक्ताहारलसत्पयोधरनतां नेत्रत्रयोल्ला

स्मितां वदे हंसरसाजितोहरवक्षः रक्तारविंदे स्थितां ॥ वामदक्षिणकराभ्यां समभयवरौ तदुपरि रक्तोत्पलरत्नपात्रयंतीं इति ध्यात्वा
सर्वाक्रमभुवनेश्वरीपीठे देवीमावाह्य पूजयेत् एवं वल्लोकपालाद्याः पूज्याः जपित्वा विसर्जयेत् चतुर्विंशतिसहस्रं पुरश्चर
णं मधुराक्तैः पलाशकुसुमैर्वा दशांशो होमः अथ पाशादिभ्युक्ता श्रों ह्रीं क्रों ऋष्यादिकं पूर्ववत् क्रीं ह्रीं इत्यादिना षडंगं
ध्याने ॥ वरांकुशौ पाशमभीतिमुद्रां करैर्वहंतीं कमलासनस्थां बालार्ककोटिप्रतिमां त्रिनेत्रां भजेहमाद्यां भुवनेश्वरीं तां ॥
वामदक्षिणोर्द्ध्वकराभ्यां पाशांकुशौ अधस्तनाभ्यां अभीतिवरौ वहंतीं एवं ध्यात्वा सर्वाक्रमभुवनेश्वरीपीठे देवीमावाह्य पाशादि
भिरुपचारैः पूजयेत् लल्लेखाद्याः पूर्ववत् पूज्याः चतुर्लक्षं पुरश्चरणं दधिमधुघृताक्ताभिः तीलसमिद्भिः षट्सहस्रं होमः ति
लैस्त्रिनावह्निः एवं संपूजयेत् देवीसाक्षात् वैश्रवणो भवेत् राज्यते सकलैर्लोकैस्तेजसा भास्करोपमः तिलैस्त्रिनावह्निः सर्वेश
वंचेलो हासेसमिश्रे राज्याकेच्छुडयात् निशि राजा नेवशयेत्लघः नमन्त्रीमपि साधकः अत्रवारात्रहोमे नेश्रीमोपमहस्रतोभेव
त् राजवृक्षसमद्भूतैः पुष्पैर्हुत्वा कविर्भवेत् आरोग्यं तिलहोमेन हुतेनायुरवाप्नुयात् अथ त्वरितामंत्रोद्धारः षाडाक्षर ॐ
ह्रीं हुं खेचछेक्षःस्त्रीं हूं क्षें ह्रीं फट् अस्य मंत्रस्य अर्जुन ऋषिर्विराट्छंदः त्वरिता दुर्गा देवता हुं बीजं ह्रीं शक्तिः क्षों कीलकम्
इष्टार्थसिद्धये विनियोगः ह्रीं शक्तिः क्षं कीलकं इति कृत्वा त्वं हृदयाय नमः खेच्छे शिरसे स्वाहा वेस्त शिखायै वष
ट् स्त्रीं कवचाय हुं ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् हुं क्षें अस्त्राय फट् वदेत् इति हृदि: नेत्रहृदयायमारभ्य केवित् षडंगन्यासं

मे·को·
५
57

अथातन्यासः ॐ शिरसि ह्रं ललाटे विं हृदये ह्रं नाभौ तं गुह्ये लीं ऊर्वोः ह्रं जान्वोः तं जंघयोः ह्रीं फट् पादयोः उकारं सर्वेत
राणिन्यसेत् समस्तेन व्यापकं ध्याने॥ श्यामो वह्निकपालशोभितयुतामावद्धसर्पोग्रकौ गंजाहारलसत्पयोधरभरामण्डाहि
पान् बिभ्रती नागाकोंगदमेखलागुणरणन्मंजीरतां शापितान् कैरावनीवरदाभयोद्यमकरौ देवं त्रिनेत्रं भजे इति ध्या
त्वा एवं क्रमेण वनेश्वरीपीठे जयादिसहिते तं ह्रं ह स्वक्ताहमरसरह्रं ग्लहिं ग्लगर्जंगजंह्रं तां पंचाननाय नमः इति पीठं सं
पूज्य तत्र मूलमंत्रेण देवीमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् ग्रंगैः प्रथमावरणे ततो गायत्री प्रणीताय नमः इतिपा
र्ववर्यैः ह्रं कारायै लेचर्यै चं उम्मे चामुण्डायै कवित् ह्रेदिम्मे तिपं मे ह्रियह्रं कायै तमकायै नमः इति पत्राग्री विजायापात्रे
षु पूजयेत् मूढकायै नमः इत्यग्रतः जायायै नमः इति प्रभवे प्रथाविशेषे नहापापवर्योनतः सायुधान् द्वारादीन् पूजयेत्
किंकराय रक्तरक्तत्वाचिताशासिरोभय ह्रं फट् इत्यनेन मंत्रेण लड्डुहस्तकिंकरद्वाराद्बहिः पूजयेत् चतुर्लक्षं पुरश्चरणं
त्रिमधुराक्तैर्बिल्वसमिद्भिर्दशांशो होमः एवं सिद्धमनुर्मंत्री नारी नर नरेश्वरैर्मान्यते वश्यतादवीक लक्ष्मा प्रभूर्वे
श्वरः योनिकुंडे प्रकल्प्याग्रकुण्डे होमं त्या संयद्द्व्या मल्लिकाकुसुमैर्हुत्वा वा यसेद्दक्षिणे जने द्रोहादिशमने हलायला
शाकुसुमैर्हुते रक्तदंडे मुभैर्हुत्वा महतीं श्रियमाप्नुयात् दीर्घमायुः समाप्नोति हर्वाहोमेन साधकः धान्यैः मत्तालिनैर्हुत्वा
मिश्रिमिष्टामवाप्नुयात् यवैर्धान्यसमृद्धिः स्यात् गोभूमे विष्णुसिद्धये प्रणोके पुत्रमाप्नोति पंचकैः कौचनं भवेत् पंत्रे

वैकुलमैरीं ज्वालामीव्रमनुनादयेद्दतिन् पालालीपत्रहोमेन सफलो नाशयेध्रुवं अयुतेन होमसंख्यो स्यानावदेवयजः स्मृतः अ
थ त्रिकंटका ऋषिः ऋष्यादिकं पूर्ववत् ॐ हृदये त्रिशिरः स्वः शिखा ॐ कवचे त्रिनेत्रं तः अस्त्रे ध्याने॥ नीलानाभेरथ्या
लाथरुणकविरथः कंठदेशोस्थितानां मुषे उज्जवलभयहरा देवतावसनेत्र उपरितन दक्षिणवामकराभ्यां दीपहयेत्र
यत्नाभ्यां चैव त्रिके धारयंती इति ध्यात्वा पूर्वोक्तपीठे देवीमावाह्य एवं विधिनापूजयेत् ठिलक्षे पुरश्चरणे तज्जेनाग्नेन
दशांशो होमः त्रिशूलमुद्रापाणिभ्यां वधात्मानं त्रिकंटकी ध्यायेत् स्मृत्वा जपेन्नयत्नेमयत्नेमुंचति ग्रहः अथ वर्णात्रिकं
टकी त्रिलीन्ते ऋष्यादिकं पूर्ववत् स्त्रीशिरः त्रशिखा त्रकवचं त्रीनेत्रे त्रस्त्रे ध्यानेप्सनादिकं पूर्ववत् त्रियुते पुरश्चरणे
हुतेन दशांशो होमः अथ नित्यक्लिन्नमंत्र पंचदशाक्षरः ॐ ह्रीं ऐं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे ऐं ह्रीं स्वाहा अस्य मोहन ऋषिर्विराट्छं
दः नित्यक्लिन्ना देवता अभीष्टसिद्धये विनियोगः ॐ ह्रीं हृदये नित्या शिरः क्लिन्ने शिखा मदकवचे द्रवे ह्रीं स्वाहा नेत्रत्रये मम
स्त्रिनास्त्रं रक्ताब्धिमध्यमणिमयं सिंहासने देवीं ध्यायेत् नित्यभजे बालशशांक हंसो पाशांकुशा कल्पलता
कपाले हस्ते वहंतीमरुणां त्रिनेत्रां आस्फालयंतीं कलवल्लकीं तां उपरितन वामदक्षिणकराभ्यां पाशांकुशो अथः स्तनाभ्यां
कल्पलताकपालेविभ्रतीं नदथः स्तनाभ्यां वीणावास्फालयंती परनेत्रोने पूर्ववत् पीठपूजन उपरि त्रिकोणे नेकमलाक्ष
तावतः कोणेश्वशक्तीः पूजयेत् ॐ ह्रीं विशेषवामायै नमः इति ईशान भागे ईं ह्रीं ह्रूं दकारिण्यै ज्येष्ठायै नमः अग्निभागे

से·को·
५८
58

कोणेषु रौद्र्यां निरृतिभागे ऐं ग्लूं स्वाहा नमः इत्यादि पूजयेत् ततः कर्णिकायां देवीमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं
ईशान्यां ईं स्मंमायै ॐ समंगलायै अनरवासिण्यै ऐं स्वभगायै ऐं उग्रायै ॐ नमो न्मन्यै घोररूपायै इसमेआयै ॐ समंगला
यै अनरवासिण्यै ऐं स्वभगायै ऐं उभगायै ॐ नमोमन्यै ॐ रुद्ररूपायै नमः इति दलेषु पूजयेत् एता वीणावादनपराः ध्येयाः ॥
क्लीं हः अनंगाय क्लीं हः स्मराय क्लीं हः मन्मथाय क्लीं हः माराय पंचबाणपाशांकुशायधनुर्धरा ध्येयाः इति कोणाग्रेषु पंचब्र
व्याः अंतस्यै आत्रिरस्यै ईशान्यै उन्मन्यै ॐ मन्यै ॐ ह्रस्वै अंगुष्ठे अंचिन्त्यै नमः इति अकारादिककारस्पर्शनादिकारादि ऐंकारो
नवक्लिन्नामपासनसारो अनेवारि यस्य योः हेदेसम्ये विनायाविण्णेध्येयाः सर्वाः लोकपालांश्चादिस्तजपित्वा देवीं विसर्ज
येत् त्वसृष्टि लतपुरश्चरणं आज्येन दशांशो होमः अथवा यादिनीक्लिन्नामंत्रोद्धारः सत्रः ऐं क्लीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा
अस्य मंत्रस्य ब्रह्म ऋषिः विराट् छंदः नित्यादेवता इष्टार्थे विनियोगः ऐं वीजेन षडंगन्यासं अर्धेंदुमौलिमरुणाम्मदाभिवंघो
श्रोत्रेण पाशसृणिपर्णकपालहस्तां रक्तांगरागवसनाभरणां त्रिनेत्रां ध्याये शिवस्य वनितां मदविह्वलांगी दक्षिणाय
करमारस्याभोजरीति ध्यायामि इति ध्यात्वा सर्वोक्रमवनेश्वरी पीठे सर्वोक्रमायां क्षि च तत्रस्यां विन्यस्त त्रिकोणे देवीमावाह्य गंधादि
भिरुपचारैः पूजयेत् अंगपूजां नेनित्यायै निरंजनायै क्लिन्नायै क्लेदिन्यै मदनायै मदद्रवायै नमः इति पंचेषु पूजयेत् लो
कपालांश्च सरवतजपानं तां विसर्जयेत् लतलक्षं पुरश्चरणम् मधुराक्तैर्मधूकपुष्पैः सुमेरयुतैर्होमः सिद्धमंत्रं जपेन्मंत्रीसहस्रं

शार्येनास्मिते यावानि विंविस्ति येराज्ञो सामर्मायानि नत्तणान् अथवज्रप्रस्तारिणीमंत्रो न द्वादशाक्षरो ऐं ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्र
वे स्वाहा अस्यो गिराङ्‌ऋषिः त्रिष्टुप्छंदः वज्रप्रस्तारिणी देवता इष्टार्थे विनियोगः ऐं बीजे न षडंगध्यानं ॥ रक्ताद्धोरक्ता
पानो विद्दलकमलाभ्यं नेरे से निषण्णां रक्तांगी रक्तमौलिंस्फारितनयशिकलो स्परद्धकोनिभे नीवाजाएवेषुपाशांकुशामद
धनुः रक्तांगपालानिह … लेविश्राणमानंनांगीस्तनभरणादं विमा अव्याम्नः इति ध्यायः करमास्यवामायः क
रवर्णेधेदाडिमवाणपाशांकुशपुष्पचापकमलानि विभ्राणा भुवनेश्वरीपीठे द्वादशदले देवीमावाह्य मुजयेत् अला
द्यो लोकपालाश्च सम्याः नत्वा स्तुत्वा जपित्वा विसर्जयेत् लक्षं पुरश्चरणं हुतं मत्कामितीरहुत्तसमिद्धिर्दशांशा होमः
सिद्धमंत्रो बुधः जयी वस्यावलालनमादनः अंजनं तिलकं पुष्पं धारयेन्मंत्रितं यदि मंत्री सर्वान्जगमियः अथ नित्याविद्या
दिरा दशाक्षर वज्रप्रस्तारिणी मंत्रः ह्रीं क्लिन्ने ऐं नित्यमदद्रवे ह्रीः अस्य ब्रह्मा ऋषिर्विराट् छंदः क्लिन्ना देवता क्रों बीजे
ऐं शक्तिः क्लीं बीजं ह्रीं शक्तिरिति केचित् त्वः कीलकं इष्टार्थे विनियोगः क्लिन्ने हृदयाय नमः ऐं शिरसे स्वाहा ह्रीं शिखा
यै वषट् ध्यानं ॥ ॐ कलाकलितो स्वरमौलिमावद्धदाक्षलितयुगनेत्राः शोणितनसिंधुरत्नरोगिनपोनोज्यानिर
नोभानुदलांबुजसंस्था दोर्घ्नदाडिमसायकपाशासांकुशचापकपालसमना शोणउत्कुलाविलेपनपाल्याशोण
नराभवनोच्चदेवी ॥ इति ध्यायः करमारभ्यदाडिमादीनि ध्येया इति ध्यात्वा भुवनेश्वरीपीठे रक्तचंदनपुष्पैर्देवीमावा

मे·को·
५४
59

त्पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं स्वस्त्रीभिर्मात्रादिभिर्ब्राह्म्यादिभिर्द्वितीयं द्वारपालैः पुत्रैर्ब्राह्म्यादिभिर्नीतेन्द्रा
द्यौभिर्नीमदनान्तरादिरंजनारागवतीरक्तान्यामदनावतीभिस्तृतीयं द्राविणी वैवभूषोन्मादेगवसाधि मस्मरा द्वारपा पोक्ता
यान्तयः पत्रसंस्थिताः इति प्रवेचसारे प्रवमकामराचाब्रलाकपालोलोकपालोचपञ्चमाः ततः पुरश्चरणं राजवृत्तसमिः
द्धिहोमः अस्यसौभाग्यलक्ष्मीमंत्रपञ्चदशाक्षरः पंक्तिसंज्ञितेवमदद्भवेत्स्वाहा हृष्यादिकं पूर्ववत् ह्रींहृदयं निसविः
रः क्लित्रेपिताः मदकवचं द्रवेनेत्रत्रयंस्वाहास्त्रं ध्यानं॥ रक्ताम्बरां गरागां पुष्पकुंकुमविलेपादिकां मिंदु मौलिस्व
घद्धांमदविघूर्णमयनीताविनयनां च दोर्भिः पाशं कपालं विविधमभयपदं अंकुशं चारुपाशां द्वाग्नीपद्मासनस्थापरि
मितफलदां निमशः पार्वतीव उपरिनवामनदक्षिणहस्ताभ्यां अंकुशांकुशौ दधतः स्तनाभ्याम भयकपालौ ध्येय॥
इति ध्यात्वा पूर्वोक्तपीठे देवीमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् स्वस्त्रीवाग्दिभिः त्रिमालिकाद्या
दिभिर्द्वितीये लोकपाल ....स्तृतीये ततः पुरश्चरणम् मद्दैरैर्मधुरकुंकुमैर्दशांशो होमः हविषीवा अथदशा
तवीक्लिन्नानिमक्लिन्नमदद्रवेनमः अस्यमन्त्रस्य ऋषिस्त्रिष्टुप्छन्दः इष्टार्थे विनियोगः नित्या पेंकं फट्हृदयाय नित्याये
स्वाहा क्लिन्नेस्वाहा पीतो नित्यक्लिन्नेकवचायहुं नित्यक्लिन्नेनेत्रं ममस्तेनास्त्रं ध्यानादिकं पूर्ववत् ममलक्षं पुरश्चरणम्
तिलैर्दशांशो होमः अथ त्रिपुटा अस्य मंत्रस्य मोहनऋषिः गायत्रीछन्दः त्रिपुटादेवता इष्टार्थे विनियोगः ह्रींहृदये ह्रींशि

रः क्लौं शिखा श्रीं कवचे ह्रीं नेत्रत्रयं क्लीं अस्त्रं ध्याने ॥ चापं पाशांकुश कपालमिज्ञाग्ये ऊर्ध्वपुष्पबाणान् बिभ्राणां नोवराथिरस्मृ
हे रुद्रमौलिं त्रिनेत्रां हेमाब्जाभोजवभरणानोरत्नमंजीरकांची ग्रैवाद्यैर्विलसिततनुभावयेच्छक्तिमाद्यां बामाधः करमारभ्यः
चापपाशांकुशानि ग्रंथुकं पात्रः दक्षिणाधः करमारभ्य पुष्पबाणं ऊर्ध्वरसिद्धाभवेद्येत् बामेनादर्शयन्तो ध्रुलकं करे उत्कमस्मृ
दकावहं त्रिभिर्ब्रह्मनर्भिर्हूतीभ्यः परिवारितां करुणास्तनवर्धन्यापयन्तीमाकेटयाः एवं ध्यात्वा सर्वीक्रपीठे षट्कोणान्त
रालेदेवीमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं लक्ष्म्यै हराय मौर्य्यै शिवाय रत्यै कामाय षट्कोणेषु पूजयेत् पोलेनिधा
य पद्मनिधये नमः इति पार्श्वयोर्ब्रह्मादयोऽष्टदलेषु लोकपालास्सवदित्तद्वारपालस्तेषु रक्षणम् बिल्वहुतसमिद्धि
वीराज्यहुतसमिद्भिर्वीजवापुष्पैर्वीदशांशो होमः सारदायाद्वादशसहस्रं इत्थं यः पूजयेद्देवीं नित्यं भक्तिसमन्वितः सप्रा
प्य कवित्वं देव्याः प्राप्य लक्ष्मीमितिस्थिरां सौभाग्यमतुलं लब्ध्वा विहरेच्चिरं भुवि ग्रथास्याः हृद्यामंत्रत्रयोदशाक्षरः ॐ श्री
ह्रीं क्लौं एहि परमेश्वरि स्वाहा एवं शारदातिलके उद्धारः अपंचाशावेदो ॐ एहि परमेश्वरि स्वाहा इति मंत्रदायात् केषांचि
न्मते ऋषिच्छंदसि नस्तः मंत्रमुक्तावल्यां ब्रह्मा ऋषिर्विराट् छंदो दाशारदा देवता अवश्यार्थे विनियोगः ह्रां एहि हृदये ॥
ह्रीं परमेश्वरि शिरः स्रों स्वाहा शिखा इति पुनराह त्रिविधे ॐ श्रां हृदयाय नमः ह्रीं शिरः क्लौं शिखा एहि कवचे परमे
श्वरि नेत्रे स्वाहा अस्त्रं एवं वा ध्याने रक्ताम्बराभिरूढां शारदीयकमलाबद्धमौलिं त्रिनेत्रां पाणौ नावध्ममेधांसरपिरम

मे-को ५ ३० 60

यवसांद्रत्विणेनानयंती हस्तीनाम्येन पद्मं चरकारमयं धारयंतीमनोज्ञां देवीं ध्यायेत् प्रज्ञस्तं कुचभरमिनोद्दिव्यहारामिरामो इति
ध्यात्वा एवं क्रमभुवनेश्वरी पीठदेवीमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं ब्रह्मादिभिर्द्वितीयं पंचलक्षं पुरश्चरणम् आज्येन दश
सांशेन होमः वशणार्थीय मंत्रः अथ पद्मावतीमंत्रः सप्ताक्षरः ह्रीं पद्मावति स्वाहा ऋषिश्छंदसिनक्षः पद्मावतीदेवतावश
प्राप्यर्थं जपे विनियोगः ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः इति षडंगध्याने पद्मासनस्थां करपंकजाभ्यां कोमलेसंदधतीं त्रिनेत्रां प्राविभ्र
तीमाभरणानि रक्तां पद्मावतीं पद्मसुवीं नमामि ॥ एवं ध्यात्वा एवं क्रमभुवनेश्वरीपीठे देवीमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पू
जयेत् अंगावरणं ब्रह्मादयो लोकपालाश्च पूज्याः लक्षद्वयं पुरश्चरणम् घृतेन दशांशेन होमः अथ उमान्यासः साक्षः ॐ
शिरसि ऐं शिरसि इति मस्तकावल्या ह्रीं ललाटे श्रं श्रं शङ्खसस्मितं प्रदायः दक्षिणनेत्रे श्रं वामनेत्रे दक्षवक्त्रे श्रीं जिह्वायै
श्रीं नासानेत्रयोः क्लीं उत्तरोष्ठे नमेदिति मंत्रमस्तकावल्या स्वाहा कपोलयोः क्लीं चिबुके इति संप्रदायः अमन्यासमाश्रिते
कुर्वन् शक्तिदिने नरः श्रीकीर्तिकांतिमेधाभ्यो बल्लभाभवति ध्रुवं अथ दुर्गामंत्रः नवाक्षरमाक्षरः ॐ ह्रीं दुर्गायै नमः अस्य ना
रदऋषिः गायत्री छंदो दुर्गा देवता दुं बीजं ग्रां शक्तिः ह्रीं कीलकं अभीष्टार्थे विनियोगः ॐ ह्रीं दुर्गायै ह्रां हृदयाय ॐ ह्रीं दु
र्गायै ह्रीं शिरसे स्वाहा ॐ ह्रीं दुर्गायै वषट् ॐ ह्रीं दुर्गायै ह्रीं कवचाय हुं ॐ ह्रीं दुर्गायै ह्रां हृदयाय ॐ ह्रीं दुर्गायै ह्रीं शिर
से स्वाहा ॐ ह्रीं दुर्गायै वषट् ॐ ह्रीं दुर्गायै ह्रीं कवचाय हुं ह्रीं कवचाय दुर्गायै ह्रैं नेत्रत्रयाय वौषट् ॐ ह्रीं दुर्गायै ह्रः अ

स्त्राय फट् ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै ह्रां ह्रीं मित्यादिना दुं बीजेन महादुं कल्पिने दिं दिं नीय ध्याने ॥ सिंहस्था शशिशेखरा मरकतप्रख्या चतुर्भिर्भुजैः
शंखं चक्रधनुः शरांश्च दधती नेत्रैस्त्रिभिः शोभिता । आमुक्तांगदहारकंकणरणत्कांचीक्वणन्नूपुरा दुर्गा दुर्गतिहारिणी भवतु वो रत्नोल्ल
सत्कुंडला ॥ चक्रशरौ दक्षिणकरे धनुःशंखौ वामकरद्वये इति ध्यात्वा मानसिकैः पूजां निर्वत्य पूजां कुर्यात् । आधारादिप
ञ्चपीठं संपूज्य नवपत्रदलं कमलं परिकल्प्य पूजादि पात्रे दुर्गां प्रपूज्यादि शक्तीः पूजयेत् । ॐ प्रभायै इं मायायै ऊं जयायै ए
ं सूक्ष्मायै ऐं विशुद्धायै ओं नन्दिन्यै औं सुप्रभायै अं विजयायै नमः इति पूजयेत् । अः सर्वसिद्ध्यै नमः इति पुरतः सा
सारदाया सर्वसिद्धिदायै नमः इति पूजयेत् । अंगैः प्रथमावरणं ॐ जयायै ॐ विजयायै कीं कीर्त्यै प्रीं प्रीत्यै प्रं प्रभायै श्रं श्रद्धा
यै मं मेधायै श्रुं श्रुत्यै नमः इति प्रागादि दलेषु पूजयेत् । वज्राय शंखाय गदायै खड्गाय पाशाय पिनाकाय धनुषे नमः इति निषेव
पूजयेत् । लोकपालांस्तदायुधानि च पूर्वं संपूज्य नत्वा स्तुत्वा जपित्वा देवीं समर्पित्वा दासयेत् । हुनाकेन पायसेन त्रिमधुराक्तैः ति
तिलैर्दशांशेन सहस्रं वा होमः । अथान्यास्ततो महिषमर्दिनी मंत्रः महिषमर्दिनि स्वाहा । अस्य श्रीकल्पऋषिर्गायत्री छंदः म
हिषमर्दिनी देवता इष्टार्थे विनियोगः महिषहिंसके हूं फट् स्वाहा हृदयाय नमः महिषं शत्रुसनि हूं फट् स्वाहा शिरसे स्वाहा म
हिषोत्क्षेपय हूं क्षेपय हूं फट् शिखायै वषट् महिषहननदेवि हूं फट् कवचाय हुं महिषक्षुद्रनि अस्त्राय फट् इति पंचांगं ध्या
नं कृत्वा ध्यानं कुर्यात् । गारुडोपलसन्निभां मणिमौक्तिककुंडलमंडितां नौमि लाभविलोचनां महिषोत्तमांगनिषेदुषीं

मं॰ को॰ ६९

61

त्ववक्रपाणषट्कवाणकार्मुकशूलभकोद्युजन जिनीमपिघ्नविनीतिजवाङ्कभिः शशोनमांगतिषोडुषी, शिखेशारोऽर्पितदः

क्षिणावामकरयोवक्रेशोवितदयः खड्गखेटौ तदयः कार्मुकबाणौतदयः शूलकतर्जिन्यौविभ्रती इति ध्यात्वादुर्गामंत्रोक्त

पीठेकमलेतत्रिकोणेदेवीमावाह्य पंचोपचारैः पूजयेत् कोणत्रयेरत्नश्रीभिः मदनान्तरायैनमः इति पूजयेत् ततोंगावरणं

प्रागादिपात्रेषु श्रीदुर्गायै ईश्वराणिकायै कृष्णायै पद्मनकप्रभायै पेंकृतिकायै ॐग्रभयप्रदायै श्रीकल्याण्यै श्रेष्ठरूपायै

नमः इति पूजयेत् पंचक्राय रंपालाय लंखड्गायै वंखेटकायै पांधनुषे षंवाणायसैममयनुषे हंकृपाणाय नमः इति पूजये

त् पंचक्राय रंपालाय लंखड्गाय लोकपालांश्चादिक्ष इति संपूज्य यथाशक्तिजपित्वा देवीं विसर्जयेत् अष्टलक्षपञ्चस्मरणमं

त्रुनाकेलिलेहंशांशाहोमः अष्टसहस्रंवापलाशकुसुमैः पुष्टिंयामैथांमश्रिंयलभेत् काकपक्षैः कृतोहोमोद्वेषविततनुते

न्तणं अथदशाक्षरोजयदुर्गामंत्रः ॐदुर्गेदुर्गेरक्षणिस्वाहा ऋषिश्छंदसीनहृदे जयदुर्गादेवता इष्टार्थेविनियोगः ॐदुर्गे

हृदये ॐदुर्गेशिरः रक्षणिशिखा स्वाहाकवचं दुर्गेदुर्गेरक्षणिअस्त्रायफट् मंत्रानैरितिपंचांगं दुर्गेदुर्गेनेत्रमितितिनया

दद्यादेवदुर्गे ध्यानं ॥ कलानाकद्यतौरविकुलभयदंमौलिबद्धेंदुरेखा शंखचक्रंकृपालंत्रिशिखविनाषिकाररुद्रहंतीत्रिने

त्रा सिंहस्कंधाधिरूढा त्रिभुवनमखिलंतेजसाप्रवयंती ध्यायेद्दुर्गांजयाख्यांत्रिदशपरिवृतांसेवितांसिद्धिसिद्ध्यै ॥ उपवित

नवामदक्षिणकराभ्यांवक्रशोणानदयः कराभ्यांकृपाणत्रिशूलेवदंती एवंध्यात्वामानसिकपूजांतेदुर्गांदेवींपीठपात्रादि

भिरुपचारैः एतयेन ग्रंगः प्रथमावरणे लोकपालैर्द्वितीये अस्त्राणि च ब्रह्मादयस्तु पंचलसेपुरश्चरणे घृतेनपायसेन वा दशां
शो होमः मंत्रं जपित्वा पादुकेशपादुकं न्यस्याशेषतः प्रविशेच्च वहाद्दो तत्रापि विजयी भवेत् ॐनमो दुर्गे रक्षिणि स्वाहा इमेके
पिकर्ययेति द्वादशाक्षरं मंत्रं स्तादिरएवंवत् तत्राङ्गानि ॐनमो हृदये दुर्गे रक्षिणि शिरः दुर्गे वषट् शिखा रक्षिणि हुं कवचे स्वाहा
वौषट् नेत्रत्रये ॐनमो दुर्गे रक्षिणि स्वाहा फट् अस्त्रं एवं ध्यानपूजादिकं कार्यं अस्मिन् यत्ते अष्टभुजा ध्येया आयुधानि स्तूला
निवत् अथ ज्वालामालिनीमंत्रोद्धारो विंशत्यक्षरः ॐनमो भगवति ज्वालामालिनि गृध्रपरिहनेकवं स्वाहा अस्त्रं अन्यत्सर्वं मू
लमंत्रवत् अथ पंचदशाक्षरमूलमालिनीमंत्रः ज्वलज्वल शूलिनि दुष्टग्रह हुं फट् स्वाहा शूलि शूलिनि इति संप्रदायात् अस्य दीर्घ
तमा ऋषिः ककुप्छन्दः शूलिनि दुर्गा देवता हुं बीजं स्वाहा शक्तिः हुं कीलकं शत्रुभयादिसिद्धये विनियोगः शूलिनि दुर्गे हुं
फट् हृदये शूलिनि वरदे हुं फट् शिरः शूलिनि देवि विन्ध्यवासिनि हुं फट् शिखा शूलिनि असुरमर्दिनि युद्धगा यत्रासयत्रा
सय हुं फट् कवचं शूलिनि देवि सुरसिद्धपूजिते नेत्रत्रयं नन्दिनि रक्ष रक्ष महायोगेश्वरि हुं फट् अस्त्राय फट् कावेराकारमंत्रेण
वह्निदयादि च तत्त्वं अस्ते पुनः हुं फट् इति कश्चित् प्रपंचसारे यथा व्याख्यानात् इति पंचांगं सर्वसिद्धि सुरपूजिते देवि सिद्ध
नित इति पाठद्वयं प्रपंचसारे देवसिद्धसुरपूजिते क्वापि अंगं वा गवेवं पंचक्रमः शूलिनि देवि सुरसिद्धपूजिते नन्दिनि रक्ष
रक्ष महायोगेश्वरि हुं फट् इत्यनेनैव सेमेव नेत्रमिति मंत्रविशेषः ध्याने॥ विभ्राणा शूलबाणासिरमदरगदाचापपाशानक

मे॰को॰
६२
62

रागैः मेघः स्यामा किरीटोल्लसितशशधरा किरीटोल्लसितशशिकलाभीषणाभूषणा सिंहस्कंधाधिरूढा नवरत्नविराशिवि
टोत्विनाभिः पवीनाभिः कन्याभिश्छत्रदीपाभवतभवभयंयंसिनीशूलिनीच दलितणघोरहस्तमारभ्यवामहस्तपर्यंतसूलायायुधा
निधारयंती धामधाः किरीटोल्लसितचंद्रलयाराशतिध्यानस्यपादांतरं एवंध्यात्वा सर्वांके दुर्गापीठे देवीमावाह्य पाद्यादि
भिरुपचारैः पूजयेत् ग्रंगैः प्रथमावरणं दुर्गायै वरदायै विधिवासिन्यै असुरमर्दिन्यै युद्धप्रियायै देवसिद्धपूजितायै नंदि
मै महायोगेश्वर्यै नम इति पूजयेत् जपान्ते तं देवीं विसर्जयेत् पंचदशपलतैः गुरस्त्ररणं मधुराक्तैस्तिलैराज्येन सहवि
षादशांशो होमः अस्याजपादिभिः सिद्धः ऊर्ध्वाकर्मीनजिह्वोसौ अष्टोत्तरशतं जपान्तिलैर्मधुरसंयुतैः नित्यंवा जुहुयात्तस्य
पाकिः स्यादितिमावृषीश्रेष्ठोत्तरशतेयासंसर्पिषाज्जुहुयात्तः वांछितार्थान्देवीं गौरीं प्राप्नोति महतीं श्रियं दूर्वाहोमे
भवेल्लक्ष्मीं सर्ववांछितासिद्धिः क्षुरिकायानिधाय प्राणिजन्मानि मनुनासंपातान्यविलिप्तानि विरतेनि जयश्रियं मंत्रेणाने
नसंजप्तानवाणानाहायसाधकः विमेचयुतिसेनायांसाउतेविरूनाभवेत् मूलपाशधरां देवीं ध्यात्वा त्वा नमानाकुल
प्रतिसेकाढदेशायत्नत्रयानिसप्रणः गुटिकां गोमयोत्पन्नां कृत्वाष्टादशसेविधायासमाह्वानकृत्वे मंत्री विहस्योस्त्रियोर्मध्य
स्टहीत्वागोमयेमोम्निविसहस्रंजपेत्ततः गमिष्यतो द्वारदेशे निखातं सं भवेद्भवेत् अस्मान्नकेचिद्वारदेशान्तरं चरेती ॐ मूलि
नि२ उग्रग्रहहुंफट् इत्यादिकेपर्वतवन् रक्तवस्त्रासुवासीनो घोविचक्रगदान्विते रक्तपद्मधरां देवीं सूर्यकोटिसमप्रभां स्मरेत्

अथ समस्तविघ्नप्रशमनो नाम दुर्गामन्त्रः ॐ ह्रीं दुं धुं शिखि किं स्वपिषि मम मे समयपरिस्थिते यदि मम बाधकं वा तन्मे भगवति समय स्वाहा वा
स्थाने दुं बीजं तन्मे स्थाने दुर्गे इति देयं इति संप्रदाय क्रमादिदं वै ॐ ह्रीं ॐ इत्यादिकं तेन वियोजयित्वा न जपेदिति अस्यारण्यकऋषिः
अनुष्टुप्छन्दः वनदुर्गा देवता ॐ बीजं स्वाहा शक्तिः वा कीलकं इष्टार्थे विनियोगः उत्तिष्ठ पुरुष स्वदयं किं स्वपिषि भयं मेस
मुपस्थितं यदि शक्यमशक्यं वा तन्मे भगवति शमय शमय स्वाहा अस्य पदद्वयं संधि गुदाधारोदरपार्श्ववितस्ति
नेषु गलादास्यचिबुकनासाकपालमस्तककर्णेषु न्यसेत् अङ्के पादद्वयं तमंधि गुह्ये एकं लिंगे एकं उदरे एकं पार्श्वयो
द्वये हृदि एकं स्तनयोर्द्वयं भुजयोरेकं पदं समस्तके इस्तं तं न्यासं कृत्वा देवीं ध्यायेत् हेमप्रख्यामिन्दुखण्डात्तमौलिं शंखाभीष्टाभी
तिहस्तां त्रिनेत्रां हेमाब्जस्थां पीनवक्षोजमध्यां देवीं दुर्गां दिव्यरूपां नमामि वामदक्षिणकराभ्यां पातवके न दये ऽभयेवरौ ध्याना
न्तरे अति पांव हृत्कृपाणखेटकबाणान्मधुषं शूलं कनकजनी ईदृग्ध्यानो भवतामहि योगमार्गसंस्थान चन्द्रार्धासद्दृशीं त्रि
ये स्तु दुर्गा दक्षिणवामोपरिकरद्वयोरपि पांचो स्वदयः कृपाणखेटकौ नदयौ बाणायनु पीनदयः शूलवज्रे सोदयानादिवीकृद
गीपीठे प्रभावादिसहिते देवीमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् आर्यायै दुर्गायै भद्रायै भद्रकाल्यै अम्बिकायै क्षेमायै वेद
गर्भायै क्षेमकार्यै नमः इति अष्टाग्रदलेषु पूजयेत् चक्राय शंखाय खड्गाय खेटाय बाणाय धनुषे शूलाय कपालाय न
मः इति पूजयेत् इन्द्रादिभिर्लोकपालैश्च तत्तद्वज्राद्यायुधपरिवारणम् ब्रीहितिलाभ्यां हविर्दशांशहोमः सिद्धमंत्रप्रयोगेषु

मं.को. ६३

63

देवामिष्टां विधिं नयेत् कालपावकसन्निभा कालिं नादं चंडशिरोरुहभालनेत्रविभीषणां भयदायिसिंदीप्तेघोरदंष्ट्री पाशचक्र
कृपाणखेटकचापबाणकिरीटिकांशूलवाहिभुजां मनेषि जिनाखिलासुरसैनिकां प्रातःस्मान्रतो नित्यंअष्टोत्तरसहस्रकं
जपेत्तस्याशुसिध्यंति यत्नधामादिसंपदः अनेनविविधानेनअष्टलक्षं विपुंजये नाभिमात्रोदके स्थित्वादेवकर्मविनोसरेत्
जपेदष्टोत्तरशतं तेलमंत्रीमहतीप्रियं अभ्यर्च देवीमनिलेनोवतैलेन मंत्रवत् कृत्वाशुनेनिधायश्चेत्तीत्वान विशांत्वरास्तु नः ने
युसंपातयेद्भूयस्त्वष्टानाग्नियुतं जपेत् वेधयेमरसेनायातृणाकष्टादिशो दिशः पातरात्रहसंत्ता यो पलायणपरायणा कपि
त्वाञ्जनगेजानां ॐउ वंदकुलिकोदये विकेरेत्सुगुसेनायां समस्तकवृहनादिषु ज्वरमारीमहारोगैः पीडितैः सैम्यनायकाः परसैन्य
विनाशेन नयस्ताव भ्रियेतवा ॐउवंयंसंकालिकोदयोकलोदये कलोलूकवशात्पुरूमष्टोत्तरसहस्रकं कृत्समपसवनदंष्ट्राश्म
शानेहव्यवाहने जुहुयात् भ्रियते वा दिवमेवदिनत्रयात् पाशोः प्रतिकृतिः कृत्वाप्रतिष्ठितसमीरणां विषालवणविलिप्तां
गीमनुसेनितिये जले ज्वराक्रान्तो भवेत्शीघ्रं ॐउ त्पसेका समे त्रयेत् विषंवृक्षविलाडधण्णोभिल्लातकपिप्पलीवा अथमातंगीमं
त्रोऽष्टादशीस्यत्तरः ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ॐ भगवतिश्रीमातंगेश्वरिसर्वजनमनोहारि सर्वमुखरंजिनि सर्वमुखरंजिनि सर्वमुखरं
जिनि सर्वराजवशंकरी सर्वसत्ववशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वलोकवशंमानयस्वाहा अस्यदक्षिणामूर्तिं ऋषि :
गायत्रीछंदः मातंगेश्वरीदेवता सर्वसिद्ध्यर्थे विनियोगः अथषडंगः ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमोभगवतिश्रीमातंगेश्वरिसर्वज

नमो हृदि हृदयाय नमः सर्वमुखरंजनि सर्वमुखरंजनि सर्वराजवशंकरि शिरसे स्वाहा सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि शिखायै वष
ट् सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वमृगवशंकरि कवचाय हुं सर्वलोकममुकं मे वशमानय नेत्रत्रयाय वौषट् स्वाहा अस्त्राय फट्
ततो न्यासं कुर्यात् द्राविणी मातंगी शोषिणी मोहिनी आकर्षिणी नमो पूर्वं पादादिकंठे गुह्ये हृदये पुस्तकेन मन्मथं मक
रध्वजे मदने पुष्पधन्वा नेत्र समापुर्यकर्दर्पमनोभवं रतिप्रिये वदनोपापार्श्वकटिपार्श्वशिके पुंबीजत्रयादि मातंगनाम
सेन अनंगकुसुमा अनंगमेखला अनंगमदना अनंगमदनातुरा अनंगवदनावेगा यअनंगभवना अनंगपाशिघोवे
गमवमातंगनानेष वंनास्य इत्यादि वहवः प्रकाराः संति ते ग्रंथगौरवात् लिखिता ततो ध्यानं ॥ ध्यायेयं रत्नपीठे
शुककलपाठितं शृण्वती श्यामलांगी न्यस्तैकांघ्रिं सरोजे शशिशकलधरा वल्लकीं वादयंती कल्हाराबद्धमाला नियमि
तविलसच्चूलिकारक्तवस्त्रा मातंगी शंखपात्रा मधुरमधुमदा चित्रकोद्भासिभाला वामेन वल्लकी दक्षिणे हस्ते शंखपात्र
मधु पिबन्तीत्यर्थः पात्रमिति पाठे शंखमयपात्रा वतीत्यर्थः तत्र हस्ताभ्यां वीणा वादयंति इति मानसिकपूजां कृत्वा
बाह्यपूजां कुर्यात् आधारादि पीठं कल्पयेत् तत्र अष्टदलकमलं परिकल्प्य तदंते षट्दलं तत्र त्रिको
णं विलिख्य भूमौ उभयौ कोणे श्रेणे नमः इति पाचाष्टके पूजयेत् रत्यै नमः इति प्रथमकोणे पुरस्सैः प्रीत्यै क्लीं श्रेष्ठे
नमः इति पाचाष्टके पूजयेत् हृल्लेखायै ऐं ह्रीं श्रीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः इति पीठं संपूज्य त्रिकोणमध्ये मो

मं॰ को॰ ६८

64

लेन देवीमावाहयेत्सावाहिनीरूपवारैः पूजयेत् कोणेषु रत्यै प्रीत्यै कृत्तिकायै इति चत्वारि दलाग्रेषु वल्लभाया अंगैः प्रथमाव
रणे पंचबाणादि दलाग्रेषु पूजयेत् दलेषु अनंगकुसुमायै अनंगमेखलायै अनंगमदनायै अनंगमदनातुरायै अनं
गमदनवेगायायै अनंगमेखलायै अनंगभुवनायै अनंगशशिरेखायै नमः इति पूजयेत् तद्बहिर्मन्मथादीन् आ
ग्न्यकोणे विघ्नेशं निऋर्तिकोणे दुर्गां वायुकोणे वटुकं ईशानकोणे क्षेत्रपालं पूजयेत् लोकपालांश्च स्वदिक्षु ततस्तेषु
इष्टफलं सिद्ध्यर्थं समेकमेदं धारणोमः अन्नपानं च होमेन तं तुल्येद्रव्यान्नमेवन् सर्वसिद्धिप्रदो पत्नीभोगद्रव्यमदाप्यते वेजुः
सिद्धमन्निहोमार्थं विनद्धे निरिराति लोके रक्तालिक्रहोमसेनापायेच्च इति श्रीसंपुष्पप्रोतिकदेवे देवपूजाप्रया
त् अथ वाग्वादिनीलीलासहोमंत्रयकरशोमहामातः ऐं ह्रीं ॐ नमो भगवति वाग्वादिनि वाग्वादिनि रक्ताम्बिवासा रक्ते ऐं अघे
तिनये बीजं भ्रिमिति नमः ऐं मोहे मारतिनमः ऐं लोमिति नमः ऐं सर्वे नाम वैषामारम विज्ञ वन्त्र वाग्गतिको
भजिह्वाके मवं ऊरु ऊरु ह्रीं ब्रूं वद ऊरु ऐं स्त्रीं फ्वहु रक्ते फट् स्वाहा अस्य सर्वे मातंगी मंत्रवत् ॥ इति श्रीमद्वागादि
न्यविधि यादि संते मंत्रकोशे उर्गामूर्तिकथ वैनाम वन्दर्दशः परिच्छेदः ॥ अथ वैसव मंत्राः ॥ तत्राष्टाक्षरो नारायणमंत्र
ॐ नमो नारायणाय ॥ अस्य श्रीनारायणमंत्रस्य ऋषिः गायत्री छन्दो नारायणो देवता अभीष्टसिद्धये विनियोगः ॐ बीजं
ये शक्तिः मंत्रास्तस्तरणे गौतमभरद्वाजविश्वामित्रजमदग्निकश्यपागस्त्या ऋषयः गायत्र्युष्णिगनुष्टुप् छन्दः महती

पंक्तित्रिष्टुप्जगती विराट्छंदांसि यथाक्रमं सोमजलाग्निवायवब्रह्मभास्वद्देवता अग्निभूत्वावाग्वाकाशादित्य चंद्रनक्षत्राणि
तत्त्वानि भूर्भुवः स्वः महः जनः तपः सत्यं परमात्मा तेजांसि शुक्लहिरण्मयरक्तकृष्णसकुंकुमपद्मकिंजल्कनीलसर्ववर्णावर्णा
आदिरुदात्तः अनंतरे स्वरितः अवचयः अवयोनिरुदात्तः उदात्तः स्वरिताः इति स्वराः षष्ठाद्ययोरुदात्तः स्वरितौ मध्यद्वितीययो :
प्रचयः विनियोगो भ्यांपंचमे निहतान्तरं कटोल्कायस्वाहा हृदयायनमः महोल्कायस्वाहा शिरसे स्वाहा· वीरोल्कायस्वाहा
शिखायै वौषट् विद्युल्कायस्वाहा कवचाय सहस्रोल्कायस्वाहा अस्त्रायफट् एवं पंचांगन्यासः ॐ हृदयं नेत्रशिरः सा शि
खा नेत्रकवचं रोनेत्रत्रयं चैत्रस्तं यथास्थानं न्यसः इत्यष्टांगन्यासः ततः स्वशरीरे योगपीठमयं ध्यायेत् ततो गुह्ये हृदयं च
पादचतुष्टयं आननानि पार्श्वद्वयः कथितगात्रे पटनसेविंम ततो मूलाधारमारभ्य नाभिपर्यंतं भजयेत् रक्तवर्णमहा
कायं मेरुकं ध्यायेत् तदुपरि दशभुजं पंचवक्त्रं रक्तकृष्ण दक्षिणवामपार्श्वं कालाग्निरुद्रं ध्यायेत् तदुपरि कूर्मं महाकायं त
दुपरि एषाम लांगी भुजाभयकरामाधारशक्तिं स्मरेत् एवं नाभिपर्यंतं देवताचतुष्टयं ध्येयं दक्षिणे पायमे वामादेतां ने।
वामोरु वैराग्ये दक्षिणोरौ एश्वर्यं आननेऽधर्मं नाभिमूलेऽज्ञाने दक्षिणपार्श्वे वैराग्ये वामपार्श्वे अनैश्वर्यं मध्ये हृदये श
तसहस्रफणशोभितसमस्तमंडलविराचितभोगभागं सितवर्णं अनंतं तस्य फणास्थलीनं पद्मं तस्य कर्णिकायामादित्य
मंडलसोममंडलवह्निमंडलसत्वरजस्तमः आत्मानं अंतरात्मानं ज्ञानात्मानं एवं सर्वोपरि संवित्पद्मं च ॐ नमो भगव

मं॰ को॰
६५

65

ते विश्वेशसर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयत्रपीठात्मने नमः योगपद्मस्थाने शारदायां व्योमपद्मे निपादः इति पीठमंत्रे-
णदेहे संपन्ने हृत्पद्ममध्ये ब्रह्मात्मके परमात्मके संविन्न तन्मध्ये समस्तकलबीजभूते प्रणवे संचिन्त्य तस्मादुत्तिष्ठितं मूलमं-
त्रं स्फुरन्तारसंकाशां विपुलं जनसमप्रभं देवं ध्यायेत् ध्यानेयथा ॥ शङ्खोद्यामे किरीटोद्यत्मकरलसत्कुण्डलेदीप्तिराजत्केयूरं कौ-
स्तुभाढ्यं शावलरुचिहारास्वरपीतांवरं च नानारत्नांशुभिन्नाभरणशतयुतं श्रीयराश्लिष्टपार्श्वं वंदे दोर्भ्यांलवचक्रौ बुद्धादरगदे वि-
ष्णुवेधं मुकुंदं ॥ दक्षिणोपरितनकराभ्यां शंखं वामकमलेदनराभ्यां गदावके इति ध्यायेत् अथ हृदयभावनया पुनश्च हृद-
यमंत्रमयं तेजस्त्वमायायोगेन हृदिपादादीनां तरमिवानीय हृत्तलतलयोर्विन्यस्य व्यापकन्यासं मूलमंत्रेण विन्यसेत् पश्चाद्रतमा-
त्रगा अथ हस्ताभ्यां व्यापकन्यासमज्ञाया हृदयमारभ्य रस्याशिरः पर्यंतेपादांगुष्ठपर्यंतं नमोत्रप्रभां शरीरं व्याप्तवंतीं ध्यायेत्
मूलमंत्रव्यापकं न्यसेत् पश्चाच्छरीरभावना पुनरस्त्रेण हस्ततलयोर्व्यापकं न्यासं नालत्रयं वरिविंयनेव कुर्यात् ततो मंत्राक्षरं-
न्यासः आधारहृदयवदनावाहु मूलमहृदयपार्श्वहृदयनाभिपृष्ठेको न्यासः कंठनाभिहृदयललाटहृदयपृष्ठे पृष्ठे द्वितीयो न्यासः
मूर्धास्येदक्षिणहृदयनेत्रहृदयनासापृष्ठे पृष्ठे तृतीयः बाहूपादयोश्च मूलमारभ्य विष्णुंसंधिषु पंचसु अंगुलीषु दक्षिणवामपैतया
हृदये हृदये निवर्त्यो न्यासः त्वक्रुधिरमांसमेदोस्थिमज्जाशुक्रप्राणान् हृदि समस्तव्यापकेषु वर्तते ष्टमो न्यासः मूर्धं तालुसहृद-
योदरजंघापादहृदयेषु नवमः गात्रांगोरुचरणेषु वन्तरोवर्णान् न्यसेत् पश्चदशमः एवं विन्यस्य सप्रति पत्रार्घ्यं किरीटादि

मंत्रं जपन् स्वदेहे स्वपुष्पांजलिं विधाय वासुदेवमारभेत् । किरीटमंत्रो यथा ॐ किरीटकेयूरहारमकरकुंडलचक्रशंखगदाम्बु
जहस्तपीतांबरधरश्रीवत्सांकितहृदयस्थलश्रीभूमिसहितस्वात्मज्योतिर्द्वयदीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे नमः अथार्घ्यस्थापनं कृ
त्वा देवस्थापनपात्रमंडकाय नमः कालाग्निरुद्राय आधारशक्त्यै मूलप्रकृत्यै कूर्माय महावराहाय अनंताय भूम्यै क्षीरोदार्ण
वाय श्वेतद्वीपाय कल्पतरवे सुवर्णमंडपाय रत्नसिंहासनाय नमः इति पीठं पूजयेत् ततः परिचतुरस्रं पीठं परिकल्प्य धर्मा
य ज्ञानाय वैराग्याय ऐश्वर्याय नमः इत्याग्नेयादिपीठकोणेषु अधर्माय अज्ञानाय अवैराग्याय अनैश्वर्याय नमः इति पीठगात्रे
षु पीठे पूजयेत् तं तमसे रं रजसे सं सत्वाय सं सत्वाय वह्निमंडलाय सूर्यमंडलाय सोममंडलाय आं आत्मने अं अंतरात्मने पंचप
रमात्मने ज्ञानात्मने मां मायातत्वाय विद्यातत्वाय पं परमात्मतत्वाय नमः इत्युपर्युपरि पीठमध्ये पूजयेत् ततः परितोऽष्टदलकमले
परिकल्प्य तत्पूर्वदलमारभ्य ॐ विमलायै नमः ॐ उत्कर्षिण्यै नमः ज्ञानायै नमः क्रियायै नमः योगदायै नमः प्रह्वायै नम
सत्यायै नमः ईशानायै नमः इतिद्वाजयेत् अनुग्रहायै नमः अथ पीठमध्ये पुष्पांजलिमादाय ॐ नमो भगवते सर्वभूतात्मने
वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपद्मपीठात्मने नमः इति पीठं संपूज्य कमलकर्णिकायां देवमावाह्य आचमनीयार्घमाचम
नीयमधुपर्कमाचमनीयस्नानाचमनीयवस्त्राचमनीयगंधपुष्पांजलिं च यथाक्रमात्तत धूपदीपनैवेद्यानि समर्पयेत् ततो
गावरणं ॐ नमो नारायणाय हृदयाय नमः ॐ नमो नारायणाय शिरसे स्वाहा ॐ नमो नारायणाय शिखायै वषट् ॐ न

मे॰ को॰
६६

मोमानारायणायकवचायहुं ॐ नमो नारायणायास्त्राय फट् ॐ नमो वासुदेवाय संकर्षणाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय नमः इति दिक्षु पू-
जयेत् शांत्यै श्रियै सरस्वत्यै नमः इति कोणेषु पूजयेत् चक्राय शंखाय गदायै पद्माय कौस्तुभाय मुसलाय खड्गाय वनमाला-
यै नमः इति पूर्वादि पार्श्वेषु पूजयेत् ध्वजायै वैनतेयाय शंखनिधये नमः इति दिक्षु विघ्नाय आर्यकाय दुर्गायै विधुत्कलाय
नमः इति दिक्षु प्रथमावरणम् तद्बहिरग्रे गरुडं तद्दक्षिणोत्तरभागे शंखपद्मनिधी पश्चिमे ध्वजं आग्नेये विघ्नेशं नैरृत्ये आर्यं
वायव्ये दुर्गां ईशान्ये विष्वक्सेनाय पूजयेत् ततः इंद्रादीन् पूजयेत् केचित् सर्वमेतं प्रथमावरणं कुर्वंति द्वितीयं वासुदेवादिभि
तृतीयं शांत्यादिभिः प्रथमं केशवादिभिः पंचममिंद्रादिभिः केचित् प्रथममंगं द्वितीयं वासुदेवादिभिः तृतीयं चक्रादिभि
चतुर्थं ध्वजादिभिः पंचमं केशवादिभिः षष्ठं इंद्रादिभिः सप्तमं तदस्त्रैः केचित् प्रथममंगावरणं वासुदेवादिभिः द्विती-
यं तृतीयं चक्रादिभि चतुर्थं ध्वजादिभिः पंचमं इंद्रादिभिः इत्थं चत्वारः प्रकाराः एतेषां एकेन प्रकारेण पूजां कुर्यात् अष्टा-
क्षराणामष्टौ मूर्तयः संति तासां वर्णाः सितरक्तकुंदकारवेदकवैयनीवकाषणीरपद्ममकेंद्ररुचः क्रमेणानीलोत्पलांबुरुहहा-
गमानदृशाः सर्वमूर्तयोऽष्टकार्थितामंत्रवर्णजाताः तत्र शंखचक्रगदापद्मानि दक्षिणोर्ध्वहस्तमारभ्यप्रादक्षिण्येन वामाधःपाणि
नकारमोकारमूर्त्योश्चक्रशंखौ वनलोध्येयौ प्रधानमूर्तिमध्येध्येया अन्यासां मूर्तयः एवं पूर्वादिसोमपर्यंतेन पूज्याः प्रवाशीहेशा-
नकोणे ॐकारमूर्तिरेव पूज्या नान्या प्रथयोगपीठप्रणवायसरमूर्तिभिः हरमूर्तिभिः द्रवर्णाभावात् पूजयेत् प्रथममंगाव

रणे द्वितीये मत्स्याद्याष्टमूर्तिभिः वासुदेवादिभिः चतुर्विंशत्यादिभिः आत्मादिभिर्निवृत्त्यादिभिश्च पंचमे इंद्रादिभिः वज्रादिभि
सप्तमे नकारमूर्तिपूजायां प्रथमभंगे: द्वितीयमत्स्यमूर्तिभिः तृतीये रविष्टनिस्पृष्टिपुष्टिस्मृतिरतिकीर्तिभिः चतुर्थे ध्वजा
दिभिः पंचमे लोकपालैः राकारमूर्तिपूजायां प्रथमभंगे: द्वितीयमष्टमूर्तिभिः तृतीये श्रियैभू वनमायायै मनोन्मन्यै
क्रियायै श्रियै रत्यै पुष्ट्यै मोहिन्यै मायायोगमाया प्रभिश्च तुर्ये लोकपालैः यकारमूर्तिपूजायां प्रथमभंगे: द्वितीयमष्ट
मूर्तिभिः तृतीये मभिः शेषाय वासुकाय तक्षकाय कर्कोटकाय पद्माय महापद्माय दरमालाय कालिकाय यशोवाय चतुर्थे
मिन्द्रादिभिः यकारमूर्तिपूजायां प्रथमभंगे: द्वितीये वर्णमूर्तिभिः तृतीये शांत्यादिभिः तृतीये शांतादिभिः ध्वजादिभिश्च तुर्थे
पंचमे मेभिः मत्स्याय कूर्माय वराहाय नरसिंहाय वामनाय त्रिरामाय कल्किने अनंतात्मने नमः षष्ठे शेषादिभिः सप्तमे
लोकपालैः अष्टमे वज्रादिभिः एवं प्रकारैः संपूज्य जपित्वा निवेद्य देवं प्रणमेत् प्रसीद देवदेवेश पूजायां पुरुषोत्तम यन्मूर्ति
तेमया देव परिपूर्णं तदस्तु मे सहार्घ्यमुद्रायां संपूज्य नानाविधरूपाणि विश्वरूपमानसिक रूपचारैः संपूज्य यथाशक्ति विहरेत्
द्वाविंशल्लक्षपुरश्चरणं नरश्चैवा तथा चक्रे प्रथमेन चलनेनात्मशुद्धिर्विधीयते द्वितीयेन चलनेन मंत्रसिद्धिमवाप्नु
यात् तृतीयेन चलनेन स्वर्गलोकमवाप्नुयात् चतुर्थेन चलनेन हरेः समीपमाप्नुयात् पंचमेन चलनेन निर्मितज्ञान
माप्नुयात् षष्ठेनैव चलनेन भवेद्धीमान् स्थिरामतिः सप्तमेन चलनेन स्वरूपं पश्यते यथा अष्टमेन चलनेन निर्वाण

मे॰ को॰
८
67

माधिगच्छति । अष्टद्वयैः मधुराक्तैः दशांशो होमः पद्मैर्वा इति संपूज्य पीठे संप्रोक्षैः रावणैः सह यमीपिकामालमंत्रेणैव विसो
मायुज्येमानुयात् अथ द्वादशाक्षरमंत्रः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय अस्य मंत्रस्य प्रजापतिरृषिः देवी गायत्री छंदो विष्णु
देवता ॐ बीजं आर्या शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः ॐ हृदयाय नमः शिरसे स्वाहा भगवते शिखायै वषट् वासुदेवाय कवचाय
हुं सर्वलोकेन अस्त्राय फट् इति पंचांगानंतरं अक्षरन्यासः शिरोललाटनेत्रास्यगलदोर्हृत्तिनाभिलिंगजानुपदेषु इति वि
न्यस्य ध्यानं जपेत् ॥ हरिमज्वलचक्रधराब्जगदाञ्जलादेः परिवेष्टितपन्नगनंतवेलयां गरुडावः किरीटधरं नवकुंडलरुचप्र
णमामि सदा दशतिर्णाथः करमावर्पगदांशंखचक्रपद्मानि ध्येयानि एवं ध्यात्वा मानसिकपूजानंतरं नारायणमंत्रोक्ताः पी
ठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणं वासुदेवाय संकर्षणाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय इति
दिक्षु शांत्यै नमः श्रियै नमः सरस्वत्यै नमः रत्यै नमः इति कोणेषु लोकपालैस्तु तुर्यं द्वादशलक्षं पुरश्चरणम् मद्वैलि
लेर्दशांशो होमः लक्ष्मीनारायणमंत्रस्तु दशाक्षरः ॐ ह्रीं श्रीं श्रीं लक्ष्मीवासुदेवाय नमः अस्य प्रजापतिरृषिः गाय
त्री छंदः लक्ष्मीवासुदेवो देवता ॐ बीजं ह्रीं शक्तिः इष्टार्थे जपे विनियोगः ॐ ह्रीं ह्रीं हृदयाय नमः ॐ श्रीं श्रीं शिरसे स्वाहा
ॐ लक्ष्मीशिखायै वषट् ॐ वासुदेवाय कवचाय हुं ॐ नमः अस्त्राय फट् ध्यानं ॥ विद्युच्चंद्रनिभं वपुः कमलजावैकुंठयो
रेकतां प्राप्तं स्नेहवशेन नाथविलसद्विलसद्भुजाभिरालंकृते विद्यापंकजदर्पणमणिमयं कुंभेसरोजे गदा शंखचक्रमम्

ति विग्रहमितो दक्षिणात्स्येवः सदा वामाधःकरमारभ्य विघादीनि लक्ष्माः दक्षिणाधःकरमारभ्य सरोजगदाशंखचक्राणि नारा
यणस्येति ध्यात्वा एवं कर्णपीठे देवमावाह्य सर्वविधिना सम्पूज्य जपान्ते सपरिदेवं विसर्जयेत् वनर्दशलक्षं पुरश्चरणं मधुत्रयाक्तै
घृताक्तैः शतसहस्रं पयसैर्होमः अथ दधिवामनमंत्रोद्धारः शान्तरः ओं नमो विष्णवे सुरपतये महाबलाय स्वाहा अस्य मंत्रस्य इन्द्र ऋषिर्वि
राट्छंदो दधिवामनो देवता ओं बीजं स्वाहा शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः ओं सुरपतये नमः शिरः विष्णवे शिखा सुरपतये कवचं महा
बलाय नेत्राभ्यां स्वाहा अस्त्रं मूर्द्ध ललाट नेत्र हृदय कर्णकण्ठयो घ्राणाल कंठ बाहू हृदये पृष्ठ पार्श्व दयोदर नाभि गुह्योरु हृदय जानु
हृदये जाठ येषु स्तरन्यासे अथ ध्याने अथ मुक्तागौरं नवमणिलसद्भूषणं पद्महस्ते भृंगाकारैरलकैः शोभाभिर्वक्रारविंदं ह
स्ताब्जाभ्यां कनककलशे पुष्टनोनाभिपूर्णं दध्यन्नाद्यं कनककवचे धारयन्तं ह मजाम १ दक्षिणहस्ते दधिपूर्णरत्नपा
त्रं वामहस्ते कमलशं अथ ध्यानान्तरं कर्परवर्णं देवं निषन्नं सरसीरुहे स्फटिकसन्निभे चारुस्मितं मनोहरं दंडं वामेनत्रं
मे चषकं दधिसम्पूर्णं दधिभक्तं सोपदंशं वसुपात्रं च बिभ्रतं विनयेन जगदीशानं जगदार्तिहरं हरिं इति मंत्रकल्पोऽपी
तन दक्षिणवामकराभ्यां दंडकलशौ अथवा नाभ्यां दध्यन्नपूर्णपात्रैकं बिदेवं ध्याने ॥ स्फटिकेंदुनिभं देवं वामनं द्विभुजं स्मर
न पद्मासनस्थं देवेशं चेन्दुमंडलमध्यगं ॥ दधिभक्तं च पूर्णं सौम्यपात्रेन दक्षिणवामे वामीकरमयं कलशं सविनासहते सा
यकायभयछेन महाकाशकाणीकं विभुं श्रीभूमिसहितं देवं मुक्ताभरणभूषितं इति ध्यात्वा मानसैरुपचारैरभ्यर्च्य एवीकापी

मं·को·
६८

68

हृदेवतामावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् वासुदेवादिभिर्द्वितीयं ध्वजादिभिस्तृतीये केशवादिभि
श्चतुर्थी लोकपालैः पंचमे तदस्त्रैः षष्ठे दिग्गजैः सप्तमे इति संपूज्य जपित्वा यथाशक्ति जपित्वा विसर्जयेत् त्रिलक्षं पुरश्चरणे
हुताश्चैः पायसैर्दशांशो होमः दध्यन्नेन बलिः अथान्यहोमो न यात्यात्रिः पानपुष्पैः समन्वितैः बीजैः सहस्रसंख्यातैर्होमो नाश
यति ज्वरं दध्योदनेन मधुकेन ब्रह्मास्मचो नउगंनैः प्रत्याहं विक्रमं त्रयं जपेन्मंत्रमनन्यधीः मक्षोवंधाद्वेतन्म घोनात्रकार्यो
विवारणं अथ हयग्रीवमंत्रः त्रयस्त्रिंशदक्षरात्मकः सारस्वतः ॐ वाह्निरत्नप्रणवोद्गीथः सर्ववागीश्वरेश्वर सर्व
देवमयाचिंत्य सर्वबोधयबोधय अस्य मंत्रस्य ऋषिर्ब्रह्मा अनुष्टुप् छंदः हयग्रीवो देवता सारस्वतादिसिद्धये विनियोगः ॐ हृदयं ॥
ॐ उद्गिरत्प्रणवोद्गीथेश्वरः सर्ववागीश्वरेश्वराय शिखा सर्वदेवमयाचिंत्य कवचं सर्वबोधयबोधय अस्त्रं ध्यानं ॥ शरच्छशांक
प्रतिमं चवक्त्रं पुरुकामयैराभरणैरुपेतं रथांगशंखौ वा किनवाक्षसूत्रं ज्ञानं दधानं स्मलकं नमामि ॥ उपरितनकराभ्यां चक्रशं
खौ अधरकराभ्यां सूत्रज्ञानमुद्रे इति ध्यात्वा नारायणमंत्रोक्तपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् स्वबीजं
वक्रादिस्त्र पूजयेत् केसरेषु हृदिस्त्र अंगेदास्त्री नवतर विदिक्षु अंगान्यस्त्र तिन्यायथा स्वास्थानि पूजयेत् अंगानि कस्त्र दिग्लो
कपालान् चक्रमहाहितदक्षिणेषु पूजयेत् जपित्वा विसर्जयेत् वर्णलक्षं पुरश्चरणम् कुंदकुसुमैर्दशांशो होमः
एवं योजननेमं त्रसात्वा वागीश्वरो भवेत् बिल्वैः फलैः वतो होमः श्रीकरः परिगीयते ॐ हपश्याणि जुहुयात् इक्षुवाक

ऋयेमयये मत्रुनानेनसंजमे स्तुतेन्नालीरसेम्स्तने कविनामावहेन्नुसोमनंगलविंसस्तनो वचोमनेनसंजमाभदयेन्यानराम्
वहे सर्ववेसगमादीनांव्याख्यानाजायतेविराट् ऋविदेवंमंत्रे उद्गीथप्रणवोद्गीथसर्ववागीश्वरेश्वरः सर्वदेवमयानेनस
र्ववोधयवोधय प्रभ्रम्पूर्ववत् अथानुष्टुप्हयग्रीवमंत्रः ऋग्यजुःसामरूपायवेदाभरणकर्मणे प्रणवोद्गीथवपुषे
वमहाश्वशिरसेनमः मंत्रस्य ब्रह्माऋषिरनुष्टुप्छंदो हयग्रीवोदेवता हकारोवीजं सकारःशक्तिः इष्टार्थेविनियो
गः ॐऋग्यजुःसामरूपायहृदयं वेदाभरणकर्मणेशिरः प्रणवोद्गीथवपुषेशिखा महाश्वशिरसेकवचं समस्तेना
स्त्रं ध्यायन् सनादिकंपूर्वोक्तं अथश्रयरोहयग्रीवमंत्रएकाक्षरः ह्सौं अस्यमंत्रस्यईश्वरऋषिर्गायत्रीछंदोहयग्रीवोदेव
ताहंवीजंसःशक्तिः इष्टार्थेविनियोगः ह्सौं इत्यादिषडंगंध्यानं हयग्रीवंमहावाजस्याकारंदोर्बृहदंशभं शंखादिभ्रल
कलानमर्द्धाविश्राणमच्युतं दक्षिणादिकरमारभ्यशंखादिकं सनादिकंपूर्ववत् अथराममंत्रषडक्षरः रांरामायन
मः रांश्रीरामायनमः इतिसप्ताक्षरः अनयोराममंत्रयोब्रह्माऋषिर्गायत्रीछंदोश्रीरामोदेवता इष्टार्थेविनियोगः रां
रींइत्यादिषडंगे ब्रह्मर्षिप्रभृदोर्मध्येहस्ताभ्यां गुह्यपादयोः षडक्षराणिमंत्रस्यविन्यसेमनुवित्तमः कालांभोधरकांतिकां
तमनिशंवीरासनाध्यासितं मुद्रांज्ञानमयींदधानमपरंहस्तांबुजंजानुनि सीतांपार्श्वगतांसरोरुहकरांविद्युन्निभांराघवं
पश्यंतीमुकुटांगदादिविविधाकल्पोज्ज्वलांगंभजे दक्षिणकरेज्ञानमुद्रा वामजान्वोस्सकंवामकरइतिध्यानादिकंस्व

मं० को०
८४
69

णोक्तपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् श्रीसीतायै नम इति मंत्रेण पार्श्वगतां सीतां पूजयेत् शार्ङ्गाय नमः पार्श्वयो
नमः इति पार्श्वद्वयोः स्तनौः शंखानिवद्धिः एवौदिपात्रेषु हनुमते नमः सुग्रीवाय नमः भरताय नमः विभीषणाय लक्ष्मण
यनमः अंगदाय नमः शत्रुघ्नाय जांबवते नम इति पूजयेत् वाचयंतं हनूमंतं अग्रे व्यक्तपुस्तके पश्चात् रवरात्रुघ्नौ पार्श्वे
चक्षतचामरौ श्वेतनातपत्रहस्ताभ्यां लक्ष्मणं पश्चिमे पूजयेत् तेषां च दले पुरुष्टे ध्येयं येनाय विजयाय राष्ट्रवर्द्धनाय अको
पाय धर्मपालाय नमः सुमंत्राय नम इति पूजयेत् षट्कल्पसंपद्रवणम् कमले दिशो होमः एवं पूजादिभिः सिद्धये
मौनेन स्थापयेत् जातीप्रसूनैर्जुहुयात् वेदनोमः समृत्तितैः राजवश्याय कमलैर्हुतेन धान्यादिसंपदे नीलोत्पलानां होमेन
वश्याये दाखिलं जगत् बिल्वप्रसूनैर्जुहुयाद्दिदिरावामयेन नमः दूर्वाहोमेन दीर्घायुः भवेन्मंत्री निरामयः रक्तोत्पलहुतो
मंत्री धनमाप्नोति वांछितं मेधाकामेन होतव्यं पलाशकुसुमेन वै तज्जलं मंत्रं पिवन् कविर्भवति वत्सरात् तन्मंत्रा
त्रैमं जीतम हृदा रोगप्रमापुयात् अथ राममंत्रांतरं षट्चत्वारिंशदक्षरं ॐ नमो भगवते रघुनंदनाय रक्षोघ्न विशदाय दाम
मधुरप्रसन्नवदनायामिततेजसे बलाय रामाय विष्णवे नमः स्वाहांतः कवित् विश्वामित्रऋषिः देवीगायत्रीछंदः श्रीरामो देवता
अस्णो बीजं स्वाहाशक्तिः ऐं एवौं क्लों ह्रीं इत्यादिभिः षडंगः एतान्निकं पूर्ववत् अथ आदिष्टात्तरः ॐ नमो भगवते रामाय महापु
रुषाय नमः अस्य विश्वामित्रऋषिः धृतिछंदः श्रीरामो विदेवता पदैः षडंगः अन्यत् पूर्ववत् अथ दशाक्षरः हूं जानकी

वल्लभायस्वाहा अस्यापि ऋष्यादिकं पूर्ववत् अथमंत्रांतरं रामस्यैव षोडशाक्षरः ॐ क्लीं ह्रीं श्रीं भरताग्रज राम क्लीं स्वाहा अस्यापि
ऋष्यादिकं पूर्ववत् ॐ बीजं क्लीं शक्तिः ॐ ह्रीं हृदयं ॐ श्रीं शिरः भरताग्रजराम क्लीं स्वाहा शिखा क्लीं कवचं स्वाहा अस्त्रं ध्यानं च पूर्व
वत् अथापरो मंत्र एकोनविंशाक्षरः ॐ नमो सीतापतये रामाय हन हन हुं फट् स्वाहा अस्यापि ऋषिर्दिदेवते पूर्वोक्ते षट्
स्वाहा एतादिकं पूर्ववत् अथ मंत्रांतरं अनुष्टुभं ॐ रां श्रीरामभद्र महेष्वास रघुवीर नृपोत्तम दशास्यांतक मां रक्ष देहि दापा
यमे श्रियं अस्यापि मंत्रस्यानुष्टुप् छंदः अनुष्टुप मंत्रस्य ऋषिदेवते पूर्वोक्ते रां बीजं ह्रीं शक्तिः ॐ रां श्रीरामभद्र महेष्वास र
घुवीर नृपोत्तम शिरः दशास्यांतक मां रक्ष शिखा देहि दापय मे श्रियं कवचं सर्वमेतेनास्त्रं ध्यानं पूजादिकं पूर्वोक्तम्
अथ मंत्रांतरं रां श्रीजानकीवल्लभाय स्वाहा अस्यापि ऋष्यादिकं पूर्वोक्तं विराट् छंदः रां रीं इति षडंगानि ध्यानं पूजादिकं पूर्वो
क्तं अथ मंत्रांतरं एकादशाक्षरः ॐ ह्रीं श्रां श्रीं दाशरथाय नमः सीतावल्लभाय नमः दशाननविनाशनाय नमः धाजनेगु
हवे नमः ऋष्यादिकमेतेषां पूर्वोक्तं वत् अथ सीतामंत्राः षडक्षरः श्रीसीतायै स्वाहा अस्य मंत्रस्य वाल्मीक ऋषिर्गायत्रीछं
दः सीता देवता इष्टार्थे विनियोगः अथ रामगायत्री दाशरथाय विद्महे सीतावल्लभाय धीमहि तन्नो रामः प्रचोदयात् ॥
मंत्रजपांते दशधा जपित्वा अथ सुदर्शनमंत्रः सप्ताक्षरः ॐ सहस्रार हुं फट् अस्य मंत्रस्य अहिर्बुध्न्य ऋषिरनुष्टुप् छंदः सु
दर्शन महाविष्णुर्देवता स्वां बीजं हुं शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः आचक्राय स्वाहा अंगुष्ठाभ्यां नमः विचक्राय स्वाहा तर्जनी

भ्यां नमः सुचक्राय स्वाहाय मध्यमाभ्यां नमः श्रीं विचक्राय नमः अनामिकाभ्यां नमः सं चक्राय नमः स्वाहा कनिष्ठिकाभ्यां नमः ज्वाला
मे॰ को॰ चक्राय स्वाहा करतलपृष्ठाभ्यां नमः इति करन्यासः आचक्राय स्वाहा हृदयाय नमः इत्येतैर्मंत्रैः षडंगानि कुर्यात् ततो दिग्ब
७ न्धः अर्कनाग शरीररिपोतिसरीराय स्वाहा ऐं ह्रीं दिशो चक्रेण बध्नामि नमश्चक्राय स्वाहा इत्यनेन प्रकारेण दिग्बंधं कुर्या
त् त्रैलोक्यं रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा इति वेन मप्रकारेण दिग्बंधं कुर्यात् त्रैलोक्यं रक्ष हुं फट् स्वाहा इत्यनेन मंत्रेण त्रिप्रकारं कुर्या
त् स्वप्रकारोपरितः ध्यातव्यः ततः प्रणवं श्वेतलोहितकृष्णवर्णं शिरसि न्यसेत् अग्न्यालोहितवर्णं भ्रूमध्यवदनहृदयगुह्य
70 जानुपादांसेषु विन्यसेत् अथ ध्याने ॥ शंखाब्जाक्षरसप्रभाभिरखिलाः नोभिर्दिशो भासयेभीमाखर्वरदद यहासविकसत् दंष्ट्राप्र
दीप्तानन दोर्भिश्चक्रदरौ गदाब्जमुसलं द्रांकुशं पाशांकुशौ बिभ्रत् पिंगशिरोरुहोऽस्य भवतश्चक्राभिधानो हरिः उपरितनवामद
क्षिणकराभ्यां चक्रशंखौ तदधःकराभ्यां गदाम्बुजकमले तदधः मुशलतर्जनीदर्पणे तदधः पाशांकुशौ ध्येयौ इति ध्यात्वा नारा
यणमंत्रोक्तपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् चक्राय शंखाय गदायै पद्माय मुस
लाय धनुषे पाशाय अंकुशाय नमः इति पूजयेत् लक्ष्म्यै सरस्वत्यै रत्यै कीर्त्यै कान्त्यै तुष्ट्यै नमः इति पत्रेषु देवदादीश्च तदायु
धानि च पूजयेत् सुदर्शनाय विद्महे महाज्वालाय धीमहि तन्नश्चक्रः प्रचोदयात् एषा सुदर्शनस्य गायत्री विसृष्ट्वा त्रिध्यकादिरेणी
चक्रमुद्रां दर्शनीया ॐ नमो भगवते महासुदर्शनाय हुं फट् इति सुदर्शनषोडशाक्षरमंत्रोपयोगी ॐ नमो भगवते महासुदर्श

नायमहाचक्रायमहाज्वालाय दीप्तरूपाय सर्वतोरक्षमोमहाबलयस्वाहा अयंमहासुदर्शनमः अयोगादिकमेतन्मत्रवररत्नाकरः द्वा
दशलक्षेपुरश्चरणे द्वादशसहस्रैस्तिलसर्षपाभ्यांबिल्वत्वकसमिद्भ्यांमिश्रितैर्वाहोमः अलयाग्निसमंचक्रंयस्यमूर्द्धनिचिंतयेत् स
माह्रान्वस्तुभ्यामौंमेउत्थानमभ्युनमेतिसः शिरस्थं द्रतिभिंसामैंस्वथाशाभियर्थले स्वरेनमूर्द्धनियस्याप्रभवेन्सेविगतामयः पंच
गव्येजपेत्सहस्रादशायुतंशतावधि मसेनतत्पयपशारोपाचेवाज्वलन्हतजे फलेबिल्वस्यवामेत्रीमद्देहेस्वस्यपरस्यवा निषेवेत्
सर्वव्रेत्तास्यात्वर्थीतसंपदा अथषडक्षरकेशमंत्राः स्थानेहृषीकेशतवप्रकीर्त्याजगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यतेच रक्षांसिभीतानि
दिशोद्रवंतिसर्वेनमस्यंतिचसिद्धसंघाः अस्यमंत्रस्यऋषिस्त्रिष्टुपछंदः विश्वासरूपविष्णुदेवता सुदर्शनमंत्रोबीजं नारायणाष्टा
क्षरंशक्तिः इष्टार्थेविनियोगः अयंमंत्रः सुदर्शनजपविशेषयंत्रेवोपजपमाने सनेत्रश्च वक्तमावदस्यापिपूजा अथाष्टाक्षरो
हृषीकेशमंत्रः क्लींहृषीकेशायनमः अस्यमंत्रस्यऋषिः सोमोहमोवाग्नुष्टुपछंदो हृषीकेशोदेवता इष्टार्थेविनियोग :ति
क्लींहृदये क्लींशिरः क्लूंशिखा क्लींकवचं क्लौंनेत्रत्रयः क्लः अस्त्र ध्याने ॥ शंखचक्रगदापद्म धरं सुक्लवर्णं गरुडोपरिसंस्थि
तंध्यायेत् पर्वोक्तपीठेदेवमावाह्यपूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् श्रीवत्सायनमः कौस्तुभाय इतिदक्षिणोत्तरवक्षस्थ
लयोःपूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् ॐश्रीवत्साय कौस्तुभाय इतिदक्षिणोत्तरवक्षस्थलयोःपूजयेत् ॐवनमालायैनमः
इतिग्रीवायां ॐमकुंदायनमः इतिपर्वोक्तमौपतिराजायनमः इतिगरुडोपरि पंकजनाभायनमः इतिकर्णिकायां इभावपि

न्यापूजयेत् ततः ॐ नमो नमः सर्वस्त्रीहृदयाय ॐ पुरुषोत्तमाय नमः ॐ लक्ष्मीनिवासाय नमः ॐ सकलजगन्नायाय नमः ॐ
मं·को· जगत्क्षोभणाय नमः ॐ सर्वस्त्रीहृदयाय त्रिभुवनोन्मादकाय ॐ सर्वसौभाग्यकाराय सर्वकामप्रदाय हुं फट् नमः इमैर्न
७८ मंत्रैः पुष्पैरर्घ्यसमन्मूलेनाभ्यर्च्य ॐ श्रियै नमः इत्युत्संगगतां देवीं पूजयेत् इति पूजयित्वा देवं विसृज्य विश्वपरिष
द्भ्यो नमः विष्वक्सेनाय कालाय नमः इति पूजयेत् अथ वसन्तपुष्पस्मरणम् कमलेदंशांशोहोमः अथ श्रीधरमंत्रः ॐ
वदस्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं श्रौं श्रीधरत्रैलोक्यमोहनाय नमः अस्य मंत्रस्य सर्वं पूर्ववत् अथ श्रीकरमंत्रोऽष्टाक्षरः ॐ उत्तिष्ठ श्रीकर
स्वाहा श्रीकरमंत्रस्य वामदेव ऋषिः पंक्तिश्छंदः श्रीकरो देवता ॐ बीजं स्वाहा शक्तिः श्रीप्राप्तये विनियोगः ॐ श्रीधर श्रीव
पद्ठे हृदयाय नमः त्रासय त्रासय हुं फट् शिरसे स्वाहा प्रमर्दय प्रमर्दय हुं कवचाय हुं प्रवल प्रवल हुं अस्त्राय फट् इति
पंचांगन्यासं विधाय मूर्धादिके हृदयोदरोरुजानुपादद्वये प्रणवन्यासं कुर्यात् ॐ ब्राह्मणेभ्यो नमः मुखे ॐ क्षत्रियेभ्यो नमः बा
ह्वोः ॐ वैश्येभ्यो नमः ऊर्वोः ॐ शूद्रेभ्यो नमः पादयोः ॐ चक्राय दक्षिणोर्ध्वकरयोः ॐ शंखाय नमः वामोर्ध्वकरे ॐ गदा
यै नमः इति दक्षिणाधःकरे ॐ पद्माय नमः इति वामाधःकरे केशवविमने ॐ ब्रह्मणे सनत्कुमारादिनिम्नावे निवाङरा
नमः इति बाहुयुगे ॐ ऊर्ध्वनदक्ष्मायदृष्टेप इत्युरुद्वये श्रीपमांसूदोष्प्रजात इति पादद्वये न्यासादि विप्राणां विषयं ततो
ध्याने ॥ उद्यापिदीपर्यंप्रविलासं तत्साथानकल्पद्रुमाधाममद्रोभोजमयपीडापरिगतविनतो नंदनलकं दोमिविष्टदृष्याग :

71

सदारमयः गदापेकजैः स्वर्णावसैः भास्वनमूलौ विविद्याभरणपणीगनस्यात् श्रीयेवासुदेवः दक्षिणोर्ध्वकरमारभ्य चक्रादीनि
इति ध्यात्वा मानसिकैः पूजानेतं नारायणमेवं कपीठदेवतामावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् द्वि
ये रते श्मे कांसे नमः इति सर्वादि पात्रेषु पूजयेत् वासुदेवाय संकर्षणाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय इति कोणपत्रेषु पं
खनिधये नमः पद्मनिधये नमः इति पार्श्वद्वये विश्वकपालाय इत्यग्रतः इन्द्राकोणेलोकपालांश्च दिक्षु इति पूजयित्वा यथा
शक्ति जपित्वा देवं विसर्जयेत् अष्टलक्षं पुरश्चरणम् प्रणवमन्त्रपश्रीवीजैः संपुटितजपः श्रीवृक्षफलहोमं भवति श्रीहस्त
समिद्भिः दशांशो होमः आमासिके रामरसिजैस्त्रयादघृतत्रयं निवसेत्कमलानास्मिन्नमजेमनस्नानानि बिल्ववृक्षसमि
होमान्तस्नात्वाठनपतिर्भवेत् जलांजलिभिरात्मानमभिषिंचेद्दिने दिने स्नानकाले समभवेन्सौभाग्यं श्रीसम्वद्धिमान् अ
पशरणागतमंत्र पंचविंशाक्षरः श्रीमन्नारायणचरणौ शरणं प्रपद्ये श्रीमते नारायणाय नमः अस्यापि ऋष्या[illegible] सर्वं
के लोंक्लीं इत्यादि षडंगं ध्यानं॥ चक्रादिधारणपर्वांके चरणयोरधःसाधकमत्र तदुपासनं ध्यात्वा पूर्वोक्तपीठे दे
वमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अथ महावराहस्य पडाक्षरादशाक्षरात्मको मंत्रः ॐ नमो भगवते वराहरूपा
य भूर्भुवः स्वः पतये भूपतित्वं मे देहि ददापय स्वाहा वाराहमंत्रस्य भार्गव ऋषिरनुष्टुप्छन्दः श्रीवाराहरूपी विष्णुदेवता ऊं बी
जं स्वाहा शक्तिः एं बीजमिति ऋ चवित् भूमित्वादि सिद्धये विनियोगः प्रणव भुवनेश्वरी एकैकोपजपः एकस्त्रेगाय

मे॰ कौ॰ ७२

72

नमः हृदयाय नमः शिरसे स्वाहा ज्वलनेत्रोपिपनयेनमः शिखायै वौषट् विश्वरूपाय नमः कवचाय हुं महादंष्ट्राय नमः अस्त्राय फट्
अथवा ॐ नमो भगवते हृदयं वाराहरूपाय शिरः भूर्भुवः स्वः पतये शिखा भूपतित्वं मे कवचं देहि ददापय स्वाहा अस्त्रं ए
वं विधाय ध्यात्वा कुर्यात् जमोरापाघमपंकनकमिव हिमभत्तामानान्वनोभिः केदारानाभिवाहैः पृथ्वीशिरसः श्र
गन्ते नीलवर्णमौलेर्वामाभनाकं करलसद्दरिशंखोगदायं शक्तिश्चाभीतिशृंके श्रणवानवं पृथोक्रासिदंष्ट्रे वराहं दति
णाकरयोस्तुन्दशंखोनदयः अभितश्री नदभ्रैमदायाक्रीनदाथावरायभयध्येये एवं ध्यात्वा मानसिकपूजां विभायः
नारायणमंत्रोक्तपीठे अष्टदलकमलकर्णिकायां देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् चतुरि स्त्वचनारिश्रेणानिकोणी
षुकोष्ठे नयमखास्वांतं पूजयेत् पार्श्वेषु वक्रायशंखाय अभायोविह्नाय गदाय शार्ङ्गेनमः वराय अभयायनमः इति
पूजयेत् नदहिलोकपालान्नदहितवज्राणि पूजयेत् दंष्ट्रायांचस्वधायैनमः निश्वसिते अनिलायनमः दक्षिणवा
हौ रवयेनमः वामबाहौ शशिनेनमः पृष्ठे वसुभ्योनमः अवणेयो न्दष्टिभ्योनमः दष्ट्रोराशिभ्यो नमः पादयोः पद्मभु
वेनमः हृदये हराय नमः सर्वेशंकरायनमः इति मन्त्रेणपूजयेत् एवं संपूजयेदेवं स्वहृदिस्थापयेत् लक्षपुरश्चरणं
कमलेमधुरत्रयाक्तैः दशांशोहोमः ध्यानादैवायवेदयान् जपादयाद संयतो अयवक्षजपपूजायोयवभान्ममहाश्रि
यः रवौसिंहगते पक्षेसुक्लपक्षेत्तसिनांशिलां यंगक्षेषु संतिमस्सहस्रानामयुतंजपेत् उत्तराभिमुखोभूत्वा तेषुशिलांनिष

११

नभुवि यानुचोरमहाभूतैः कर्मवा घोतिनाशयेत् भानोदयेभौमवारेसाध्यतेजात्मनाहरेत् मंत्रिकोमेजपन्मंत्रेनापुनर्विभमेदि
या तस्मात्कं समालिख्य पाकपात्रे तमः परं गोऽरूपे समालोऽशोषितां नन्दुल्लादिपेत् संस्कृते नैग्रौ पचेत्सम्यक चरूलमेत्रीत्वप
नमन्त्रं अथनार्थं वरुपश्चात्प्रमोदयेद्यथाविधि भूपादिपादिके तिष्ठापनरालोऽसंभावकं जुहुयादेवं च नवन्हौयावद्दश्नेनरसात
एवं समारवारेषु जुहुयात् तेजासिद्धये प्रातःकाले म्हगोवीरमृदं साध्यमहीतलात् आदाय हविरापाघएवं वेगुयात्तेपेन्
विरोधोननयित्सेचैः सहचोराशुपद्रवैः अथवाराहोपासकोपयोगी धरणीमंत्रः एकोनविंशत्यक्षरः नमो भगवत्यै धरणे
धरणीधरेस्वाहा अस्यमंत्रस्य ब्रह्माऋषिर्विराट्छंदो देवतान्तत्वक्षेदः धरणात्मकोदेवता ॐ बीजं स्वाहाशक्तिः भकीलकं धरणी
प्रीतये विनियोगः ॐ नमो हृदये भगवत्यै शिरः धरणे शिखा धरणीधरे कवचं धरेनेत्रं स्वाहा अस्त्रं ध्याने ॥ एणमो विचि
त्राम्बुकरात्नभूषणं पद्मासनां तुंगपयोधराननां इंदीवरे ढेनवशालिमंजरी मूके दधानां च समेयो नमामहे ॥ उपरितननक
बद्धयोनीलोत्पलं दक्षिणे शुकं वामे शालिमंजरी एवं ध्यात्वा वेसवपीठे देवीमावाह्य पाद्यादिभिः पूजयेत् अंगैः प्रथमा
वरणं भुवोवहौ जलाय मरुद्व्योनमर्शान्तिदिपा ते दिक्कोणेषु निर्हा मिविधाय निवृत्तांतैः पूजयेत् लोकपालांश्च दिक्षु ततो
पुरश्चरणं सर्पिर्घापायसेन दशांशो होमः प्रयोगादिकं वराहो मं अथैकान्तरोवराहमंत्रः ॐ अस्य स्थ्यादिकं मालामंत्रव
त् होंहींश्रमादियं चांगे अथगोपालमंत्रः नवाक्षरदशाक्षरः क्लीं कृष्णाय गोविंदाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा अस्यगोपाल

मं-को.
७३

73

मंत्रस्य नारायण ऋषिर्देवी गायत्री छंदो गोपालो देवता क्लीं बीजं स्वाहा शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः क्लीं कृष्णाय हृदयाय नमः गो
विंदाय शिरसे स्वाहा गोपिजनशिखायै वषट् वल्लभाय कवचाय हुं स्वाहा अस्त्राय फट् ततो ध्यानं ॥ आयान्नीलद्युतिर
हरिशुपिंछोल्लसत्केशजालो गोपीजननेत्रोत्पलाराधितललितवपुर्गोपिगोवृंदः वीतः श्रीमद्वक्त्रारविंदप्रहसितनयनो गो
काकृतिः पीतवासा दिव्यो सौवेणवीयत्नयितजगदखिलो देवकीनंदनो दः ॥ इति ध्यात्वा मानसिकस्नेजो विधाय नाराय
णमंत्रोक्तपीठकर्णिकायां देवमावाहनाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम् पात्रेषु कालिंधे वगुगिन्यै
मित्रविंदायै चारुहासिन्यै रोहिण्यै जांबवत्यै रुक्मिण्यै सत्यभामायै नमः इति पूजयेत् एनाभीतावसः करष्टनकमलोप्ये
याः नरहरिये नावनाय पुंडरीकाय वामनाय सुकंराय अंजनाय अंजनाभाय पुष्पदंताय सार्वभौमाय सुप्रतीकाय
नमः इति पूजयेत् लोकपालाश्च इति तदस्त्राणि तदहि एवं संपूज्य पिनाय यथाशक्ति जपित्वा स्वहृदि देवमुद्वासयेत्
लते पुरश्चरणे अयुतद्वयं वा अरुणकमलैः दशांशहोमः शिवि वेषधरं विस्फुलिंकिंकिणीजालमंडितो स्मरन्त्वा सैन्तर्पयेत्
मंत्री दुग्धवृक्षाभस्मभैर्जैः सः धनधान्यसुकार्तिमतत्समेद दाति सः अथ दशाक्षरः गोपीजनवल्लभाय स्वाहा माया
श्रीमन्मथबीजपुटितो यं दशाक्षरः एकप्रकारः अस्य सर्वं पूर्ववत् भाकारश्वेति आकारो बीजं शक्तिः लं कीलकं इष्टा
र्थे विनियोगः क्लों आवक्रमस्वाहा हृदयाय नमः क्लीं विचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् इति पंचांगानि षडंगलेननन्नमनाः द

शिवचक्रोयस्वाहेति नराग्रस्त्रांतकचक्रायस्वाहेतिनेत्रमंत्रः स्वित्राभिकटिपादमूर्द्धास्यघ्राणवक्त्रश्रोत्रेष्वन्यसेत्ततःप्रध्यानमी
लकलापइतिग्रहणावरमंत्रवत् ध्यानेइदेतिमध्याने दशाष्टादशार्णयोः कामध्याने नंदयोरपीदं वालेनीलांबुदाभेनवमणिवि
लसत् किंकिणीजालनद्धे श्रोणीजंघान्तयुग्मे विपुलरुरुनखालसत्कर्णभूषं फुल्लांभोजाभवक्त्रं हतशकटनपूतनानाथमुसमस्तं गोविं
दंवंदितेंद्राद्यवरमरसंजोएजयेहासवारोवेषदेवेमुकुंदेविकसितकरहेरामविंदीवराक्षेगोगोपीभेदवीतेजितरिपुनिव
हेकुंदमेदारहासे नीलग्रीवाग्रपीच्छाकलनसुविलसत् कुंडलेभानुमंते देवेपीतांवराढ्येयनुतविदितशोभमध्यमस्थिरमायो
विकोन्मादधलवैमित्रजनममितनमपालावनीभारमाधेराधीनवारदायेमुनिनिमिरभिनुतेनइतिनीतिहेति सायाह्नेनिर्मलेवनि
रुपमामितमयार्थेमुनिभिरमनुमतेभितिहेति सायाह्नेनिर्मलेनेनिरुपममजराद्विनतये नीलभासे मेरीविश्वेदयेविट्टरिह
रणपरंसकिटवासुदेवत्रिकालेप्येवंपरिचिंत्यएवंशार्ङ्गिणंध्यायेत् मतिनुजेमहामनाः सर्वमेवंमसत्वंश्रियेपरमा
वाप्यदेहांतेमत्कमामुयात् इतित्रिकालएजाद्येध्यानं ततोमानसैरुपचारैरभ्यर्च्यवैलवपीठेदेवमावाह्यपाद्यादिभिः
उपचारैःपूजयेत् अंगैःप्रथमावरणम् वासुदेवायसंकर्षणायप्रद्युम्नायअनिरुद्धायनमइतिचतुर्दिक्षुशान्त्यैश्रियैःसर
स्वत्यैनमइतिकोणेषुपूजयेत् रुक्मिण्यै सत्यभामायै नाग्नजित्यै सुनंदायै मित्रवृंदायै जाम्बवत्यै सुशीलायै सुलक्ष्मणा
यैनमइतिपत्रेषुमाराय वल्लभाद्याय सुभद्रायै वसुदेवाय देवक्यै नंदगोपाय श्रीदायैनमइतिपात्रेषुउग्रसेनायपुंडरी

मं॰ को॰ ७६४

74

कायावामनाय शंखकर्णाय सर्वनेत्राय सन्मुखाय पिंगलाय नमः इति नैवेद्यं हरिसेनाय नमः इति यः लोकपालांश्चसदैव
पुरश्चरणादिकं सर्वं कं अथ त्रयोदशाक्षरो गोपालमंत्रः क्लीं ह्रीं श्रीं गोपीजनवल्लभाय स्वाहा अस्य नारद ऋषिर्विराट्छंदः
श्रीगोपालो देवता इष्टार्थे विनियोगः दशपूर्ववत् ध्यानपूजादिकं कार्यं पंचलक्षं पुरश्चरणम् अरुणकमलैर्दशांशो
होमः एतन्मंत्रे उपासकस्य पीठे अष्टाविंशपात्रे विधात्रे धात्रे श्रियै वासुपुष्पाय इत्यष्टौवेद्य वंशाय अवंशाय भद्राय बलाय
विजयाय इत्यादयः अथ स्वतंत्रये यंत्रोपयुक्तास्वामंत्रालिख्यंते क्लीं हृषीकेशाय क्लीं कंसायस्वाहा सौं क्लीं नमो भगवते
नंदपुत्राय बलायावपुषे श्यामलाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा सौं ३४ एतेषां सर्वेषां ऋषिच्छंदो देवता पूजादिकं दशा
क्षरगोपालमंत्रवत् अथ पुत्रप्रदो गोपालमंत्र सप्तविंशाक्षरः ॐ नंदनंदनधानायायस्वाहा नंदनंदनप्रदाय वंदनं मे देहि
देव स्वाहा अस्यमंत्रस्य नारद ऋषिर्गायत्री छंदः पुत्रप्रदो गोपालो देवता पुत्रप्राप्तये विनियोगः अथ न्यासः पूर्ववत् अथ ली
लागोपालमंत्रः ऊनत्रिंशदक्षरात्मकः लीलादंडगोपीजनसंसक्तदोर्दंड बालरूपो मेघश्यामभगवन् विष्णो स्वाहा अस्यना
नारद ऋषिरनुष्टुप्छंदः लीलादिदेवता इष्टार्थे विनियोगः लीलादंड उरद्यं गोपीजनसंसक्तदोर्दंड आशिरः बालरूपशिखा
मेघश्यामकवचं भगवन्विष्णो नेत्रं स्वाहा अस्त्रं - षोविविन्सनेवचदर्शचतः पंचपंचराक्षरैः पंचांगन्यासः ॥ संमोहयति
जकवामकरस्य लीलादंडेन गोपयुवतीः पुरसुंदरीश्चदिशपान्विनागीयतमांसगरदलहस्ते देवःश्रियेनिहवःसमुन्नक्ष

मोव:॥ इति ध्यात्वा मानसोपचारैरभ्यर्च्य देवमावाह्य पूजयेत् अथ तत्सर्वेवन दिक्पालानन तदस्त्राणि च पूजयेत् ललितेश्वरस्मरणे
मध्ये केलिलनं दुलैर्दर्शशोहोमः लीलादेउहरिर्योवैयजनेनिममादरात् समरत्वतेसर्वेलोकैर्यत्नं भजदिदिवा सदा अथ पार।
णगतगोपालमंत्रोऽध्यातरः श्रीमन्मुकुंदचरणौसदाशरणमहंप्रपद्ये अस्य मुकुंदमंत्रस्य नारदऋषिर्गायत्री छंदो मुकुंदगो
पालो देवता इष्टार्थे विनियोगः श्रीमन्मुकुंदचरणौ हृदयाय नमः सदा शिरसे स्वाहा शिरणं शिखायै वषट् अहं कवचाय हुं
प्रपद्ये अस्त्राय फट् ततो ध्यानं॥ उपसंहृतदिव्यांगे हृदंते मानसे मकेवलं दोश्चरणं बालं लीलां गंसंस्मरेजपेत्॥ पूजादिकंद
शास्त्रवत् प्रातः पिवनरस्तोयेन नेत्ली या ष्णेनं रंशानं अनेन षडिंमासेन भवेति यरो वपः अथ बालीलामंत्रोऽध्यात्वात्व
समस्तहृत्वामिनबाललीलात्मने हूं फट् नमः अस्य नलकावऋषिर्गायत्री छंदो बालकृष्णो देवता इष्टार्थे विनियोगः पदैः पं
चागानि ध्यानं॥ हृदंतेवितेबालधायनेहृदंते वल्लीजनैः वेत्तमाणं द्रवुध्यानपयेत्मानसे ध्यानं॥ पूजादिकं पूर्ववत्।
अथ त्राधिपतिगोपालमंत्रस्य शरदत्तात्मकः अंनं दूपरमद्रूपनएद्रूपनमो नमः अत्राधिपतये ममात्रं प्रयच्छ स्वाहा अस्य
नारदऋषिरनुष्टुप् छंदो अत्राधिपतिर्देवता इष्टार्थे विनियोगः अत्राधिपतये इत्यादि पंचपदैः पंचा ध्यानं॥ किरीट
कुंडलधरं श्रीवत्सांगं कौस्तुभं शंखचक्रगदापद्मधारिणं चिंतयेद्धरिं॥ एवं निकवैस्ववीपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरु
पचारैः पूजयेत् स्वष्टे नमः किरीटाय नमः कुंडलाय नमः चक्राय नमः शंखाय नमः गदायै नमः पद्माय नमः इति प्राणेषु पू

मे॰ को॰ ७४

75

जयेत् वासुदेवायनमः संकर्षणायनमः प्रद्युम्नायनमः अनिरुद्धायइत्याग्न्यादिकोणेषु शांत्यैनमः श्रियैनमः सरस्वत्यैनमः रुक्
मिण्यैनमः इतिपूर्वादिदलेषुजयेत् प्रयुतंपुरश्चरणम् आज्येनसहस्रंहोमः वज्राब्जस्पृग्गोविंदेपुत्रार्थिभिःसतेतुलैःस्वाज्या
क्तैरयुतंहुत्वाभस्मतत्रमूर्द्ध्निधारयेत् तस्यानारिसमृद्धिःस्यात् नष्टयोमत्र्ययोषितः अथवासुदेवमंत्रः षोडशाक्षरः ॐनमोवासु
देवायहुंफट् अस्यब्रह्माऋषिर्गायत्रीछंदोगरुडवाहनरूपोविष्णुर्देवता इष्टार्थेविनियोगः निजपादाङ्गुष्ठभूस्पर्शकटेचिंतयेत्
आवक्रादिभिरंगानिदिक्पालेस्त्वदत्तस्यावरणं ततंपुरश्चरणम् पयःसर्पिस्तंदुलैर्हवीत्रिकोणेदशांशेनहोमः आयुः
प्रदोगोपालमंत्रोद्वादशाक्षरात्मकः ॐनमोभगवतेवासुदेवाय पुरुषोत्तमआयुर्मेदेहिविष्णवेप्रभविष्णवेनमः अस्यनारदऋ
षिरनुष्टुप्छंदः आयुःप्रदोविष्णुर्देवताइष्टार्थेविनियोगः द्वादशपंचपंचाचार्याष्टद्विसंख्यैर्मंत्राक्षरैरंगानि अथयथाआनंदा
त्मनेहृदयायनमः श्रीमात्मनेशिरसेस्वाहा ज्योतिरात्मनेशिखायैवषट् मायात्मनेकवचायहुं विद्यात्मनेअस्त्रायफट्॥
ध्यानं॥ दारयंतेवकेदोर्भ्यांगोष्ठेवपुःसवितुस्थिति गोरक्षायोक्तंकण्ठेप्यस्मरयेत्तेपद्मेनया॥ मंत्रांतरमष्टादशाक्षरंमंत्रः गो
पालेकवेषधरायवासुदेवायहुंफट् मायात्मनेकवचायहुंफट्स्वाहा अस्यनारदऋषिर्गायत्रीछंदः वासुदेवोदेवता इ
ष्टार्थेविनियोगः ॐभीनस्यादित्तेऽतेइष्टमूर्तिस्मरनहर्निशंतंकालियफणारंगस्थनम्यतरमभ्यसेत् अन्यत्पूर्ववत्॥
अथकालियमंत्रोद्धारमंत्रोद्वाविंशदक्षरः कालियस्यफणामध्येदिव्यनृत्यंकरोतितं नमामिदेवकीपुत्रंनृत्यराजानमच्युत

अस्य नारद ऋषिरनुष्टुप्छंदः कालियमर्दनो विष्णुर्देवता इष्टार्थे विनियोगः चतुर्भिः पादैः समस्तेन चांगानि वैष्णवीपीठे देवमावा
ह्य पाद्यादिभिरुपचारैः प्रजयेत् अंगैर्दिक्पालैः सहायुधैरावरणानि लक्षं पुरश्चरणं सर्पिषाक्तयुतं होमः अथ गोपालमंत्रोऽष्टाक्ष
रः क्लीं कृष्णाय नमः ऋष्यादिकं पूर्ववत् अथ विंशार्णः ह्रीं श्रीं क्लीं कृष्णाय गोविंदाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा ऋष्यादिकं
अष्टादशार्णवत् भूतवालनतं सद्योजातेष्टमणिसंभ्रमं पीतांबरं लसच्चक्रशंखशार्ङ्गगदांबुजं सद्योजातेन तत्तज्जाते ए
जादिकं पूर्ववत् लक्षं पुरश्चरणं त्रिमधुराक्तैः पलाशकुसुमैः अयुतं होमः द्वादशाक्षरः ओं ह्रीं क्लीं कृष्णाय गोविंदाय स्वाहा ॥
अस्य ब्रह्मा ऋषिर्गायत्रीछंदः कृष्णो देवता इष्टार्थे विनियोगः श्रीं हृदयाय नमः ह्रीं शिरसे स्वाहा क्लीं शिखायै वषट् कृष्णाय
कवचाय हुं गोविंदाय नेत्रत्रयाय वौषट् स्वाहा अस्त्राय फट् ध्यानादिकं विंशत्यर्णवत् गोपालमंत्रोऽष्टादशाक्षरः श्रीं ह्रीं क्लीं कृ
ष्णाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा क्लीं ह्रीं श्रीं अस्य सर्वं पूर्ववत् अथ द्वादशाक्षरमंत्रः ह्रीं श्रीं गोपीजनवल्लभाय स्वाहा अस्या
पि पूर्ववत् आचक्राय स्वाहा इति षडंगः ध्यानं ॥ वरदाभयहस्ताभ्यां श्लिष्यंतं स्वांगमे प्रिये पद्मोत्पलकराभ्यां श्लिष्यं चक्रदरे स्व
ले ॥ इति ध्यात्वा प्रजयेत् लक्षं पुरश्चरणं आज्ये दशांशो होमः अथाष्टाविंशत्यक्षरमंत्रः नमो भगवते नंदपुत्राय नंदवपुषे श्री
गोपीजनवल्लभाय स्वाहा अस्य नारद ऋषिरुष्णिक्छंदः गोपालो देवता इष्टार्थे विनियोगः चक्राय स्वाहेति षडंगं ध्यानं ॥
दक्षिणे रत्नचषकं वामे सौवर्णरत्नकं ॥ अंगैः प्रथमावृतिः दिक्पालैर्द्वितीये तदायुधैस्तृतीया लक्षं पुरश्चरणम् पा

मे·को·
७५६

76

पसैर्दशांशोहोमः अथाष्टाविंशात्तरोत्तरेदगोपालमंत्रः ॐनमोभगवतेनंदपुत्रायगोपीजनवल्लभायस्वाहा एजयेत ध्यात्वावेस
वपीठेदेवमावाह्यप्रजयेत् लोकपालैस्तदायुधैश्चावृत्तिः लक्षंपुरश्चरणं पायसैर्दशांशाहोमः अथरुक्मिणीवल्लभोदेवता
इष्टार्थेविनियोगः ॐहृदयायनमः नमःशिरसेस्वाहा भगवतेशिखायैवौषट् रुक्मिणीवल्लभायकवचायहुं स्वाहाअस्त्रा
फट् ध्याने ॥ तापिच्छच्छविरंगगोप्रियनमोस्वर्णप्रभामंभुजाः शाच्छदामभुजोसवाकुलतयाश्लिष्यद्विविद्रोसयां श्लिष्यंतीस्व
यमन्यहस्तविलसत्सौवर्णकुंभश्रियेपायाद्योदशरथमृतुपीनवसनोनानाविभूषाहरिः श्रेगः प्रथमावरणं भागपद्मे द्वितीयम्
दिक्पालेस्तृतीये तदस्त्रैस्तृतीयं जपांतेदेवांविसर्जयेत् लक्षंपुरश्चरणम् अथगोवल्लभमंत्रः समाहरः गोवल्लभायस्वाहा
हा अस्यनारदऋषिरनुष्टुप्छंदः गोपालोदेवताइष्टार्थेविनियोगः ध्याने ॥ ध्येयोच्युतःकमसकपिलोगणमध्यसंस्थाश्चाहूय
नंदमदात्तिणहस्तवेणुं पाशंसयादिमपरत्वपयोदनीलपीतांवरोहरिपुपुच्छकृतावतंसः ॥ एजादिकंपूर्ववत् समल
लंपुरश्चरणम् समसहस्त्रंहविहोमः अथद्वादशाक्षरः ॐनमोभगवतीश्रीगोविंदा अस्यनारदऋषिर्गायत्रीछंदः श्रीगो
विंदोदेवताइष्टार्थेविनियोगः ॐहृदये नमःशिरः भगवतेशिखा गोविंदायकवचं ॐनमोभगवतेअस्त्र ननोध्याने ॥ वंदेक
ल्पद्रुमाधःसितसमणिमयेस्यासनेसन्निविष्टंनालाभंपीनवक्षंकरकमललसत्शंखवेत्रंस्वरारिंनोभिः समः स्मसमिर्धेन
ममपतिश्रोनरहलस्फुंभीप्रस्तोननसोभभारास्वपिनमभिनवांभोजपत्रासनेस्थं ॥ इतिध्यात्वावेसवपीठेदेवमावाह्यप्रजये

न आग्नेये वह्नाय नमः एवं वंशाय नमः दक्षिणे धात्रे नमः विधात्रे नमः उत्तरे बलाय नमः प्रबलाय नमः द्वारादेर्द्वारश्रियाय नमः इति
पूजयेत् द्वारपार्श्वयोः गं गंगायै यमुनायै नमः कोणेषु नमः शंखनिधये नमः पद्मनिधये नमः विघ्नाय दुर्गायै वाण्यै नमः वे
श्ममध्ये वास्तुपुरुषाय नमः इति प्रजपित्वा देवमुद्वासयेत् द्वादशलक्षं पुरश्चरणं दुग्धे दशसहस्रं होमः अथ गोकुलनाथ
मंत्रोऽष्टाक्षरः गोकुलनाथाय नमः अस्य ब्रह्माऋषिर्गायत्रीछंदो गोकुलनाथो देवता इष्टार्थे विनियोगः अक्षरयुग्मेष्वंगं
न्यस्तेनास्य ध्यानं ॥ पंचवर्षमतिदृप्तमंगणे धावमानमतिचंचलेक्षणं किंकिणीवलयहारनूपुरै रंजितं नमत गोपबा
लकं ॥ इति ध्यात्वा वैष्णवपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् सर्वादिदिक्षु चत्वारि अंगानि पंचमं सर्वकोणेषु
वासुदेवाय संकर्षणाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय इति चतुर्दिक्षु पूजयेत् इति रुक्मिण्यै सत्यभामायै सुलक्षणायै जांबवत्यै
नम इति विदिक्षु पूजयेत् इंद्रादीन् तदायुधानि च स्वदिक्षु पूजयेत् योऽमुं मंत्रं जपेन्नित्यं विधिनाभ्यर्चयन् हरिं सर्वसंपन्नस्त
ते सर्गो निःस्पृहं पदं व्रजेत् कः इत्येकाक्षरः कृष्ण इति द्व्यक्षरः क्लीं कृष्णेति त्र्यक्षरः क्लीं कृष्णाय गोविंदाय इत्यष्टाक्षरः द
धिभक्षणाय स्वाहा इत्यपरोऽक्षरः क्लीं दधिभक्षणाय स्वाहा इति नवाक्षरः क्लीं कृष्णाय गोविंदाय क्लीं इत्यपरो नवाक्षरः दशा
क्षरादेः एवोक्ता एतेषां सर्वेषां मंत्राणां नारदऋषिर्गायत्रीछंदः कृष्णो देवता इष्टार्थे विनियोगः क्लीं क्लीं इत्यादि षडंगः ध्यानं
अव्याद्व्याकोशनीलांबुदरुचिररुणांभोजनेत्रोऽम्बुजस्थो बालो जंघाकटीरस्थलकलितरणः किंकिणीको मुकुंदः दोर्भ्यां हैयंग

मे·को·

77

वीनंदयन्निविमलेपायसंविस्ववंघो गोपीगोपपरीतोरुरुहनवविलसत्कंठभूषश्चिरं वः इति ध्यात्वा वैष्णवपीठे देवमावाह्य पाद्या
दिभिरुपचारैः पूजयेत् आग्नेयादीशानपर्यंतं चत्वारिअंगानि पुरतो वेणुं दिक्षु सखं पूजयेत् तद्बहिरिंद्रादीन् तद्बहिर्वज्राद्यायुधानि
च पूर्ववत् यथाशक्ति जपित्वा देवं विसर्जयेत् एतेषां लक्षं पुरश्चरणम् साज्यैः सशर्करैः पायसैः घृतेर्होमः अथैकमेषां मं
त्राणां भजेयो नवविन्नमः करघ्रत्ययाः सर्वाधांतस्यास्यैष मनेतदैः क्लीं कृष्णाय इत्येकस्य नरांतरः ऋष्यादिकं पूर्ववत् ध्यानं॥
ॐ श्रीमत्कल्पद्रुममूले उद्गतकमललकतकर्णिकमलसंस्थितोयत् दोर्षलं वितयमोदरविगलदसंलक्तत्वाभिषिक्तः हेमा
भःसप्रभाभिः त्रिभुवनमखिलंभासयन्वासुदेवः पायाद्वः वस्तदेपीनवासानववत्नेनवनीनाम्लना शीवसीसः पूजादिकं पू
र्ववत् लक्षचतुष्टयंपुरश्चरणम् त्रिमधुराक्तैर्बिल्वफलैः चत्वारिंशत्सहस्रहोमः अथापरस्यनरः क्लीं क्लीं सप्तऋष्यादिकं पू
र्ववत् क्लीमित्यादि षडंगं ध्यानं॥ आरक्तोद्यानकल्पद्रुमपरिविलसत्स्वर्णदोलाधिरूढं गोपीभ्यांपाद्यमानंविकसितन
ववपुःशीहरवारं बालंलीलालकांतेकटितटविलुठन्वद्दवेदाघवंदे शार्दूलकामोऽकपालस्तिनगणांकल्पदीतंवाकुंदं ॥
इति ध्यात्वा वैष्णवे पीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अंगपूजादिकं पूर्ववत् लक्षचतुष्टयंपुरश्चरणम् मधुर
त्रयाक्तैः रक्तोत्पलैः दशांशोहोमः अथगोपालमंत्रोपयुक्तागायत्री त्रैलोक्यमोहनाय विद्महे गोपीस्मराय धीमहि तन्नः कृष्णः
प्रचोदयात् एषा विसुगायत्री मंत्रजपादौ जप्याः उरितहरिणीश्रीगदः अथ सप्तमसौरिमंत्रोद्धि पंचादतनः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं

जपन्नयुतं सम्यक् त्रिंशत्क्रोशमकमसुरिनवेनसेविनमषियायकृष्णायक्लींगोपीजनवल्लभायस्वाहा ॐ क्लीं ऐं अस्य मंत्रस्य नंदनारदऋषिः
अष्टतालिविराट्छंदः त्रिजगद्विमोहनो देवता सकलपुरुषार्थसिद्ध्यर्थे विनियोगः अष्टादशसमाष्टवन्न्यासः मंत्राक्षरैर्बीज
त्रयपुटितैः मंत्राक्षबीजैरंगन्यासः एवं कलत्मीसरस्वतीमातृश्लिष्टं ध्यात्वा वैपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् अं
गैः प्रथमावरणं कोणकेसरेषु यथावत् तस्माद्दलमध्ये नवदहिः ध्वजमत्वात् अग्रेकेतके ष्टिवरुणायच पार्श्वद्वये शंखनिधि
ये पद्मनिधये नमः इति पूजयेत् हेरंबाय नमः मातृभ्यः नमः दुर्गायै नमः विष्वक्सेनाय नमः इति विदिक्षु पूजयेत् इंद्रादी
न्वहिस्तस्यायुधानि च पूजयेत् तत्तत्पुरश्चरणं पायसैर्दशांशो होमः इत्यर्चयन्मनुमादरेण यो मंत्रं भजनत् मंत्रवरं परमात्मा सोऽभ्य
र्थ्यते दिवानने नैनांनाशृत्रंच्चपंकेरुहनियम्भातः अथ कामगायत्रीगोपालमंत्रः दीपिनी कामदेवाय विद्महे पुष्पबाणाय धी
महि तन्नोनंगः प्रचोदयात् अथ अष्टचत्वारिंशदक्षरः काममंत्रः नमः कामदेवाय विद्महे पुष्पबाणाय धीमहि सर्वजनप्रिया
य सर्वजनसंमोहनाय ज्वलज्वल प्रज्वल सर्वजनस्य हृदयं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा जपादौ मात्रबीजाद्यः एवं मदनमंत्रोमव
न्गोपालमंत्रं जपेन्नृपः नस्तत्र मात्रे समभ्यर्च्य नमः अयः मजपेन्मनुं रत्नाभिषेकध्याने यो विंशा तत्त्रिनेरिनः १ जपस्तोमार्च
नध्याने यो मंत्रं प्रभजते मन्तृ नहैमर्यने रत्नस्वर्गधामैरवा विते २ अथ सारस्वतगोगोपालमंत्रोद्धारविधिस्तत्र ऐं क्लीं कृष्णाय ह्रीं गोविं
दाय क्लीं गोपीजनवल्लभाय स्वाहा सौं अष्टादशार्णवत् सर्वध्यानं ॥ वामोर्ध्वहस्ते दधतं विद्यासर्वस्वपुस्तकं अक्षमालां वर

गे॰ को॰

78

तोऽहं स्फाटिकीमात्मकाममंघी सततब्रह्ममयीं विष्णोर्वामरतां हृदये रतिं गायंतं पीतवसनं नयनाभिरामं लेकोमलच्छविं वर्हिवर्हकृतोत्तंसं सर्व
वेत्तं सर्ववैदिनं सनकादिकं विंशत्ससत्तरवत् अथ सामान्यतो नैवेद्यमंत्रः षोडशाक्षरः क्लीं परमात्मने निरुद्धाय नैवेद्यं कल्पयामि
अथात्मसमर्पणमंत्रः पंचदशाक्षरः मामदीयमात्मानं हरये समर्पयामि इत्यात्मानः समर्पणं योगिनः कुर्वंति अथ सर्वगो
पालमंत्रसामान्यविधिपूजालिख्यते ॐ ऐं क्लीं यमसाराय सनारायणाय हुं फट् स्वाहा इति दिशादित्वस्ते विसृज्य ॐ गुरुभ्यो न
मः परमगुरुभ्यो नमः नारदादिपूर्वसिद्धेभ्यो नमः भागवतेभ्यो नमः ततो दक्षिणे विघ्ननाशाय नमः इति संपूज्य वेसव
पीठे गोपालमूर्तिमावाह्य पूजयेत् रुक्मिण्यै नमः सत्यभामायै नमः इति पार्श्वयोः इंद्राय नमः इत्यग्रतः श्रीवत्साय नमः
कौस्तुभाय नमः वनमालायै नमः स्वस्तिकाय नमः पांचजन्यं गदां चक्रं पद्मं च वसुदेवं देवकीं नंदनं यशोदां दित्त कुमुदाख्य
तं पुंडरीकं वामनं शंकुकर्णं सर्वनेत्रं सुमुखं सुप्रतिष्ठितं च पूजयेत् अथ पुरुषोत्तममंत्रः त्रयोदशाक्षरः ॐ क्लीं श्रीं पु
रुषोत्तमाय हुं फट् स्वाहा अस्य मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिर्गायत्री छंदः पुरुषोत्तमो देवता क्लीं बीजं श्रीं शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः
क्लीं हृदयाय नमः क्लीं शिरसे स्वाहा श्रीं शिखायै वषट् पुरुषोत्तमाय कवचं हुं फट् नेत्रं स्वाहा अस्त्रं ध्यानं ॥ परंपुरमं विस्त
रक्तवर्णं चतुर्भुजं शंखचक्रगदापद्मधारिणं पुरुषोत्तमं इति ध्यात्वा पाद्यादिभिः पाद्यादिवाह्येषु च पीठे देवमावाह्य पूजये
त् अंगैः प्रथमावरणं वासुदेवाय संकर्षणाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय नमः इति दिक्षु शांत्यै नमः श्रियै नमः सरस्वत्यै नमः

रस्यैनमः इति कोणेषु शंखायनमः चक्रायनमः गदायनमः पद्मायनमः मुसलायनमः धनुषायनमः पाशायनमः इति एवं
दिगाद्यादिकोणेषु अङ्कुशादिभिः लोकपालेषु नवेलतं पुरश्चरणम् कमलैर्लावतुसहस्रं होमः अथ पुरुषोत्तमसामान्य
मंत्रोद्धिश्यतांततः ॐ ह्रीं श्रीं नमः पुरुषोत्तम अप्रतिरूप लक्ष्मी निवास सकल जगत् क्षोभण सर्वस्त्री हृदय विदारण त्रिभुव
नमदोन्मादकर सुरमनुज सुंदर जनमनांसि तापय तापय दीपय दीपय शोषय शोषय मारय मारय स्तंभय स्तंभय मो
हय मोहय द्रावय द्रावय आकर्षय आकर्षय आकर्षय समस्त परमसुभग सर्वसौभाग्यकर सर्वप्रद अमुकं हन हन चक्रेण
गदा खड्गेन सर्वबाणैर्भिंधि भिंधि पाशेन कुट्ट कुट्ट अंकुशेन ताडय ताडय कुरु कुरु किं तिष्ठसि तावत् यावत् समीहितं भवति हुं फ
ट् नमः ॥ अस्य पुरुषोत्तम मंत्रस्य जैमिनिऋषिः रमितं छंदः समस्त जगदादि पुरुषोत्तमो देवता क्लीं बीजं श्रीं शक्तिः चतुर्विधपु
रुषार्थसिद्धये विनियोगः ॐ ह्रां क्लां श्रां पुरुषोत्तम त्रिभुवनमदोन्मादकर हुं फट् नमः कवचाय हुं हृदयाय नमः ॐ ह्रीं क्लीं श्री
सकलजगत्क्षोभण लक्ष्मीदाये हुं फट् नमः शिरसे स्वाहा ॐ ह्रूं क्लूं श्रूं मनः प्रोन्मोदने कामदीपिनि हुं फट् नमः शिखायै वषट्
ॐ ह्रैं क्लैं श्रैं परमसुभग सर्वसौभाग्यकर हुं फट् नमः कवचाय हुं ॐ ह्रौं क्लौं श्रौं सुरासुर मनुजेष्ट दति हृदय विदारण सर्वप्र
हरणाय सर्वकामिकदहन दहन हृदय बंधनानि आकर्षय आकर्षय महाबल हुं फट् नमः नेत्राभ्यां वौषट् ॐ ह्रः क्लः श्रः
त्रिभुवनेश्वर सर्वजनमानसि हन हन दारय दारय मे वशमानय हुं फट् नमः अस्त्राय फट् इति षडंगे विधाय ध्यायेत् देवीश्री

मं॰ को॰ ७९

79

पुरुषोत्तमेकमलयास्तोगस्यापंकजे निविष्टमापरिरब्धमेवुजरुह्वानस्तोनिवालतूणं ध्यायेत्त्वचेनस्तिषड्रूपाशाम्बशालां स्वापा-
शिवशङ्खगदाहलैरंकुशमङ्कहंनमकुणंस्मेरारविंदाननं ॥ दक्षिणोर्ध्वकरमारभ्य शंखादीनि ग्रादक्षिणेन ध्येयानि इति ध्यात्वा पू-
र्वोक्तवैसवपीठे पक्षिराजाय स्वाहा इति पीठं पूजयित्वा तत्र देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् ओं त्रैलोक्यमोहनाय
हृषीकेशाय प्रतिरूपामन्मथाय सर्वस्त्रीहृदयाकर्षणाय गच्छ मागच्छ नमः इत्यनेन मंत्रेण व्यापकन्यासावाहयीनादिकं कुर्यात्
त्रैलोक्यमोहनाय विद्महे हृषीकेशाय धीमहि तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् इत्यनया गायत्र्या प्रोक्षणं कुर्यात् तदर्चनद्रव्यस्य
एवं देवं पूजयित्वा श्रीवत्साय नमः इति स्तनस्योपरि कौस्तुभाय नमः इति वक्षसि वनमालायै नमः इति कंठे ततो गावरणम्
श्रीलक्ष्म्यै नमः श्रीं श्रियै स्वाहा, सरस्वत्यै नमः स्वं रत्यै नमः श्रीं प्रीत्यै नमः रैं कांत्यै नमः शों शांत्यै नमः स्रौं तुष्ट्यै नमः स्वं पुष्टिन
नमः इति पार्श्वेषु पूजयेत् जलचराय नमः पांचजन्याय नमः शार्ङ्गाय नमः सशराय स्वाहा धनुषे नमः सुदर्शनाय नमः महा
चक्राय नमः राजविधारणाय नमः विधारय परमंत्रान् ग्रस ग्रस भक्ष भक्ष त्रासय त्रासय हुं फट् चक्राय नमः खड्गतीक्ष्ण
छिंधि छिंधि कंठे कंठे स्वाहा खड्गाय नमः कौमोदकी महाबले सर्वासुरांतिकि प्रमाद हुं फट् स्वाहा गदायै नमः अंकुशाकंठे अंकु-
शाय नमः सर्वं मे कमलपाल पोषय पोषय हुं फट् स्वाहा मुसलाय नमः पाशबंधबंधाकर्षय स्वाहा पाशाय नमः इति दले-
षु पूजयेत् लोकपालांश्चादित्य तदस्त्राणि च संपूज्य यथाशक्ति जपं निवेद्य स्तुतिं देमाभययपश्यामाकिंस्माकिमत्वं विसृजेत्

वनलक्षं पुरश्चरणम् दशांशेनाभिषेकः दधिमधुघृतक्षीराक्तानि दशकशतेन जुहुयात् क्षीरमिश्रितैः चरुं मांसेन सहस्रमतन्त्रनाम् स
हस्रं तिलान् दधिमधुघृताक्ताभिः समेकं सहस्रं जातीपुष्पं सहस्रं बिल्वफलेन सहस्रं पलाशसमिधः शतेन जुहुयात् गुरवे दक्षिणां
दद्यात् ब्राह्मणान् भोजयेच्छुभान् इत्थं सम्पूर्णं चैवेन्निमं यथावत् पुरुषोत्तमं प्राप्नोति महतीं लक्ष्मीं सौभाग्यं मनुलेखकाः आयुरा
रोग्यमैश्वर्यं सर्वाभीष्टानि विन्दति इत्यादिकं मन्त्रं देवं समर्च्य चिन्तयेत् यथाविधिः शक्तिप्रस्थले जुहुयात् दशोत्तरसहस्रकं जपदारेण
वशगाः नराः स्युः सर्वे जनाः यस्य नाम युतं मन्त्रं जपेद्युत संख्यया ८ सं मवेद्धानवैर्ज्ञापि वशमायाति निश्चितं वांछितं समवा
प्नोति नात्र कार्या विचारणा एवं उक्ता वैभवा मन्त्राः षडुपीति संख्याकः ॥ इति श्रीनरसिंहाम्नदाशारिमन्त्रपाठिकटीकायां मन्त्रको
षे वैभवमन्त्रकथनं नाम पञ्चदशः परिच्छेदः ॥ श्रीनरसिंहाय नमः ॥ कथ्यते नरसिंहस्य सर्वपापप्रणाशकं मंत्राग्रारतिष्टा
नां भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ अस्य नरसिंहस्य मन्त्रः सम्यगाचारशौचयुक्तानां अनुकृतानापि शीघ्रमभीष्टफलदो भवति तत्रादौ नरसिं
हस्य मन्त्रस्य अनुष्टुप् छन्दः उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखं नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहं अस्य मन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषि
रनुष्टुप् छन्दः नरसिंहो देवता नरसिंहस्य इति विष्णुपद् कीलकं त्वां नेन नरसिंहेन प्रतिवेधकं स इति हं कीलकं त्वानेसतत्सि
द्धिरं देवकिः श्रीबीजं सर्वतोवर्णं इष्टार्थे विनियोगः उग्रं वीरं हृदयाय नमः महाविष्णुं शिरसे स्वाहा ज्वलन्तं सर्वतोमुखं शि
खायै वषट् नृसिंहं भीषणं कवचाय हुं भद्रं मृत्युमृत्युं नेत्रत्रयाय वौषट् नमाम्यहं अस्त्राय फट् शिरोललाटे नेत्रद्वयमास

मं॰ को
८०

80

करपादसंध्यागोरसहृदयागलपार्श्वंडयष्टष्टकटयन्तरस्मात्ः ततो ध्यानजालो घोरा मकृती लाः स्वनग्नत्व विलसद्दाढूसंस्पष्टके-

श चकुंशं खं वदो भ्यां वदनसलन्यो तिषाभिन्नदिमः ज्वाला माला परीतेरविषु पादरूनवित्तणीरी नदीहं दंष्ट्रोत्र भूतकेशं वनद

मपिवसन्यानतोरसिहः ॥ ध्यानकालेकोपशान्तमेदादिणावासंस्पृशपाविंलेति वामवाहुं संस्पृश्य वस्नाणां इति सोम्य ध्याने

एवं ध्यात्वानारायणं मंकृपीठे देवमासपायादिभिरुपचारैः पूजयेत् ततोऽंगावरणं पत्नीद्धायनमः शंकरायनमः शिषा

यनमः इति पूजयेत् श्रियैनमः ह्रियैनमः धृत्यैनमः पुष्टैनमः इति कोणेषु पत्रेषु लोकपालांश्च दिक्षु तदस्त्राणि च त

द्वाहिः एवं पूजयित्वा जपनिवेयसन्तपुष्टासयेत् अथ मंत्रः प्रणवभुवनेश्वरि पटिनो जपः द्वात्रिंशद्वपुनेपुरश्चरणं द्वात्रिं

शल्लतेन पानं सिद्धो भवति आज्याक्तैकमलैर्वा अतसहस्रं होमः इत्थं जपादिभिः सिद्धमानो काम्यानि साधयेत् तत्र ध्याने

ॐ उद्यत्कोटिरविप्रभं नरहरिं कोटीरहारोज्वलें दंष्ट्राभीममविलसन्नखमुखैर्दिव्यैनेकैर्भुजैः निर्भिंद्यासुरनागमग्रिपाशपा

श्वसमयांत्यनेत्रत्रयं विभुसंजशाळकेलायेभयदं वदाय मंने भजेत् इति क्रूरध्याने सोमं सोमेसन्त्काथं क्रूरे क्रूरम् इमं मंत्रं भवे

त् श्रीफलैर्नरहयान्मंत्री विल्वकाष्ठेपिनेनले सहस्रं श्रियमाप्नोति तिपत्रैर्वा विल्वसंभवैः प्रसूनैर्वा फलैस्तु द्दूर्वाहोमाद

रोगिता मेचजनाव वांस्त्रेनात् भयंचरेत्शानरान्वरं वाकसिद्धिं च लभेन्मंत्री वाचस्पतिरिवापरः उष्णितो निशी संजातेस्त्वा

त्वामेत्रमंत्रंजपेत् अनिद्रो मे शिविन्यासात्स्तसप्ततिमुपजायते व्याघ्रचौरम्र्गादिभ्योमहार्णवभायाकुले रक्षेन्मरयंजनो

मयेष्वन्येषु मंत्रिणां अनेन मंत्रितेनमस्त्वविषग्रहमहाभयात् नाशयेदचिरादेव मंत्री मंत्रस्यास्य प्रभावतः सिंहरूपेण सर्वाभीमेनख
देष्ट्रातिभीषणं ध्यात्वात्मानं नरिसिंहं पुरस्थाप्यायेन्मोगाश्रिमं पुनः स्वदेहात्वागतं देवो तं पुनर्दिशत्स्वसपेद्धत्ते पुत्रमित्रकलत्राद्यैरल्वा
दोजायते भिरियो एवमन्ययुपदेशार्थेन नामधृत्वास्वयंदिदिवि निशि तेन वदंष्ट्राद्यैः स्वाद्यैः स्वाधमानं नरसिंहं पूजयेत् नित्यमष्टोत्तर
शतेन जपेन मंत्रमंत्रं द्विजः जायते मंडलादर्वाकयाचुमैरेजनन्तुषिये अथ नरसिंहबीजं क्ष्रौं क्ष्रौं अस्यापि ऋष्यादिकं पूर्ववत्
क्ष्रूं क्ष्रौं इत्यादिकं षडङ्गं अथ सप्तचत्वारिंशदक्षरो ज्वालामाली मंत्रः ॐ क्ष्रौं नमो भगवते नरसिंहाय ज्वालामालिने दीप्तदंष्ट्राय अग्नि
नेत्राय सर्वरक्षोघ्नाय सर्वभूतविनाशाय सर्वज्वरविनाशाय दह दह पच पच रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा अस्यापि ऋष्यादि-
कं पूर्ववत् ॐ क्ष्रौं भगवते नरसिंहाय हृदयाय नमः ज्वालामालिने दीप्तदंष्ट्राय शिरसे स्वाहा अग्निनेत्राय शिखायै वषट्
सर्वभूतविनाशाय सर्वज्वरविनाशनाय कवचाय हुं दह दह पच पच रक्ष रक्ष नेत्रत्रयाय वौषट् हुं फट् स्वाहा अस्त्राय फट् इति
षडङ्गं विधाय ध्यानं कुर्यात् ॥ उज्वलत्प्रलयानलाभमुग्रमेनं त्रिनेत्रमनारतं भासुरं रोरिसीनः शिखामिहृद्रदंष्ट्राग्रवक्त्रंभोज
रत्नवांमयदं विकीर्णजटाकलापविभीषणं शोभचक्रकृपाणखेटगधारिणं नरसिंहं भजे इति ध्यात्वा पूर्वोक्तपीठे देवमा
वाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः पूजयेत् आवरणादिकं पूर्वोक्तपीठे देवमावाह्य देवतां पूजयेत् एवं पूजानंतरं यथाशक्ति ज
पित्वा विसर्जयेत् लक्षपुरश्चरणम् कमलान्नेन दशांशेन होमः प्रयोगादिकं मंत्रराजोक्तं विशेषात् सर्वभूतविनाशनो

मं॰को॰
८१

8/

ये अथ षडक्षरमंत्रः ओं ह्रीं ल्वौं क्ष्रौं हुं फट् अस्य ब्रह्मा ऋषिः पंक्तिश्छन्दः ल्वौं बीजं ह्रीं शक्तिः नरसिंहो हरिर्देवता इष्टार्थे विनियोगः
ल्वां ल्वीं ल्वौं त्त्वः इति षडंगः कोपादालोकनेत्रो ह्यनलनिजमुखसोमसूर्याग्निनेत्रं पादादानाभिरक्तं शतमुपरि सितं भिन्नदैत्येन्द्रगात्रं
चक्रं शंखं च पाशांकुशकुलिशगदादारुणान्युद्वहन्तं भीमं भीमाग्रदंष्ट्रं मणिमयविविधाकल्पमीडे नृसिंहं ॥ एवं ध्यात्वा सेवां
क्रपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिरुपचारैः प्रजयेत् ततो गावरणं चक्राय शंखाय पाशाय अंकुशाय वज्राय कौमोदक्यै खड्गा
य खेटकाय नमः एवं दिक्पात्रेषु पूजयेत् लोकपालांश्च स्वदिक्षु तदस्त्राणि च पूजयेत् ततो देवं विसर्जयेत् हुतेन ष
डक्षरस्य होमः पयोऽक्तैरष्टनवत्यैरष्टाधिकसहस्रं चतुर्दशाष्टात् अनेन विधिना होमो क्रूरग्रहविनाशनः इत्याद्यानेन प्रकारः बहुना
किमिहोक्तेन मंत्रे निरुद्धीरिते समो नास्ति मन्त्र कश्चित्कोपानुग्रहकारकः ॥ अथ लक्ष्मीनृसिंह एवोंइ अनुष्टुप् श्रीबीजाद्यः
अस्य प्रजापति ऋषिरनुष्टुप् छन्दो लक्ष्मीनृसिंहो देवता इष्टार्थे विनियोगः ॐ ह्रं उग्रं वीरं महाविष्णुं आत्मने हृदयाय नमः
ॐ ह्रं ज्वलंतं सर्वतोमुखं प्रियायात्मने शिरसे स्वाहा ॐ ह्रं नृसिंहं भीषणं दंष्ट्रं भद्रं ज्योतिरात्मने शिखायै वषट् ॐ ह्रं मृत्युमृत्युं नमा
म्यहं मायात्मने कवचाय हुं ॐ ह्रं सप्तलेप्वालात्मने अस्त्राय फट् कोपतमादिवर्णान्तरे च क्षिणवाहुसंस्तब्धयालनमेत्र जपेत् मं
त्रस्तु ह्रौं नमः शिवाय महाकालभाय स्वाहा सर्वत्राथ चानेकानि मंत्राक्षरसंपुटितानि संति तानि ग्रंथगौरवान्न लिखितानि म
हाभये प्रस्तुते मंत्रांते एवं भीषणं छिंधि छिंधि भीषणं भी अथ रामं मंत्रांते वक्तव्ये इति पठेत् मंत्रन्यासादीदक्षिणायथा केशवः

पातु मे पादौ जंघे नारायणो मम। माधवो मे कटिं पातु गोविंदो गुह्यमेव च। नाभिं विष्णुस्तु मे पातु जठरं मधुसूदनः उरसि त्रिविक्रमः
पातु हृदये पातु माधवः श्रीधरः पातु मे कंठं हृषीकेशो मुखं मम पद्मनाभस्तु नयनौ शिरो दामोदरो मम एवमंगेषु विन्यस्य जप
काले समलोचने ब्राह्मयामपि नरस्तेनिभूतवेतालराततता तस्मात्सर्वेषु यत्नेन ध्यानेदेवसमाचरेत् पुरस्तात्केशवः पातु चक्री
जांबुनदप्रभः पश्चान्नारायणः शंखी नीलजीमूतसंनिभः इंदीवरदलश्यामो माधवोर्ध्वं गदाधरः गोविंदो दक्षिणे पार्श्वे धन्वी
चंद्रप्रभो महान् उत्तरे हलभृद्विष्णुः पद्मकिंजल्कसंनिभः आग्नेय्यामरविंदाक्षो मुसली मधुसूदनः त्रिविक्रमः खड्गपाणिर्नैरृ
त्यां ज्वलनप्रभः वायव्यां माधवो वज्री तरुणादित्यदीप्तिमान् ऐशान्यां पुंडरीकाक्षः श्रीधरः पट्टिशायुधः विद्युत्प्रभो हृषीके
शो ऊर्ध्वादिशि मुद्गरं न्यसेन्नु पद्मनाभो मे सहस्रांशुसमप्रभः सर्वायुधः सर्वशक्तिः सर्वज्ञः सर्वतोमुखः इंद्रगोपकसंकाश
पाशहस्तोऽपराजितः स बाह्याभ्यंतरं देवं व्याप्य दामोदरः स्थितः एवं सर्वत्र निश्छिद्रं नाम द्वादशपंजरं प्रविष्टोऽहं न मे किंचिद्
भयमस्ति कदाचन इति न्यासं कृत्वा इति रक्षां विधाय एवं पीठे देवमावाह्यादिहृन्नादिषट् मंत्राः प्रदर्शने जितंते पुंडरीकाक्ष
नमस्ते विश्वभावन नमस्तेऽस्तु हृषीकेश महापुरुषपूर्वज सीरोदसमवेहन्नः सवरदे चक्रे पिनाकाभये विभ्रद्वद्ररुचिं महाहि
चरणाम्रहोन्नसद्भूषणः आश्लिष्टो रमया रोगेंद्रफणसहस्रावपत्राद्यष्टकलीलश्रीवत्संपुनातु नः हरिर्योगपट्टासनः इति
ध्यात्वा समर्जनोऽर्ध्येन मासमह्रं इत्यादिना पूजनवाभिः पदैः ॐ भीमाय नमः उग्राय नमः नयनाय नमः नीलाय चक्राय मकराय

मे.को.
८८

82

विश्वेश्वराय कमलायनमः इति आग्नादिदलेषु अघायै रुद्रायैः सम्मोहायै महाभ्यै कामायै महाननायै अनन्तायै दीप्त्यै नमः इ
ति नेत्रैर्वसृजेयेत् इत्याद्यनेकानि चरणानि सन्ति नाम च अयं विज्ञानानि एवं सृजयित्वा यथाशक्ति जपित्वा विसर्जयेत् गुह्यातिगुह्य
गोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपं सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादात् हृदि स्थितः इति जपं निवेदयेत् नत्वा स्तुत्वा विसर्जयेत् अ
स्याने क प्रकारो सन्ति अथ विदारनृसिंहो अष्टाक्षरः ह्रौं जयजयनृसिंह अस्य मंत्रस्य प्रजापतिऋषिरनुष्टुप्छंदः विदा
रणनृसिंहो देवता ह्रं बीजं हं शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः ह्रां ह्रीं इत्यादि षडंगं अथ ध्यानं घोजयोद्गाढकनिखविक्रमोद्यल्ल
सन्नीलार्णदंष्ट्राः चक्रं शंखं च पाशं ऊरु कलिशगदा हस्तमारोपदधानः रक्ताकारस्तुनाभेरनुपरिमितोदिव्यभूषाविशेषो दिवौका
ग्री इनेत्रोनमिसरवरीनारसिंहश्चिरंवः ॥ सन्नादिकं पूर्ववत् अथ दिव्यनृसिंहो अनुष्टुप् नदाह्वाटकके शानेज्वलमावकलो
चनः वज्राधिकेनखस्पर्शी दिव्यसिंह नमोस्तुते अस्य ब्रह्मा ऋषिरनुष्टुप्छंदः नृसिंहो देवता नकारो बीजं एकारः शक्तिः
इष्टार्थे विनियोगः नखार्भिः पादैः समस्तेन चपंचांगं ध्यानादिकं पूर्ववत् ओं अथ षडक्षरात्मकनृसिंहमंत्रः ओं ह्रीं नृसिंहाय न
मः ह्रौं ओं अस्य वामदेव ऋषिर्विराट्छंदो महानृसिंहो देवता लकारो बीजं ओं शक्तिः रतः कीलकं इष्टार्थे विनियोगः षडंगं
ध्यानादिकं पूर्ववत् अथ त्रयोदशाक्षरमंत्रो तरं सहस्रारज्वालं सुमनाशने स्वाहा आदित्य सोमसमार्विनआदि स्यध्यानं ॥
पूर्ववत् सर्वं अथ वीरनृसिंहः पंचपञ्चाक्षरः ओं नमो भगवते वीरनृसिंहाय ज्वालामालापिनिवामाया त्रिनेत्राय सर्वभू

नाय विनाशाय सर्वशत्रुविनाशाय सर्वदोषविनाशाय हन हन पच पच रक्ष रक्ष ह्रां ह्रीं फट् स्वाहा ॥ अस्यापि विदारणवत् सर्वं अथवी
रसिंहो नरं चतुर्णवनिवर्णात्मकं ॐ नमो भगवते वीरनृसिंहाय ज्वालामालिने दीप्तदंष्ट्राय अग्निनेत्राय सर्वरक्षोघ्नाय सर्वभूतविना
शाय सर्वव्याधिविनाशाय सर्वज्वरविनाशाय विषविनाशाय सर्वदोषविनाशाय हन हन दह दह पच पच वध वध बंध बंध रक्ष मां मां
हुं फट् फट् स्वाहा ॥ अस्यापि सर्वं पूजावत् ॥ अथ अपराजितानृसिंहवत्पानी ॐ नमो भगवते अनन्ताय सहस्रशीर्षाय क्षीरोदार्णव
शायिने शेषभोगपर्यंकशायिने नमो गरुडवाहनाय वासुदेवाय नमः पीतवाससे वासुदेव संकर्षण प्रद्युम्नानिरुद्ध हयशिरो वरा
ह नृसिंह वामन राम कृष्ण वरप्रद नमोस्तु ते असुरदैत्ययक्षराक्षसः भूतप्रेतपिशाचसिद्धयोगिनीडाकिनीशाकिनीब्रह्मराक्षसवि
नायक सर्वनाग्रहस्कंदपूतनाग्रहान् नक्षत्रग्रहान् अन्यग्रहान् वेतालग्रहान् ग्रहान् विध्वंसय विध्वंसय विद्रावय चक्रेण गदया वज्रेण भ
स्मीकुरु सर्वबाधाः सर्वप्रहरणयुध जय जय विजय अपराजित सहस्रनेत्र ज्वल ज्वल प्रज्वल विश्वरूप मधुसूदन महा
पुरुष नारसिंह नारायण पद्मनाभ दामोदर हृषीकेश सर्वभूतवशंकर शंखचक्रगदाधर ॥ सर्वमार्गप्रमर्दन सर्वविनाशन
सर्वास्त्रमाह्लादन सर्वदेव महेश्वर सर्वमंत्रप्रभेदन सर्वभयविनाशन सर्वज्वरविनाशन सर्वदुःखप्रशमन सर्वरोगापकर्षण
जनार्दन देवदेव वरप्रद नमोस्तु ते ॥ अस्य वामन ऋषिः विराट् छंदः अपराजितानृसिंहो देवता इष्टार्थे विनियोगः ॥ ह्लां ह्लीं इत्या
दिषडंगन्यासो ध्यानादिकं पूर्ववत् ॥ अथ पातालराजित ॥ अथ पातालराजितनामायमंत्रः ॐ नमो भगवते अनन्ताय सहस्रफणशीर्षा

मं·को·
८३

यत्नीयेदार्णवशायिने नमोगरुडवाहनायवासुदेवायनमः पीतवाससेवासुदेवायसंकर्षणायप्रद्युम्नायानिरुद्धायशिरो
वराहनृसिंहवामनत्रिविक्रमभत्स्यकूर्महंसकल्किरामवरदजनार्दनदेवदेवनमोस्तुते असुरदानवयक्षराक्षसभूतप्रे
तपिशाचापस्मारकूष्माण्डसिद्धयोगिनीडाकिनीशाकिनीब्रह्मराक्षसभूतवेतालग्रहापस्मारग्रहान् प्रेतग्रहान् पिशाच
ग्रहान् बालकग्रहान्नेतानन्यांश्चमहाग्रहान् हनहनदरदरहमरमरपचपचमंचमंचगर्हगर्हवेशयवेशयवि
ध्वंसयविद्रावयविद्रावयसर्वायुधचक्रेणगदयाशार्ङ्गेनखड्गेनएवंमन्त्रेणसकलेनभस्मीकुरुभस्मीकुरुसर्वग्रहहरणायुधा
यनमः जयजयविजयानन्तायापराजितायाप्रतिसहस्रनेत्रज्वलज्वलप्रज्वलितविश्वरूपमधुसूदनहृषीकेशमहापुरुष
वैकुण्ठनारायणगोविन्दपद्मनाभदामोदरसर्वभूतवशंकरशार्ङ्गचक्रगदाधरसर्वभूतनमस्कृतसर्वभूतप्रभंजनसर्वास
त्रसूदनसर्वदेवमहेश्वरः सर्वग्रहनिवारणायुधसर्वमंत्रप्रभंजनसर्वव्याधिविनाशसर्वज्वरविनाशनसर्वभूतापकर्षण
सर्वबंधविमोक्षणसर्वदुःखविनाशनसर्वारिष्टप्रशमनसर्वशत्रुविनाशनसर्वविषनाशनसर्वदुःस्वप्नविनाशन सर्ववि
घ्ननाशयसर्वसर्वदेवनमोस्तुते षष्ठाक्षरावनृसर्वे अथाष्टाक्षरनृसिंहः ओं नमोनरसिंहाय अथपंचाक्षरवनृसर्वप्रथपंचा
क्षरः ह्रौंनमःस्वाहा अस्यमंत्रस्यऋषिरनुष्टुप्छन्दः ह्रांह्रीमित्यादिषडंगं एतानादिकंपूर्ववत् अथलक्ष्मीनृसिंहसमाक्षर :
ह्रौंलक्ष्मीनृसिंहाय अंगन्यासादिपूर्ववत् अथकोपनृसिंहएकादशाक्षरः ओंक्ष्रौंकोपनृसिंहायस्वाहा न्यासादिकंपूर्ववत्

83

मकुटदंष्ट्रायदंष्ट्राय त्रां त्रीं त्रूं त्रौं नः त्रायितकल्मषाउग्राय उग्राय ह्रां ह्रीं क्लीं क्रां सः नृसिंहज्वालामालिने स्वाहा नृसिंहज्वाला
ननने स्वाहा नृसिंहज्वालाग्रये स्वाहा त्रौं क्लीं ग्रैं ह्रीं ॐ अस्य नृसिंहसहस्राक्षरमंत्रस्य कपिला महर्षिः अतिजगती छंदः श्रील
क्ष्मीनृसिंहो देवता क्ष्रौं बीजं स्वाहा शक्तिः श्वेतो वर्णः उदात्तस्वरः परमात्मा तत्त्वं श्रीनृसिंहप्रीतये विनियोगः ॐ त्रां सह
स्रबाहवे सहस्रायुधधराय नृसिंहाय स्वाहा अस्त्राय फट् इति करशुद्धिं विधाय अंगुलीषु हृदयादिषु ॐ त्रौं सहस्रा
क्षविक्रमितनृसिंहाय स्वाहा हृदयं ॐ त्रीं महाप्रभावविकटनृसिंहाय स्वाहा शिरः ॐ त्रौं ललाटकर्कशतेजसादि महा
शनिलः जगन्नभः पयनृसिंहाय स्वाहा शिखा ॐ त्रौं सर्वाणिमदलनविह्वलितनृसिंहाय स्वाहा कवचं ॐ त्रौं सहस्रांशुवि
श्वपदार्पितस्वाहा नेत्रं ॐ त्रः सहस्रबाहवे सहस्रायुधाय नृसिंहाय स्वाहा अस्त्रं इति विन्यस्य षडंगं स्वापके प्राणाया
मं कृत्वा हृदये नृसिंहं ध्यायेत् उपग्रासं इति अथवा जपेत् अन्येपि मंत्राः संति ते ग्रंथगौरवान्न लिखिताः ॥ इति श्री
मदासादित्यत्रिपाठिसंगृहीते मंत्रप्रकाशे नरसिंहमंत्रकथनं नाम षोडशः परिच्छेदः ॥ अथ पंचायतनमंत्रकथनानं
तरं नाममंत्राः ॥ उच्यंते ॥ तत्रादौ गायत्रीविधानं लिख्यते प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषिर्दैवी गायत्री छंदः परमात्मा देवताव्या
हृतीनां तिसृणां समस्तानां प्रजापति ऋषिरेकैकशो गौतमभरद्वाजविश्वामित्रऋषयः गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्छंदांसि
अग्निवायुदेवता गायत्र्या विश्वामित्रऋषिः गायत्री छंदः सविता देवता वरेण्यमिति पादेशमिति शक्तिः यमिति बीजं

रुद्रदयाय पते हि भगवन्नारसिंह पुरुष बलाचर ब्रह्मेसमन स्फुर विज्रुंभ रदार घ सर्वपालानलंगनं घ्रासिंहायनादे विद्रावय प्रविशाग्रहस
मे·को· ८५ र्वयंत्र रूपाणि सर्वयानि श्रुह नखैः संछिपद ररारस्फाउ पज्वाला माला सर्वानाय सर्वनोननज्वालावंज्रशानि चक्रेण सर्वपाताला छ
न्नादय सर्वनो नेनज्वाला वज्रशरजालेन सर्वपातालानवेशय सर्वनोननज्वाला वज्रशारपंजरेण सर्वपातालान् परिचारय सर्वलोक
निवासिनीनोहर यातणा कंपय धनगीत्रं दर दर दह पच पच शोषय शोषय निर्तन वनावघावट्ठिल तकमकावशागा पन्नाया
84 तालेषु: घट ये त्र रूपेभ्य: फट् मेत्र जातिभ्य: फट् अस्तयं मो स्वत्व भगवान्नारसिंह रूप विसो: सर्वपापेभ्य: सर्वायुधेभ्य: सर्व
भयोपद्रवेभ्य: ॐ थें क्ष्रौं फट्कारस्तनेत्रे फट् स्वाहा अस्य मेत्रस्य सिद्धमेत्र ज्वालानरसिंह्यादिके दशसहस्र पुरश्चरणम् आघामा
वरी वयाह्रेत्न:॥ अथ षट्स्तव:॥ श्रौं ह्रीं त्रौं क्ष्रौं में फट् अस्य मेत्रस्य वामदेव ऋषि: पंक्तिश्छंदो नृसिंहो देवता त्रैं बीजं
क्रौं शक्ति: इष्टार्थे विनियोग: ॐ श्रौं अंगुष्ठाभ्यां नमः ॐ ईं ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॐ ऊं त्रौं मध्यमाभ्यां नमः ॐ ऋ क्ष्रौं अनामि
काभ्यां नमः ॐ यें हूं कनिष्ठाभ्यां नमः एताम्रतराणि हृदयादिषु न्यसेत् अथ पाणिमेलेन ध्याने एवं नृसिंहं एवीक्रमेव किंत
षट्कोण मध्ये भवनेश्वरी लिखित विनीयन्ति विशेष: ततो वैसव पीठे देवमावाह्य पूजयेत् अंगे प्रथमावरणम्॥ चक्रणाव्
पाशांकुशाऊलिह्य वाराह्रक पाणे हेरऊ निरालेषु पूजयेत् लोकपालांश्च सदिशः तदायुधानि च पूजयेत् अवरले तेषुर
अरणाम् नाव न्सहस्रं हुत्वा स्तनाभिरपामार्गसमिद्भिर्जुहुयात् अथ षट्दर्शनं नृसिंह: समनदयात्तत: सहस्रारज्वालाव

भिन स्त्रौं हन हन हुं फट् स्वाहा अस्य मंत्रस्य नयनऋषिर्जगती छंदः सुदर्शनन्टसिंहो देवता इष्टार्थे विनियोगः स्त्रौं बीजं हुं शक्तिः
चक्रराजाय स्वाहा हृदयाय नमः ज्वालाचक्राय स्वाहा शिरसे स्वाहा महाचक्राय स्वाहा शिखायै वषट् जगचक्राय स्वाहा कवचाय
हुं अस्त्रराज चक्राय स्वाहा अस्त्रं ध्यानं ॥ चक्रान्तकर्णिकासीनं कालाग्निसदृशप्रभम् दन्तजंचय विषाणं च नखवज्रकरं हवि
योगपट्टनिबद्धांगं त्रिनेत्रं घोररूपकं ध्यायेत् सततमूलं ब्रह्म शोकदुःखमूलकं ॥ एवं ध्यात्वा वैष्णवपीठे देवमावाह्य पाद्यादिभिः
रुपचारैः पूजयेत् आदावेगावरणं न्टसिंहपरिवारं सुदर्शनपरिवारं यावदर्चयेत् अथ मह स्वात्त तो न्टसिंह मंत्रः ॐ ह्रीं श्रीं
क्लीं स्त्रौं क्रौं धमूर्द्वे येन्टसिंह महापुरुषप्रधानयर्मायर्मनिगड विमोचनकालपुरुषकालांतक विश्वेश्वर विश्रांत निविष्ट वे
नमचिदाभासककालाग्नीन निम्बोदिनउदयास्तमपो ह नमहाकारुणिक रुद्रयान्वचनर्दयानलिविष्टवेनन्यापकान
मस्थनवान्मनद्धादशान्तमनवनर्विशान्तमनमसहस्रमूर्ते एहि एहि भगवन् न्टसिंह पुरुष क्रोध भ्रुव समासहवं दिनपाद
कल्याणाग्निसहस्रको घानमहादेवनिकायदेवगणनस्तानवलज्ञायप्रमलप्रमलपिंगलेक्षणाघायेलद्रंष्ट्रा पुषनवेंद्रांतकारण
रोगिणनंसंगमकविग्रहभूतापस्मारजाल्पाल ग्रहाहरवं घमानपादपंकजभगवत् व्योमवक्रेश्वरप्रभावाध्यायरूपेसोनिष्ट
निष्ठश्रविघानिवर्यदरुदरुद्राणेश्वर्यप्रकाशायप्रकाशय ॐ सतत्त्रसुव तत्त्वभासो भिन ॐ सर्वपुरुष सर्वसहस्र मध्यानि
विष्टसमनस्त्वप्रभयेनिगडभयेविषज्वराकिनीकृत्याघवेदिनीभयं अथ निभयेउर्मित्तमभयेमारी चभयम्

मे.को.
८५

85

छायास्कंदापस्मारभयं चौरभयं जलभयं अग्निभयं गजसिंहभयं जन्मजरामरणादि सर्वभयं निर्मोचय निर्मोचय शमयशमयप्रश
मयत्रैयद्रूपधारिन्नृसिंह ह्ह हूंतस्माम पुरुषसार्वभयनिवारण प्रश्नाष्टकवचः षाष्टिवैष्टिकामयविघातत्रयाहिंशाहृ
वनाकोटितनपादपंकजानविनसस्त्ववदनसहस्रोदरसहस्रेक्षणसहस्रपादसहस्रभुजाजिह्वासहस्रललाटसह
स्रायुधधतमः प्रकाशकस्वरमयसर्वमंत्रराजेश्वरवैरायमगतिप्रदपातालधंत्रमर्दनघोराट्टहास सितविश्वासस
वाहृदेवप्रकूरहृयस्तवरभहंसविश्वेष्णाविश्वविंडवनेमिविष्णुमाडर्भवंकारकऋषीकेशाब्रूदंप्रदनिःशेषजीव
ग्रामकमहापिपीतास्त्रगपटखेचरीसिद्धिप्रदायकअग्रजेयाघायग्रथकब्रह्मांडोदरः ब्रह्मसहस्रकोटिस्तवकन्तेउमालामेडि
तः मुंडमत्स्यकूर्मवराहनृसिंहवामनत्रैलोक्याक्रमणपादशालिकरामत्रयविश्वरूपधरएकतत्वत्रयप्रतावायारत
छियानिविष्णुस्वाहा सधावधवहूंफट् प्राणधारप्रादिवैवप्राणपावननिविष्णुपंचरात्रिकदितिजनिधनकरम
होमायप्रमोघदर्पादितेंद्र पदनमलतेजोराशिं ॐ क्लों नेनत्र्युपुरुषहृ ॐ सेसत्यपुरुषॐ योग्रचुतनफट् ॐ वोवासुदेवफ
ट् ॐ ह्रीं मूर्तिंफट् ॐ क्लीं मूर्तिं फट् ॐ क्लीं मूर्त्नेफट् ॐ क्लों नेनत्र्युपुरषट् ॐ संसम ॐ त्वां विश्वमूर्तेफट् ॐ ह्रां विश्वा
त्मनेफट् ॐ सोंचक्रात्मनेफट् ॐ ह्रां नृसिंहरूपधारिनफट् ॐ क्लों क्रुध्रणोगं विन्यासविमलमूर्तिधारिन्फट् ॐ क्ष
ब्वेनिसर्गसिद्धेकरूपधारिनफट् ॐ ह्रूं ह्रूं ह्रूं सं कं त्रिभ्रमकमलकर्णिकोरदये ह्रांक्रां सा ध्यामानयप्रानयमहाम्नसप्स

मकरदंष्ट्राय दंष्ट्राय क्ष्रां क्ष्रीं क्ष्रूं क्ष्रौं नः स्थापितकल्मषाय उन्नाराय उन्नाराय ह्रां ह्रीं क्लीं क्लां नमः नृसिंह ज्वालामने स्वाहा नृसिंह ज्वाला
तमने स्वाहा नृसिंह ज्वालाग्रये स्वाहा क्ष्रौं क्लीं श्रीं ह्रीं ॐ अस्य नृसिंह सहस्राक्षर मंत्रस्य कपिला महर्षिर्जगती छंदः श्रील
क्ष्मीनृसिंहो देवता क्ष्रौं बीजं स्वाहा शक्तिः श्वेतो वर्णः उदात्त स्वरः परमात्मा तत्त्वं श्रीनृसिंह प्रीतये विनियोगः ॐ क्ष्रां स
हस्रबाहवे सहस्रायुधधराय नृसिंहाय स्वाहा अस्त्राय फट् इति करशुद्धिं विधाय अंगुलीषु हृदयादिषु ॐ क्ष्रां सहस्रा
क्षविक्रमित नृसिंहाय स्वाहा हृदयं ॐ क्ष्रीं महाप्रभावविकट नृसिंहाय स्वाहा शिरः ॐ क्ष्रूं नखराटककेशानेमादि महा
यनिलः जगत्क्षपण नृसिंहाय स्वाहा शिखा ॐ क्ष्रौं सर्वार्णमदनविह्वलित नृसिंहाय स्वाहा कवचं ॐ क्ष्रौं सहस्रात्तवि
श्वपदाग्निणि स्वाहा नेत्रं ॐ लः सहस्रबाहवे सहस्रायुधाय नृसिंहाय स्वाहा अस्त्रं इति विन्यस्य षडंगं आपके प्राणाया
मं कृत्वा हृदये नृसिंहं ध्यायेत् उग्रग्रास इति ध्यात्वा जपेत् अन्येपि मंत्राः संति तेऽत्र ग्रंथगौरवान्न लिखिताः ॥ इति श्री
महासांख्यत्रिपाठि संग्रहीते मंत्रप्रकाशे नरसिंहमंत्रकथनं नाम षोडशः परिच्छेदः ॥ अथ पंचायतनमंत्रकथनानं
तरं नाम मंत्राः ॥ उच्यंते ॥ तत्रादौ गायत्रीविधानं लिख्यते प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषिर्दैवी गायत्री छंदः परमात्मा देवता व्या
हृतीनां तिसृणां महालेन प्रजापति ऋषिरेकेकशो गौतमभरद्वाजविश्वामित्रऋषयः गायत्र्युष्णिगनुष्टुप् छंदांसि
अग्निवायुदेवता गायत्र्या विश्वामित्र ऋषिः गायत्री छंदः सविता देवता वेरापमिति पादे रमिति शक्तिः यमिति बीजं

गं॰ को
८६

86

एकोरस्य धारणाशक्तिः णकारो वलिमितिरुच्यते अथ षडङ्गन्यासः ॐ तत्सहात्मने नमः ॐ सवितुर्ज्ञानात्मने नमः ॐ वरेण्यं ग्रहात्
मने नमः ॐ प्रचोदयात् पृष्ठात्मने नमः ॐ तत् नम्रष्ठात्मने ॐ सवितुर्भ्रूमध्यात्मने ॐ वरेण्यं चक्षुरात्मने ॐ भर्गो विक्रमात्मने ॐ
देवस्य कंठात्मने ॐ धीमहि हृदयात्मने ॐ धियः नाभ्यात्मने ॐ यः गुह्यात्मने ॐ नः जान्वात्मने ॐ प्रचोदयात् पादात्मने पु
नः ॐ तत् गुल्फात्मने ॐ सवितुश्शुत्तरात्मने ॐ वरेण्यं पादात्मने ॐ भर्गो कंठात्मने ॐ देवस्य हृदयात्मने ॐ धीमहि न्वालात्म
ने ॐ धियः श्रध्यात्मने ॐ यो ललाटात्मने ॐ नः घ्राणात्मने ॐ प्रचोदयात् मूर्द्धने नमः। पुनः। ॐ भूस्तत्सवितुर्वरेण्यं भूरग्नि
ये पृथिव्यै ब्रह्मणे लोकत्रयात्मने नमः ॐ भुवः भर्गो देवस्य धीमहि भुवोंतरिक्षाय वायवे वेदत्रयात्मने नमः ॐ स्वः धियो यो नः प्र
चोदयात् स्वरादित्याय प्राणत्रयात्मने नमः पादहृदयाशिरस्सु पादन्यासः अथ सशक्तिकाक्षरन्यासः ॐ तत् प्रज्ञादिम
पंचकनिभायै नमः ॐ सप्रभायै नमः ॐ श्वेतवर्णायै नमः ॐ विनिस्यै नमः ॐ पिंगलवर्णायै नमः ॐ विश्वभद्रायै नमः
ॐ इंद्रनीलप्रभायै नमः ॐ विलासिन्यै नमः ॐ वन्हिदीप्तायै नमः ॐ रेप्रभावत्यै नमः ॐ वन्हिरूपायै नमः ॐ गाजयायै नमः ॐ
विद्युत्प्रभायै नमः ॐ शान्तायै नमः ॐ रक्तवर्णायै नमः ॐ भकोंनायै नमः ॐ ज्वलद्वर्णायै नमः ॐ गोदुर्गायै नमः ॐ रक्तगौ
रनिभायै नमः ॐ देसरस्वत्यै नमः ॐ मकरनिभायै नमः ॐ विमलायै नमः ॐ शंखनिभायै नमः ॐ धीनमोपहारिण्यै नमः ॐ
पांडुरप्रभायै नमः ॐ योमृत्रायै नमः इंद्रगोपनिभायै नमः ॐ विश्वयोन्यै नमः ॐ उऊमप्रभायै नमः ॐ नः जयावहायै नमः

ॐ सूर्यायदेनिभायैनमः ॐ प्रलयायैनमः ॐ नीलोत्पलनिभायैनमः ॐ चोपहारायैनमः ॐ गोरोचननिभायैनमः ॐ दण्डीभायैनमः
ॐ ऊंदेऊः शंखवल्लायै ॐ यान्तमद्रूपिण्यैनमः ॐ स्फटिकनिभायैनमः ॐ नदग्रामचंद्रनिभायपद्मासनरूपायनमः ॐ प्रल
विसर्गिवात्मनेनमः ॐ विसोमायनमः ॐ पिंगलनिभायनमः ॐ पद्मासनरूढायेत्यादि ॐ ओः देवानायनमः इंद्रनील
निभायनमः ॐ वग्रादिनायनमः ॐ वह्निरीनायनमः ॐ रेब्रह्मसतयेनमः ॐ वह्निस्वरूपायनमः ॐ णिइंद्रायनमः ॐ विद्युत्
प्रभायनमः ॐ येभगदेवायनमः ॐ रक्तवर्णायनमः ॐ भग्रर्यम्णेनमः ॐ जलवर्णायनमः ॐ गोमवित्रेनमः ॐ रक्तगौरनिभा
यनमः ॐ दत्वष्ट्रेनमः ॐ मरकतनिभायनमः ॐ देवसोम्मक्तवर्णायनमः ॐ असइंद्राग्निभ्यांसवर्णप्रभाभ्यां ॐ धीवायवेऊंद्र
प्रभायनमः ॐ मवामदेवायनमः ॐ पद्मरागनिभायनमः ॐ हिमित्रावर्णायनमः ॐ शंखनिभाभ्यांनमः ॐ धिग्रात्स्यदेवाय
नमः ॐ पाडुरप्रभायनमः ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यः नमः ॐ इंद्रगोपनिभेभ्यः ॐ योविसवेऊंऊमनिभायनमः ॐ वसुभ्यः नमः ॐ
सूर्योदयनिभेभ्यः ॐ प्रपितृभ्योनमः निलोत्पलनिभेभ्यः नमः ॐ चोऊवेरायनमः ॐ रोचननिभायनमः ॐ दश्राश्विभ्यांनमः ॐ
ऊंहेंऊ शंखनिभाभ्यांनमः ॐ यात्ब्रह्मणेनमः ॐ प्रव्यक्तात्मनेनमः ॐ नत्र्सदयायनमः ॐ सविन्नशिरसेस्वाहा ॐ वरेण्यशिखा
यैवषट् ॐ भर्गकवचायहूं ॐ देवसमस्त्रायफट् ॐ धीमहिनेत्रत्रयायवौषट् ॐ धियोयोनः पाशवेभ्योनमः प्रचोदयात्हृ
त्स्वाभ्यांनमः पुनः तत्त्विनब्रह्मणेहृदयायनमः ॐ वरेण्यंविसवेशिरसेस्वाहा ॐ भर्गोदेवस्यरुद्रायशिखायैवषट् ॐ धियः

ने॰को॰
८७

87

ईश्वराय कवचाय हुं योनः सदाशिवात्मने नेत्रत्रयाय वौषट् ओं प्रचोदयात् अस्त्राय फट् ततो ग्रहशक्तिन्यासः ओं तत् समया
ओं विमलायै ओं तुतुष्ट्यै ओं वं वंधायै ओं रे रेवत्यै ओं णि णिरवत्यै ओं यं यज्ञविद्यायै ओं भर्ग भर्गायै ओं गो गोदायै ओं दे देविन्यै ओं व व
रदायै ओं स्य स्पन्दनायै ओं धीं धीरायै ओं मं मधुरायै ओं हि हिमवत्सुतायै ओं धि धिष्ण्यै ओं यो योगिन्यै ओं यो योगदायै ओं नं नर्मदायै
ओं प्रं प्रपन्नप्रियायै ओं हिं हिमवत्सुतायै ओं धिं धिष्ण्यै ओं चो चोदिन्यै ओं दं दन्तायै ओं यात् यात्र्यै नमः स्थानानि पादसंधिचतुष्कोडेना
भिहृद्गलदोर्द्वयोमेध्यास्यनासागण्डालिकर्णाभ्रूमध्यकशपि वान्तोदवयास्यप्रागूढांगेषुमाविशव क्रमेण मंत्रान्विन्यसेत्
गायत्र्या मंत्रवित्तमः इति न्यासानंतरं ध्यानं संध्यात्रये कार्यं एवं प्राह्णे ब्रह्मादेवता रक्तवर्णा रक्तवस्त्रा सर्वाभरणभूषिता चतु
र्भुजा पाशचक्रवराभयधारिणी गरुडारूढा सावित्री ध्यायेत् मध्याह्ने विष्णुदेवता कुसुमवर्णा पीताम्बरधरा सर्वाभरणभू
षिता चतुर्भुजा शंखचक्रवराभयधारिणी गरुडारूढा सावित्री ध्यायेत् अपराह्ने रुद्रदैवतां श्वेतवर्णां श्वेतवस्त्रां स
र्वाभरणभूषितां चतुर्भुजां शूलकपालवरदाभयकरीं वृषारूढां सरस्वतीं ध्यायेत् अथवा तत्वं मुक्ताविद्रुमहेमनील
धवलच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैर्युक्तामिन्दुनिबद्धरत्नमुकुटां तत्वार्थवर्णात्मिकां गायत्रीं वरदाभयांकुशकशाः शुभ्रं कपालं गुणं शंखं
चक्रमथारविन्दयुगलं हस्तैर्वहन्तीं भजेत् एवं ध्यात्वा गायत्र्यादि शक्तिसहिते सौरपीठे त्रिकोणमध्ये देवीमावाह्य मुद्राः प्रद
र्शयेत् कश्चिद्देवध्यानमध्ये पठति तस्य व्याख्यानं ऊलं त्रिशूलमज्ञायसंमतं सपुटं विलनेपकमलं विहितं त्रिमलं चत ८७

मेत्वेषएष्वेवहिलिंगिनेशकटंप्रागग्रं यमास्येग्रथितेविमत्वेग्रथोमुत्वेप्रलंवमुष्टिंमीनाक्रांतोप्रलंवमुद्रं एताःमुद्राश्चतुर्विंशागा
यत्र्याःप्रसाधिता हयामेत्राजपार्श्वेवस्नानेभोजनमेवच तथाचतीर्थयात्रायां मुद्राहीनेनयादिमा यत्तत्सर्वंनिष्फलास्तेषांहोमो
देवार्चनेनया तस्मात्मुद्राःसदाज्ञेयाविद्वद्भिर्यत्नमास्थितैः एवंमुद्राप्रदर्श्यपाद्यादिभिरुपचारैः देवीगायत्रीएजयेत् गायत्र्यै
नमः सावित्र्यैनमः सरस्वत्यैनमः इतित्रिकोणेषु अष्टलेविस्लवेमहेस्वरायनतद्धृदि उषायैनमः प्रभायैनमः प्रज्ञायैनमः इति
चतुर्दिक्षु ततोमावरणम् ॐप्रज्ञादित्यैनमः प्रभायैनमः नित्यायैनमः विलासिन्यैनमः प्रभावत्यैनमः जयायैनमः कान्तायैन
मः दुर्गायैनमः दुर्गायैनमः सरस्वत्यैनमः विद्यारूपायैनमः शालायैनमः ईशानायैनमः व्यापिन्यैनमः विमलायैनमः तमो
पहारिण्यैनमः सूक्ष्मायैनमः विश्वजन्यैनमः जयावहायैनमः पद्मालयायैनमः परायैनमः शोभायैनमः भद्ररूपायैनमः
इत्यावरणत्रयं कमलपत्राष्टकेषुपूजयेत् ततोब्रह्मादयः ततोनवग्रहाः आदित्यपरिघद्भ्योनमः इत्यादि ततोलोकपा
लाः एभ्यः अष्टोत्तरशतंअष्टाविंशतिवाजपित्वा उत्तरेशिखरेजातेतिविसर्जयेत् चतुर्विंशतिलक्षेजपः चतुर्विंशतिसह
स्रंहोमस्तिलैर्होमः पायसः हुतेनतिलद्रव्यालीरद्धमससमिधः एषकष्टप्रधक विस्तृहसंज्ञुहुयात् तेनगायत्रीसिद्धाभवति
तद्दललक्षसहस्राणिमेत्रविज्जुहुयात्तिलैः सर्वपापविनिर्मुक्तादीर्घमायुःसविंदति आयुष्कामस्त्वरविद्याकेवलेनायस
पिवा दूर्वात्रिकैस्तिलैर्मंत्रीजुहुयात्त्रिसहस्रकं अरुणाभैः त्रिमधुकैर्जुहुयादघृतेप्लुतैः महालक्ष्मीभवेनस्यशताणमासाना

मं॰ को॰ ८८

त्र्यंबकायः त्रिमधुप्लुतशर्करामधुनीमर्थः अर्कलाभ्रियेषमन्त्रहुत्वा सप्तलेनेत्रलक्षकैः अथ साधनप्रकारः कृष्णादिना दोसविन्दुरुदे
देहोलक्षाणि जप्त्वा त्रिगुणे कृतानि सनार्केयाहुतिकौं नमो गोसदेवतांश्च दक्षपि प्रयुक्तो स्नायाच्च सम्पसवनत्रिके शुभिनाशि
नः संयतमानसाच्चः हविष्यवन्हौ तदोमं कर्म समारभेत जपोहुतिर्द्वादशवासरेषु दिने दिने गव्यघृतान्तु तीनोऽङ्कत्वा स
हस्त्रं खदिरेषनाग्नौ सहस्त्रनिष्कं सलभेत हेम्नो कृताभिषेकः सवनात्रिकेषु जपन्त्रिसंध्यं त्वसहस्त्रसंख्यं मासेन तुष्टेन स रेव
साधिषड्विंस्तमासे रप्रसम्प्रचक्रात् जले जलान्तर्गतसूर्यबिम्बे शतं सहस्त्रं पुलकेन हुत्वा शतं सहस्त्रं कनकस्य लाभो भूयस्य
लाभो भवतीउ विवेक पञ्चाग्निलक्षं यदि मंत्रलक्ष्म मध्याह्नकालिमानि निश्मानि बन्देरा मेघलतां कर्षति संवेश्यो निवारयेद् भस्मिसहो
मः समानव तस्का कपिलाघृतेन जप्ता सहस्त्रं थवलोपगंथा उयासवेड्य हरणानि पीयमेथाम बाप्नोति जपोऽपि सद्यः ततः स
पश्चाद्धृततो यथोगालीवेतस्सहस्त्रं परिवत्सराणां नादेन काचिद्धिषणा प्रबुध्या प्रध्याय गुप्तानि च सर्ववेदः पलाशहोमे
नलेमतेनिघाऽं घृतेन तेजो बलपुष्टिकामं हवीतिरायुः प्रसस्तानयागाः ग्रामे तिले नीसरनेऽ तुलस्य वपणोमधुक्षीरघृता
क्तो नोनं भवेदवश्यं स्थ पतिः सम्प्रयः अकारणाद्वा यदि कामणाद्वा ऊर्वैर्मिपीडा यदि शान्तसंध्या तेषामिदं कर्मन राक्षणाणं र
विद्धेषणोच्चाटनमारणानि निबावरेकाकजुलायकाष्टमादामातं गमस्तीतमंथे चंडालहस्ते घृतदीपिनाग्नौ जुहुयाच्छते
प्रसफुरन्त प्रकोपः निंबदलेवामरमेषशृंनै वा: सराजिकातैलविश्रागीः विलोमपादेन सङ्कृतेन विदर्भ्य मात्रो रासिया ८८

88

न्ववर्णान् अष्टौ सरस्वतीन्द्रो नियस्य सउ भंगः सर्वजनस्य नेष्टः अवारपारायारिनो मदस्य कृत्वा न पुंसः प्रतिमामरातेः नमा
त्वैरंकितनस्य नअदेशान् सर्वाणि कान् तैलविलेपितांगी नत्वा हृत्वा तैलविमिश्रितेन अमस्तवकध्युतनेअदिश्य नीलान्नेनेम
दनकंटकैस्युतः पथि वै निखनेद् दृष्टः पादेन विद्धमभवेन्नत्विर्जो नाभिप्रवेशयदिजत्सुमूले गलग्रहस्थापि गलप्र
देशे कर्णान्तरे रोहणकर्णमूलो ललाटदेशोपरि मंत्रमूलेन वेत्ति रोगं हृदये विनाशे एवं हि सर्वैरिपवो हि दुष्टाः नरेण
त्वपुरुषानि गदाभिः स्थिताः एवं अनेके प्रकाराः सन्ति तेष्वघोरवामयात्रालिविना नाग्निहोत्रात्परमो न देवः केशवा
त्परः न गायत्र्याः परमंत्रो नास्ति गुरुलोके त्रिविधे च गायत्री परमा देवी सर्वकामप्रदायिनी भुक्तिमुक्तिप्रदा दिव्या जयतां सर्व
सिद्धिदा इति गायत्रीध्याने अथ वैदिकाः केचिन्मंत्रा उच्यन्ते अथ जातवेदो दुर्गामंत्रः जातवेदसे सुनवाम सोममराती
यतो निदहाति वेदः स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिंधुं दुरितात्यग्निः अस्य मंत्रस्य मरीचिश्च काश्यप ऋषिः
त्रिष्टुप् छन्दः जातवेदरूपिणी दुर्गा देवता उं बीजं अग्निः शक्तिः रं कीलकं शत्रुनिग्रहार्थे विनियोगः जातवेदसे सुनवाम
हृदयाय नमः सोममरातीयतो शिरसे स्वाहा निदहाति वेदः शिखायै वषट् स नः पर्षदति कवचाय हुं दुर्गाणि विश्वा
नावेव नेत्रत्रयाय वौषट् सिंधुं दुरितात्यग्निः अस्त्राय फट् अंगुष्ठस्कंधजान्वाजानु गुरुकटि गुह्य नाभि हृदय स्तन पार्श्व हृदय
पृष्ठस्कंधमध्यबाहुमूलोपबाहुकोर्परप्रकोष्ठमणिबंधलसत्वनासाक्षिकर्णाननकमक्षिभ्रूमूर्धमूर्दन्तिणवामक्रमेण॥

मे· को·
८४

89

तत्त्वन्यासः शिरोललाटहृन्नेत्रकर्णयुगोष्ठरसनाकंठबाहुहृन्नाभिकटिगुह्योरुजानुजंघाचरणेषु पदन्यासः ध्यानं ॥ विद्युद्दामस
मप्रभां मृगपतिस्कंधस्थितां भीषणां कन्याभिः करवालखेटविलसद्धस्ताभिरासेवितां हस्तैश्चक्रदरासिखेटविशिखांश्चापं
वरं तर्जनीं बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां स्मरेत् ॥१॥ दक्षिणवामाद्यकरयोः चक्रंगदां तदथो सिखेटौ त
दथो बाणचापौ तदथो वरतर्जनी इति ध्यात्वा दौर्गपीठे अष्टदलकमलकर्णिकायां जयादिसहितां यजेत् जया विजया भद्रा भ
द्रकाली सुमुखी व्याघ्रमुखी सिंहमुखी इति जयाद्याः तत्र षट्कोणे देवीमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणे अग्नये जातवेदसे न
मः अग्नये देवमुख्याय नमः इति दलेषु पूजयेत् पृथिव्यात्मने नमः अबात्मने वाय्वात्मने नमः इति दिक्षु निवृत्त्यै प्रतिष्ठायै वि
द्यायै शान्त्यै नमः इति कोणेषु अन्याशक्तयो गौरवानोक्ता एवं पूजयित्वा विसर्जयेत् चत्वारिंशल्लक्षं पुरश्चरणं क्षीरद्रुमति
लराजीहविर्भिर्होमः प्रयोगः अस्य प्रकारेण लिख्यौ त्र्यंबककल्पमंत्रस्य एवं विधानोक्तः अथवान्यतरे मंत्राः ॐ भूर्भुवः स्वः त
दनुजातवेदसेः तत्तत्र्यंबक तत्सवितुर्भूर्भुवःस्वः ॐ इति यातनात्तरी सूर्यवह्निसोमात्मकाः अप्यादयः एवोक्ताएव तत्सवि
तुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् परः जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निदहाति वेदः शिवासन :
परिसदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिंधुं दुरितात्यग्निकवचं त्र्यंबकं यजामहे सुगंधिं पुष्टिवर्धनं त्रिनेत्रं उर्वारुकमिव
बंधनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् भूर्भुवः स्वरोम् अत्रत्र्यध्याने एवोक्तं अथवा गायत्रीमंत्रवर्णाः परिसमाप्तं तत्त्वागमाय ८४

लष्टनविशिष्टमहितः कृशांतः पिता अनुष्टुभात्तरं समयप्रचिः शशांकोदयः समघतत्समीपविराजितवंतः अथवा स्मर्त्तः

याखिललोकेवान्तंसेनतेयन्तंभमलावरंयेनवयनप्रपेचरहितंमकेस्वयनत्सिद्धिरं यदाग्रस्मान्प्रणावप्रभेदगहनेस्मस्यावयन्नी

यते तद्धत्कोदितसिद्धयेत्परमंज्योतिःसमहंमहः इति ध्यात्वासौ पीठे देवमावाह्य पूजयेत् अंगैः प्रथमावरणम्

गायत्रीयुक्ताभिः प्रह्लादादिनीभिः अष्टकत्रयसं

ख्याभिः द्वितीयस्तृतीयश्च तार्थिकाश्चाह

तयः यातवेदोक्ताभिः जयादिभिः

पंचमं त्र्यंबकमंत्रोक्ताभिः अ

ष्टशोष्टणः चतुष्टयं

लोकपालैर्दशमं

एवं ॥

ममैकल्याणं

॥ अस्तु ॥